PUBLIKACE FOTOGRAFICKÝCH PORTRÉTŮ ČESKOSLOVENSKÝCH PREZIDENTŮ

MASARYK
BENEŠ
HÁCHA
GOTTWALD
ZÁPOTOCKÝ
NOVOTNÝ
SVOBODA
HUSÁK
HAVEL

KRISTÝNA VACKOVÁ / TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
Slezská univerzita v Opavě / Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie / Opava 2022

MASARYK MASARYK MASARYK MASARYK MASARYK MASARY

BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ

ÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁC

TTWALD GOTTWALD GOTTWALD GOTTWALD GOTTW

TOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTO

NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ

SVOBODA SVOBODA SVOBODA SVOBODA SVOBODA SVOBODA

USÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁ

HAVEL HAVEL HAVEL HAVEL HAVEL HAVEL

PUBLIKACE FOTOGRAFICKÝCH PORTRÉTŮ ČESKOSLOVENSKÝCH PREZIDENTŮ

KRISTÝNA VACKOVÁ / TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
Slezská univerzita v Opavě / Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie / Opava 2022

SLEZSKÁ UNIVERZITA
Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

PUBLIKACE FOTOGRAFICKÝCH PORTRÉTŮ ČESKOSLOVENSKÝCH PREZIDENTŮ

PUBLICATIONS OF PHOTOGRAPHIC PORTRAITS OF CZECHOSLOVAK PRESIDENTS

KRISTÝNA VACKOVÁ / TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
Slezská univerzita v Opavě / Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie / Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha
Oponent: MgA. Roman Vondrouš
Opava 2022

SLEZSKÁ UNIVERZITA

Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Akademický rok: 2020/2021

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: BcA. Kristýna Vacková

UČO: 42663

Program: Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Obor: Tvůrčí fotografie

Téma práce: T: Publikace fotografických portrétů československých prezidentů

Téma práce anglicky: T: Publications of photographic portraits of czechoslovakian presidents

Zadání: Práce komplexně mapuje zpracování fotografií prezidentů někdejšího Československa v letech 1918 – 1993 na příkladech fotografických publikací a obrazových časopisů.

Literatura:

BĚLIČOVÁ, Milena et al. Hradní fotoarchiv / Prague Castle Photographic Archives: 1918-1933. 1. vydání. Praha: Národní muzeum, 2008. 191 s. ISBN 978-80-7036-266-2

CUDLÍN, Karel et al. Havel: fotografie / photographs. 1. vydání. Liberec: Knihy 555, 2002. 176 s. ISBN 80-86660-03-6

ČAPEK, Karel. Svět v obrazech: TGM ve fotografii. 1. vydání. Praha: Novinář, 1990. 96 s. ISBN 80-7077-360-X

NEUBERT, Karel; RÝPAR, Vladimír; BENEŠ, Edvard. Pestrý týden: In memoriam TGM. 1. vydání. Praha:V. Neubert a synové, 1937. 32 s. ISSN 1801-4429

Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha

Datum zadání práce: 16. 12. 2020

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

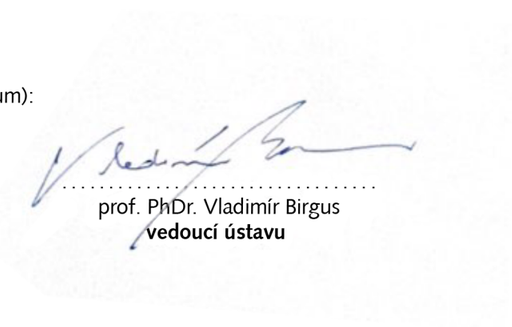

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT :

Práce komplexně mapuje zpracování fotografií prezidentů někdejšího Československa v letech 1918–1992 na příkladech fotografických publikací, obrazových časopisů a dalších periodik. Jsou popisovány publikace vydané i po roce 1992, s výjimkou komunistických prezidentů se takové publikace objevují u každého prezidenta.
Pro lepší orientaci a srovnání jsou v diplomové práci publikace řazeny chronologicky. Osobnosti prezidentů jsou řazeny do jednotlivých kapitol včetně krátkých životopisů v úvodu a následně popisovaných publikací.
V závěru je práce doplněna o recenzi putovní výstavy ČTK *„Nežádoucí okamžiky“*.

KLÍČOVÁ SLOVA :

– prezidenti
– českoslovenští prezidenti
– Československo
– komunismus
– publikace
– oficiální publikace
– fotografické publikace
– periodika
– časopisy
– fotografie
– dokumentární fotografie
– reportážní fotografie
– portrétní fotografie
– portréty

ABSTRACT :

The thesis comprehensively maps the processing of photographs of the presidents of the former Czechoslovakia in the years 1918–1992 on the examples of photographic publications, picture magazines and periodicals. The thesis describes publications published even after 1992, with the exception of communist presidents, such publications appear at every president.
The publications are chronologically arranged for better orientation and comparison. The personalities of the presidents are divided into individual chapters, including short biographies in the introduction and subsequently described publications.
In the end, the thesis is supplemented by a review of the traveling exhibition ČTK *„Unwanted moments“*.

KEY WORDS :

– presidents
– Czechoslovak presidents
– Czechoslovakia
– communism
– publications
– official publications
– photographic publications
– periodicals
– magazines
– photography
– documentary photographs
– reportage photography
– portrait photography
– portraits

PROHLÁŠENÍ :

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM :

Souhlasím, aby tato diplomová práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

PODĚKOVÁNÍ :

V prvé řadě děkuji doc. Mgr. Josefu Mouchovi za vedení mé práce a cenné rady, dále pak Martinovi Vidlákovi za zpřístupnění publikací z Knihovny Václava Havla a Petrovi Kalašovi za pomoc při skenování publikací. V neposlední řadě děkuji mému tatínkovi za pomoc při dalším skenování a mému milovanému muži Ivanovi za podporu, která je neméně důležitá.

V Opavě dne 22. 4. 2022
BcA. Kristýna Vacková

© 2022 BcA. Kristýna Vacková
ITF FPF Slezské univerzity v Opavě

OBSAH

	Úvod	17
1 /	Tomáš Garrigue Masaryk	21
2 /	Edvard Beneš	87
3 /	Emil Hácha	139
4 /	Klement Gottwald	157
5 /	Antonín Zápotocký	179
6 /	Antonín Novotný	195
7 /	Ludvík Svoboda	205
8 /	Gustáv Husák	219
9 /	Václav Havel	231
10 /	Nežádoucí okamžiky	295
	Shrnutí	297
	Seznam fotografií	299
	Seznam zkratek	307
	Užitá literatura a zdroje	309
	Jmenný rejstřík	313

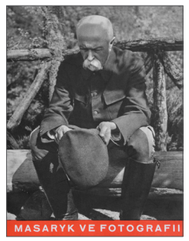

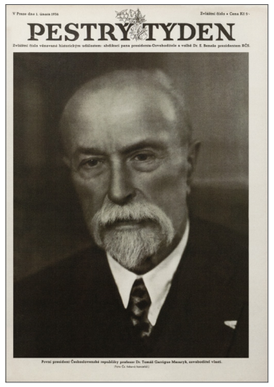

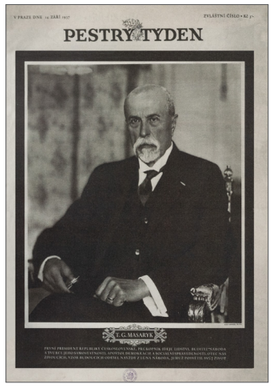

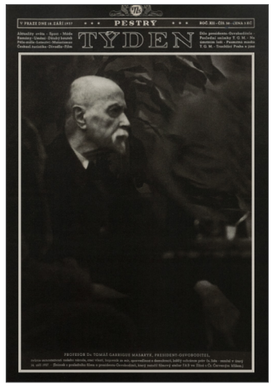

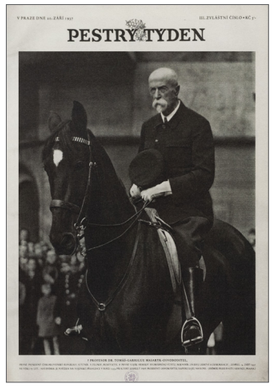

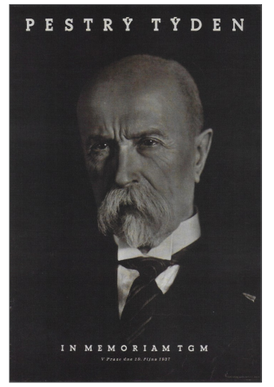

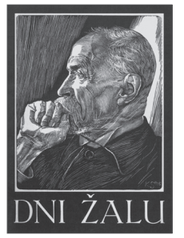

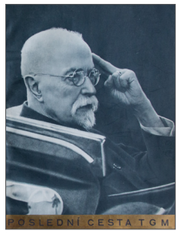

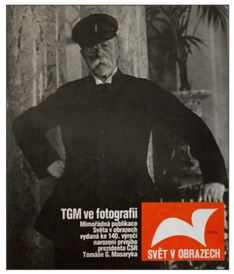

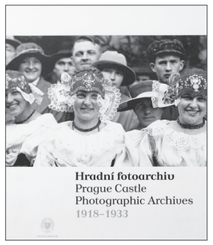

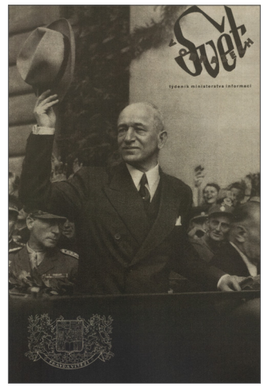

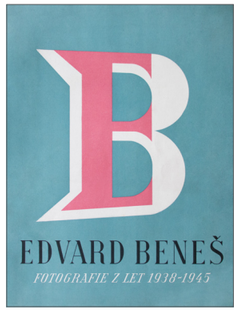

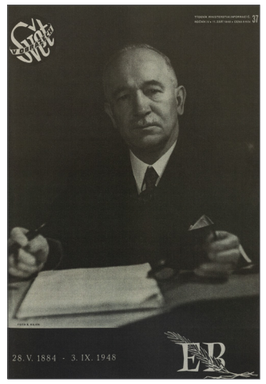

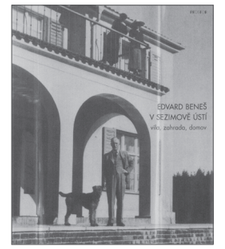

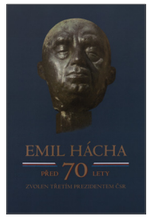

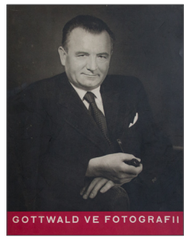

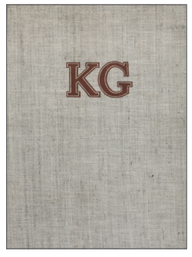

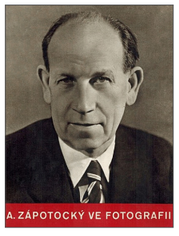

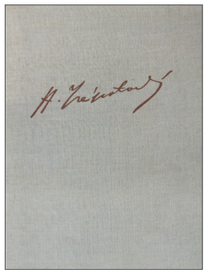

Obálky všech popisovaných publikací k porovnání reálné velikosti

ÚVOD

V magisterské práci navazuji na téma své bakalářské práce *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích* a rozšiřuji ho o nové publikace a periodika. Objevují se i publikace, které nejsou a nebyly vydány s cílem zdokumentovat pohled čistě na osobnost prezidenta jako takového, a tudíž mu nejsou cíleně věnovány. Práce se více zaměřuje na vydaná periodika, která byla v bakalářské práci jen lehce nastíněna. Dále je věnován větší prostor obrazovým ilustracím, které jsou v práci popisovány.

Některé z publikací nejsou cíleně zaměřeny jako reprezentační publikace daného prezidenta, avšak soustřeďuji se v nich na portréty prezidentů, které v jiných publikacích nedostaly prostor nebo se v nich ani neobjevily. Cílem mé práce je podívat se na fotografie prezidentů i v jiném kontextu, než jako na prezentaci osobnosti či náhledu do funkce a soukromí prezidenta. U osobnosti tehdejšího prezidenta Václava Havla je v tomto ohledu zařazena i ucelená série jeho projevů, ze které jsou jednotlivé knihy uchopeny jako zajímavé svazky tvořící dohromady kompaktní celek, ne však přímo zaměřený na portréty Václava Havla. Stejně tak i jiné publikace (především tedy ty, týkající se Václava Havla a dále pak periodika) nejsou vydávány s cílem publikovat soubor portrétů, přesto jsou natolik zajímavé, že je do své práce zařazuji.

Práce je roztříděna do jednotlivých kapitol o daném prezidentovi se samostatnými podkapitolami použitých a popisovaných titulů. Cílem je dát každé publikaci samostatný prostor k jejímu popsání a případnému zakotvení do kontextu doby či tehdejšímu náhledu na prezidenta s porovnáním dnešního pohledu na užitý text a fotografie. Publikace jsou vždy seřazeny chronologicky podle roku vydání, ať už se jedná o reprezentační publikace, zvláštní vydání časopisů či běžná vydání periodik jako *Pestrý týden* nebo *Svět v obrazech*. Narozdíl od předchozího řazení publikací podle tematických událostí, vyplývá více na povrch díky tomuto chronologickému srovnání také fakt, že některé prezidentské publikace byly vydávány současně, některé zpětně jako vzpomínka na daného prezidenta, ať už při příležitosti výročí či jako publikace samostatných autorů.

Kromě nově zařazených publikací a periodik ve své práci popisuji i publikace zkoumané v bakalářské práci, své poznatky se však v magisterské práci snažím prohlubovat. Knihy a periodika jsou řazena chronologicky dle roku vydání, s výjimkou publikací o více vydáních či ucelené série publikací (například ucelená série projevů Václava Havla). Celkově je rozsah práce vymezen dobou trvání Československa, respektive zahrnutím prezidentů, kteří byli v době trvání Československa v úřadu. Výjimku z pravidla tvoří osobnost někdejšího prezidenta Václava Havla, jehož funkce přesáhla rok 1993, kdy již datujeme vznik samostatné České republiky. Z tohoto důvodu nejsou do diplomové práce zahrnuti pozdější prezidenti, tedy Václav Klaus a Miloš Zeman.

V práci se zabývám publikacemi vydanými od roku 1918, opět však nejsou popisovány pouze publikace vydané do roku 1993. Publikace vydané po roce 1993 se, s výjimkou komunistických prezidentů Klementa Gottwalda, Antonína Zápotockého, Antonína Novotného, Ludvíka Svobody a Gustáva Husáka, objevují u každého prezidenta a rozsah tak posouvají nad vymezenou hranici.

Činnost na této magisterské práci byla ztížena situací způsobenou probíhající pandemií koronaviru SARS–CoV–2 (COVID–19) a s tím spojeným vyhlášením nouzového stavu v ČR, trvajícím nepřetržitě od 5. října 2020 do 11. dubna 2021, které tak uzavřelo kromě jiných odvětví i knihovny a znemožnilo tak fyzický přístup k popisovaným publikacím. Na základě uzavření licenční smlouvy se Svazem knihkupců a nakladatelů (SČKN) bylo umožněno zpřístupnění digitalizovaných dokumentů prostřednictvím digitálních knihoven, provozovaných mimo jiné například Národní knihovnou ČR, studentům a pedagogům vyšších odborných a vysokých škol a vědeckým pracovníkům. Na základě prodloužení přístupu k Národní digitální knihovně (NDK–COVID) jsem ve své práci mohla pokračovat. Následně pak díky zrušení téměř všech opatření a znovuotevření knihoven jsem svou práci mohla dokončit. V době takto ztížených podmínek mi publikace týkající se osobnosti Václava Havla k nahlédnutí zapůjčila Knihovna Václava Havla, jejímž pracovníkům musím nesmírně poděkovat za ochotu mi pomoci v pokračování již rozepsané práce a poskytnutí obrazového materiálu.

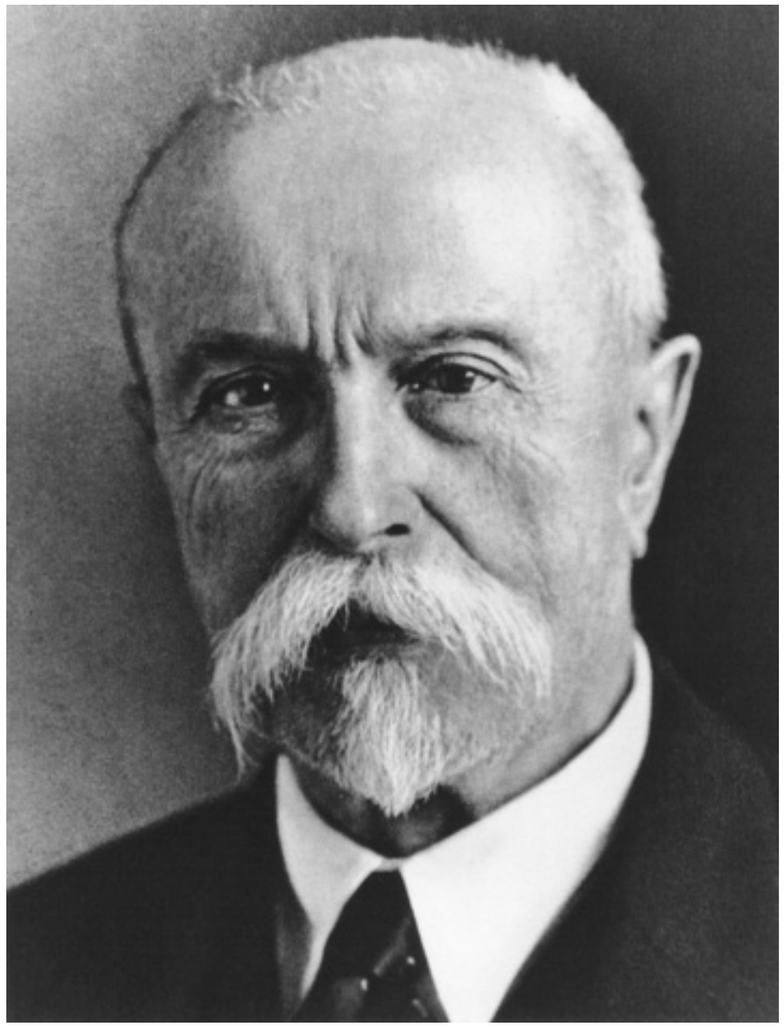

MASARYK

1918

1935

1.1 TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

„Prezident Osvoboditel“, takový přívlastek s sebou nese jméno Tomáše Garrigua Masaryka, prvního oficiálního prezidenta tehdejší Republiky Československé. Ač vznik Československa datujeme ke dni 28. října 1918, Tomáš Garrigue Masaryk byl zvolen 14. listopadu 1918 poslanci Revolučního Národního shromáždění, a to zcela jednomyslně. Jeho zvolení však bylo již předem ujednáno v říjnu v Ženevě na setkání zástupců zahraničního a domácího odboje, Masaryk se do vlasti vracel po více než měsíci po svém zvolení ze Spojených států amerických, jeho zvolení tedy proběhlo bez jeho přítomnosti, avšak v Praze byl po zastávkách v Anglii, Francii a Itálii uvítán triumfálně. České země a Slovensko se tak vymanily ze svazku s Rakousko-Uherskem a začaly fungovat jako samostatný stát. Myšlenka osamostatnění českých zemí od Rakouska-Uherska vznikla v Masarykově mysli již během první světové války, aktivně o ní tehdy státníky velmocí přesvědčoval.

Masaryk byl zvolen ve svých 68 letech, za dobu svého politického a veřejného působení se již do povědomí občanů výrazně zapsal. Ať už jako jedna z hlavních osobností ve sporu o pravost Královédvorského a Zelenohorského rukopisu, kdy byl zastáncem vědeckého přezkoumání pravosti, což bylo v ostrém střetu s obecnou národní hrdostí či jako významný profesor filozofie Univerzity Karlovy v Praze, kde ke svým studentům přistupoval se stejným vědeckým smýšlením. Ono vědecké poznávání a přístup aplikoval i na poli své politické kariéry, kdy vznikl kulturní, vědecký a politický program, nesoucí jeho jméno – Masarykův realismus.

Pravidelně působil i jako publicista, kdy přispíval do různých periodik jako například periodika *Čas*, *Naše doba* či do měsíčníku *Athanaeum*, který Masaryk založil a redigoval. Vznik Ottova slovníku naučného je také spojen se jménem Tomáše Garrigua Masaryka, sám byl autorem sociologických a filozofických textů či textů z oblasti psychologie a logiky, jeden čas byl také jeho hlavním editorem, později však svou účast na projektu přerušil právě kvůli již zmiňovaného sporu o pravost rukopisů. Ostatně toto nebyl poslední konflikt, který s veřejností měl. Ten druhý nastal roku 1899 v procesu zvaném „hilsneriáda“. Mladý Žid Leopold Hilsner měl údajně rituálně zavraždit mladou dívku, z tohoto činu byl obviněn, ovšem pro Masaryka tento proces nesl rysy tehdy vzrůstajícího antisemitismu, a tak se zasazoval o znovuobnovení tohoto procesu. Na základě toho se Masaryk objevuje v několika dobových karikaturách. Je paradoxní, že ten samý člověk, který je kritizován pro „podkopávání národní hrdosti” je později označován jako „Tatíček Masaryk” a „Prezident Osvoboditel”.[1]

Prakticky ihned po nástupu do úřadu prezidenta je založena Masarykova univerzita v Brně, kde vzniká lékařská, přírodovědecká, právnická a filozofická fakulta. O deset let později dokonce finančně podpořil výstavbu budovy spolku Mánes na dnešním Masarykově nábřeží v Praze, v rámci kulturního života navštěvoval a zahajoval nejrůznější výstavy v českých zemích.[2]

Masaryk byl do prezidentského úřadu zvolen celkem čtyřikrát. Později se na něm podepsal zdravotní stav, kvůli němuž 14. prosince 1935 abdikoval. O necelé dva roky později zemřel, jeho pohřeb byl velkolepou událostí, které se účastnily desítky tisíc lidí, aby se s Prezidentem Osvoboditelem mohly naposledy rozloučit. S Masarykem totiž pro mnohé zemřel i symbol autority a morálních hodnot.[3]

---

1 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 19.

2 https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Garrigue_Masaryk#Pobyt_ve_Francii_a_Anglii,_spolupráce_s_Benešem_a_Štefánikem.

3 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 22.

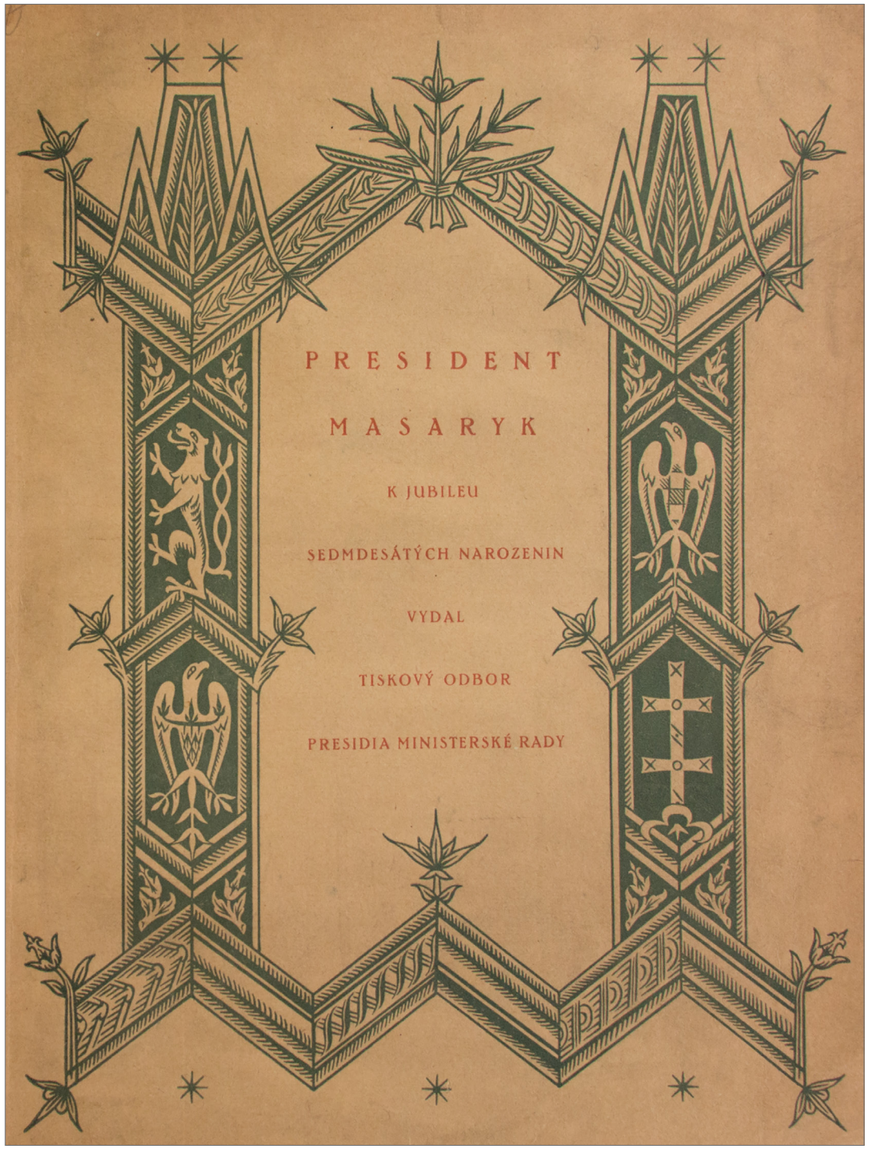

F001 Obálka publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*

1.2 PRESIDENT MASARYK K JUBILEU SEDMDESÁTÝCH NAROZENIN

Fotografie zapůjčili / Vojtěch Beneš, Gustav Dubský, Fotografický odbor M. N. O., Jan Herben, František Livora, Alice Masaryková, Čsl. Odboj, Vasil Škrach, František Vaculovič, archiv Tiskového odboru presidia ministerské rady
Vydal / Tiskový odbor presidia ministerské rady, Praha, 1920
Texty / neuvedeno
Grafická úprava / Josef Kaplický
Zpracování / měkká vazba, formát 29 x 22 cm, hlubotisk
Počet / 76 stran, 57 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Výročí bývají nejčastější příležitostí k vydání publikací. Jinak tomu není ani u Tomáše Garrigua Masaryka. Nejstarší dohledatelná reprezentační publikace, vydaná k jeho 70. narozeninám, obsahuje 57 obrazových reprodukcí, přičemž zobrazuje fotografie a kresby v chronologickém řazení.
Portréty začínají Masarykovou rodinou, pro výroční publikace prezidentů je do 60. let 20. století téměř typické začínat portréty rodiny a prostředí, ze kterého jaký prezident vzešel.
Pokračují jeho osobními portréty (ať už fotografickými či kresbovými), Masaryk je také jediným z prezidentů, který byl portrétován také kresbou. Následují portréty a reportážní fotografie s různými osobnostmi, reportážní snímky Masaryka v Římě, v Kyjevě, ve Spojených státech amerických či ve Francii. Mezi souborem reportážních fotografií se často objevují motivy jako projevy před různými davy, z vojenských motivů pak například pronášená řeč před šikem, účasti na různých vojenských akcích či zobrazení Masaryka mezi důstojníky.
Snímky dále dokumentují Masarykův příjezd do vlasti poté, co byl jednomyslně zvolen prvním československým prezidentem. Masaryk si velmi dobře uvědomoval důležitost a význam fotografie jako takové a její informační a sdělovací funkce, stejně tak jako její možnosti vytvářet o osobnosti určitý obraz.[4] Proto se snažil s fotožurnalisty udržovat dobré vztahy.[5]
V publikaci nechybí ani motivy fotografií pro Masaryka tak typické jako Masaryk na koni, Masaryk v prostorách knihovny či Masaryk za pracovním stolem.
Část reportážních a portrétních fotografií z prezidentova pracovního života a soubor fotografií prostor a architektury Pražského hradu odděluje snímek Masarykovy rodiny pořízený v Praze. Dále pak pokračují snímky Hodonína, Masarykova rodného města, včetně snímku jeho rodného domku. Nakonec kresby otce a matky, v závěru záběry několika domků, kde Masaryk pobýval.
Fotografie jsou sice umístěny na dvojstranu, výrazného prostoru se jim ale nedostalo, což je u některých snímků lehce na škodu. Nutno ovšem dodat, že fotografie dodržují určitou paspartu, čímž výsledné vyobrazení působí velmi kompaktně.

4 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 22.

5 BĚLIČOVÁ, Milena et al. *Hradní fotoarchiv / Prague Castle Photographic Archives: 1918 – 1933.* 1. vydání. Praha: Národní muzeum, 2008. str. 18, poznámka č. 19.

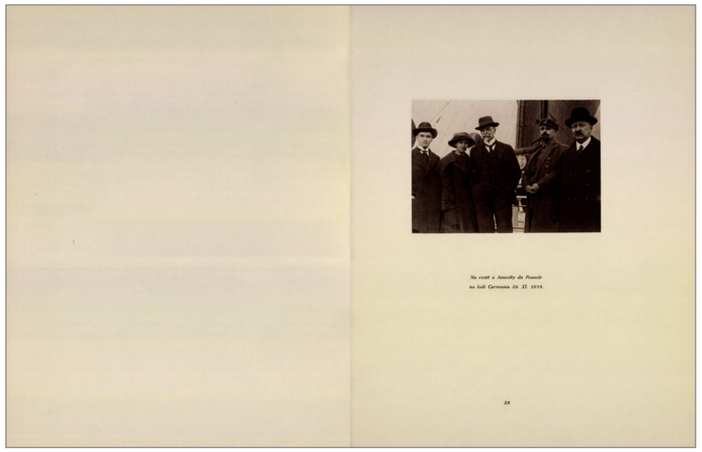

F002 *Na cestě z Ameriky do Francie na lodi Carmania, 29. 11. 1918.*
Dvojstrana publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, foto: neuvedeno

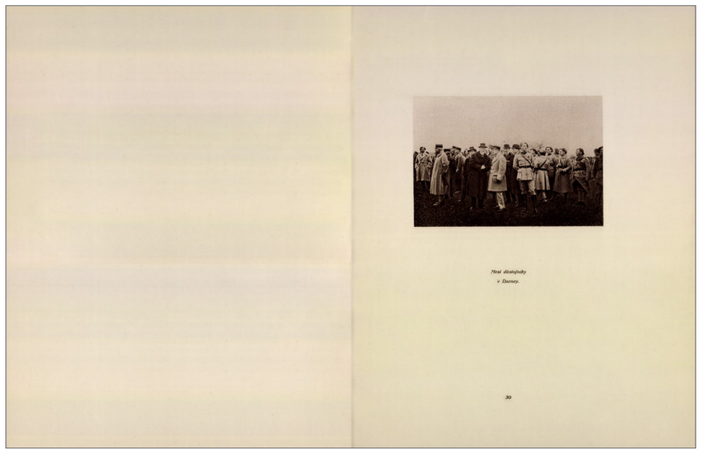

F003 *Mezi důstojníky v Darney.*
Dvojstrana publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, foto: neuvedeno

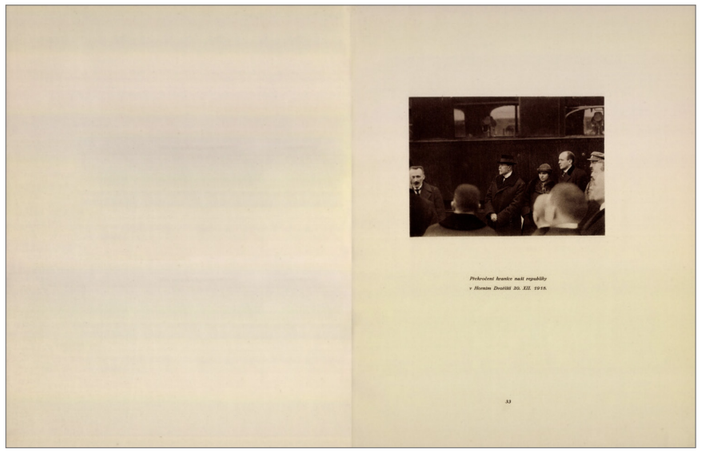

F004 *Překročení hranice naší republiky v Horním Dvořišti 20. 12. 1918.*
Dvojstrana publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, foto: neuvedeno

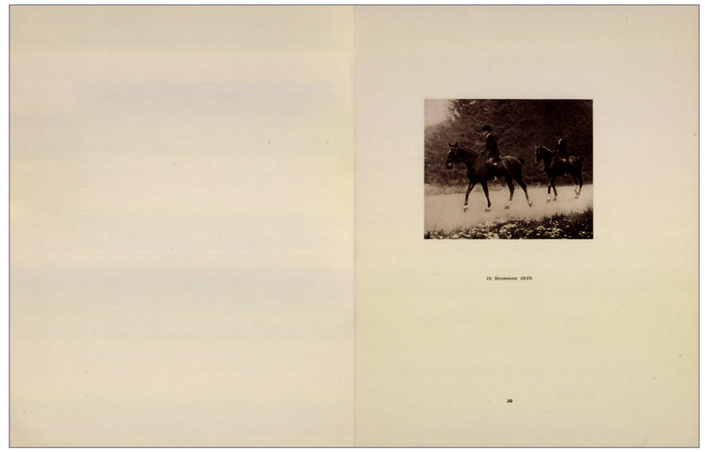

F005 *Ve Stromovce 1919.*
Dvojstrana publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, foto: neuvedeno

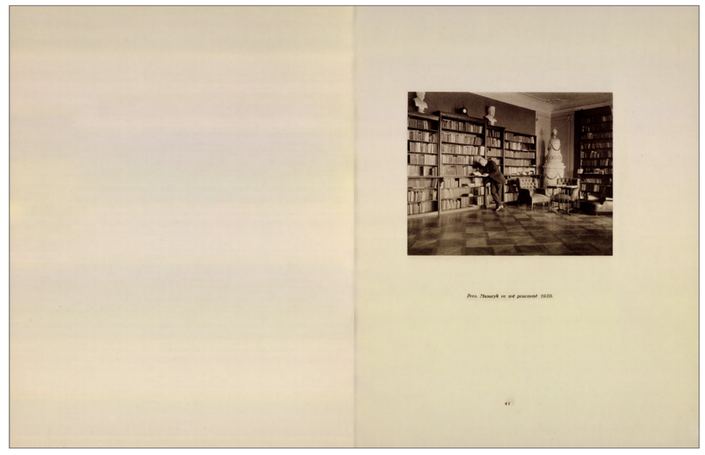

F006 *Pres. Masaryk ve své pracovně, 1920.*
Dvojstrana publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, foto: neuvedeno

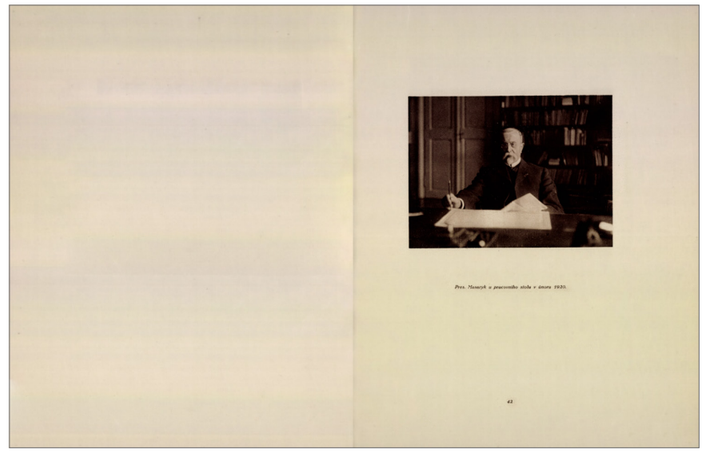

F007 *Pres. Masaryk u pracovního stolu v únoru 1920.*
Dvojstrana publikace *President Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, foto: neuvedeno

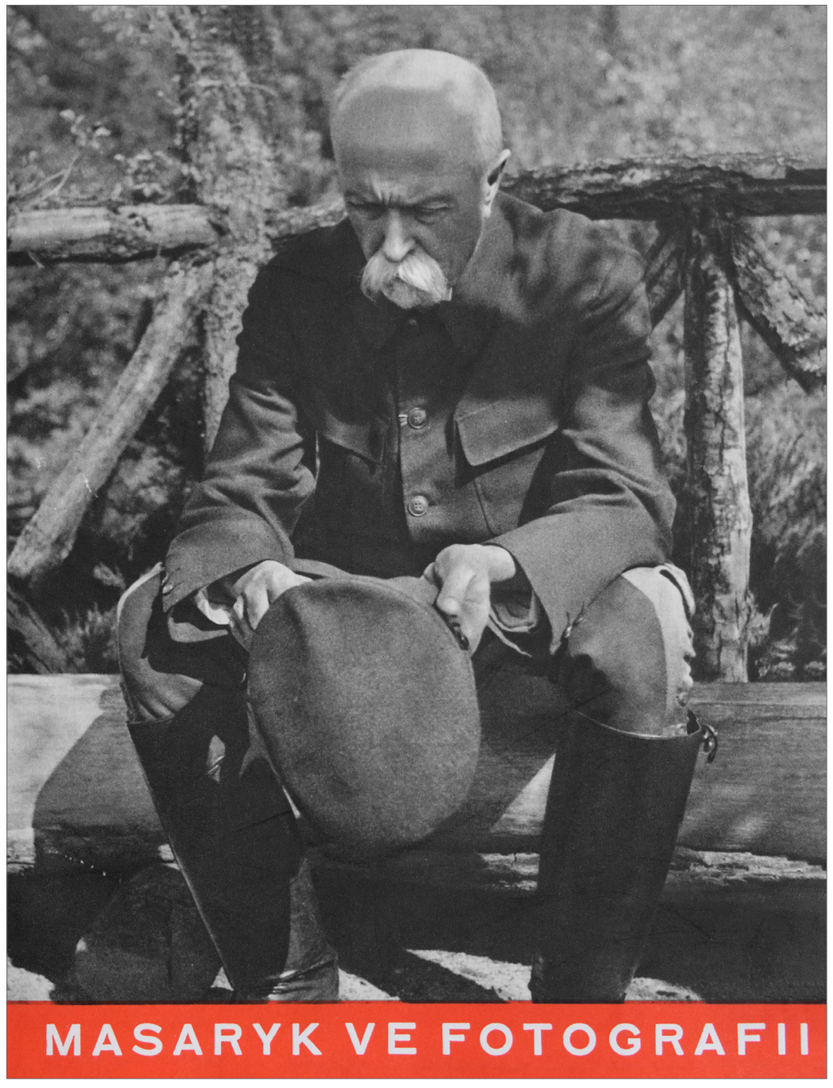

F008 Obálka publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Karel Čapek

1.3 MASARYK VE FOTOGRAFII

Fotografie / Tomáš Vojta, Karel Čapek, Karel Plicka, Jindřich Vaněk, Vasil Škrach, Illek a Paul, Karel Hájek, Otto Dítě, Jaroslav Císař, Josef Hůza (ČTK), V. Sergějev, Foto Tatra Trenčín, ČTK (Jano Šrámek), FAB, Central European Press v Praze (CEPS)
Vydal / Orbis – Čin, Praha, 1931
Texty / Karel Čapek
Grafická úprava / Oldřich Kerhart
Zpracování / pevná vazba, formát 21 x 27,5 cm, hlubotisk, knihtiskárna Orbis, Praha
Počet / 114–136 stran, 97–128 obrazových reprodukcí (dle vydání)
Jazyk / český

Ač spisovatel a blízký přítel Tomáše Garrigua Masaryka Karel Čapek v úvodním slově tvrdí, že publikace svým pouze namátkovým výběrem momentek ze života T. G. M. nemá ambici stát se psychologickým portrétem, jsou to právě jeho fotografie, které na toto téma, byť nezáměrně, nejvíce rezonují. Zkoumá mimiku, gesta, patrná je i snaha o zachycení uvolněnosti, stejné rysy nesou i portréty od Karla Plicky.
Svým způsobem se za psychologický portrét dá označit i jedna z nejslavnějších fotografií od Tomáše Vojty, tedy Masaryk na hřbetu koně na Bílé hoře z roku 1928. Tehdejší prezident se takto nechal zobrazovat poměrně často, pokud ne na koni, tak v jezdeckém, ostatně nejenom styl oblékání, ale i způsob zobrazování prezidenta vytváří vznešený a lehce nepřístupný, intelektuální dojem. Takovými fotografiemi jsou snímky z prostředí kanceláří či v prostorách knihoven, které tak podporují obraz o prezidentovi jako o profesorovi budícímu respekt a úctu k intelektu. Fotografie tohoto typu v sobě nesou charakteristiku formálního zobrazování významné osobnosti a byť fotografie Karla Plicky a Karla Čapka patří mezi ty s intimnějším přístupem, respekt k fotografované osobě je z nich více než patrný. Popisování charakteristických gest a Masaryka jako člověka silně racionálního se zračí i v použitých snímcích od dalších autorů. Zobrazování Masaryka jako muže hloubavého, uvážlivého a přiměřeně srdečného.
Do publikace jsou dále zařazeny reportážní fotografie, které jsou průřezem osobního a profesního života, zobrazeny jsou mimo státnických povinností i chvíle odpočinku a s rodinou, autorství z největší části patří agentury ČTK a CEPS, dále jsou v publikaci použity fotografie Tomáše Vojty, Jindřicha Vaňka a Vasila Škracha. V pozdějších vydáních přibývají i fotografie z aktu abdikace a po Masarykově smrti byly do publikace zařazeny fotografie z pohřbu, které pořídila opět ČTK, dále pak dvojice Illek a Paul, jejichž agentura pořídila i fotografii posmrtné masky T. G. M.[6] a fotograf Karel Hájek, který dokumentuje poslední cestu TGM a je zároveň autorem stejnojmenné publikace.

V různých vydáních publikace došlo k přemístění pořadí fotografií, někdy k jejich výměně a jak již bylo zmíněno i k přidání počtu fotografií. Mění se i textová část, pořadí uvedení seznamu popisků fotografií v publikaci a jejich znění. Například ve 4. vydání chybí závěrečný odstavec úvodního slova Karla Čapka, v 6. vydání (tedy po Masarykově smrti) se již k úvodnímu slovu přidává na závěr publikace doslov opět od Karla Čapka s názvem *Věčný Masaryk* a báseň *Rozhovor se smrtí* od Jaroslava Seiferta, za nimiž následuje seznam fotografií s popisky. V roce 2003 došlo ke znovuvydání publikace nakladatelstvím Riopress, ovšem nekvalitní reprodukce, jiný výběr fotografií a formát publikace velikosti A5 celému vydání výrazně uškodil.
Také v rámci obálky došlo k častým změnám, a to nejenom po fotografické, ale i po typografické stránce. K dohledání jsou typy obálek z roku 1931[7], dále se pak podoba obálky mění v roce 1936 a posledně v roce 1947.

6 V publikacích lze u stejné fotografie najít různá autorství, je tomu tak ovšem proto, že agentura Press Photo Service, jejímiž zakládajícími členy byli fotografové František Illek a Alexandr Paul, byla později přejmenována právě na Illek a Paul. V publikaci *Dni žalu* je tak fotografie podepsána ještě agenturou Press Photo Service, později se k fotografii přidává agentura ČTK se svým studiovým snímkem odlitku Masarykovy levé ruky, výsledná fotografie je tak koláží a je otištěna na stránce zvláštního vydání periodika *Pestrý týden* s podtitulem *In memoriam TGM*.

7 Podoba obálky velmi pravděpodobně pochází z roku 1931, vydání se mi podařilo najít pouze v digitální, nikoliv však ve fyzické podobě. Zdroj podoby obálky: Antikvariát Avion, Liberec, https://www.antikavion.cz/kniha/masaryk-ve-fotografii-momentky-z-poslednich-let-karel-capek-1931-2336.

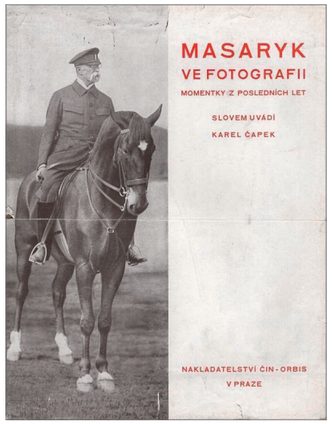

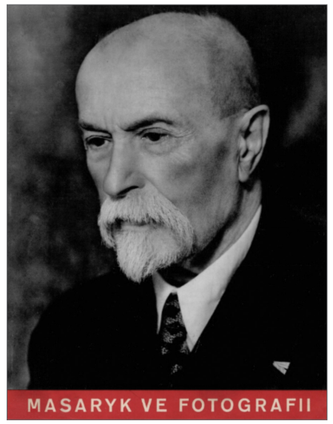

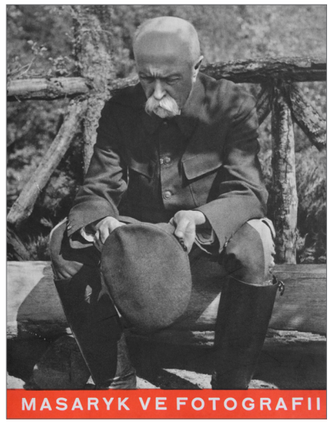

F009, F010, F011 Obálky vydání publikace *Masaryk ve fotografii*

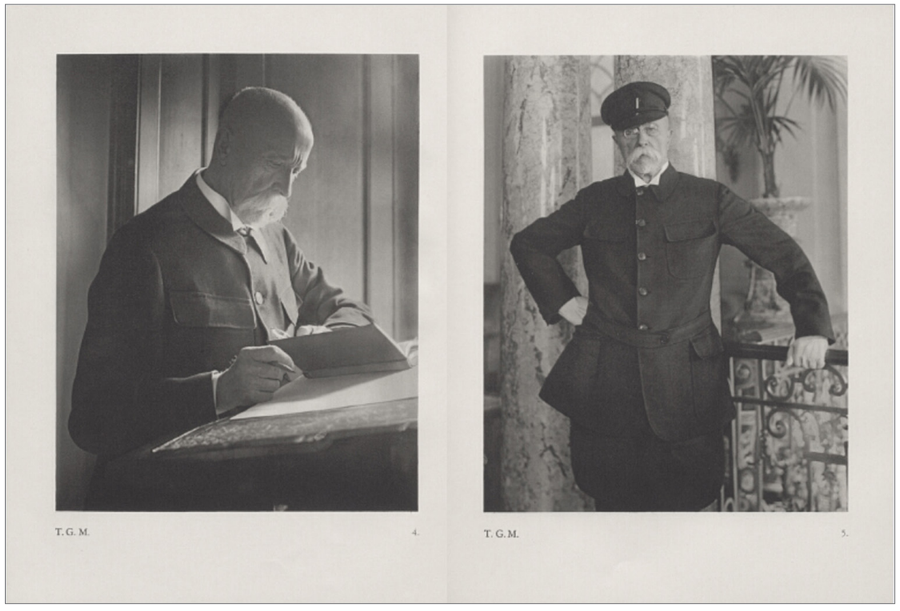

F012 *Na Lánech u pultu a v hale, 1930*. Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Centropress

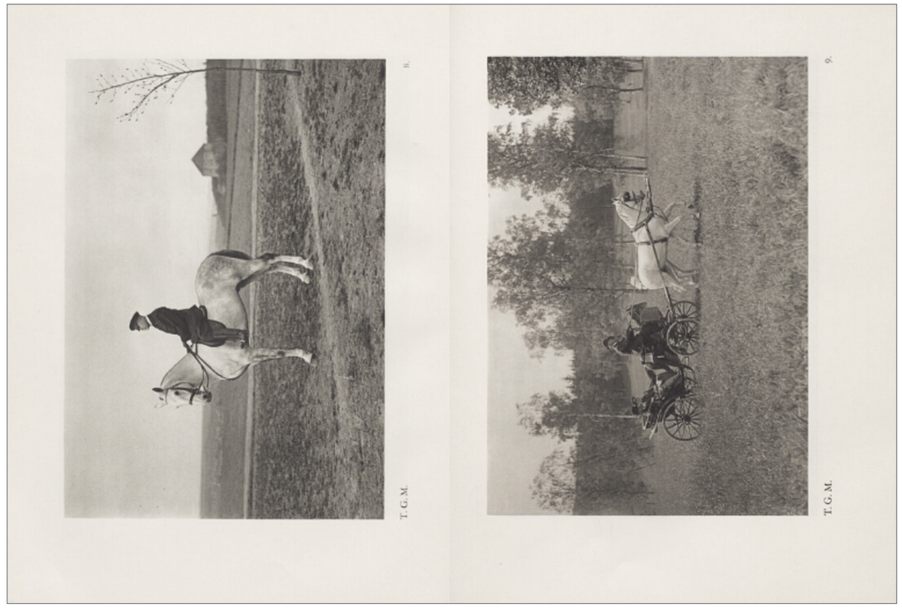

F013 *Na projížďce na Bílé hoře, 1928* (vlevo) a *Na vyjížďce s jugoslávským králem v lánských lesích, 1929* (vpravo). Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Tomáš Vojta

F014 *Ruce, 1931*. Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Karel Plicka

F015 *V Topolčiankách, 1930*. Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Karel Čapek

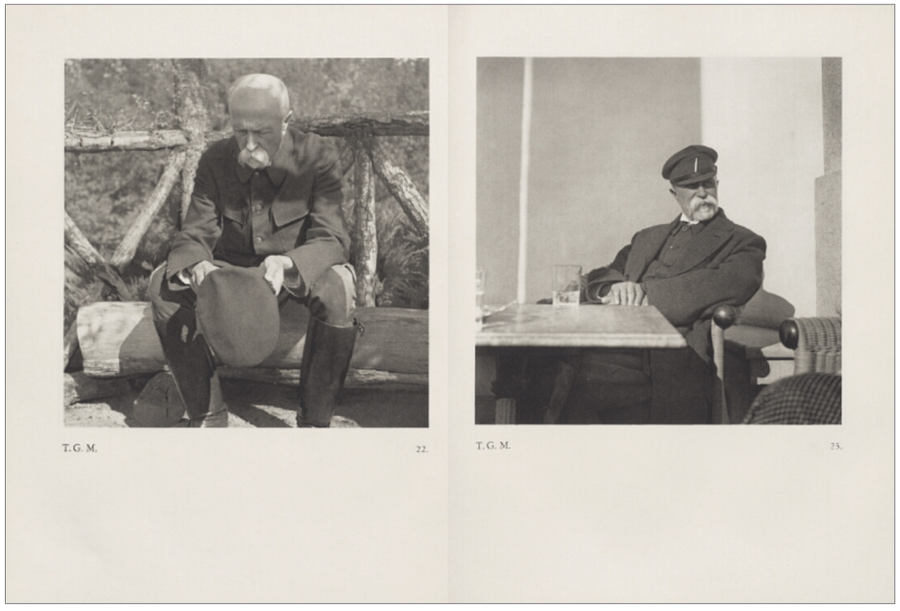

F016 *V Topolčiankách, 1930*. Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Karel Čapek

F017 *S vnuky v Topolčiankách, 1926*. Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: Jindřich Vaněk

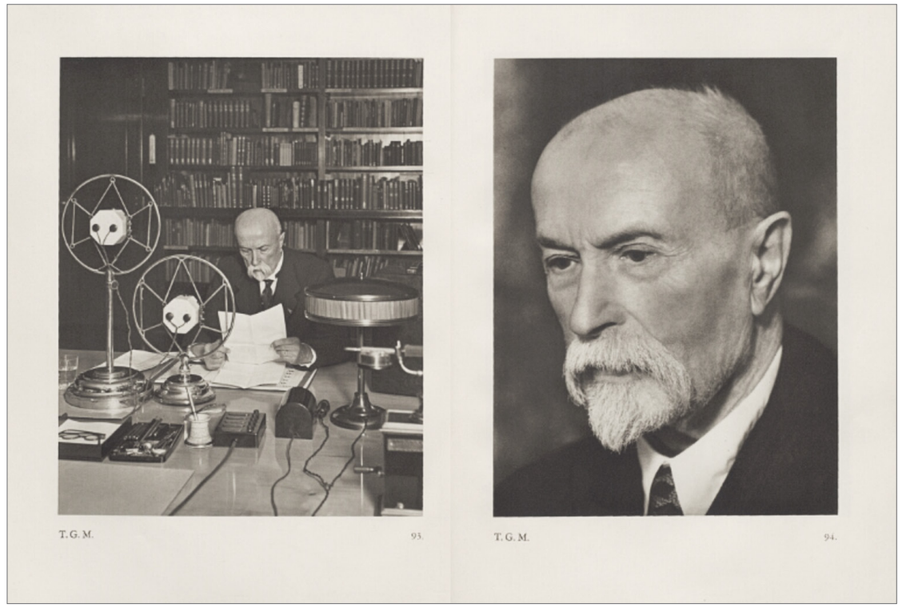

F018 *Při přednášce o Washingtonovi pro americký rozhlas, 1932* a *Podobizna z roku 1935*. Dvojstrana publikace *Masaryk ve fotografii*, foto: ČTK

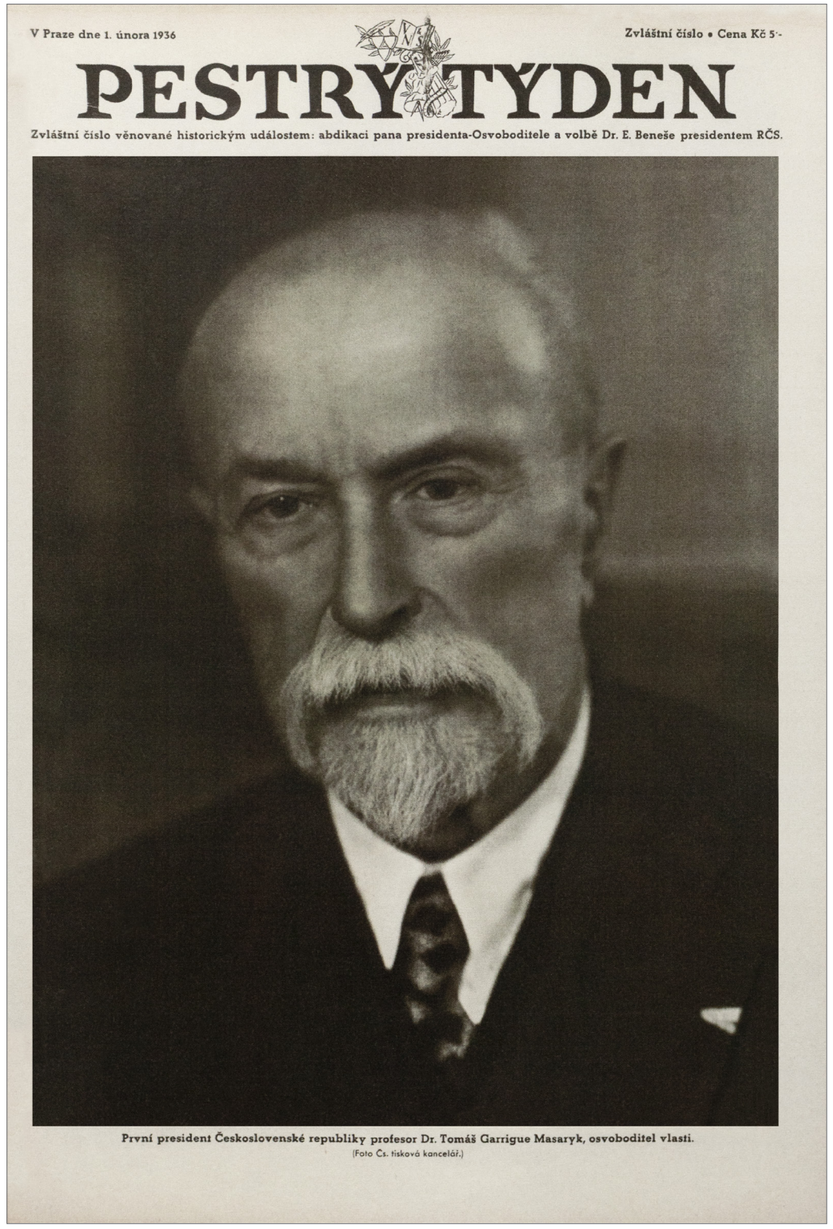
V Praze dne 1. února 1936

Zvláštní číslo • Cena Kč 5·-

PESTRÝ TÝDEN

Zvláštní číslo věnované historickým událostem: abdikaci pana presidenta-Osvoboditele a volbě Dr. E. Beneše presidentem RČS.

První president Československé republiky profesor Dr. Tomáš Garrigue Masaryk, osvoboditel vlasti.
(Foto Čs. tisková kancelář.)

F019 Titulní strana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK

1.4 PESTRÝ TÝDEN – ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO 1. 2. 1936

Fotografie / ČTK, Pestrý týden, Josef Ehm, Paramount journal, Centropress Praha
Vydal / V. Neubert a synové, Praha, 1936
Texty / M. Sukenikov, dále uvedeny pouze iniciály Dr. B. M., B. G., -an-, -Z-
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / volné listy, formát 29,5 x 42,5 cm, hollarotypie, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 16 stran, 50 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Zvláštní číslo Pestrého týdne bylo věnováno k příležitosti připomenutí historických událostí, a to abdikaci tehdejšího prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a následně volbě Dr. Edvarda Beneše jeho nástupcem, tedy druhým prezidentem Československé republiky.
Obálkou je oficiální portrét Tomáše Garrigua Masaryka, následující strany zobrazují jednodenní reportáž, nejprve vyjížďku kočárem na zámek v Lánech a okolí Lán, dále pak oficiální akt abdikace – dvojici snímků z pronášení abdikačního projevu u kulatého stolu v kontrastu se snímkem Masaryka v přítomnosti rodiny po svém odstoupení, kde Masaryk působí svým širokým úsměvem značně uvolněně oproti záběrům z abdikace. V podstatě je tato fotografie vcelku raritní, Masaryk se na snímcích snažil působit vždy seriózním a důstojným dojmem, nyní v přítomnosti svých dvou dcer Alice a Olgy, syna Jana a vnučky Anny je jeho široký úsměv ojedinělým záběrem a divákovi může v porovnání evokovat značnou úlevu ve výrazu po odstoupení z funkce prezidenta republiky.
Další dvojstranou je reportáž ze zvolení Dr. Edvarda Beneše druhým prezidentem republiky, záběry nevybočují z řad běžných reportáží z obdobných aktů. Následuje fotografie Masaryka a Beneše na celou dvojstranu z oficiální návštěvy po zvolení Edvarda Beneše prezidentem a je jednou z nejpoužívanějších fotografií obou státníků. Další dvojstrana je věnovaná prvním dámám, tedy Charlottě Garrigue Masarykové a Haně Benešové, přičemž strana připomínající manželku Tomáše Garrigua Masaryka je spíše než jí věnována obrazově jejímu otci, kdežto strana o manželce Edvarda Beneše nese tři portréty jí samotné a jeden s jejím chotěm.
Zvláštní číslo pokračuje opět oficiálním celostránkovým portrétem druhého československého prezidenta od Josefa Ehma, po kterém následují podobizny Edvarda Beneše z různých životních období a uvolněný snímek z výletu s Prezidentem Osvoboditelem a hosty v Topolčiankách. Následně jsou zařazeny fotografie Edvarda Beneše, které reportují především o jeho diplomatické dráze, je proto zobrazen z největší části v rozhovorech s jednotlivými velvyslanci, delegáty a ministry či při projevu na shromáždění Společnosti národů. Číslo je zakončeno reportáží ze soukromí nově zvoleného prezidenta v okolí vily v Sezimově Ústí ve společnosti rodiny a zobrazuje ho v kontrastu se snímky ze státnických povinností v domácím prostředí i úboru při práci na zahradě.

F020 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Paramount žurnál, Praha (vpravo dole), dále neuvedeno

F021 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK

F022 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK, Pestrý týden, dále neuvedeno

F023 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK

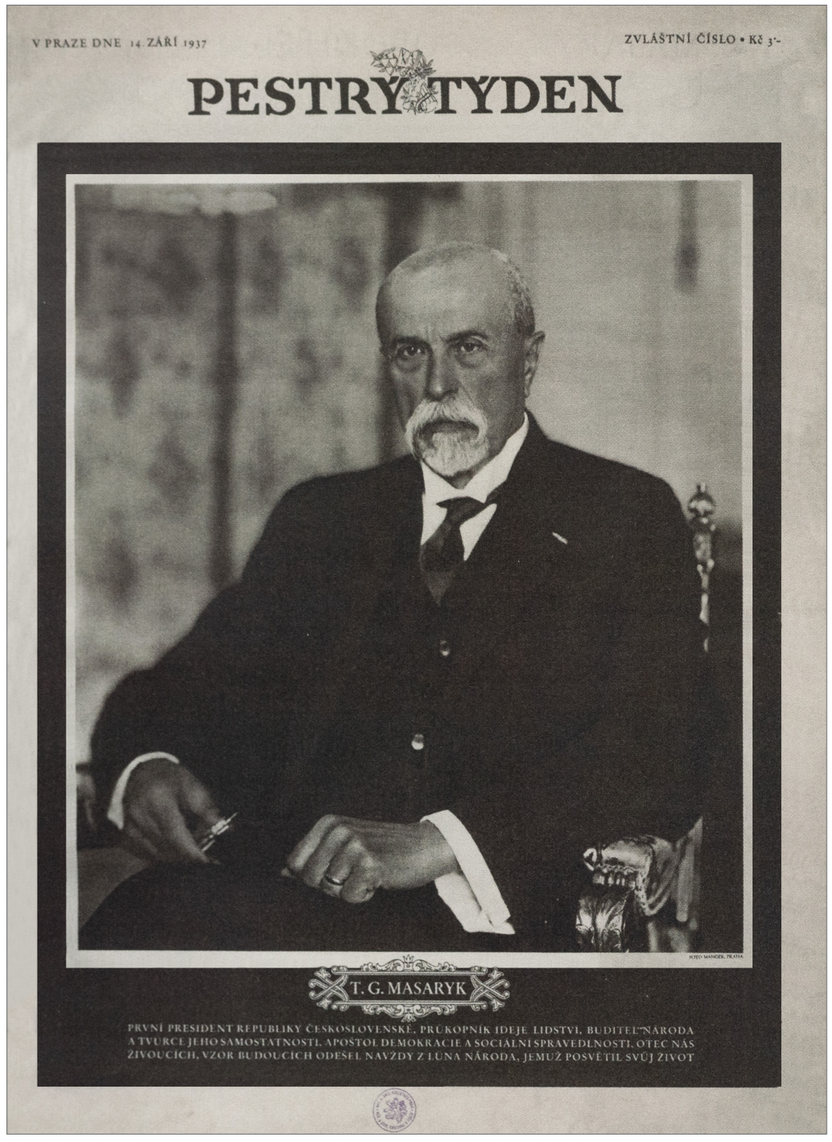

F024 Titulní strana periodika *Pestrý týden*, foto: Foto Manger

1.5 PESTRÝ TÝDEN – ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO 14. 9. 1937

Fotografie / ČTK, Foto Manger
Vydal / V. Neubert a synové, Praha, 1937
Texty / Bohumil Markalous, Petr Bezruč
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / volné listy, formát 29,5 x 40,5 cm, hollarotypie, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 4 strany, 18 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Masaryk se na obálce Pestrého týdne objevil od roku 1926 více jak dvacetkrát[8], toto zvláštní vydání ovšem otiskává Masarykův portrét na titulní straně přesně v den jeho smrti.
Číslo seskládává Masarykovy podobizny v komparativním pásu chronologického řazení a pokračuje několika vybranými snímky z různých příležitostí jako upomínku na „Prezidenta Osvoboditele“. Fotografie z tradičního přivítání chlebem a solí v Poštorné, jedna ze slavnějších fotografií s chotí na sokolském sletu, při uvítání se spolužáky v Hodoníně, v jezdeckém úboru při hře se svým vnukem v Topolčiankách, z abdikace v Lánech, při posledním vystoupením na veřejnosti při příležitosti zborovských slavností v roce 1937 či při prvním výročí abdikace. Dvojstrana je doplněna o přetištěný rukopis básně Petra Bezruče a krátkou statí Bohumila Markalouse, která je jakousi smuteční řečí. Zvláštní, pouze čtyřstránkové vydání zakončuje oficiální portrét Tomáše Garrigua Masaryka, ten stejný, který byl otištěn na obálku při abdikaci tehdejšího prezidenta, pořízen Československou tiskovou kanceláří.

F025, F026 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: neuvedeno a Zadní strana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK

8 Ve zdigitalizovaných vydáních časopisu Pestrý týden z let 1926 – 1937 se Masarykův portrét objevil celkem dvacetkrát. Ve zdigitalizovaných archivech ale chybí ročníky 5 a 6, tedy vydání časopisu Pestrý týden z let 1930 a 1931 a obálky těchto vydání se mi nepodařilo dohledat. Lze ovšem předpokládat, že se Masarykův portrét na obálce objevil i v letech 1930 – 1931.

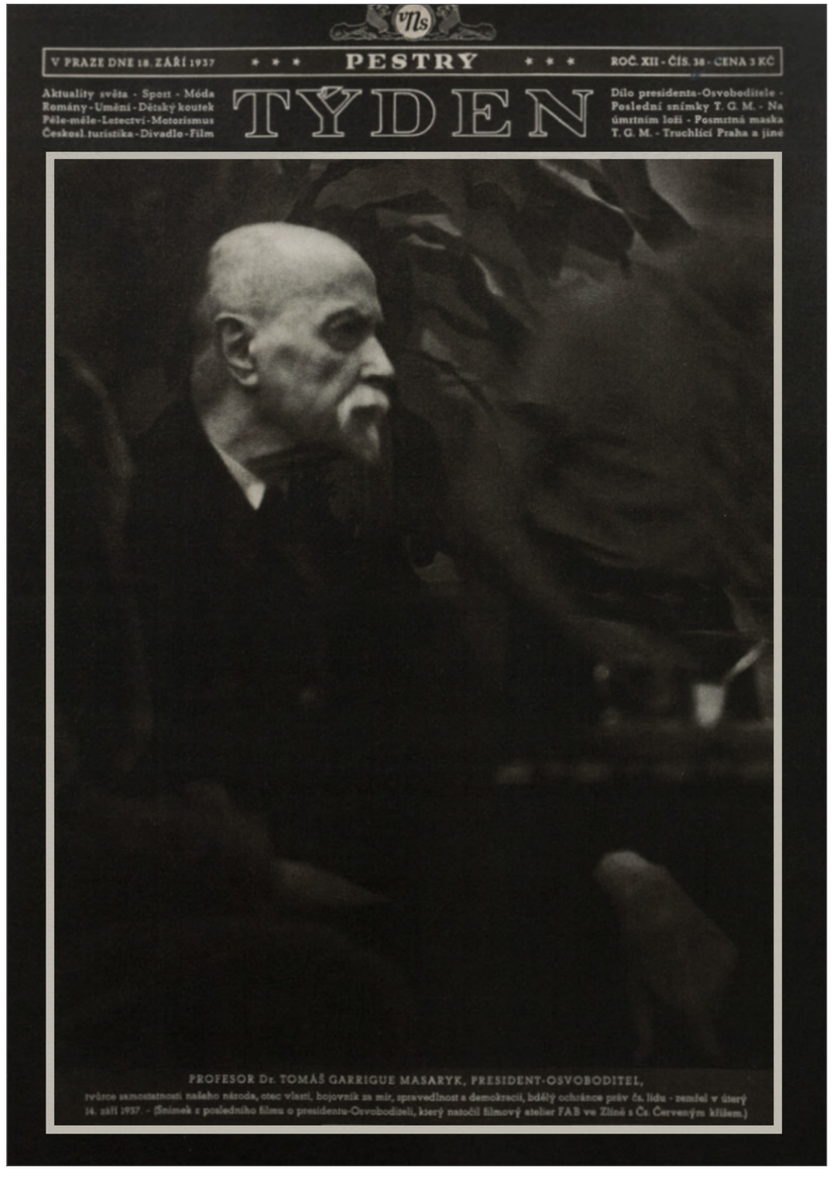

F027 Titulní strana periodika *Pestrý týden*, foto: Jan Lukas

1.6 PESTRÝ TÝDEN – ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO 18. 9. 1937

Fotografie / FAB, ČTK, PPS, Památník osvobození, Pestrý týden, Alexandr Hackenschmied, Jan Lukas, Foto Ceps., Dr. Jaroslav Císař
Vydal / V. Neubert a synové, Praha, 1937
Texty / Miloš Jirko, S. J. Wolf, P. E., NAL., Niko Bartulovič (přeložil Ladislav Žilka)
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / volné listy, formát 29,5 x 42,5 cm, hollarotypie, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 24 stran, 55 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Čtyři dny po úmrtí prvního prezidenta Československé republiky vychází zvláštní číslo Pestrého týdne o 24 stranách, na titulní straně s fotografií Tomáše Garrigua Masaryka, pořízené při natáčení dokumentárního filmu o Prezidentu Osvoboditeli, který natáčel filmový ateliér FAB ve Zlíně ve spolupráci s Československým Červeným křížem. Autorem fotografie je Jan Lukas, jeho jméno ovšem u fotografie uvedeno není.
První dvojstranou jsou snímky z pohřbu bývalého prezidenta, snímek otevřené rakve na katafalku na zámku v Lánech a reportážní snímky kondolenčních návštěv, dále fotografie Masaryka na úmrtním loži, kterou pořídila agentura ČTK, doplněná o báseň Miloše Jirka a smuteční text věnovaný právě osobě Tomáše Garrigua Masaryka. Jindy prosté komparativní portréty prezidenta z různých let jsou na další dvojstraně s nadpisem *Fysiognomie našeho Osvoboditele* dávány do kontextu porovnání portrétů z hlediska povahových rysů, poslednímu portrétu pořízenému mimo zdi lánského zámku se dostává velkorysému prostoru celé strany. Reportážní fotografie z další dvojstrany se věnují tématu československých legií, následně ukazují opakované zvolení do úřadu prezidenta a nakonec snímek z abdikace.
Další obrazovou reportáží jsou fotografie z všesokolského sletu, včetně fotografie prezidenta na tribuně s chotí Charlotte, jednou z nejčastěji užívaných fotografií prezidentského páru. Následuje průřez snímků ze chvil oddechu, v soukromí a s rodinou, zahrnující i fotografii těsně po abdikaci. Pokračují záběry z roku 1937 z natáčení již zmiňovaného filmu z dílny ateliéru FAB dokládají již patrné Masarykovo nalomené zdraví. Dále jsou zahrnuty momentky z působení ve funkci v plné síle, podtržené portrétem na koni a téměř celostránkovým portrétem od Alexandra Hackenschmieda v obleku, s kloboukem a v rukavičkách. Na další dvojstraně jsou v porovnání celostránkové fotografie busty T. G. M. z roku 1936 a jeho posmrtné masky, oboje vytvořené akademickým sochařem Vincencem Makovským.

Po krátké reportáži z poslední návštěvy Masaryka Dr. Edvardem Benešem, Hanou Benešovou a synem Janem Masarykem na zámku v Lánech dva dny před Masarykovou smrtí je toto vydání zakončeno fotografiemi z ulic ze dne smrti Prezidenta Osvoboditele, tedy ze 14. září 1937, kdy noviny prodávaly titulní strany s Masarykovým portrétem, v Praze byly k vidění černé prapory a státní vlajka byla spuštěna na půl žerdi. Z těchto fotografií je také zajímavý snímek kolportéra smutečního vydání různých novin jako důkaz soužití různých národností a menšin na území Československa – muž v klobouku prodává vedle sebe *České slovo* (s titulkem *President Osvoboditel mrtev*) a *Tagblatt* (s titulkem *Masaryk ist tot*).[9]

[9] VILGUS, Petr. *Pestrý týden, 2. listopadu 1926 - 28. dubna 1945: vznik, existence a zánik nejlepšího ilustrovaného týdeníku první a druhé Československé republiky a období Protektorátu Čechy a Morava,* 2001, str. 78.

F028 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK, dále neuvedeno

F029 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Památník osvobození, Dr. Jaroslav Císař, dále neuvedeno

F030 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK, dále neuvedeno

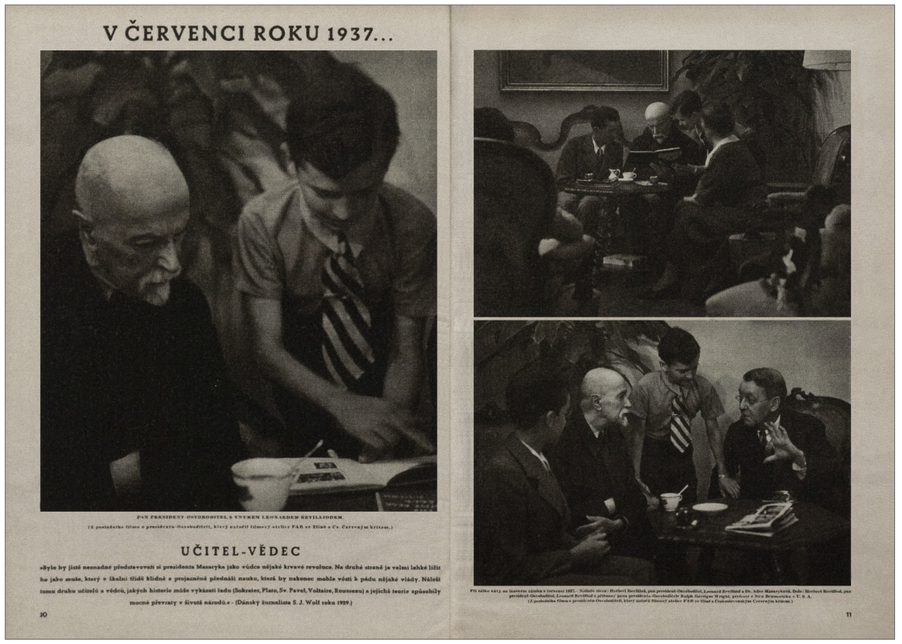

F031 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Jan Lukas (v periodiku neuvedeno)

F032 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Pestrý týden, Alexander Hackenschmied, dále neuvedeno

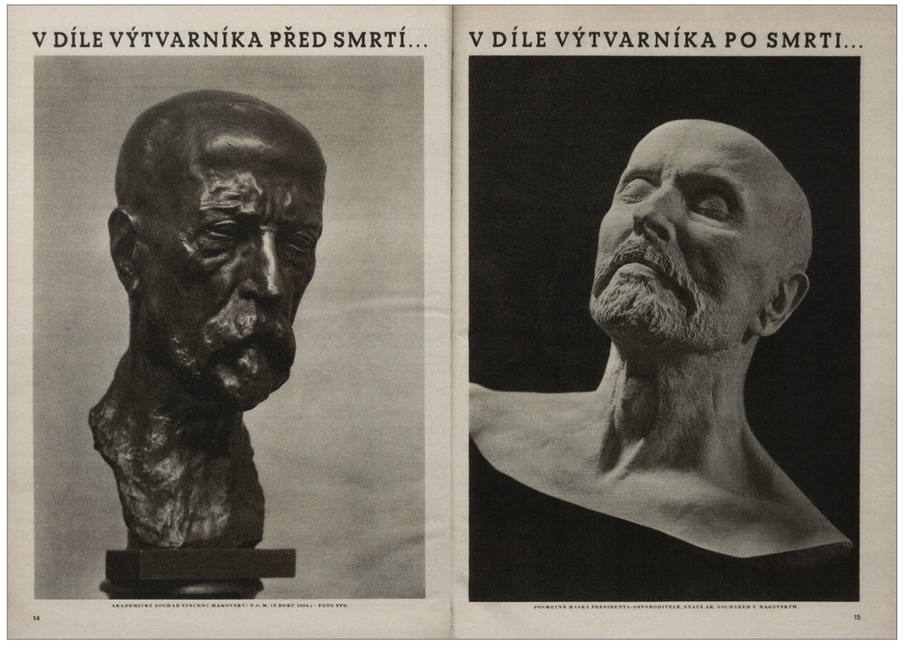

F033 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Press Photo Service (PPS)

F034 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: neuvedeno

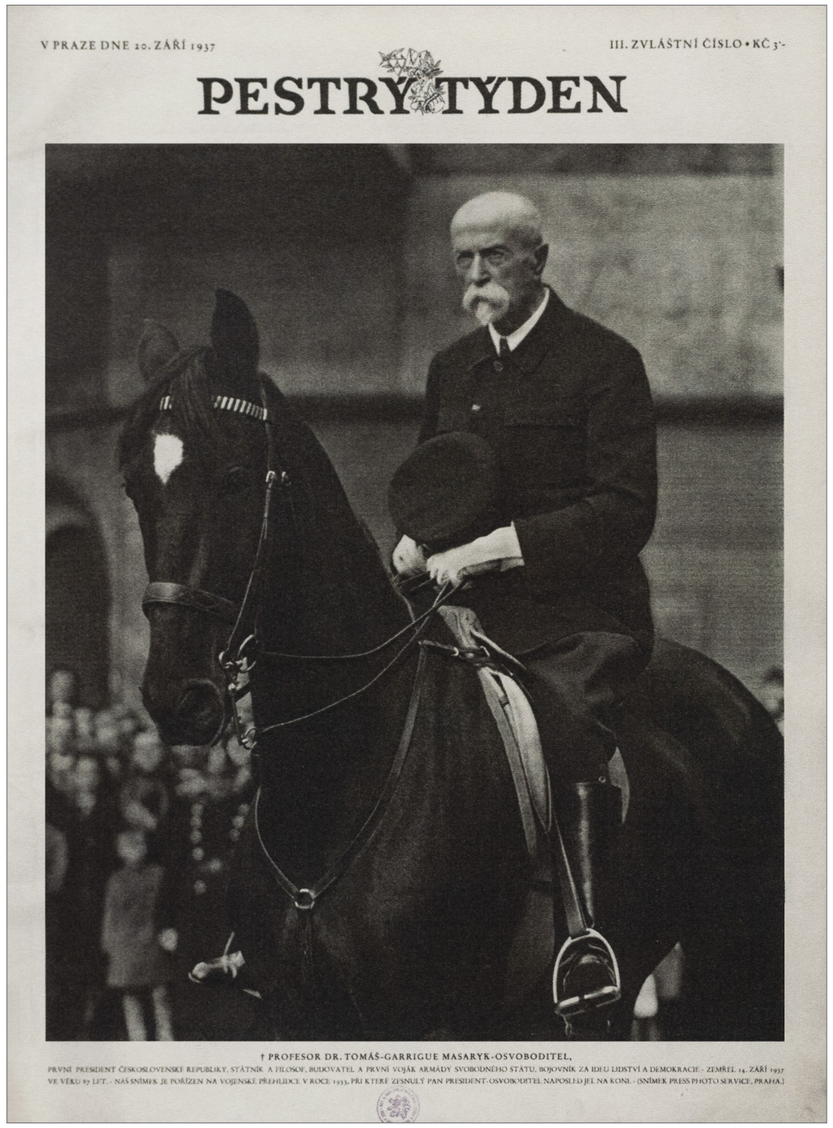
V PRAZE DNE 20. ZÁŘÍ 1937 III. ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO • KČ 3·-

PESTRÝ TÝDEN

† PROFESOR DR. TOMÁŠ-GARRIGUE MASARYK-OSVOBODITEL,

PRVNÍ PREZIDENT ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY, STÁTNÍK A FILOSOF, BUDOVATEL A PRVNÍ VOJÁK ARMÁDY SVOBODNÉHO STÁTU, BOJOVNÍK ZA IDEU LIDSTVÍ A DEMOKRACIE. ZEMŘEL 14. ZÁŘÍ 1937 VE VĚKU 87 LET. – NÁŠ SNÍMEK JE POŘÍZEN NA VOJENSKÉ PŘEHLÍDCE V ROCE 1933, PŘI KTERÉ ZESNULÝ PAN PREZIDENT-OSVOBODITEL NAPOSLED JEL NA KONI. – (SNÍMEK PRESS PHOTO SERVICE, PRAHA.)

F035 Titulní strana periodika *Pestrý týden*, foto: Press Photo Service

1.7 PESTRÝ TÝDEN – ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO 20. 9. 1937

Fotografie / Press Photo Service, dále neuvedeno
Vydal / V. Neubert a synové, Praha, 1937
Texty / neuvedeno
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / volné listy, formát 29,5 x 40,5 cm, hollarotypie, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 4 strany, 9 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Již třetí zvláštní číslo vydané po smrti prvního presidenta Československé republiky bylo vydáno pouze jako oboustranně potištěná dvojstrana, vnitřní dvojstrana zobrazuje fotografii katafalku s rakví Tomáše Garrigua Masaryka. Vnější, tedy nejprve titulní strana, připomíná Prezidenta Osvoboditele, jak bylo Masarykovi přezdíváno, jak byl zobrazován nejčastěji – v koňském sedle. Toto zobrazování napomáhalo k důstojnému a vznešeného působení na veřejnost. Autorství této fotografie patří agentuře Press Photo Service.

Pestrý týden poprvé od úmrtí Masaryka zveřejnil i jinak laděné, než jen reportážní fotografie, na druhé části vnější strany, tedy na zadní straně, jsou použity poměrně sugestivní fotografie, v převážné většině se jedná o noční snímky. Autorství nejvýraznějších nočních snímků z příjezdu zemřelého prezidenta na Pražský hrad patří fotografu Karlu Hájkovi, který tuto poslední cestu T. G. M. zdokumentoval a o 10 let později vydal ve stejnojmenné publikaci. U snímků ovšem v Pestrém týdnu jeho autorství uvedeno není, stejně tak jako agentur ČTK nebo Centropress, jimž autorství fotografií také náleží.[10]

Pestrý týden se poté i v následujících dvou číslech věnuje skonu T. G. Masaryka a otiskává nejprve rozsáhlejší reportáž z poslední cesty T. G. M. s použitím podobné noční série jako v tomto čísle a dalších reportážních snímků, především od agentur ČTK, Centropress a Press Photo Service. Další číslo nese na obálce fotografii lidí u Masarykova hrobu a obrazová reportáž na první dvojstraně se věnuje ohlasu smrti tehdejšího prezidenta v různých částech Československa.

F036, F037 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: neuvedeno a Zadní strana periodika *Pestrý týden*, foto: neuvedeno

10 Autorství určeno dle publikace *Dni žalu: památník o sklonku života, o nemoci, smrti a pohřbu presidenta Osvoboditele T.G. Masaryka*. 1. vydání. Praha: Orbis a Čin, 1937. 169 s.

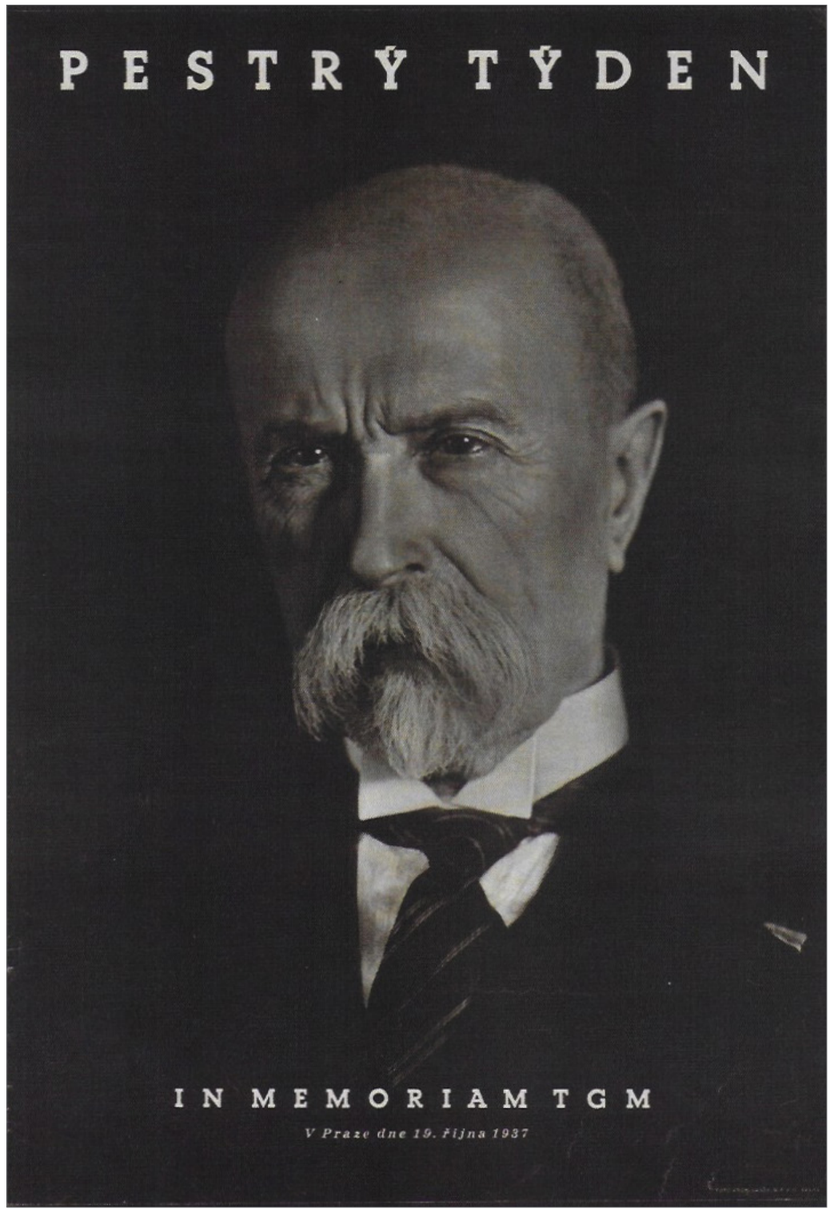

F038 Titulní strana periodika *Pestrý týden*, foto: arch. Jindřich Vaněk, M. R. P. S., Praha

1.8 PESTRÝ TÝDEN – IN MEMORIAM TGM

Fotografie / ČTK, Press Photo Service, Centropress, Jan Lukas, Ctirad Bezděk, F. Vogel, J. Novotný, V. Sergějev, G. Popperová, Dr. Jaroslav Císař, prof. V. Vokálek, ak. mal. Jan Slavíček, Foto Jansky, Foto Posselt., Foto Wanner, Pestrý týden, Památník osvobození, Pestrý týden, arch. Vaněk, M. R. P. S., Praha
Vydal / V. Neubert a synové, Praha, 1937
Texty / Karel Neubert, Vladimír Rýpar, Dr. Edvard Beneš
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / volné listy, formát 30 x 45 cm, hlubotisk, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 32 stran, 79 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Toto zvláštní vydání Pestrého týdne z 19. října 1937 s podtitulem *In memoriam TGM* o 32 stranách bylo vytištěno speciálně hlubotiskem, do té doby grafické závody V. Neubert a synové používaly k tisku tzv. hollarotypii, druh světlotisku užívaný krátce ve 20. letech právě touto věhlasnou firmou.

Otištěné snímky plně využily velkorysý novinový formát velikosti A3, titulní stranou je přísně působící portrét Tomáše Garrigua Masaryka od Jindřicha Vaňka. První dvojstranou je devět srovnávacích portrétů z různých časových období řazených chronologicky v kombinaci s diptychem celé postavy na protější straně, dále jsou pak zařazeny dokumentární fotografie z prezidentského úřadování, především po boku Dr. Edvarda Beneše, kde nechybí ani snímky během a po abdikaci. Po reportážních snímcích z různých událostí se ke slovu dostávají dva celostránkové portréty, které tak téměř plně využily neobvyklý prostor formátu A3, je jím malířský portrét od Vojtěcha Hynaise a dokumentární fotografie Masaryka vyklánějícího se z okna salónního vozu při zájezdu na Moravu. Vydání pokračuje reportážními fotografiemi s rodinou a snímkem Masaryka v knihovně, což je pro jeho oficiální zobrazování poměrně typické.

Pomyslnou druhou obrazovou část vydání otevírají snímky z filmu *Poslední léto*, který o T. G. M. natočil ateliér FAB ve Zlíně ve spolupráci s Československým Červeným křížem, fotografie včetně velmi sugestivního portrétu Masaryka pořídil při natáčení Jan Lukas, ten tak díky natáčení filmu mohl vytvořit unikátní fotografie dosud vždy pečlivě upraveného prezidenta. Snímky působí na diváka velmi intimně a již předznamenávají další pokračování publikace. Agentura ČTK pořídila v den Masarykova úmrtí fotografie prázdné ložnice a pracovny, zároveň i posmrtný snímek Masaryka s jeho ošetřujícím lékařem a sestrami.

Na protější straně je otištěna celostránková fotografie posmrtné masky a odlitku levé ruky na černém pozadí, obojí sejmuté akademickým sochařem Vincencem Makovským. Co se týká autorství studiové fotografie posmrtné masky, vytvořili ji fotografové Alexandr Paul a František Illek, kteří spoluvlastnili agenturu Press Photo Service. V publikaci *Dni žalu*[11] jsou pod fotografií podepsáni právě za agenturu PPS, ovšem jak již bylo zmíněno, zde je k fotografii přiřazen také studiový snímek odlitku levé ruky, který vytvořila agentura ČTK, obě agentury jsou tedy pod snímkem uvedeny. Později se však agentura Press Photo Service přejmenovala na Illek a Paul, právě po dvou ze svých třech zakladatelů. Autorství už takto přejmenované agentury pak můžeme najít pod stejnou fotografií například v publikaci *Masaryk ve fotografii*[12], a to ve vydání z roku 1947.

11 *Dni žalu: památník o sklonku života, o nemoci, smrti a pohřbu presidenta Osvoboditele T.G. Masaryka.* 1. vydání. Praha: Orbis a Čin, 1937. 169 s.

12 ČAPEK, Karel. *Masaryk ve fotografii.* 9. vydání. Praha: Orbis, 1947. 17 s. + 118 s. obr. příl.

Rozsáhlá šestnáctistránková fotografická reportáž z pohřbu Tomáše Garrigua Masaryka je jakousi samostatnou kapitolou, kde nechybí ani kompletní přepis smuteční řeči Dr. Edvarda Beneše, doplněný o fotografii zachycující její přednes Beneše, vedle rakve překryté československou vlajkou. Noční snímky, záznam průběhu pohřbu i fotografie špalírů lidí čekajících na poslední rozloučení s prvním prezidentem Československé republiky. Z již zmíněných fotografií z posledního rozloučení utkví v paměti zejména jedna, jíž byl také poskytnut prostor na celou stranu, a to pohled na Václavské náměstí ve chvíli, kdy se lafeta s rakví blíží k soše sv. Václava a kdy se tak Václavské náměstí jako tichý svědek dějin téměř celé zaplnilo davy lidí.[13]

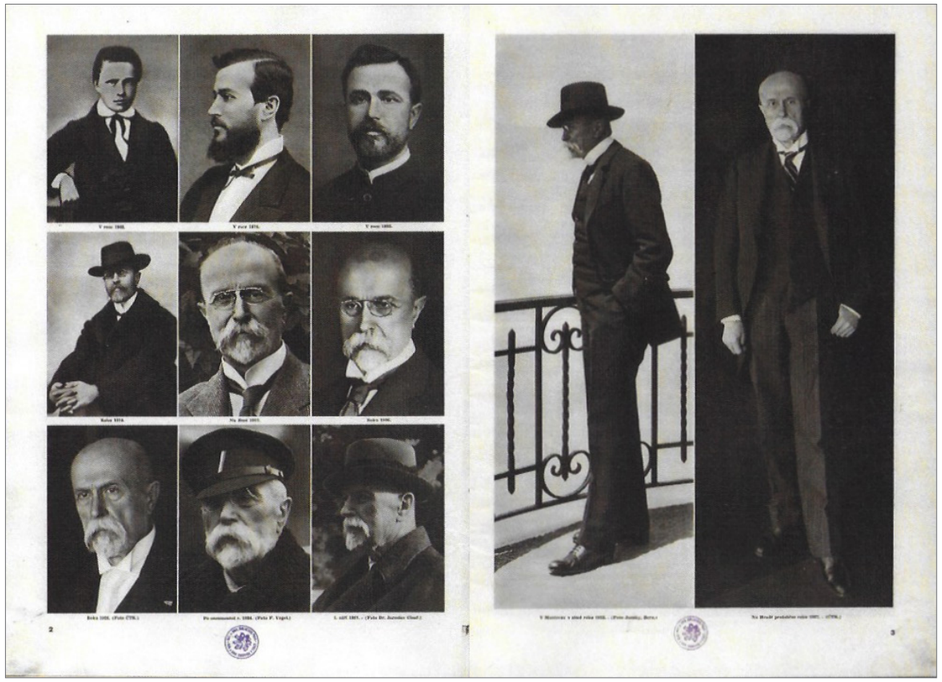

F039 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK, F. Vogel, Dr. Jaroslav Císař, Foto Jansky, dále neuvedeno

13 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 42.

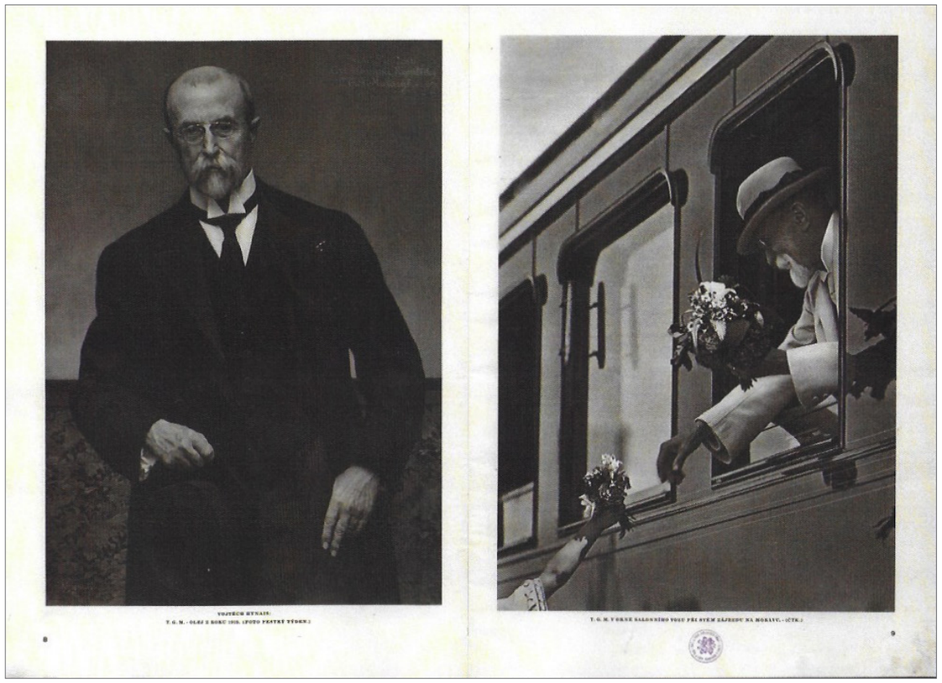

F040 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Pestrý týden (autorem předlohy Vojtěch Hynais), ČTK

F041 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK, arch. Jindřich Vaněk, M. R. P. S., Praha

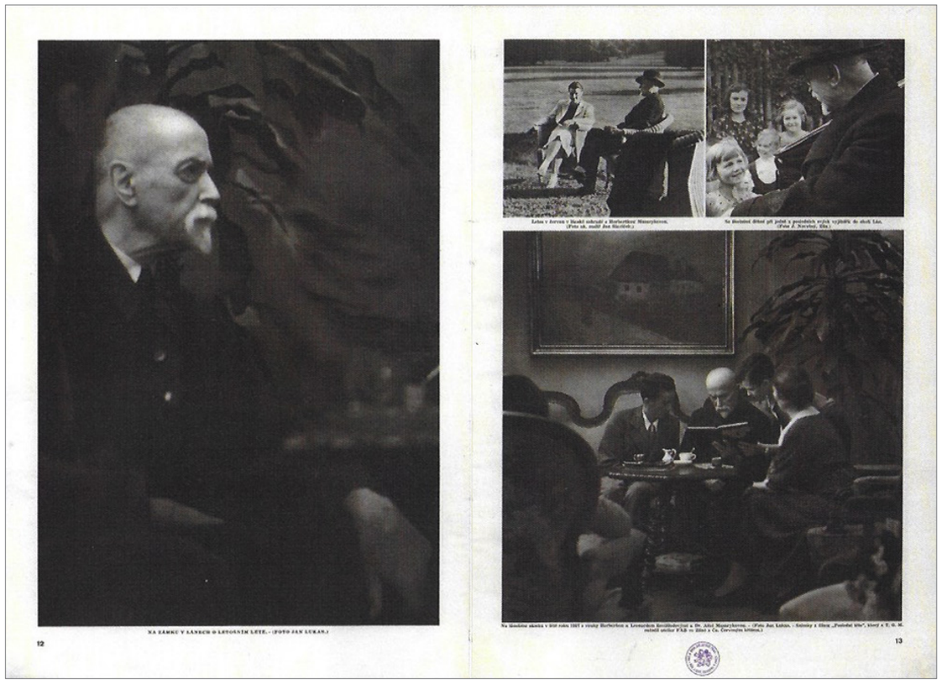

F042 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Jan Lukas, ak. malíř Jan Slavíček, J. Novotný

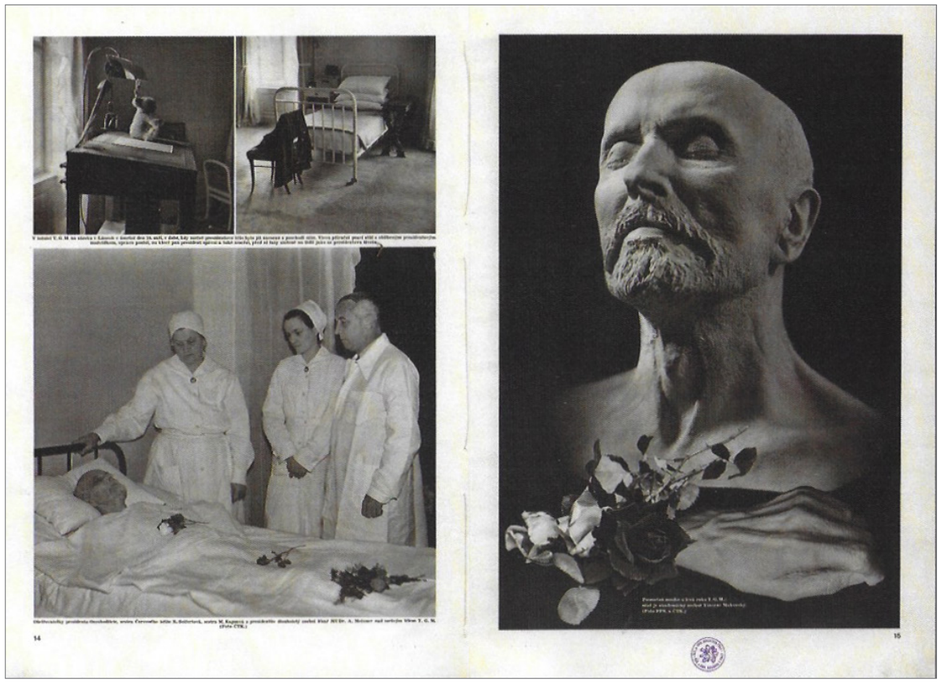

F043 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: ČTK, PPS

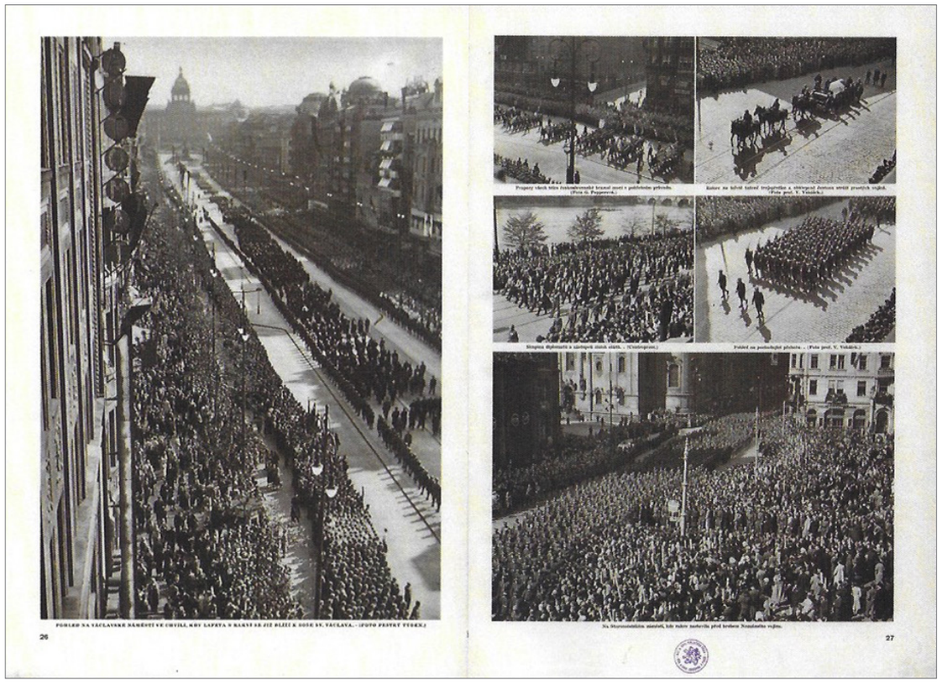

F044 Dvojstrana periodika *Pestrý týden*, foto: Pestrý týden, G. Popperová, prof. V. Vokálek, Centropress

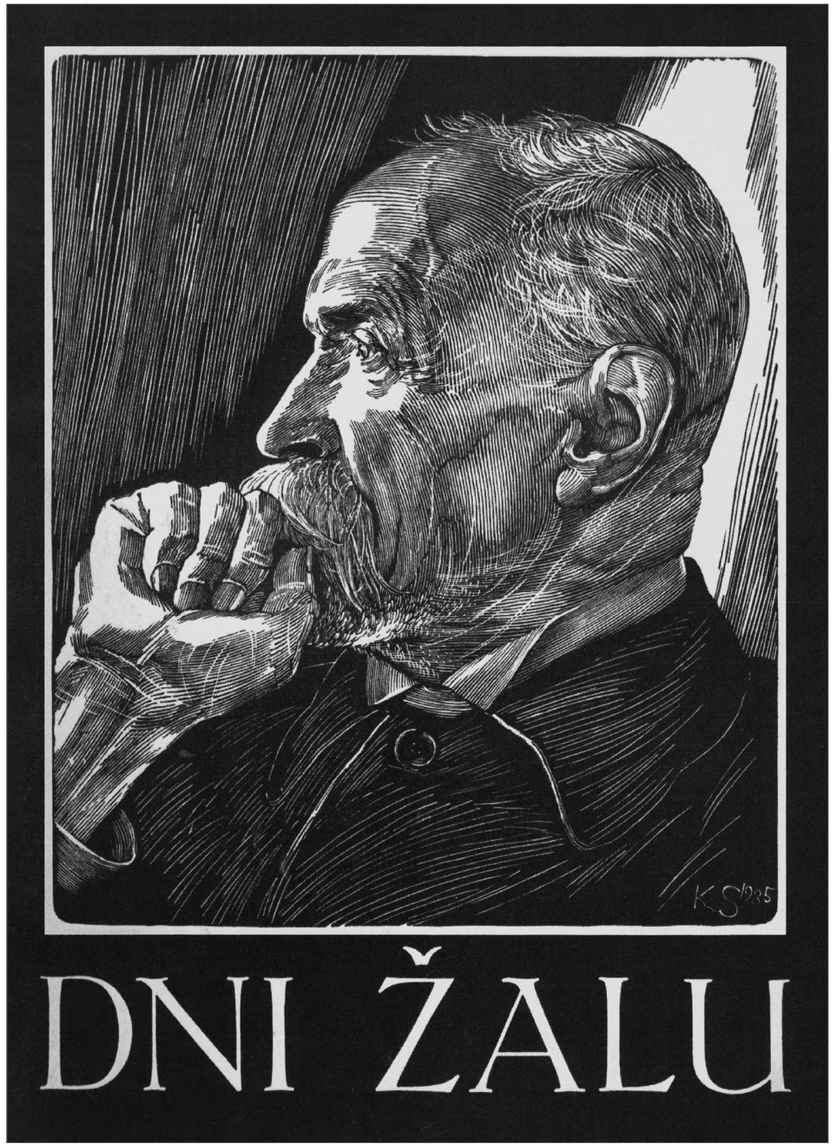

F045 Obálka publikace *Dni žalu*, kresba: Josef Čapek

1.9 DNI ŽALU

Fotografie / Centropress-Foto, Dr. Jaroslav Císař, Karel Hájek (za České slovo), ČTK, Otto Dítě, Indusfoto, Jan Lukas, Jaroslav Novotný, Josef Obrda, Oldřich Straka (za Ozvěny), Jan Posselt, Press Photo Service, V. Sergějev, Karel Smutný, Josef Tomsa, Jan Týml
Kresba na obálce / Josef Čapek
Kresby / Josef Čapek, Karel Svolinský, Eduard Milén
Vydal / Orbis a Čin, Praha, 14. 12. 1937
Texty / Ladislav Stehlík, Antonín Schenk, Vítězslav Nezval, Jaroslav Císař, Jiří Zhor, Olga Scheinpflugová, Otokar Fischer, Josef Hora, Janko Jesenský, Emil Hadina, Miloš Jirko, Josef Čapek, Jaroslav Seifert, Dr. Lev Sychrava, Dr. Ivan Markovič, Rudolf Medek, Edmond Konrád, Karel Nový, Karel Čapek, František Hrubín, Jiří Mašek, Jiří Mahen, Ladislav Plechatý, Jan Šnobr, František Křelina, František Langer, Karel Toman, Fráňa Šrámek, Jindřich Hořejší, Vilém Závada, Zdeněk Štěpánek, K. Z. Klíma, Edvard Beneš a další
Grafická úprava / Bohumil Přikryl, Karel Svolinský
Zpracování / pevná vazba, formát 20 x 27 cm, hlubotisk, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 169 stran, 80 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Publikace s podtitulem *Památník o sklonku života, o nemoci, smrti a pohřbu presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka* vyniká hned v několika aspektech. V první řadě byla vydána v den 2. výročí abdikace Tomáše Garrigua Masaryka, a to 14. prosince 1937. Obálku tvoří Masarykův portrét v kresbě od Josefa Čapka, který do publikace přispěl i dalšími svými kresbami. Neuvěřitelné je ovšem množství osobností a osob, které do publikace přispěli svým textem, básněmi či vzpomínkami.
V rámci textové části je zajímavým aspektem přidání lékařských zpráv o aktuálním zdravotním stavu tehdejšího prezidenta, tyto zprávy protínají první část textu. Po básních a textech o úmrtí Masaryka následují výňatky z článků z dohromady 135 periodik z Československa a dalších 29 zemí světa, které podávaly zprávu o skonu tehdejšího prezidenta. Pokračují texty věnované Masarykovi a popisy poslední cesty bývalého prezidenta z per mnoha autorů, jejichž úplný seznam, který zaplnil 7 stran publikace, se nachází na konci knihy.
Dalším aspektem, kterým publikace vyniká, je vysoká kvalita fotografických reprodukcí a celková kvalita jejich tisku. Reprodukcím se dostává celostránkových formátů s paspartou, ve které je vždy uveden přesný popis a číslo fotografie v publikaci. Jsou rozděleny do 8 tematických kapitol, jejichž seznam lze také najít v závěru knihy. Největším počtem fotografií přispěli do publikace agentura Centropress, Československá tisková kancelář a fotograf Karel Hájek za deník *České slovo* (později známější jako *Svobodné slovo*[14]).
Masarykovy portréty se v publikaci objevují jen v několika exemplářích hned na začátku knihy. V rámci obrazového materiálu je publikace brilantní sbírkou fotografií z události poslední cesty prvního prezidenta Československa, která je tak jako celek velmi kvalitní fotoreportáží.

[14] První ústřední deník České strany národně sociální začal vycházet v roce 1907 pod názvem *České slovo*, v roce 1945 byl ale přejmenován na *Svobodné slovo* a pod tímto názvem vycházel až do svého zániku v roce 1996. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Svobodné_slovo.

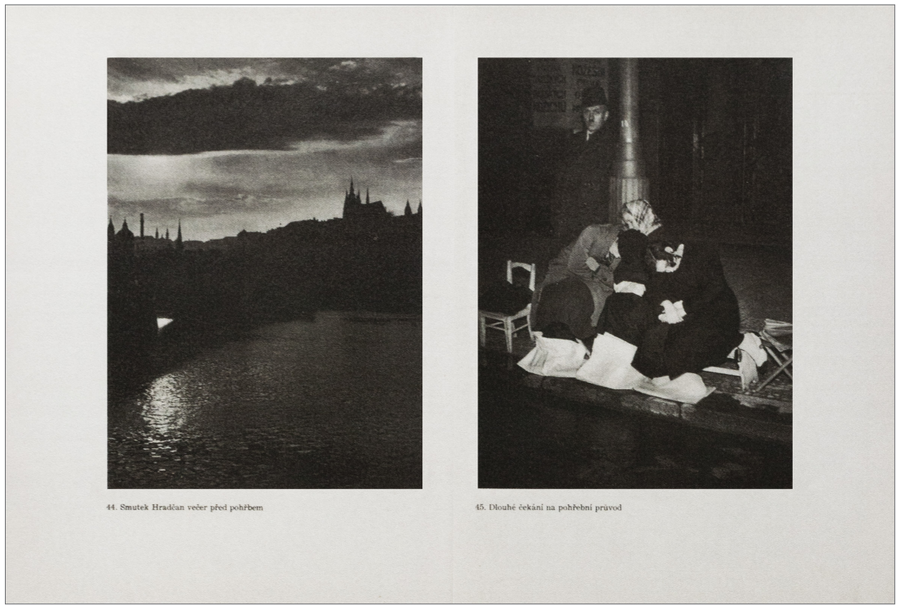

F046 Dvojstrana publikace *Dni žalu*, foto: Karel Hájek (vlevo) a ČTK (vpravo)

F047 Dvojstrana publikace *Dni žalu*, foto: Josef Tomsa (vlevo) a Karel Hájek (vpravo)

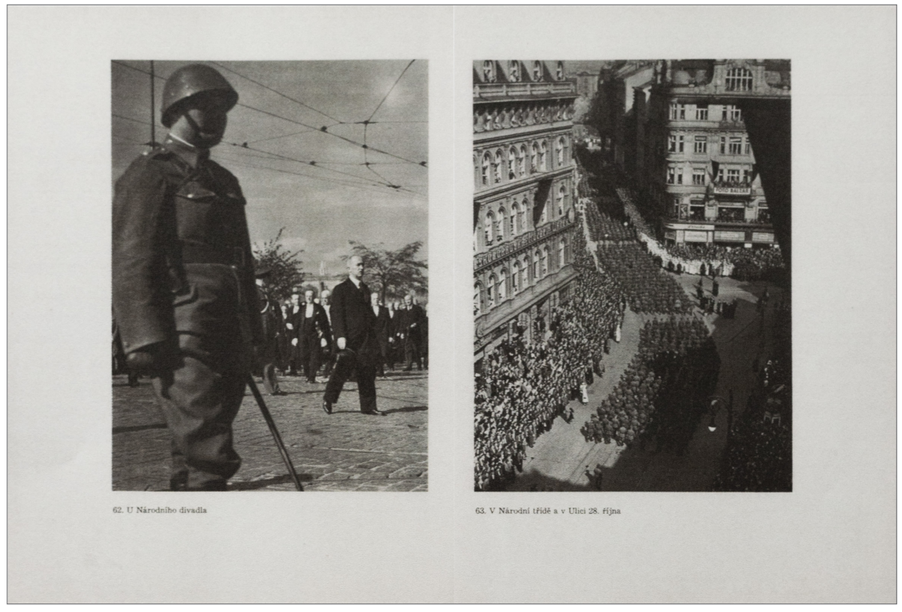

F048 Dvojstrana publikace *Dni žalu*, foto: Press Photo Service

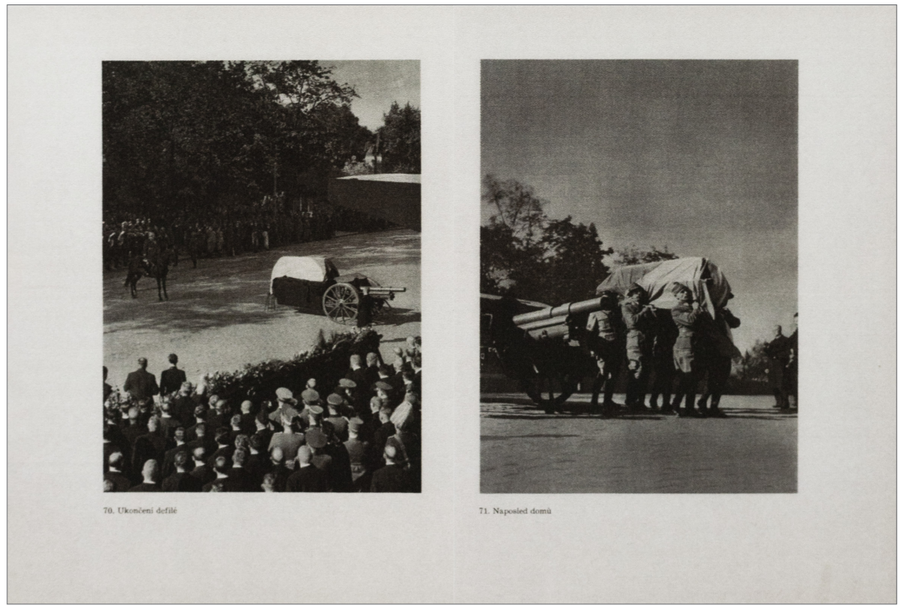

F049 Dvojstrana publikace *Dni žalu*, foto: Josef Obrda (vlevo) a Oldřich Straka (vpravo)

F050 Obálka publikace *Smutek Československa, poslední pocta národa*

1.10 SMUTEK ČESKOSLOVENSKA

Fotografie / ČTK, Centropress, V. Sergějev
Vydal / nakladatel A. Pokorný, Praha, 1938
Texty / Dr. Edvard Beneš, Jan Malypetr, Dr. František Soukup, Dr. Milan Hodža, Dr. Petr Zenkl, Národní rada československá
Grafická úprava / arch. Bohumír Šimek
Zpracování / pevná vazba, formát 22,5 x 29 cm, tisk na křídě, V. & A. Janata, Nový Bydžov
Počet / 252 stran, 80 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Tuto publikaci, vydanou k poctě Tomáši Garriguovi Masarykovi, otevírá několik smutečních projevů a projevů k uctění památky pronesených při různých příležitostech, které zakončuje básnicky popsaná poslední cesta zemřelého prezidenta z Lán až do Pražského hradu.
Publikace se pak na 80 vytištěných celostránkových fotografiích věnuje zejména průběhu pohřbu Masaryka. Obrazovou část otevírá opět portrét Masaryka na koni, jak je u jeho portrétů zvykem, dále pak pokračuje portréty z posledního roku a leteckým snímkem lánského zámku. Zajímavostí je výrazný diptych portrétů z ledna 1937, na kterém je již k rozpoznání chatrnější zdraví prezidenta, zhruba za měsíc také Masaryk kvůli zdravotnímu stavu abdikoval. Diptych je komponován jako portrét ánfas s pohledem zpříma do objektivu v kombinaci s portrétem z profilu a vymyká se tak běžnému zobrazování Masaryka, autor fotografií není uveden.
Pomyslná kapitola o úmrtí prezidenta začíná blízkým posmrtným portrétem Masaryka na lůžku, pokračuje snímkem s lékařem a sestrami u jeho úmrtního lože, pohledem na obývací pokoj v lánském zámku a opětovným záběrem na Masaryka na úmrtním lůžku. Nechybí ani fotografie posmrtných odlitků, tedy posmrtné masky a odlitek levé ruky Masaryka, sňaté akademickým malířem Vincencem Makovským. Všechny tyto snímky se v podobných publikacích objevují téměř vždy.
Následují fotografie z průběhu rozloučení se s prvním prezidentem Československé republiky. Nechybí ani sugestivní noční snímek zachycující odjezd vozu s ostatky prezidenta z lánského zámku, pořízený Karlem Hájkem. Autorství fotografií ale není u žádné z nich uvedeno, v tiráži jsou ovšem uvedeny agentury, které reprodukce fotografií poskytly. Kromě čistě reportážních fotografií, nesoucích pouze informaci o průběhu pohřbu a poslední cesty, se v publikaci objevují i kompozičně zajímavé výjimky. Kupříkladu fotografie čestné stráže u rakve s prezidentem na I. nádvoří Pražského hradu fotografovaná z pohledu zpoza rakve či kompozičně velmi dobře vyvážená fotografie prázdné cesty z lánského nádraží lemované sokolstvem z obou okrajů cesty.
Publikace nese podtitul *Poslední pocta národa*, a tak bylo i přistupováno k výběru použitých fotografií z poslední cesty prezidenta, které tento podtitul více než dokládají. Možná jednu malou výjimku lehounce tvoří poněkud nešťastně působící snímek legionářů, vynášejících rakev s ostatky prezidenta ze smutečního salonku Wilsonova nádraží na nástupiště, přičemž přímo nad rakví, kterou legionáři podpírají, činí nápis *DOPRAVNÍ KANCELÁŘ*.

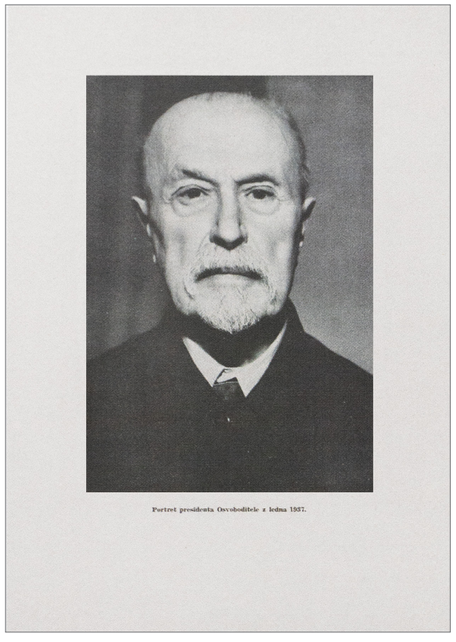

F051 *Portrét presidenta Osvoboditele z ledna 1937.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

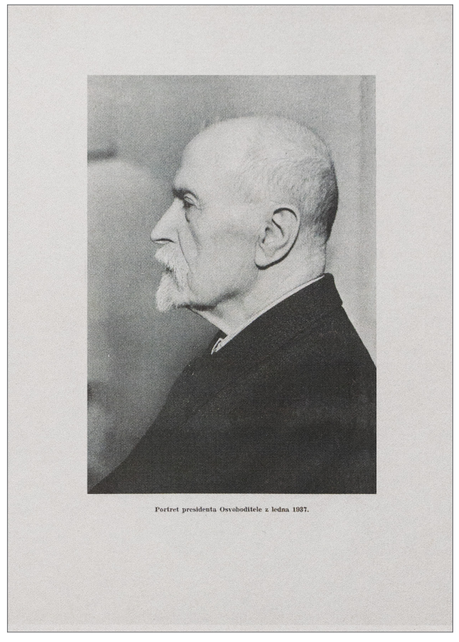

F052 *Portrét presidenta Osvoboditele z ledna 1937.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

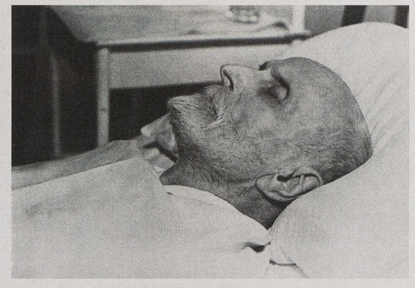

F053 *President Osvoboditel na úmrtním lůžku v Lánech.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

F054 *Osobní lékař presidenta Osvoboditele MUDr. Adolf Meixner s ošetřovatelkami u úmrtního lože.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

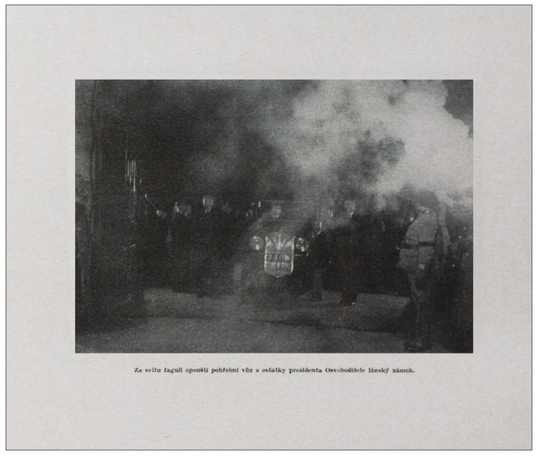

F055 *Za svitu fagulí opouští pohřební vůz s ostatky presidenta Osvoboditele lánský zámek.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: Karel Hájek (v publikaci neuvedeno)

F056 *President Osvoboditel naposled na pražském hradě.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

F057 *Cesta z lánského nádraží byla hustě vroubena sokolstvem, členy různých spolků a venkovským lidem z Lán i okolí.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

F058 *Legionáři vynášejí rakev s ostatky presidenta Osvoboditele ze smutečního salonku Wilsonova nádraží na nástupiště.*
Strana publikace *Smutek Československa*,
foto: neuvedeno

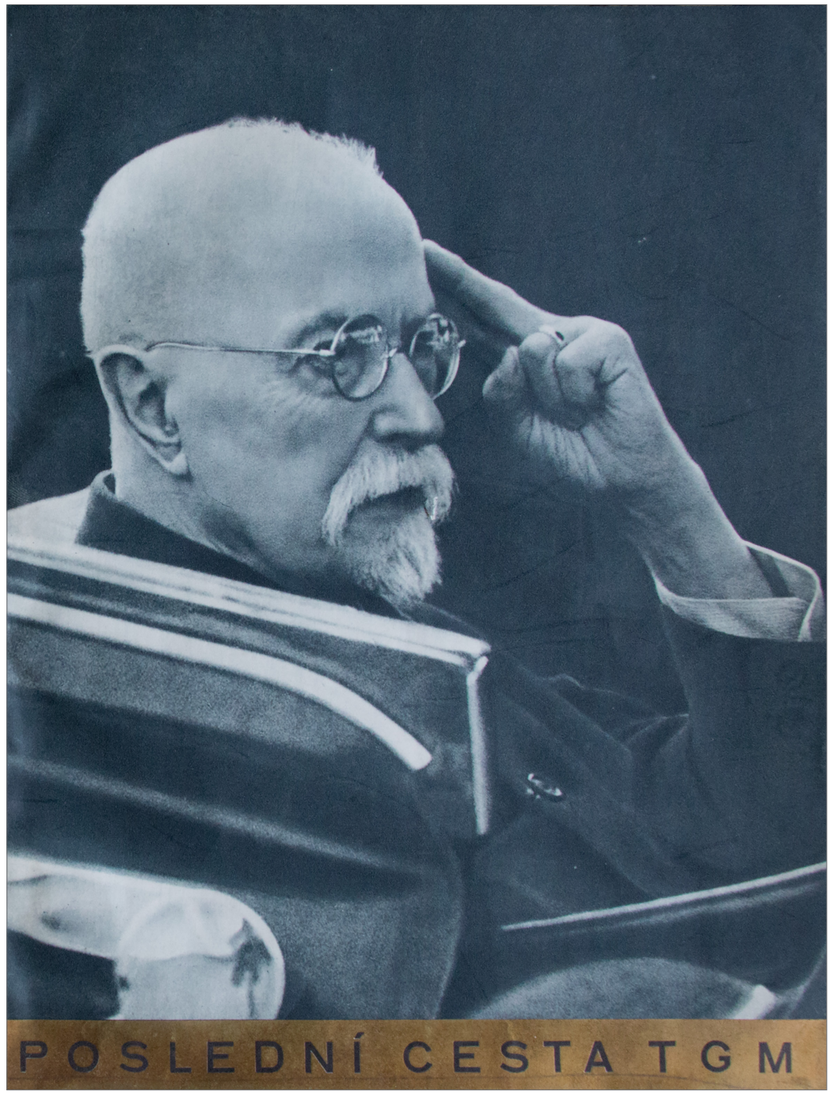

F059 Obálka publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

1.11 POSLEDNÍ CESTA TGM

Fotografie / Karel Hájek
Vydal / Orbis, Praha, 1947
Texty / Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, Otakar Fischer, Miloš Jirko, Josef Hora, Jiří Mahen, Jindřich Hořejší, František Hrubín, Vilém Závada, Fráňa Šrámek, Karel Toman, Ladislav Stehlík, Dr. Edvard Beneš, Karel Hájek
Grafická úprava / Zdeněk Rossmann
Zpracování / pevná vazba, formát 20 x 26,5 cm, hlubotisk, knihtiskárna Orbis, Praha
Počet / 79 stran, 52 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Fotograf Karel Hájek vydává v nakladatelství Orbis v roce 1947 svou publikaci s názvem *Poslední cesta TGM*, v níž mapuje krok po kroku poslední cestu zemřelého prvního československého prezidenta, od úmrtního lůžka přes pražské ulice naplněné smutečním průvodem od Hradu až k lánskému hřbitovu. Dokumentární, reportážní i sugestivní černobílé fotografie jsou jakýmsi smutečním epitafem truchlící země, podpořeným básněmi adresovanými právě Masarykovi pocházejícími z per básníků, jakými byli Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, Otakar Fischer, Miloš Jirko, Josef Hora, Jiří Mahen, Jindřich Hořejší, František Hrubín, Vilém Závada, Fráňa Šrámek, Karel Toman a Ladislav Stehlík. Samotnými básněmi kniha začíná, jejich výňatky jsou pak použity u komentářů většiny fotografií. Na začátku publikace je pak také otištěno oznámení Masarykovy smrti, které přednesl hlasatel na vlnách Československého rozhlasu 14. září 1937.
Vzpomínku na prezidenta otevírají dva jeho celostránkové portréty, první blízký portrét s úsměvem na tváři, druhý pak portrét z kočáru při vyjížďce na Strahovský stadion v červenci roku 1937, kde kyne na pozdrav účastníkům oslav 20. výročí bitvy u Zborova, jejichž reportážní fotografie je otištěna na vedlejší straně. Následují fotografie architektury zámku v Lánech a detailu na smuteční vlajku, které jsou stejně jako mnohé další zachyceny ve velmi ponuré atmosféře, které v sobě zachycují notnou část smutku dávající divákovi vytušit další použité záběry. Jsou jimi posmrtný portrét, lánský kněz zvonící zesnulému hrany i zátiší pokoje a úmrtního lůžka.
Publikace pokračuje rozsáhlou Hájkovou reportáží zaznamenávající davy lidí, kteří přišli k poslednímu rozloučení s prezidentem, konání hrobníka, poslední cestu se všemi poctami, dlouhé zástupy lidí u vstupu do Pražského hradu, detaily truchlících, záběry ponuré Prahy, průběh pohřbu i s fotografií Dr. Edvarda Beneše, pronášejícího nad rakví bývalého prezidenta smuteční řeč, pohřební průvod, vypravení zvláštního vlaku s rakví do Lán i uložení do hrobu. Tytéž fotografie byly k vidění otištěné na stránkách zvláštních vydání periodik, které o úmrtí prezidenta informovaly, nejčastěji se objevovaly Hájkovy noční snímky. Fotografům jako je Karel Hájek zajisté napomáhala k vytvoření takových snímků i velikost a síla události, jakým byl pohřeb prvního prezidenta Československé republiky, Tomáše Garrigua Masaryka.
Reportérská činnost zavedla Karla Hájka, jako mnohé další, na nejrůznější prezidentovy cesty a zároveň ho tak mohl zachycovat při různých příležitostech.
Doslovem knihy je samotná dvoustránková autorova vzpomínka, kde detailně popisuje nejenom průběh svého fotografování události, ale dodává i krátký příběh jedné z fotografií z pohřbu, která byla použita o několik let později a která se stala pro Karla Hájka určitou revoltou proti německé okupaci: *„V listopadu 1942, v roce heydrichiády, jsem jednomu pražskému obrázkovému časopisu jako dušičkový motiv nabídl k uveřejnění snímek dvou dětí s detailem lampičky v hlavě Masarykova lánského pohřbu. Snímek byl otištěn. Mnoho lidí tenkrát poznalo jeho původ, telefonovalo mně domů, ale nikdo z nich neprozradil ani slova..."* [15]

15 RÝPAR, Vladimír; ROSSMANN, Zdeněk. *Poslední cesta TGM.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1947. nestr.

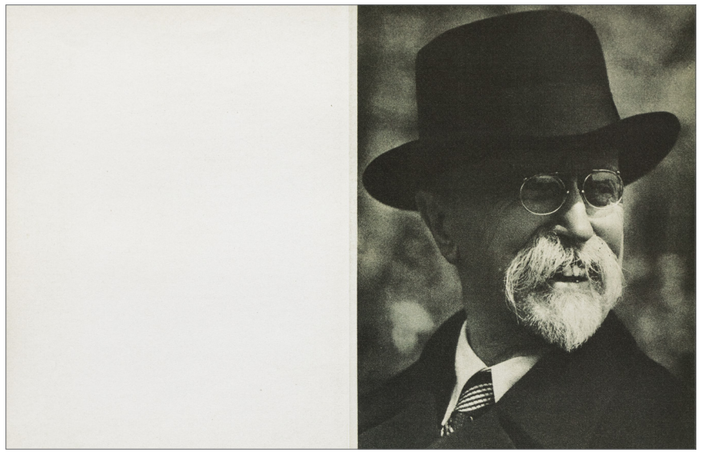

F060 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

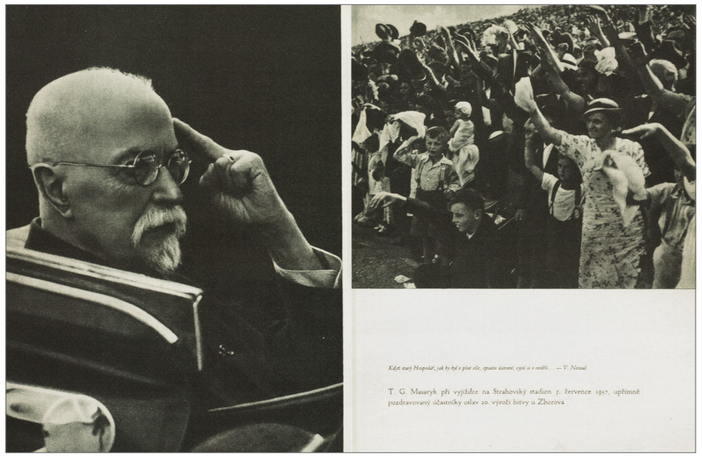

F061 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

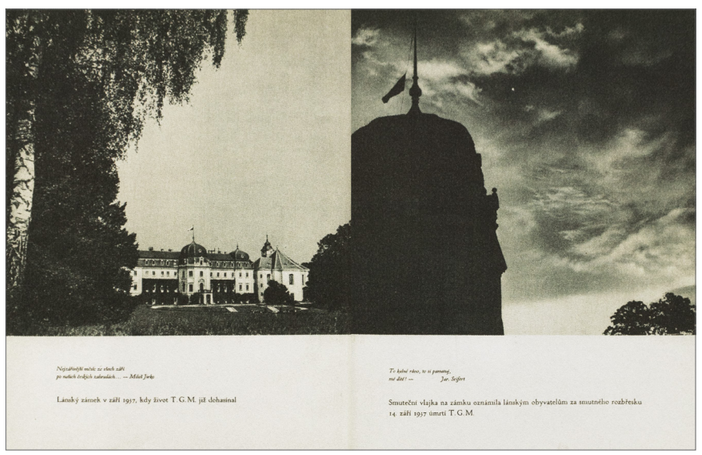

F062 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

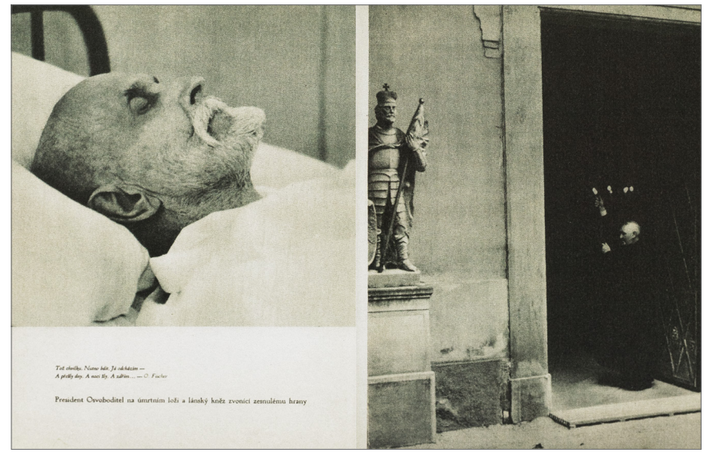

F063 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

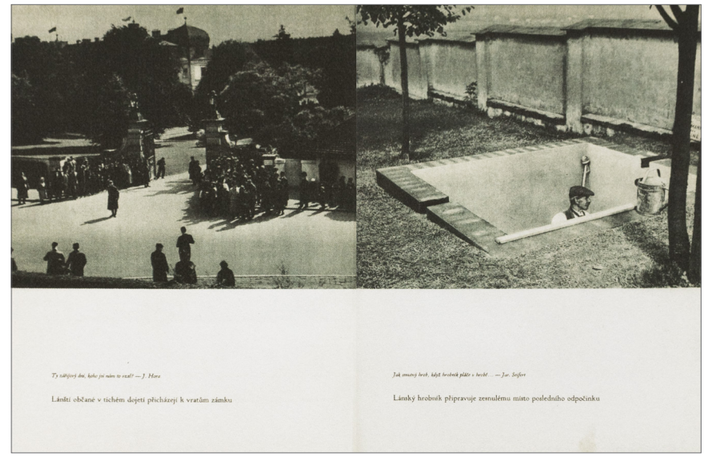

F064 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

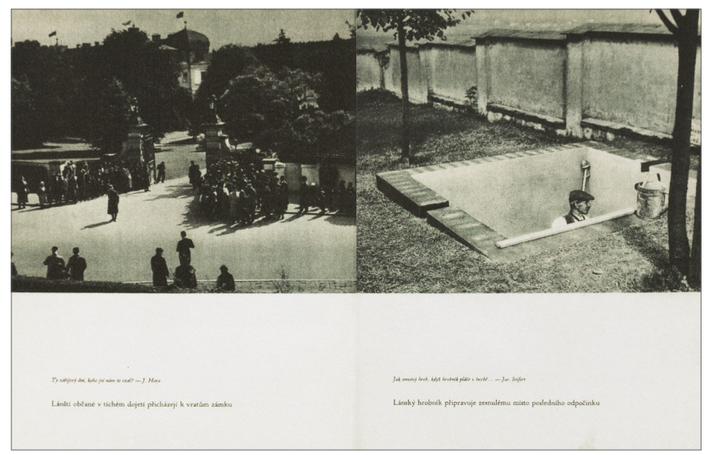

F065 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

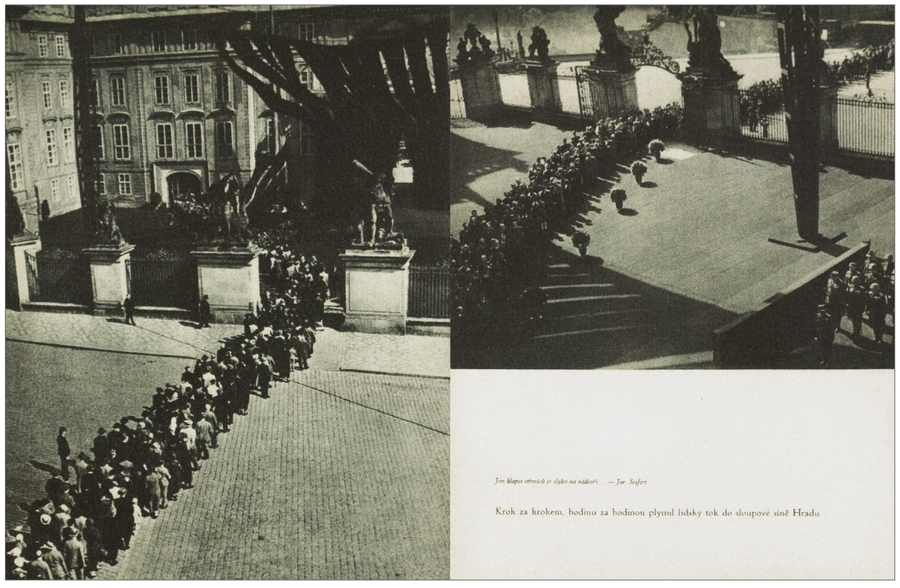

F066 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

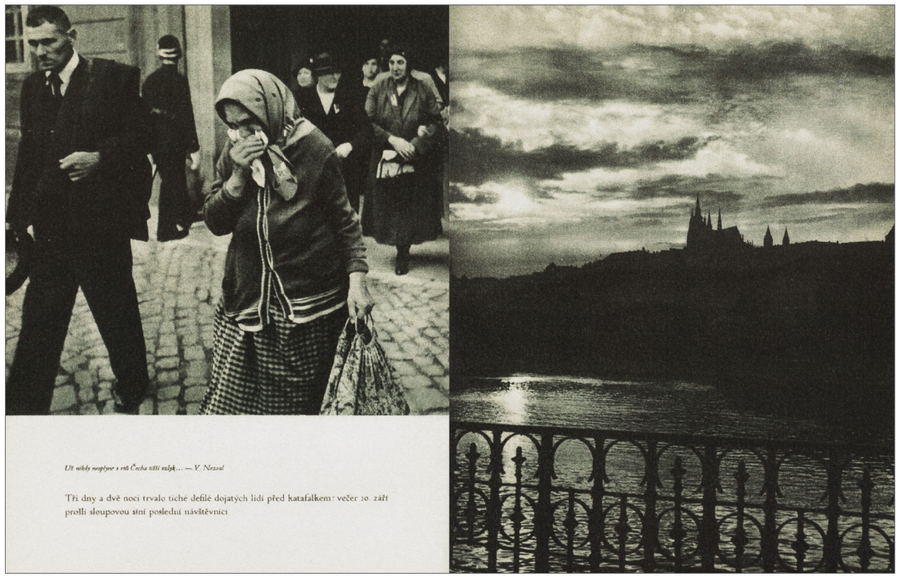

F067 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

F068 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

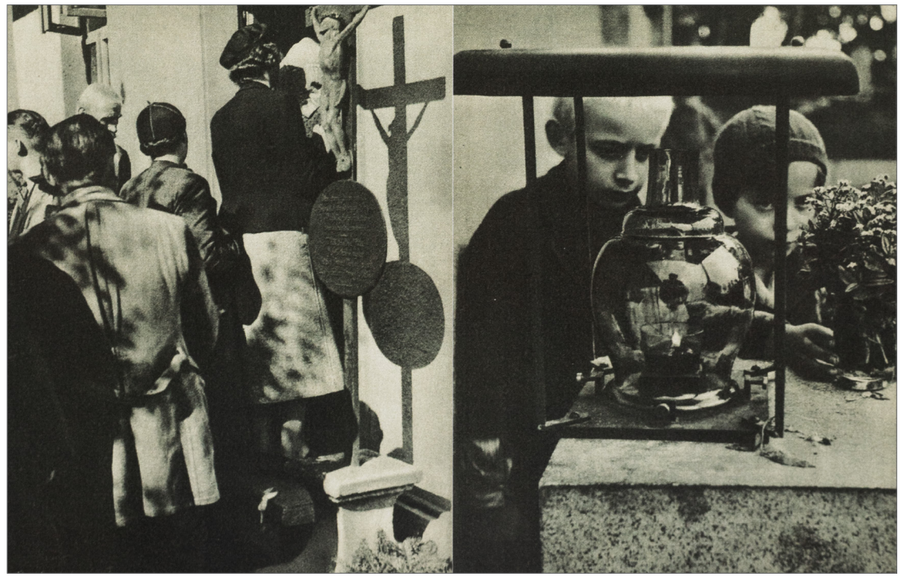

F069 Dvojstrana publikace *Poslední cesta TGM*, foto: Karel Hájek

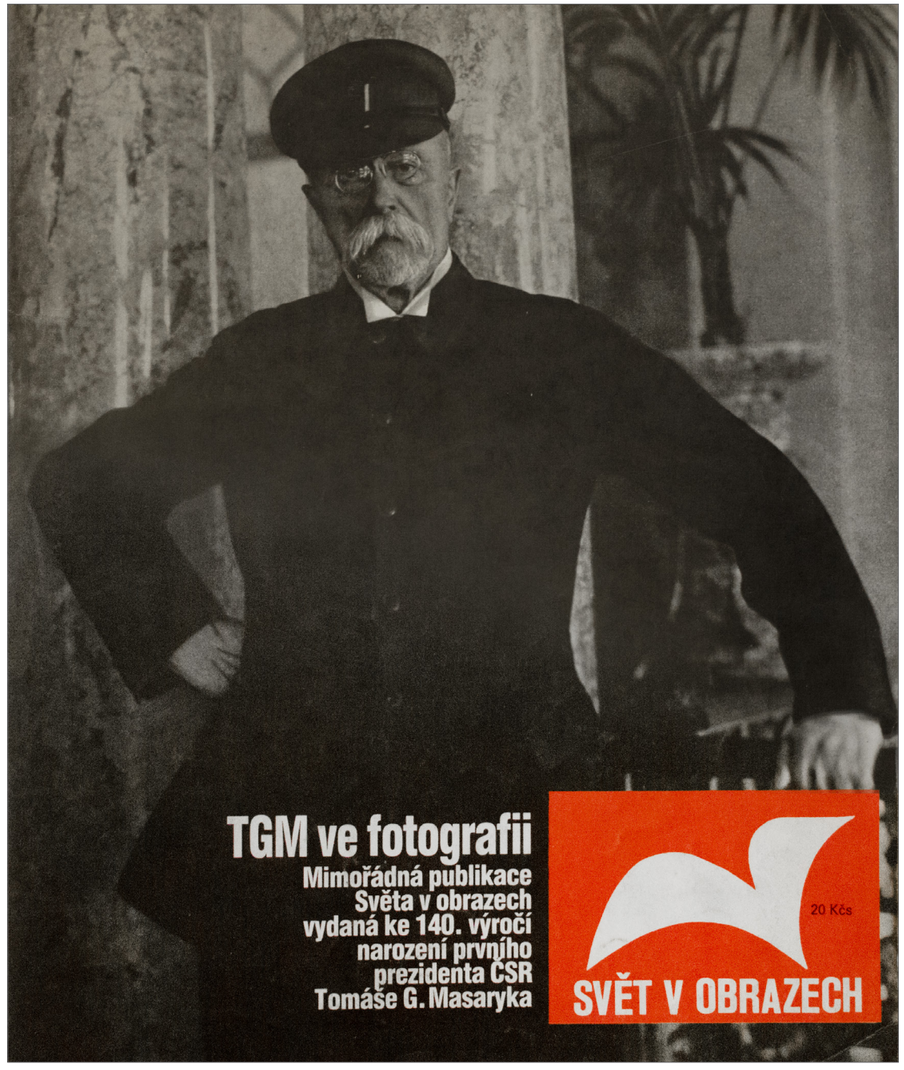

F070 Titulní strana periodika *Svět v obrazech* s podtitulem *TGM ve fotografii*, foto: neuvedeno

1.12 SVĚT V OBRAZECH – TGM VE FOTOGRAFII

Fotografie / ČTK, Státní grafická škola, Otto Dítě, Tomáš Vojta, Jindřich Vaněk, Karel Čapek, Karel Plicka, Vasil Škrach, Illek a Paul, Jaroslav Císař
Vydal / Novinář, Praha, 1990
Texty / Karel Čapek, Jaroslav Seifert
Grafická úprava / Karel Divina
Zpracování / sešitová vazba, formát 26,5 x 31,5 cm, tisk Polygrafia, Praha
Počet / 96 stran, počet reprodukcí neuveden
Jazyk / český

Svět v obrazech navázal na časopis *Pestrý týden*, když začal v polovině roku 1945 vycházet jako periodikum zaměřené na fotoreportáže, od Pestrého týdne také převzal řadu fotoreportérů a redaktorů. Stejně jako *Pestrý týden* byl i *Svět v obrazech* dlouhá léta tištěn hlubotiskem v grafických závodech V. Neubert a synové v Praze, avšak toto číslo z roku 1990 je již vytištěno v Polygrafii, časopis pak o dva roky později zaniká.

Toto vydání vyšlo jako mimořádná publikace k výročí 140 let od narození prvního prezidenta Československé republiky, Tomáše Garrigua Masaryka. Jedná se o vydání věnované výhradně osobě Masaryka a jeho fotografiím, nikoliv o publikaci sice s vícestránkovou reportáží, avšak s dalšími články, jak tomu u takových periodik bývá zvykem.

Vydání začíná snad nejznámějším oficiálním portrétem Tomáše Garrigua Masaryka z roku 1934, autorem je Státní grafická škola. Úvod z pera blízkého přítele a spisovatele Karla Čapka s názvem *Věčný Masaryk* je už jakýmsi neodmyslitelným koloritem, který provází takto zaměřené publikace.

Dále je v publikaci výběr fotografií řazen chronologicky, počíná Masarykovým portrétem od Otto Dítěte z roku 1918 pořízeným v Táboře při návratu do Československa, pokračuje fotografiemi ze zahraničních cest a pracovního života, a to především od agentury ČTK, Tomáše Vojty a dále pak od neznámých autorů. Již zmíněný Tomáš Vojta je také autorem opět jedné z nejznámějších aranžovaných fotografií Tomáše Garrigua Masaryka na bílém koni, pořízeném na Bílé hoře.

Do publikace přispěl svými dokumentárními fotografiemi Jindřich Vaněk, který zachytil Masaryka s vnuky a dcerou Olgou na slovenském sídle v Topolčiankách. Zde také vznikly fotografie od Karla Čapka, a to v roce 1930, kdy takto portrétoval Masaryka zejména při odpočinku nebo při kávě. A je to právě Karel Čapek, který je autorem neméně známého Masarykova snímku v jezdeckém, kdy ho takto zachytil zamyšleně sedícího na kládě dřeva, a kterážto fotografie posloužila jako titulní na obálce publikace *Masaryk ve fotografii* z roku 1947. V roce 1931 vytvořil Karel Plicka fotografie detailu Masarykových rukou, dokumentoval také Masarykův pobyt na Bystřičce, v Židlovicích či ve společnosti Karla Čapka a společně s několika dalšími portréty Masaryka tak Plickovy fotografie doplňují vzpomínkové mimořádné vydání Světa v obrazech. Autorství dalších fotografií patří Vasilu Škrachovi, Jaroslavu Císařovi či dvojici Illek a Paul.

Toto mimořádné vydání je zakončeno dvěma texty, přičemž jeden pochází od Karla Čapka a druhým je báseň Jaroslava Seiferta *Rozhovor se smrtí,* která je stejně jako Čapkův text *Věčný Masaryk* častým úkazem v publikacích o tehdejším prezidentovi, vydaných po jeho smrti.

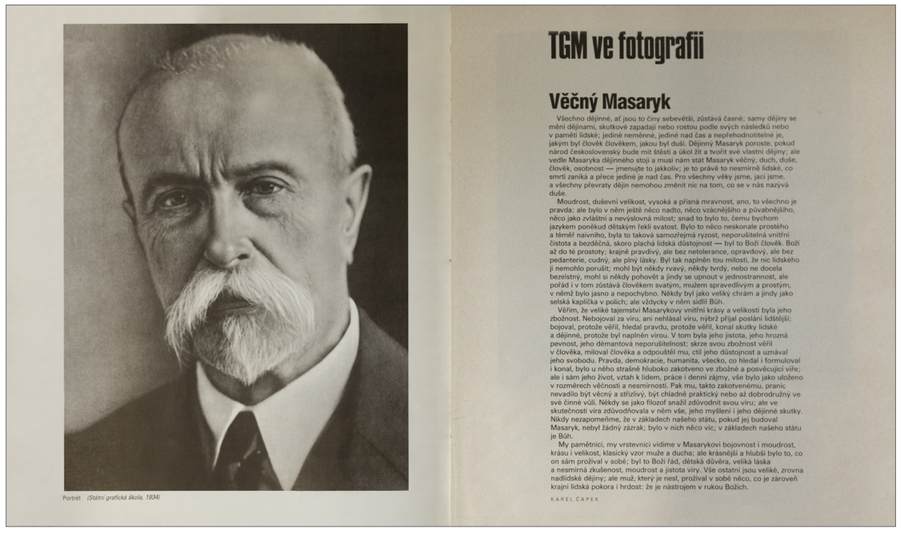

F071 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech* s podtitulem *TGM ve fotografii*, foto: Státní grafická škola

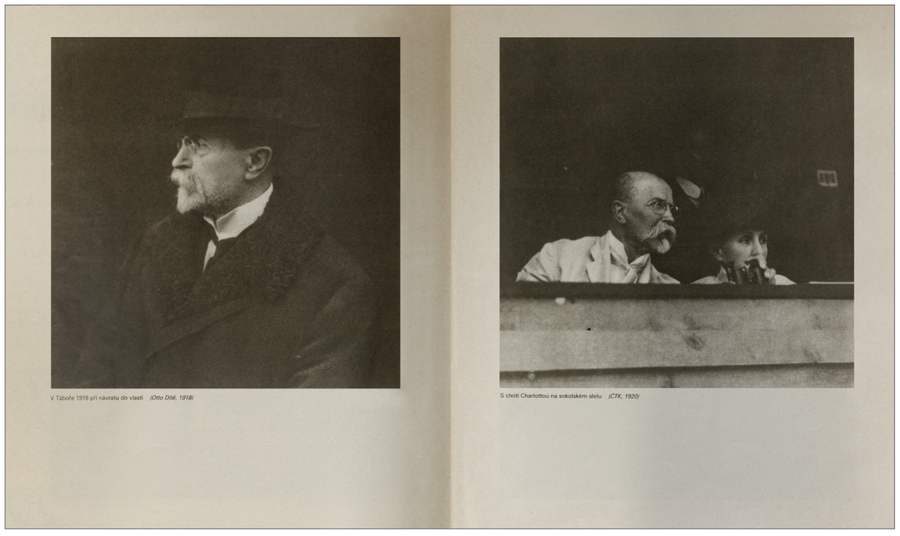

F072 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech* s podtitulem *TGM ve fotografii*, foto: Otto Dítě (vlevo) a ČTK (vpravo)

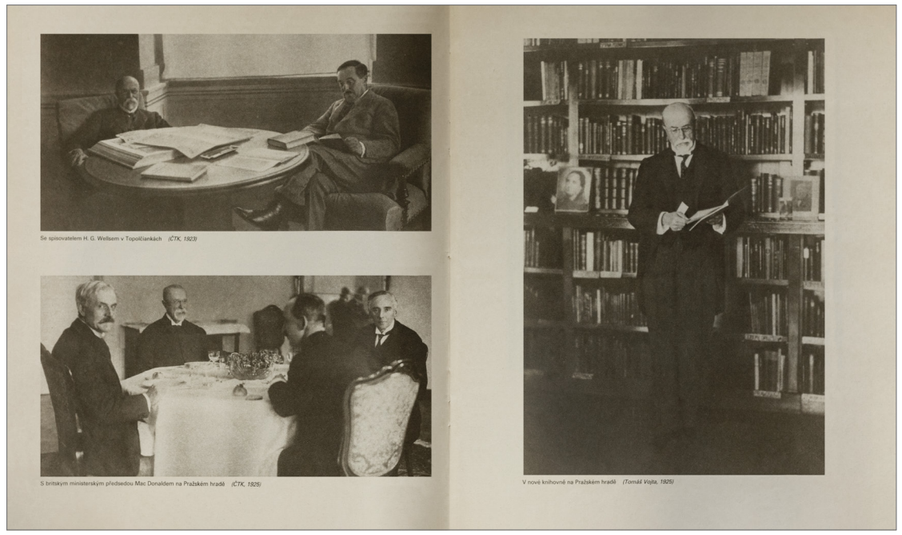

F073 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech* s podtitulem *TGM ve fotografii*, foto: ČTK (vlevo) a Tomáš Vojta (vpravo)

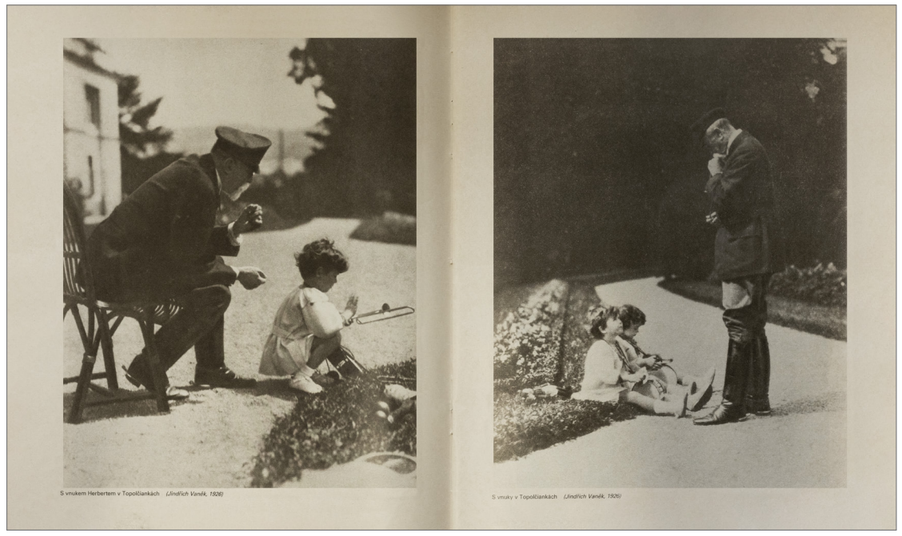

F074 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech* s podtitulem *TGM ve fotografii*, foto: Jindřich Vaněk

F075 Obálka publikace *To kalné ráno*, foto: Ladislav Sitenský

1.13 TO KALNÉ RÁNO

Fotografie / Ladislav Sitenský
Vydal / Dita, Praha, 1997
Texty / Karel Čapek, Jaroslav Seifert, Karel Novotný, Dr. Edvard Beneš
Grafická úprava / Miloslav Fulín
Zpracování / pevná vazba, formát 22,5 x 28,5 cm, tisk Kaliba, Praha
Počet / 128 stran, 73 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Kniha Ladislava Sitenského je pojmenována podle refrénu a názvu básně Jaroslava Seiferta *To kalné ráno*, která kromě slova Karla Čapka s nadpisem *Jedinec a dějiny* uvádí tuto publikaci, včetně Čapkova textu o skonu Tomáše Garrigua Masaryka, který 14. září 1937 otiskly *Lidové noviny*. Texty Karla Čapka a básně Jaroslava Seiferta protkávají celou publikaci, kterou vydalo nakladatelství Dita při příležitosti uplynutí 60 let od Masarykova úmrtí. Obsahuje i výrazně odlišné fotografie, než které byly doposud v médiích viděny a otiskávány, a které jsou tak průvodcem událostí „toho kalného rána“, viděného i jinou než pouze čistě reportážní optikou fotografa. Publikace je uvedena noční fotografií Pražského hradu pořízenou z Karlova mostu se záběrem na siluety soch, která je otištěna přes celou dvojstranu. Následuje fotografie Masarykovy busty a dále pak pohled na noční svatovítskou katedrálu. Do publikace je také na úvod zařazen jeden z nejslavnějších portrétů Masaryka od Karla Plicky, pořízený roku 1931.

České i německé noviny, ve stáncích, v rukou prodavačů i čtenářů, všechny nesly na titulní straně různé portréty prezidenta a hlavní titulek jako *Prezident Osvoboditel mrtev!* a staly se tak hlavní tematikou několika fotografií Sitenského uvedených na začátku publikace. Obrazová reportáž pokračuje zdokumentováním smutečních výzdob v pražských ulicích a výkladních skříní, kde se ve skle odrážejí i emoce ve tvářích přihlížejících lidí. Fotografie artefaktů smutku v pražských ulicích a náměstích a tichého prostředí Lán. Noční snímky Prahy. A působivá kompozice prostupující všemi snímky.

Obsáhlý komentář *Cesta devíti hodin* z pera Karla Čapka uvádí fotografie proudů lidí jdoucí se poklonit zemřelému prezidentovi a tytéž proudy na pohřebním průvodu. Popis probíhajícího pohřebního dne sepsaný hodinu po hodině, počínaje hodinou desátou, provází diváka fotografiemi, na nichž jsou i pohledy do davu lidí, využívajících periskopy a zrcátka k lepšímu sledování dění kolem.

Publikaci obrazově zakončují fotografie, podávající reportáž o vypravení zvláštního vlaku s rakví do Lán, textově pak výňatek projevu Edvarda Beneše nad Masarykovou rakví, fotografovo slovo *Jak jsem fotografoval dni žalu* a po detailním seznamu fotografií i doslov Karla Novotného, který knihu připravil.

Kniha vyniká vysoce kvalitním obrazovým materiálem i zpracováním a je tak nejenom připomenutím mnohokrát zpracovaného tématu, ale i jeho obrazovým oživením o zcela odlišné snímky, dokládajícím mimo jiné i reálie té doby.

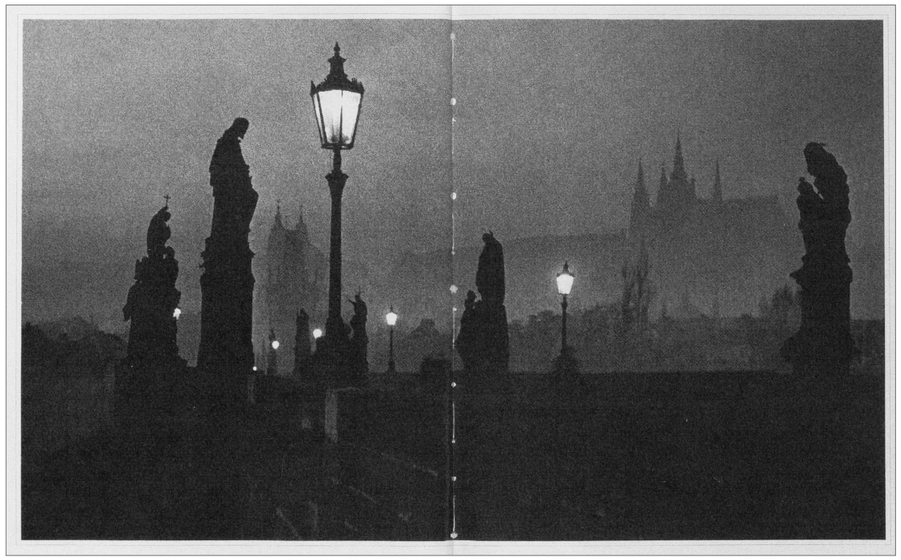

F076 Dvojstrana publikace *To kalné ráno*, foto: Ladislav Sitenský

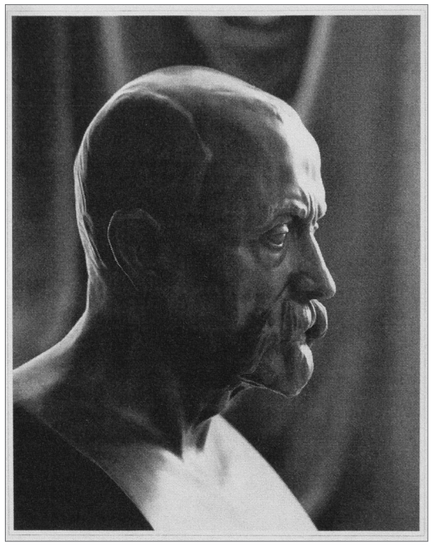

F077 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

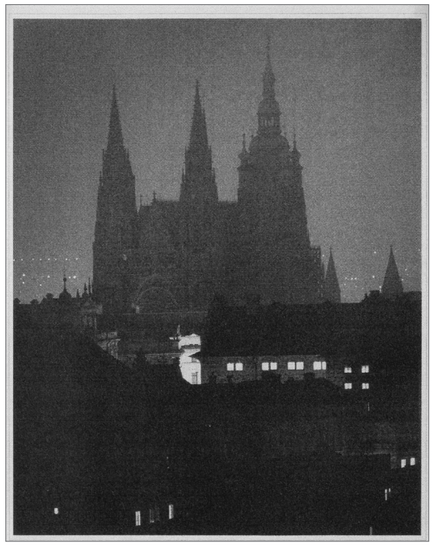

F078 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

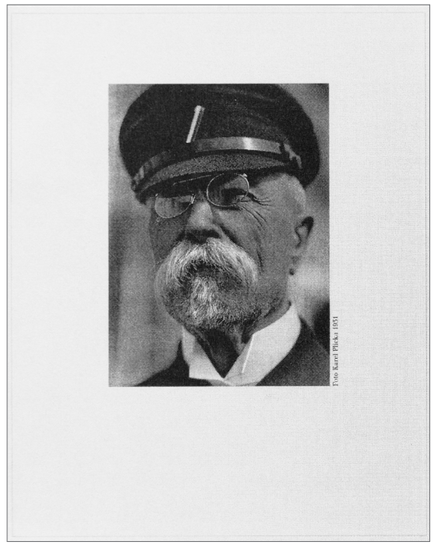

F079 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Karel Plicka

F080 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

F081 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

F082 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

F083 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

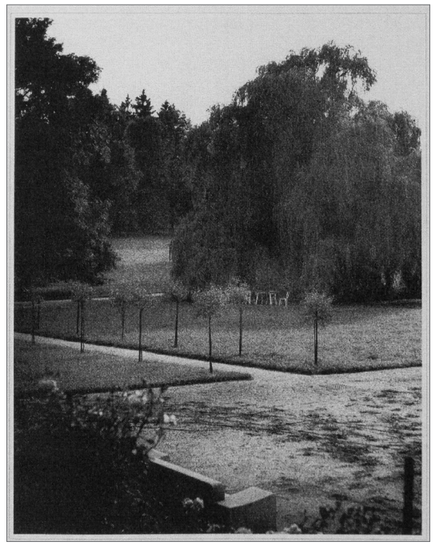

F084 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

F085 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

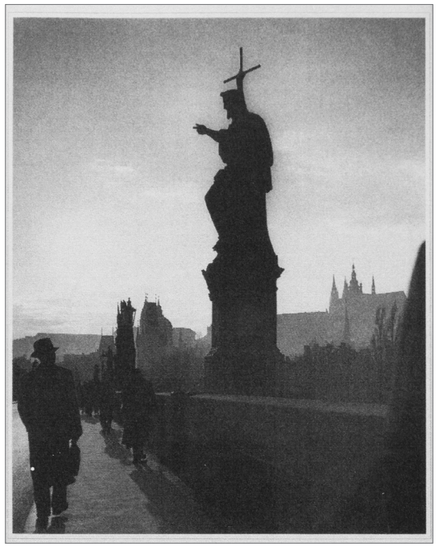

F086 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

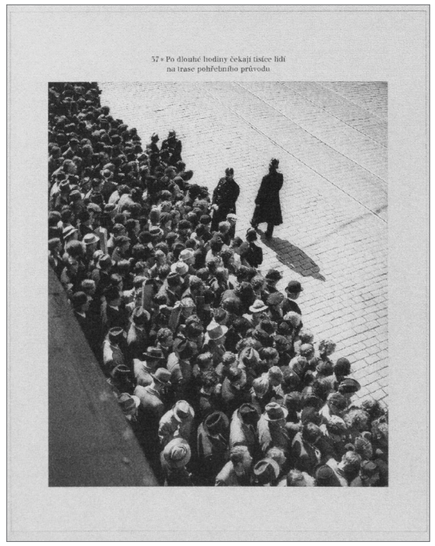

F087 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

F088 Strana publikace *To kalné ráno*,
foto: Ladislav Sitenský

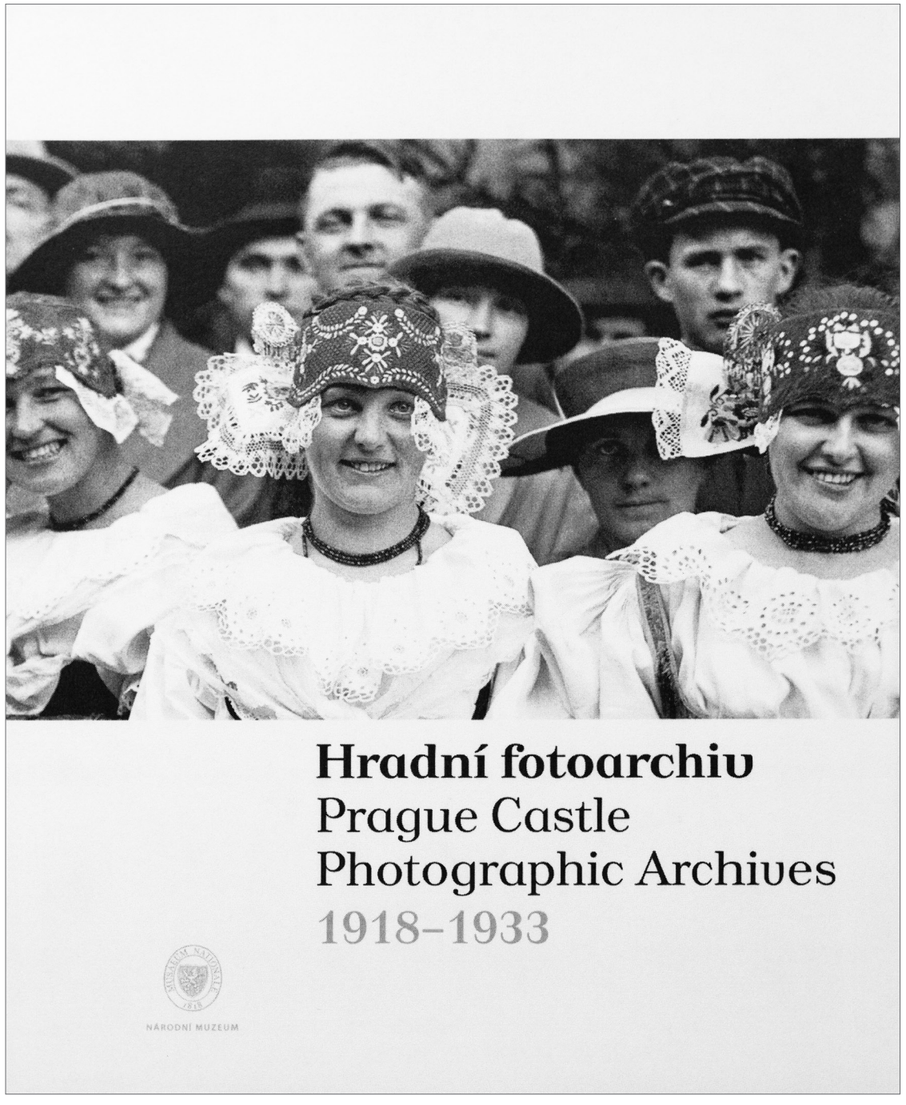

F089 Obálka publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: neuvedeno

1.14 HRADNÍ FOTOARCHIV 1918–1933

Fotografie / Rudolf Bruner Dvořák, Otto Dítě, Jano Šrámek, Foto Vojta, Pragaphot, V. Šulc, Šechtl & Voseček, ČTK, Ateliér Drtikol a spol.
Vydal / Národní muzeum, Praha, 2008
Texty / Václav Klaus, PhDr. Milena Běličová, Mgr. Libor Jůn, Mgr. MgA. Martina Novozámská, PhDr. Miroslava Vandrovcová, Michal Lukeš
Grafická úprava / MgA. Nora Procházková
Zpracování / pevná vazba, formát 24 x 29,5 cm, tisk T. A. Print, s. r. o., Praha
Počet / 191 stran, 144 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / PhDr. Kateřina Hilská

Fotografický archiv Národního muzea čítá téměř deset tisíc negativů a pozitivů a tato publikace je výběrem z fotografického celku zvaným *Hradní fotoarchiv*. První kapitola publikace pojednává o značně dramatické minulosti tohoto archivu, kdy nechybělo mnoho a na počátku 70. let minulého století mohl být tento obsáhlý fotoarchiv Československou tiskovou kanceláří (ČTK) po jeho překopírování skartován. Několik tisíc skleněných a celuloidových negativů, fotografických pozitivů a pozitivních kontaktů povětšinou adjustovaných jako kartoteční lístky na pevném kartonovém podkladu nakonec muzejní archiv získal celý a zásluhou tehdejšího vedoucího Aleše Chalupy byl archiv zachráněn. Poprvé byl představen veřejnosti v roce 1996 jako výběr několika snímků k příležitosti 150. výročí vzniku muzejního archivu. Došlo i k dvojímu stěhování archivu a v letech 2006 až 2008 i k jeho digitalizaci. Výsledkem záchrany vzácných materiálů je i tato publikace, která přináší dle autorů publikace výběr těch nejzajímavějších záběrů, které jsou v Hradním fotoarchivu obsaženy.

Popis okolností vzniku a vedení od roku 1918 čerstvě vzniklé Československé tiskové kanceláře (ČTK) a Tiskového odboru prezídia ministerské rady, který měl vůči vytváření oficiálního zpravodajství směrem k veřejnosti značné kompetence, rozvádí následující druhá kapitola s názvem *Obrázková propaganda*. Na začátcích tvořily obrazový archiv hlavně dodávané fotografie, které pocházely především z pražských ateliérů Rudolf Bruner Dvořák, Otto Dítě a Foto Vojta, které většinu pražský akcí fotografovali často všichni najednou. Fotografie, které vznikly v letech 1918–1919, pocházely ze dvou třetin z komerčních ateliérů, mimo již zmíněných do nich patřily v menší míře i ateliéry Pragaphot, V. Šulc a Šechtl & Voseček v Táboře. V roce 1919 ovšem do odboru nastupuje akademický malíř Jano Šrámek, který se vyprofiloval i jako obstojný amatérský fotograf, a tak se stal nejenom správcem obrazového archivu, ale začal do něj i výrazně přispívat svými vlastními fotografiemi. Z titulu funkce úředníka tiskového odboru doprovázel Jano Šrámek T. G. Masaryka při různých příležitostech, je tak autorem nejenom největšího počtu fotografií v této publikaci, ale i fotografické předlohy k ikonické dobročinné známce *DĚTEM 1938*, jíž je portrét usmívajícího se Masaryka, zvedajícího tříletou holčičku v kroji do vzduchu. Vytvořil také velmi obsáhlou fotografickou reportáž z první oficiální prezidentovy cesty na východ republiky. Dle Šrámkova ne zcela jasného tvrzení, pořízení takovéto obsáhlé dokumentace pravděpodobně inicioval i sám Masaryk, dobře si vědom důležitosti žurnalistiky a zejména reportážní fotografie na poli veřejného života dle svých zkušeností z USA.[16] Mezi zpravodajskými snímky lze nalézt i sérii portrétů pořízených předními pražskými ateliéry Langhans, Drtikol a Vaněk. Hradní fotoarchiv přestal být doplňován o nové fotografie s rokem 1933, kdy si ČTK začala tvořit vlastní archiv prezidentských snímků, svou roli v tom mohly sehrát i interní rozepře mezi ČTK a Tiskovým odborem. To ostatně umožnilo i vzniku agentury Centropress, kterou dotovalo ministerstvo zahraničních věcí řízeným Edvardem Benešem.

Události, které Hradní fotoarchiv zachycuje, jsou podrobně popsány v třetí kapitole s názvem *Budování státu* a jsou uváděny do souvislostí tehdejších let, v rámci kterých je popsán i důvod vzniku mnohdy nekvalitních fotografií především ze zahraničních cest. Je jím především potřeba obklopit se na zahraničních cestách jen nejnutnějším počtem lidí, fotografování se tedy ujímají členové prezidentova doprovodu. Popsaná je i změna přístupu ve fotografování, datující se od 20. let 20. století, kdy se ke slovu dostává díky postupnému vývoji pohotovější fotografický přístup – reportáž.

Čtvrtá a poslední kapitola s názvem *K fotografiím* pak popisuje tehdejší možnosti fotografů v rámci techniky, včetně častého užívání retuší a výřezů z původních negativů. Takové zásahy bychom očekávali spíše v době komunistické propagandy, i zde se ovšem objevují příklady mazání rušivého pozadí či celkové výřezy z negativů. Mnohdy také autoři publikace rozvažovali nad použitím kompozičně zdařilejších záběrů, ovšem na úkor kvality snímaného obrazu, který vznikl zejména z důvodu nedostatečných možností tehdejší techniky. Výjimkou je ovšem série snímků cvičenců z dělnické olympiády v roce 1921 z dílny Rudolf Bruner Dvořák, která svou kvalitou dosahuje velikosti světových reportážních fotografů.

Fotografie v celé obrazové části jsou, až na pár výjimek, řazeny chronologicky, a to zejména kvůli dodržení uspořádání archivu a návaznosti souvislostí. Byť je známo, že některé fotografie prošly retuší, v publikaci jsou otištěny v plném formátu, což ostatně dokládají i přiznané rámečky fotografických políček. Tato publikace se od ostatních prezidentských publikací vymyká především tématicky, a to zařazením fotografií z akcí jako jsou všesokolské slety, dělnické olympiády, nejrůznější slavnosti, vojenské přehlídky, průvody či záběry lidí vítajících Masaryka. Je tak publikací zachycující nejenom osobnost Tomáše Garrigua Masaryka, ale na již zmíněných příkladech především ukázkou reálií tehdejší doby.

V publikaci každé ze čtyř kapitol předchází celostránkový portrét. První kapitolu uvádí portrét Tomáše Garrigua Masaryka z roku 1921, druhou pak portrét Masarykovy dcery Alice z roku 1919, oba z Ateliéru Drtikol a spol. U třetí kapitoly je výřez portrétu Masaryka s dcerou Alicí a synem Janem, vyfotografovaný Jano Šrámkem na Pražském hradě roku 1921. Posledním portrétem je opět výřez, tentokrát samotného Masaryka v knihovně Pražského hradu, který v roce 1932 pořídila ČTK.

Úvod, který sepsal tehdejší prezident Václav Klaus, a pod jehož záštitou je publikace vydána, spolu se závěrem se slovy generálního ředitele Národního muzea Michala Lukeše, jsou poděkováním, že tato publikace vznikla a zasadila se tak o zachování fotografií z té doby.

16 BĚLIČOVÁ, Milena et al. *Hradní fotoarchiv / Prague Castle Photographic Archives: 1918-1933.* 1. vydání. Praha: Národní muzeum, 2008. 191 s. Kapitola Obrázková propaganda, str. 18.

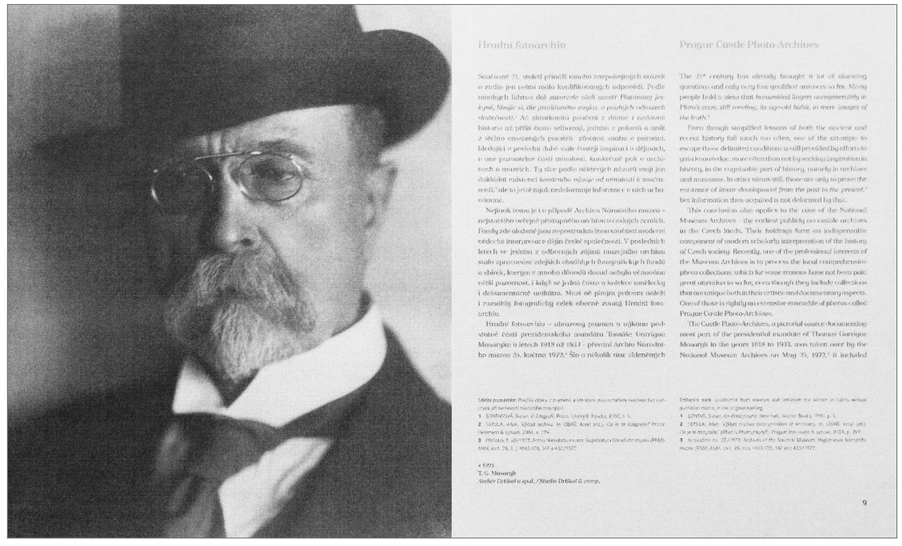

F090 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Ateliér Drtikol a spol.

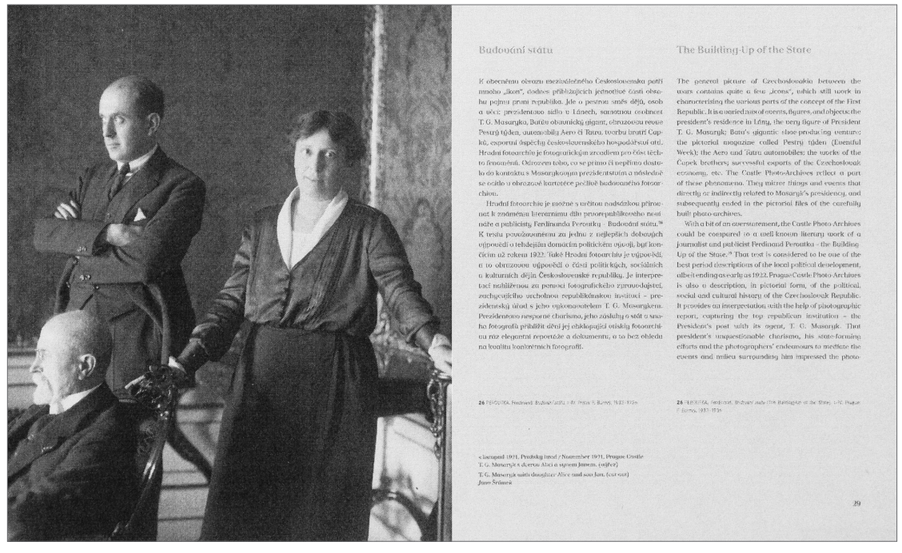

F091 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Jano Šrámek

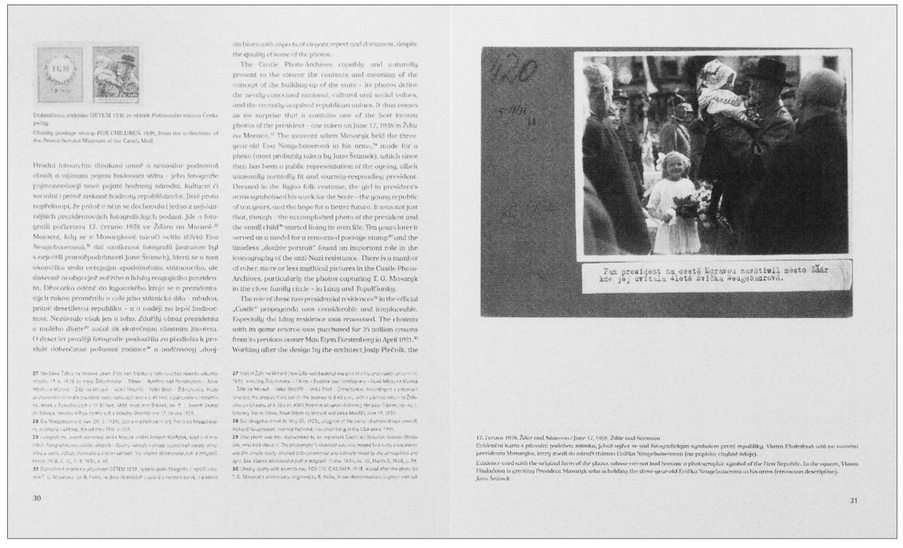

Dobročinná známka DETEM 1936 ze sbírek Poštovního muzea České pošty.
Charity postage stamp FOR CHILDREN 1936, from the collections of the Postal Service Museum of the Czech Mail.

Hradní fotoarchiv dlouhou smrť a nevděčné podvědní obsah a význam pojmu budování státu – jeho fotografie pojmenovávají nové pojetí hodnoty národní, kulturní či sociální i právě získané hodnoty republikánské. Jistě proto nepřekvapí, že právě o něm se dochovalo i nejvíce nejvíce prezidentových fotografických podkladů. Jde o fotografii pořízenou 12. června 1928 ve Žďáru nad Sázavou.[27] Moment, kdy se o Masarykově návrší ocitla třídělí Eva Nesgadbarová,[28] dcí sochařovat fotografii pořízeném byl s nejistě pravděpodobností Jano Šrámek), literá se s tem okamžiku stala veřejným spodobňováním státnosti, ale dokonce neobyjejně sužitím a hlubší reagujícího prezidenta. Děvčátko odětné do Rigoletského kroje se v prezidentových rukou proměnilo v cosi jeho státnické dílo – mládeu, pevné direstilému republiku – a o naději na lepší budoucnost. Nevěsnilo však jen o toho. Zdařilý okruh prezidenta a malého dítěte[29] začal žít skutečným vlastním životem. O dvacet let později fotografie posloužila za předlohu k prodané dobročinné poštovní známce[30] a snášnosnými „dlouhý

[27] Vlak z Žďáru nad Sázavou do Milevsk (dnes Žďár nad Sázavou) projel na trase Praha – Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Tišnov – Brno – Břeclav nad Moravou – Žďár nad Sázavou – Jihlava – Havlíčkův Brod – Praha. Prezident Masaryk se zastavil ve Žďáru nad Sázavou v pondělí 11. června 1928 ve 20.45 hod., odjel v úterý 12. června v 8.40 hod. Celkem ujel 1 049 km. Viz Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond Prezidium, inv. č. 1, sign. 1, karton 1, fol. 1.
The train from Žďár nad Sázavou to Milevsko (now Žďár nad Sázavou) passed on the route Prague – Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Tišnov – Brno – Břeclav – Žďár nad Sázavou – Jihlava – Havlíčkův Brod – Prague. President Masaryk arrived in Žďár nad Sázavou on Monday, June 11, 1928, at 8:45 p.m., and left on Tuesday, June 12, at 8:40 a.m. He covered a total of 1,049 km. See Archive of the Chancellery of the President of the Republic, Presidium fonds, inv. no. 1, box 1, fol. 1.

[28] Eva Nesgadbarová (nar. 20. 5. 1925, Jana z Kapličné Kamenice) byla dcerou Magdaleny Nesgadbarové, manželky Rudolfa Hes 1896 – 1958.

[29] Fotografie byla součástí výstavní části Jindřicha Mařatky, který s ní na 1931 fotografickou službu přijímal. Obsahuje celkem 7 různých fotografií, z nichž 4 mají společnou kompozici, ostatní 3 se liší pouze formátem a počtem záběrů. Viz Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond Prezidium, inv. č. 22, 23, 24, 1930, s. 45.
The photo was also included in Jindřich Mařatka's exhibition. It contains a total of 7 different photos, 4 of which have a common composition, the other 3 differ only in format and number of frames. See Archive of the Chancellery of the President of the Republic, Presidium fonds, inv. nos. 22, 23, 24, 1930, p. 45.

[30] Známka byla vydána 15. 11. 1936 v nominální hodnotě 1,50 + 50 haléřů. Celkem bylo vydáno 1 000 000 kusů. Viz Katalog známek Československé republiky 1918–1939, Praha 1939, s. 45.
Stamp issued on November 15, 1936, with a face value of 1.50 + 50 hellers. A total of 1,000,000 stamps were issued. See Catalog of Stamps of the Czechoslovak Republic 1918–1939, Prague 1939, p. 45.

Pan president na cestě korunou navštívil město Žďár
kde jej, cvičila 4letá dívka v nagedmrzvé.

12. června 1928, Žďár nad Sázavou / June 12, 1928, Žďár nad Sázavou
Evidenční karta s původní podobou snímku, jehož nálepy se stal fotografickým symbolem první republiky. Vlastní Hradní fotoarchiv sám na rozmezí prezidenta Masaryka, který zvolil do zdejší třídění Dušan Neugebauerovou (na popisku chybné údaje).
Existence card with the original form of the photo, whose cut-out had become a photographic symbol of the First Republic. In the square, Vlasta Hradní fotoarchiv is greeting President Masaryk who is holding the three-year-old Duška Neugebauerová in his arms (erroneous description).
Jano Šrámek

30

31

K fotografiím

Následující obrazová část knihy zachycuje okruhy podání, které nelze popsat na předchozích stránkách. Ve zlomku, impresivní fotografickou reportáží, je přiblížena podstatná část Masarykova prezidentského mandátu z let 1918 až 1935.[84]

Mnoho dochovaných záběrů má jedinečný historický a dokumentární význam, přesto sjednocení obrazové části nebylo lehkým úkolem.[85] Nejobtížnějším úkolem se nakonec ukázalo skladbu historického a obecně fotografického obsahu jednotlivých záběrů. Významné události nebyly u mnoha případech zachyceny s dostatečné kvalitě a naopak kompozičně zajímavé a technicky zdařilé snímky často patří k méně závažným okamžikům. To přinutilo autorský tým k nutnosti ustoupit z prezentovaných fotografií přibližnou chronologickou řadu, byť někde zůstává nedodržena pro určení „rytmu" komplikovaného obrazového sdělení. Nosic chronologický fragment snímků z zásadě nejlépe odpovídá původní reportážní a propagační funkci Hradního fotoarchivu. Nižší kvalita fotografií pocházejících z let 1936 až 1933 je pak důvodem, proč z posledního roku 1933 nebylo do výběru žádná fotografie zařazena.

Kromě uvedeného sdělení poskytuje Hradní fotoarchiv možnost nahlédnu do tehdejšího způsobu práce s reportážní fotografií. Výjimkou nebyly neostřené retuše, zakrývání nežádoucího okolí a značné ořezy, často pracující pouze se zlomkem původního negativu. Nedostatkem u mnoha fotografií je malá hloubka ostrosti a pohybová neostrost

[84] Vybíráno z více je nyní snadno 12 originálních skel a první velkou sérii z České knihy na publikování v knize. Projevy a velká správní reprodukce.

[85] V mnoha ohledu. Do té doby nebylo skoro s téměř nikdy 140 negativů k dispozici. Kdo zavinil tak velký skartovací rozsah, dnes již nelze spolehlivě zjistit. Z některých indicií je třeba usuzovat, že se tak stalo v souvislosti s přestěhováním Hradního fotoarchivu. Více viz Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond Prezidium, inv. č. 1, sign. 1, karton 1, fol. 1.

The Photographs

The following photos illustrate all that has been described on the previous pages. Like a photographic report, they briefly comment on a substantial part of Masaryk's presidential mandate, the years 1918–1935.[84]

Many of the preserved shots have a unique historical and documentary importance, yet putting them together was no easy task.[85] The greatest pitfall turned out to be how to harmonize the historical contents and their photographic reflection in the various photos. Quite frequently, important events had not been rendered in sufficient quality, whereas some technically accomplished photos, interesting in their composition had been deemed to less important occasions. The authors were thus obliged to form an approximate chronological line of the photos, albeit sometime intentionally broken, to keep up the "rhythm" of the complex pictorial communication. Moreover, the chronological order of the photos principally better corresponds to the original reporting and promotional role of the Castle Photo-Archives. Inferior quality of the photos dated between 1930 and 1933 was the reason, for which no photo of the year 1933 was included in the selection.

Apart from its usual communication, the Castle Photo-Archives provide a possibility to see the former manner of the use of report photography. Negative retouches, covering disturbing surroundings and considerable cut-outs, often working with a fragment of the original negative, had not been exceptional. Many photos show insufficient depth of clearness and motional blurring

[84] Of all the exposures in a series of 12 original positive film strips – in total approx. 140 negatives, preserved in the Castle's Photo-Archives, and have at earlier been scattered. The first series of 140 negatives was prepared for publication in a book in the form of speeches and a large number of the whole pictures. The whole Prague Castle Photo-Archives can be viewed at http://www.hrad.cz/fotoarchiv/fotoarchiv.shtml

[85] Only rarely with an entire film. Till then, hardly ever 140 negatives were available. The reason for such a large destruction cannot be reliably established today. It can be assumed that this occurred in connection with the relocation of the Castle Photo-Archives. See Archive of the Chancellery of the President of the Republic, Presidium fonds, inv. no. 1, box 1, fol. 1.

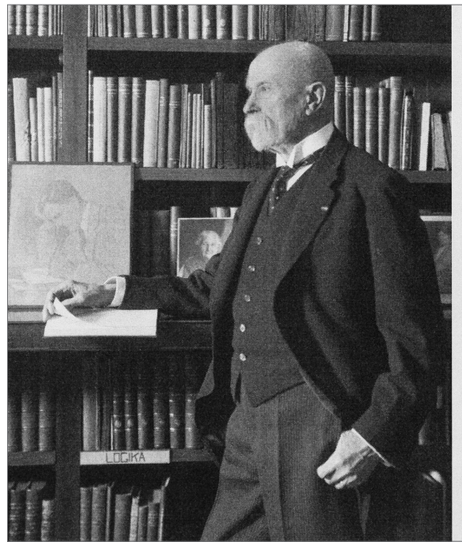

1. březen 1935, Pražský hrad / March 1, 1935, Prague Castle
Ukázka retuše negativu. Portrét JUDr. Františka Mikoše.
Example of negative retouching. Portrait of JUDr. František Mikoš.
Jano Šrámek

92

93

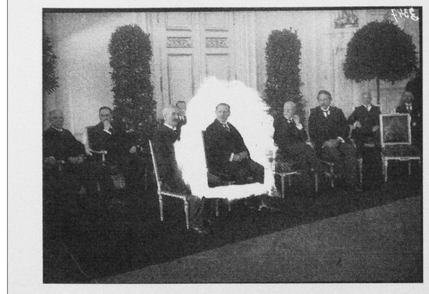

1. březen 1935, Pražský hrad / March 1, 1935, Prague Castle
Ukázka retuše negativu. Portrét JUDr. Františka Mikoše.
Example of negative retouching. Portrait of JUDr. František Mikoš.
Jano Šrámek

56

57

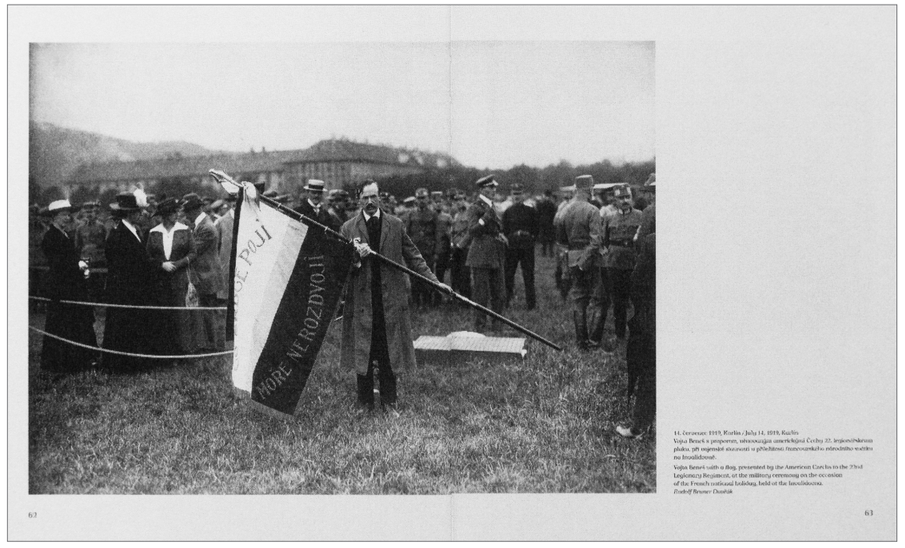

14. července 1919, Kutná Hora / July 14, 1919, Kutná
Vojtěch Benák s praporem, věnovaným americkými Čechy 37. legionářským pluku, při osobním slavnostní a přehlídkou francouzského středověkého vozidla na Hradčanech.
Vojtěch Benák with a flag, presented by the American Czechs to the 37th Legionary Regiment, at the military ceremony on the occasion of the French national holiday, held at the Hradčany.
Rudolf Bruner Dvořák

62

63

F092 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Jano Šrámek

F093 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: ČTK

F094 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Jano Šrámek

F095 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Rudolf Bruner Dvořák

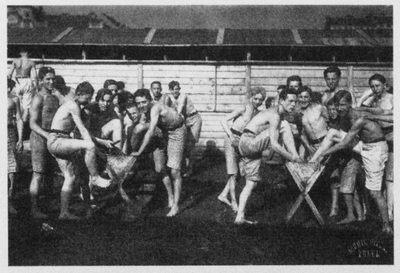

31. červen 1930, Praha / June 31, 1930, Prague
I. sbor náhradního dorostu, který přivítal VI. náhradníčtvu sletu, dorostenci po cvičení u stanů sedí.
1st meeting of the Sokol sports organisation juniors, which greeted the 7th general meeting; boys at the substitutes after the show.
Rudolf Bruner Dvořák

31. červen 1930, Praha / June 31, 1930, Prague
I. sbor náhradního dorostu, T. G. Masaryk na prohlídce sletiště na Letné.
1st meeting of the Sokol sports organisation juniors; T. G. Masaryk viewing the sports grounds at Letná.
Jano Šrámek

F096 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Rudolf Bruner Dvořák (vlevo) a Jano Šrámek (vpravo)

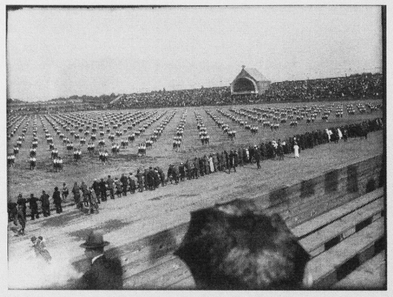

26.–29. červen 1931, Praha / June 26–29, 1931, Prague
I. dělnická olympiáda Sosva DTJ na Letné, slavnostní průběžné cvičení dorostenců ve trojicích.
1st Olympiad of the Workers' Sports Association in Letná; spectators watching juniors' threes show.
Jano Šrámek

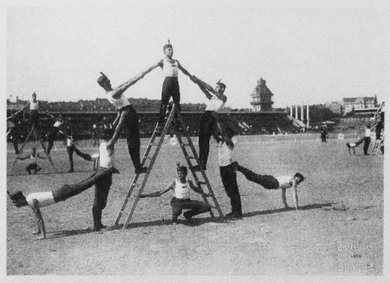

26.–29. červen 1931, Praha / June 26–29, 1931, Prague
I. dělnická olympiáda Sosva DTJ na Letné, skupinová cvičení mužů na žebřících.
1st Olympiad of the Workers' Sports Association in Letná; group show of men on ladders.
Rudolf Bruner Dvořák

F097 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Jano Šrámek (vlevo) a Rudolf Bruner Dvořák (vpravo)

26.–28. červen 1931, Praha / June 26–28, 1931, Prague
I. dělnická olympiáda Sosva DTJ na Letné, pohled na tvrdý kámen polní kuchyně.
1st Olympiad of the Workers' Sports Association in Letná, view of the hustle around the field kitchen.
Rudolf Bruner Dvořák

26.–28. červen 1931, Praha / June 26–28, 1931, Prague
I. dělnická olympiáda Sosva DTJ na Letné, dívky čekají na oběd jídlo.
1st Olympiad of the Workers' Sports Association in Letná; girls waiting for food.
Otto Dítě

F098 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Rudolf Bruner Dvořák (vlevo) a Otto Dítě (vpravo)

18. červen 1932, Kbely / June 18, 1932, Kbely
Vojenské cvičení o přehlídku na kbelském letišti, T. G. Masaryk s gen. Faigrem D. Mittelhauserem a dalšími důstojníky při cvičebním cvičením letištních zařízení.
Military exercise and parade on the airfield in Kbely; T. G. Masaryk with General Faigrer D. Mittelhauser and other officers evaluating air planes.
Jano Šrámek

F099 Dvojstrana publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933*, foto: Jano Šrámek

BENEŠ

1935 – 1938

1945 – 1948

2.1 EDVARD BENEŠ

Edvard Beneš v politických kruzích působil již od začátku první světové války, kde se ve Švýcarsku setkal s osobou Tomáše Garrigua Masaryka. Spolu ještě s Milanem Rastislavem Štefánikem se stali jedněmi z hlavních představitelů československého zahraničního odboje. Z trojice Masaryk, Beneš, Štefánik byl Beneš sice nejmladší, své zkušenosti se mu ale podařilo načerpat při pobytech ve Francii, v Londýně a také v Německu několik let před válkou.
Jeho politický růst pokračoval jeho odchodem do Francie, kde se v letech 1916–1918 snažil rozšiřovat ideu samostatného československého státu mezi mocnostmi Dohody (Francie, Rusko, Velká Británie), a to z funkce generálního tajemníka Československé národní rady.
Po vzniku samostatného Československa 28. října 1918 byl jmenován do funkce ministra zahraničí a v letech 1921–1922 zastával funkci československého předsedy vlády. Jeho kariéra v politice dosáhla svého vrcholu v momentě, kdy byl po Masarykově abdikaci v roce 1935 zvolen druhým československým prezidentem. Nejenom, že se po boku Tomáše Garrigua Masaryka objevoval velmi často, také byl Masarykem osobně navržen ke zvolení do prezidentského úřadu, že se tak stalo tak nebylo ničím překvapivým.
Ještě jako předseda vlády v roce 1924 se Beneš snažil zajistit poválečnou bezpečnost tzv. Malou dohodu, tedy spojeneckou smlouvou mezi zeměmi Balkánu, Rumunskem a tehdejší Jugoslávií, to vše za výrazné podpory Francie. V roce 1935 pak už jako prezident uzavřel další spojeneckou smlouvu, a to s tehdejším Sovětským svazem a Francií. Avšak Sovětský svaz podmiňoval svou vojenskou pomoc předchozí pomocí Francie.[17] Československo v čele s Edvardem Benešem tak bylo v případě konfliktu zcela závislé na Francii. A byla to právě Francie, která Beneše tak zklamala.

Dodnes nejvíce diskutované přijetí tzv. Mnichovské dohody postoupilo pohraniční území Československa Německu. Stalo se tak v roce 1938 pod nátlakem francouzské a britské vlády, kterážto dohoda tak vznikla mezi Německem, Velkou Británií, Francií a Itálií a Beneš ji byl nucen přijmout. Pro některé to byl akt zrady, pro jiné nevyhnutelný krok diplomacie, kterýžto ústupek tak pomohl k záchraně co největšího množství lidských životů. Názory, že bychom se dovedli jako stát bránit (takového názoru byl kupříkladu i Jan Masaryk) a že byla část Československa dána Hitlerovi příliš lacino, se objevují i po letech. Těžko říci, který scénář by dopadl lépe a těžko také tehdejší situaci soudit.
Po zklamání Francií Beneš abdikoval na funkci prezidenta a odletěl do Londýna, kde spoléhal právě na Velkou Británii. Odcestoval později také do Spojených států amerických, následně se pak vrátil do Velké Británie, kde přijal funkci československého exilového prezidenta. Jeho úřad v okupovaném Československu zastával Emil Hácha. Jako zástupce zákonů v době okupace Československa vydával Beneš dekrety, které se později staly velmi kontroverzními. Rozhodly totiž mimo jiné i o pozdějším vysídlení Němců z poválečného Československa díky konfiskaci majetku etnických Němců a Maďarů.[18]
Edvard Beneš byl po návratu do osvobozené vlasti znovu zvolen do funkce prezidenta, a to 19. června 1946. V důsledku dřívější smlouvy o spolupráci se Sovětským svazem se situace v Československu klonila na stranu komunismu. Tehdejší předseda Komunistické strany Československa Klement Gottwald byl zvolen do funkce předsedy vlády Československa. Cesta k totalitní vládě se naplno otevřela dokořán v únoru roku 1948, komunisty později označován jako „Vítězný únor“. Edvard Beneš po komunistickém nátlaku přijal demisi demokratických ministrů a Klementa Gottwalda pověřil sestavením nové vlády. V nové komunistické vládě se objevili i jména jako Antonín Zápotocký (ve funkci předsedy vlády) a Ludvík Svoboda (ve funkci ministra obrany). O pár měsíců později, tedy v květnu 1948, Beneš odmítl podepsat novou československou ústavu, která vedla k likvidaci demokratického státního zřízení, což byl poslední Benešův záchvěv a pokus o vzepření se komunistům.
V červnu na úřad prezidenta abdikoval. V září téhož roku v Sezimově Ústí Edvard Beneš, již delší dobu vážně nemocný, zemřel.

---

17 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 55.

18 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 55.

F100 Obálka publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

2.2 DR. EDVARD BENEŠ VE FOTOGRAFII

Fotografie / Karel Hájek, Rudolf Bruner Dvořák, J. Berman, F. Juilien, Foto Drbohlav, Foto Meurisse, Cetropress, Foto – Presse, ČTK, Ateliér Drtikol a spol.
Vydal / Orbis – Čin, Praha, 1936
Texty / F. X. Šalda, Hubert Ripka (od roku 1946)
Grafická úprava / V. Neubert a synové
Zpracování / pevná vazba, formát 20,5 x 27 cm, hlubotisk, knihtiskárna Orbis a V. Neubert a synové, Praha
Počet / 106 – 122 stran (dle vydání), 96 – 123 obrazových reprodukcí (dle vydání)
Jazyk / český

Nakladatelství Orbis přichází s další osobností prezidenta republiky *„ve fotografii“*. Později vytvoří publikaci opět se stejnou grafickou úpravou obálky, tentokrát ovšem popisující osobu Klementa Gottwalda. Zatímco publikace *Masaryk ve fotografii* a *Beneš ve fotografii* zůstávají takřka totožné i co se týká vnitřního rozložení stran včetně prezentace fotografií a jejich formátu, v publikaci *Gottwald ve fotografii* se vnitřní rozložení stran a prezentovaných fotografií od svých dvou předchůdců poměrně liší. Nakladatelství Orbis pak vydalo ještě publikaci *Antonín Zápotocký ve fotografii*, podoba obálky zůstává stále stejná a vnitřní rozložení stran je opět podobné publikaci *Gottwald ve fotografii*.
Úvodním slovem této publikace je devítistránkový projev obdivu F. X. Šaldy směrem k osobě Dr. Edvarda Beneše. Od roku 1946 se k úvodnímu slovu přidává svým textem i tehdejší ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, který byl o tento úvod k novému a doplněnému vydání publikace požádán vydavatelstvím Orbis. Jeho slova se zaměřují především na změnu Benešova výrazu na fotografiích za poslední války, je zmíněná také mnichovská katastrofa, ve které Beneš sehrál dosud spornou roli. Popisuje také Benešův pobyt v exilu a následný návrat do osvobozené vlasti, čehož jsou dokladem nově přidané fotografie.
Stejně jako u publikace *Masaryk ve fotografii* se postupem času mění i podoba obálky, například pro vydání z roku 1947 je pro obálku použit Benešův portrét, poslední fotografie z Londýna v únoru roku 1945, který se již objevil v lidovém vydání publikace právě z roku 1945. Portrét je zajímavý velmi netypickým bílým vymaskováním, většinou známe portréty prezidentů před černým nebo jinak tmavým pozadím.
Co se týká vydání z různých let a jejich postupné obměně obsahu, dochází někdy k odstranění či výměně použitých fotografií, jindy k jejich zpřeházení v pořadí, později k přidání nových fotografií. Lidové vydání z roku 1945 pak už obsahuje nové fotografie ze Spojených státu amerických, také z Londýna, dále pak z návratu do Prahy. Ve vydání z roku 1946 přibyla i fotografie Edvarda Beneše ve společnosti královské rodiny u příležitosti vojenské přehlídky před Buckinghamským palácem. Vedle tehdejšího prezidenta stojí mladá budoucí královna Alžběta II. Zde je ovšem použit velký výřez původní fotografie. Plný formát fotografie je k vidění v publikaci *Druhý exil Edvarda Beneše, fotografie z let 1938–1945*.[19] Stejně tak je v publikaci použito i lehkého výřezu z původního negativu snímku Edvarda Beneše s americkým prezidentem F. D. Rooseveltem ve společnosti jeho dcery Anny Boettigerové Rooseveltové.[20] Tento snímek lákal k výřezům i dále v publikaci *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945,* kde již větší výřez odstranil z fotografie prezidentovu dceru.[21]

19 BÍLEK, Jan; KUKLÍK, Jan; MARŠOUN, Erik; NĚMEČEK, Jan. *Druhý exil Edvarda Beneše: fotografie z let 1938-1945.* 1. vydání. Praha, 2016. Fotografie *Návštěva E. Beneše u anglického krále a královny, Londýn, 14. června 1942,* str. 143.
20 Původní negativ k dohledání v publikaci BÍLEK, Jan; KUKLÍK, Jan; MARŠOUN, Erik; NĚMEČEK, Jan. *Druhý exil Edvarda Beneše: fotografie z let 1938-1945.* 1. vydání. Praha, 2016. Fotografie *Cesta E. Beneše do Spojených států amerických, Washington, 12. května 1943,* str. 151.
21 HERBEN, Ivan; JIRŮ, Václav. *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945.* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1946.

Našli bychom i další výřezy fotografií, použity jsou především z důvodu zachování formátu publikace, přičemž v některých případech je takového výřezu škoda.
V publikaci jsou kromě klasických reportážních fotografií ze státnických povinností a dokumentární fotografie uvolněného rázu ze soukromí i velmi kvalitně zpracované aranžované portréty. V chronologickém porovnání vychází velmi zajímavě proměna řeči těla Edvarda Beneše. V rámci těchto portrétů je netradiční a za pozornost stojící částí sekvence osmi snímků, zobrazujících Benešova charakteristická gesta při vyjadřování. Z této sekvence byla v lidovém vydání z roku 1945 použita pouze první čtveřice, další vydání pak opět otiskávají sekvenci celou.
V publikaci se objevují i další poměrně zajímavé fotografie. Tyto fotografie se sice netýkají přímo Beneše, ale v rámci vtipného faktu za malou zmínku stojí. Pokud by z dvojstrany s dokumentárními snímky z rozhovoru s francouzským ministrem zahraničních věcí Louisem Barthouem byla použita pouze fotografie bez Tomáše Garrigua Masaryka, divák by si mohl tyto dva pány docela dobře splést. Při bližším pohledu na obě fotografie totiž divák zjistí, že francouzského ministra od tehdejšího prezidenta od sebe odlišuje pouze cvikr, který má na nose právě Louis Barthou, a který je na fotografiích, a v tu dobu Masarykovi až neuvěřitelně podobný.
V závěru publikace je vždy uveden seznam použitých reprodukcí s přesným popisem, autorství ale u žádné z nich uvedeno není, v tiráži je pouze uveden seznam osob, agentur a institucí, které do publikace fotografie zapůjčili.

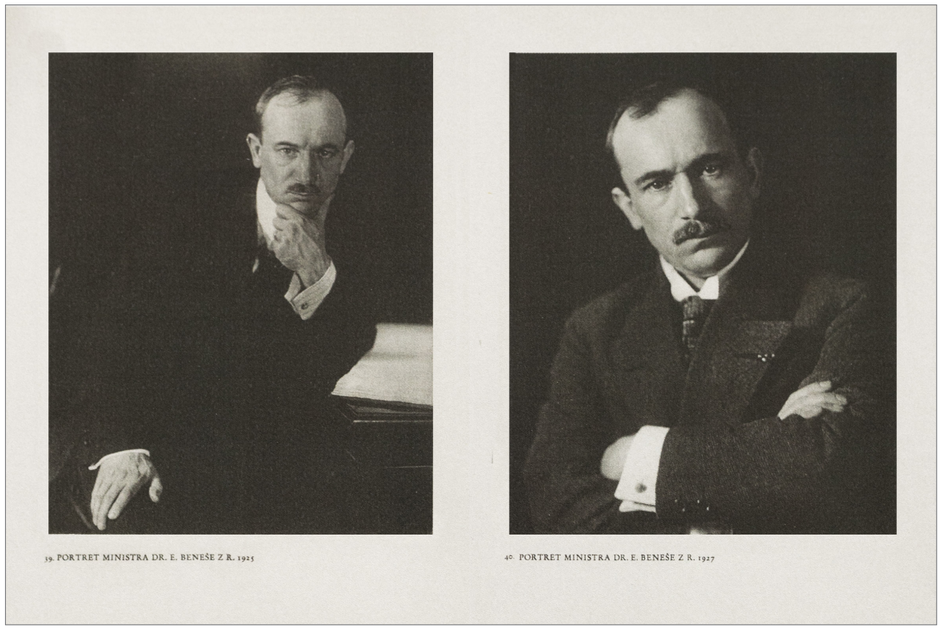

F101 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

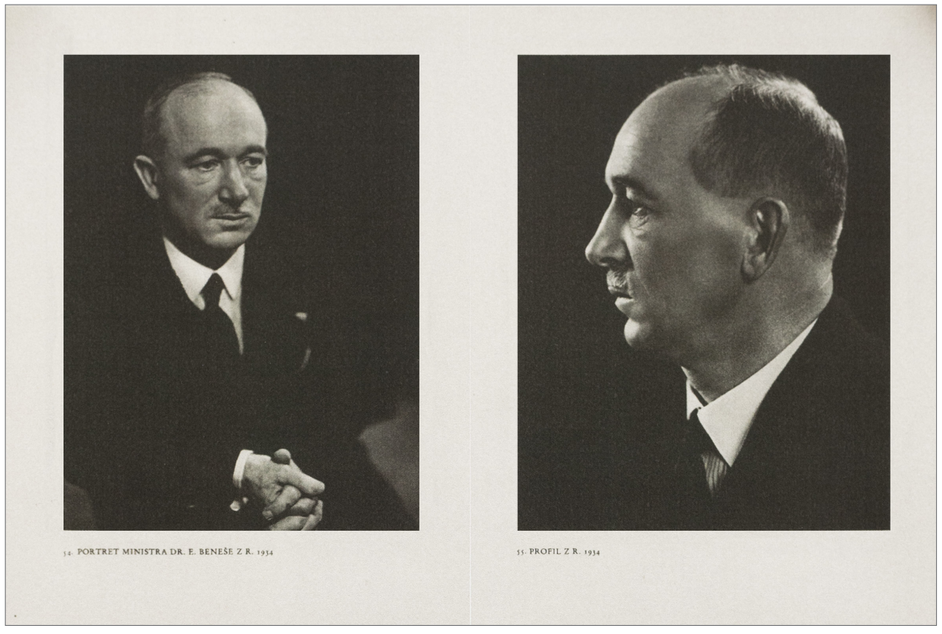

F102 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

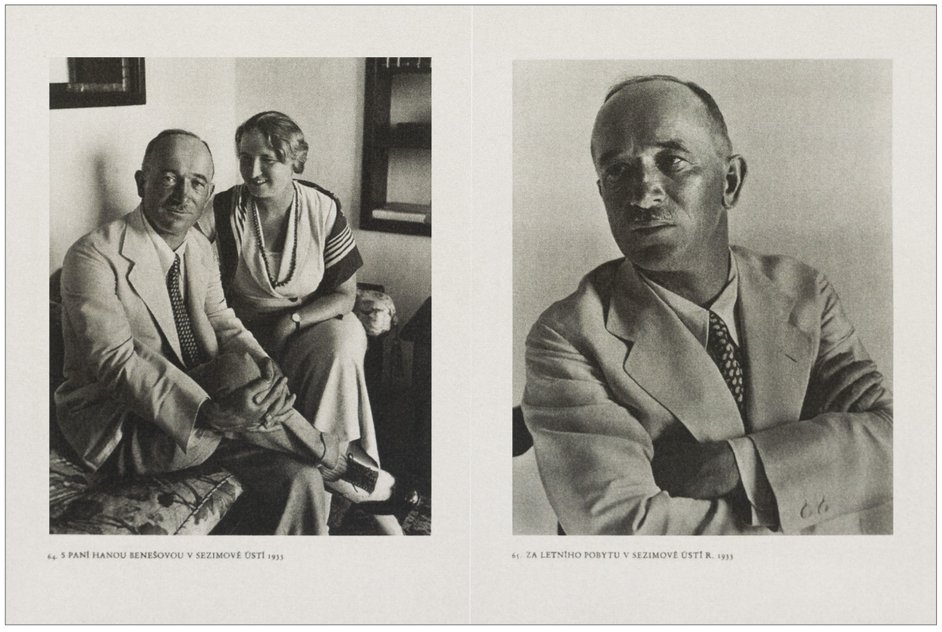

F103 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

100. PRESIDENT DR. E. BENEŠ

101. PANÍ HANA BENEŠOVÁ, CHOŤ PREZIDENTA REPUBLIKY

F104 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

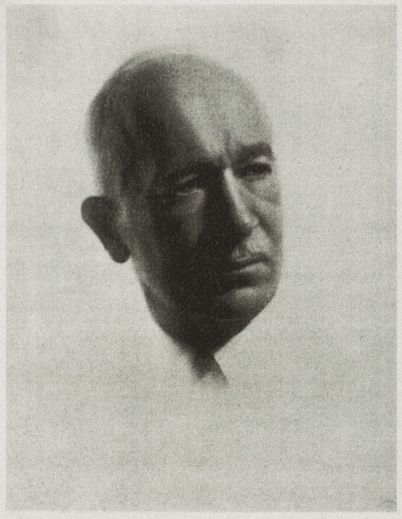

90. POSLEDNÍ FOTOGRAFIE Z LONDÝNA V ÚNORU R. 1945

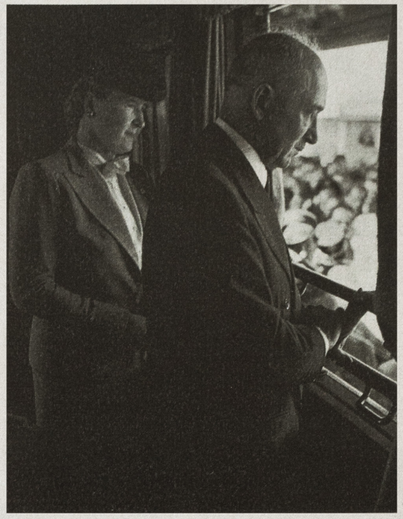

91. NÁVRAT DO PRAHY DNE 16. KVĚTNA R. 1945

F105 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

90.

91.

91. CHARAKTERISTICKÁ GESTA

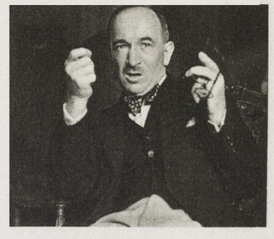

93. CHARAKTERISTICKÁ GESTA

F106 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

94.

96.

95. CHARAKTERISTICKÁ GESTA

97. CHARAKTERISTICKÁ GESTA

F107 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

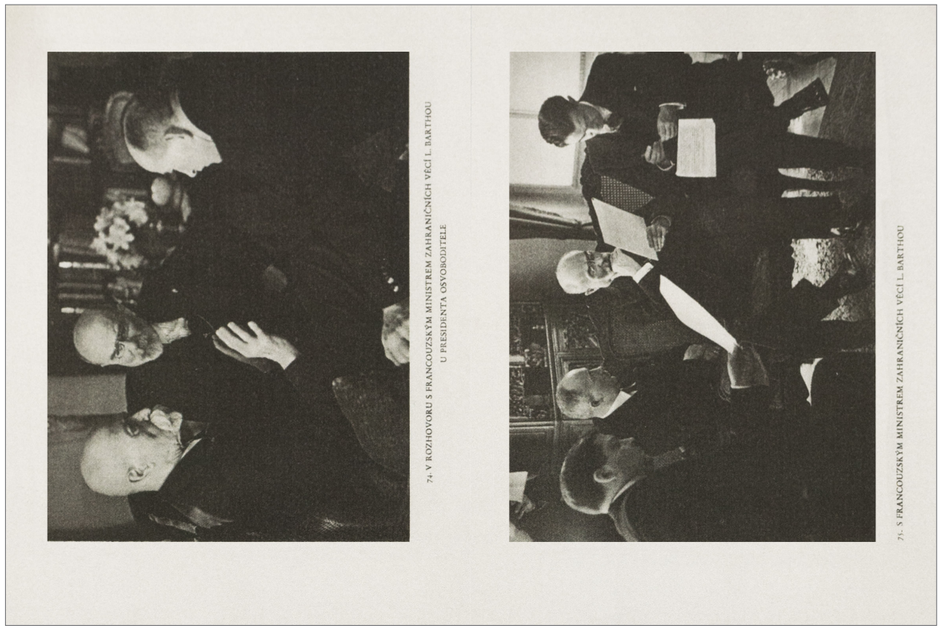

F108 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

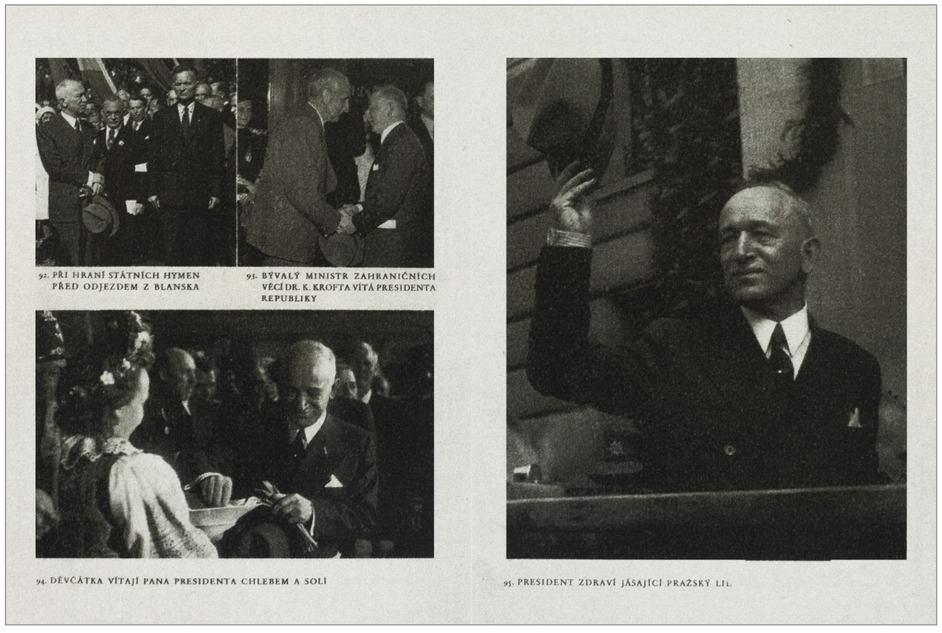

F109 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

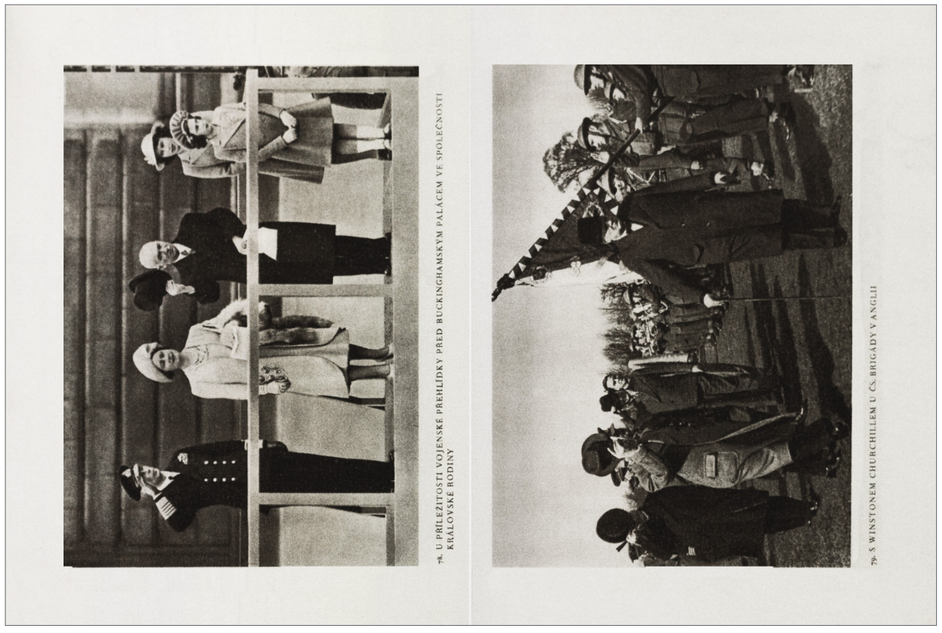

F110 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

F111 Dvojstrana publikace *Beneš ve fotografii*, foto: neuvedeno

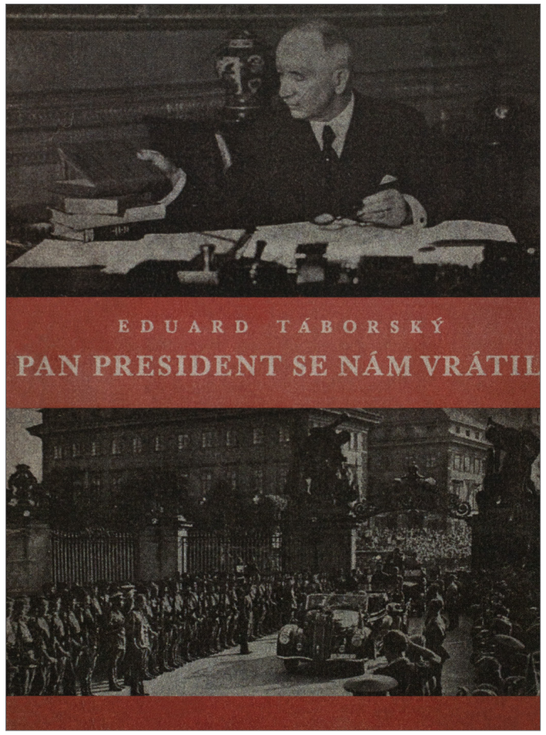

F112 Obálka publikace *Pan president se nám vrátil*, foto: neuvedeno

2.3 PAN PRESIDENT SE NÁM VRÁTIL

Fotografie / neuvedeno
Vydal / Státní nakladatelství v Praze, Praha, 1945
Texty / Eduard Táborský
Grafická úprava / Antonín Morávek
Zpracování / pevná vazba, formát 14,5 x 20 cm, tisk vlastní tiskárna Státního nakladatelství v Praze
Počet / 37 stran, 19 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Diplomat a během druhé světové války osobní tajemník Edvarda Beneše Eduard Táborský, z jehož pera a barvitého vyprávění mnohdy přehnaně emočního charakteru pochází text provázející knihou, popsal velmi podrobně a až velmi vypravěčsky celou dobu prezidentova exilu a návratu z něj, zejména přivítání zpět do vlasti, kterého se celá publikace týká nejvíce. Stejně tak i fotografie použité v publikaci ukazují tehdejšího prezidenta jako státníka působícího v exilu, ať už při práci ve své pracovně, či při setkáních s jinými státníky.

Do publikace jsou vybrány fotografie převážně ze setkání se zásadními osobnostmi Anglie jako s Winstonem Churchillem či u anglického krále (fotografie v přítomnosti s Alžbětou II.), Spojených států amerických jako například s prezidentem Rooseveltem nebo s představiteli Sovětského svazu.

Velmi ilustrační fotografie sídel pouze dokreslují místo pobytu Edvarda Beneše a v publikaci nehrají zásadní roli. Na začátku a na konci publikace jsou použity portrétní snímky Edvarda Beneše za pracovním stolem, dále pak reportážní fotografie z projevu na lodi vedle své ženy Hany Benešové, pořízeném z nadhledu. Vyprávění Eduarda Táborského o návratu Edvarda Beneše do vlasti na počátku ilustruje portrét Beneše hledícího z okna vlaku. Publikaci zakončují reportážní fotografie davů vítajících prezidenta v pozadí s domy poničenými druhou světovou válkou. V tiráži publikace a ani u jedné fotografie není uveden autor a jsou bohužel použity velmi nekvalitní reprodukce.

Zasedání Státní rady v Londýně

války vyžádá. Byla tu však ještě jiná věc. Bylo třeba se postarati o to, aby se naše armáda z Francie dostala do Anglie. Byl to těžký oříšek. Značná část naší armády byla v té době zasazena na frontě a byla v těžkém ústupovém boji s Němci. Bylo třeba ji stáhnout zpět k pobřeží, nalodit ji za stálé hrozby německých náletů a dovézt do Anglie. Byl to závod s časem a osud naší armády byl několikráte na vážkách. Pan president v těch dnech starostmi sotva oka zamhouřil. Nakonec však se vše zdařilo a valná část naší armády byla zachráněna pro další boj.

Britské ostrovy se po pádu Francie staly poslední protiněmeckou baštou na evropském západě. To už stál v čele britské říše W. Churchill (čti čerčil), dobrý přítel Československa. Pan president, sotvaže dostal do bezpečí naši

U anglického krále

armádu, zahájil ihned zase s Velkou Britannií jednání o uznání naší vlády. Tentokráte se mu rychle zdařilo, co se nezdařilo před třemi čtvrtěmi roku; neboť ti, kdo zavinili Mnichov, už zdaleka neměli v Anglii tolik vlivu jako dříve. A tak dne 21. července 1940 dochází konečně k uznání prvé československé zahraniční vlády pod předsednictvím dr. Jana Šrámka. Byla to nezapomenutelná chvíle, když se nová naše vláda sešla, aby složila podle ústavy republiky slib do rukou presidenta republiky. Prvá vláda, kterou jsme si mohli svobodně vytvořit od okamžiku, kdy německé hordy dne 1. října 1938 překročily tisícileté hranice naší vlasti.

Prožívali jsme tehdy v létě 1940 těžké chvíle napjatého očekávání. Čekali jsme, kdy se Němci pokusí zdolati britské ostrovy. Byli jsme však rádi, že do tohoto těžkého období vstupujeme s náležitě uznanou vládou. Bylo nám to zárukou, že vítězství nad Německem přinese i svobodu a samostatnost našemu trpícímu lidu. Všude po Anglii dály se horečné přípravy na dobré uvítání pro nacistické útočníky. Na anglickém pobřeží se narychlo budovala opevnění,

F113 Dvojstrana publikace *Pan president se nám vrátil*, foto: neuvedeno

Pan president s anglickým ministerským předsedou Winstonem Churchillem

v Londýně dne 18. července 1941. Zde zažil veliký den vstupu Spojených států do války. Sem mu docházely i smutné zprávy o pronásledování našich lidí ve vlasti, o barbarském vyhlazení Lidic a Ležáků, o vraždách našich lidí po zabití Heydrichově.

Zde prožil i ten významný den 5. srpna 1942, kdy britská vláda slavnostně vyškrtla svůj podpis z onoho hanebného dokumentu, který nazývali dohodou mnichovskou. To byl zejména právě pro pana presidenta den velkého zadostiučinění. Byl to přece den, kdy mu britská vláda vlastně veřejně přiznávala, že on, dr. Beneš měl pravdu a nikoli tehdejší předseda britské vlády Chamberlain, který nás donutil vydat Německu naše pohraniční kraje.

Projev na lodi

Odtud, z Aston Abbotts odjel pan president i na své dvě velké cesty této války: na cestu do Ameriky a na cestu do Sovětského svazu.

Do Ameriky odjíždí pan president v květnu 1943. Byla to prvá jeho cesta letadlem přes oceán. Letěli jsme tehdy krásným čtyřmotorovým Douglasem (čti daglesem) přes Island, Gronsko a Labrador do Nového Yorku. Pan president jel do Ameriky, aby jménem československého lidu poděkoval za vše, co pro nás a naše osvobození za této války americký lid a jeho velký vůdce F. D. Roosevelt udělali. Vrací se na stará známá místa, kde před čtyřmi lety začínal druhý náš odboj: do Chicaga, do Nového Yorku, do Washingtonu. Všude se setkává se starými přáteli, všude zase získává nové přátele Československu a našemu boji za svobodu. Navštěvuje i Kanadu, tuto zemi velké budoucnosti.

F114 Dvojstrana publikace *Pan president se nám vrátil*, foto: neuvedeno

Vlak pana presidenta se blíží k hranicím Slovenska

Zničili jim, co jen mohli. Domy vypalovali, ze školy vybrali a zničili celý inventář. Ale už se tu začalo na škole vyučovat.

Jedeme dále. Z drobných chaloupek vesniček, jež mijíme, vybíhají lidé, mávají rukama i šátečky, zaclánějí si oči, aby lépe viděli. A široký, přátelský úsměv nám letí v ústrety. Už vědí, že se jim vrací pan president . . .

Vjíždíme do Humenného, konečné stanice naší dráhy. Slavnostní uvítání, hymny, přehlídka čestné roty. Přesedáme do aut a jedeme dále do Košic. V každém městě a vesničce, přes niž náš dlouhý průvod projíždí, všude stojí chvojové slavobrány, všude visí prapory, všude husté špalíry krojovaných a svátečně oděných Slováků, Slovaček i Slovačat nadšeně pana presidenta zdraví. A v Košicích to vyvrcholilo. Tisícihlavé zástupy zaplnily do posledního místečka rozsáhlé náměstí před městským divadlem, aby připravily panu presidentovi nadšené přivítání.

Presidentovo sídlo v Košicích

Košice se staly prvým sídlem pana presidenta v osvobozené vlasti. Zde nastoupila svůj těžký a odpovědný úřad vláda min. předsedy Fierlingera. Zde nás zastihly velké okamžiky konce války: osvobození Bratislavy a Brna, dobytí Vídně a Berlína, vstup amerických vojsk do Čech a přechod spojenců přes řeku Labe, a nakonec, přímo před naším odjezdem z Košic zpráva o německé kapitulaci. Zde jsme zachytili také prvé zprávy o velkém pražském povstání; zde jsme celé dni i noci přímo viseli na přijímačích a s nesmírným vzrušením lapali kdejakou zprávu o hrdinných bojích na pražských barikádách. Ve své pracovně — v neútulné vile na březích řeky Hornadu — přecházel v těch napjatých dnech pan president od přijímače, na němž měl zapojenu Prahu I., k aparátu chytajícímu Prahu II. A kdo

F115 Dvojstrana publikace *Pan president se nám vrátil*, foto: neuvedeno

Dějinný okamžik: dr. Edvard Beneš vjíždí do nádvoří Hradu

sále přijal pan president francouzského a britského vyslance, když mu oné osudové noci přinesli zprávu svých vlád, že nám nepomohou. V této knihovně měl president dlouhé porady s generály, zda jít do války či nejít. Jak lehce se to dnes už vzpomíná na ty hrozné chvíle! Chvíle, jež nás a celý svět stály tolik bolestí, tolik utrpení.

Loučíme se. „Mnoho zdaru, pane presidente, v nové práci, jež Vám zítra začíná.“ A stisk ruky pana presidenta i paní Benešové je dnes delší a tvrdší než kdykoliv před tím.

Pan president a paní Benešová jsou tedy zase mezi námi. Na starobylém Hradě pražských králů vlaje zase presidentská vlajka. Pan president sedává zase ve své staré pracovně s krásným výhledem na stověžatou matičku Prahu a řídí odtamtud osudy naší drahé vlasti. Zase jezdívá na ne-

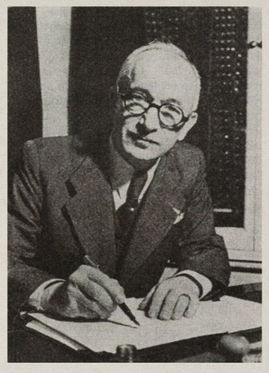

Pan president při své denní práci pro stát

děle do Lán nebo do Sezimova Ústí, aby načerpal nových sil pro vyčerpávající pracovní týden na Hradčanech. Kdyby nebylo těch prázdných míst mezi námi po těch, kdo se už nikdy nevrátí, zdálo by se nám těch šest a půl roku našeho národního temna opravdu jen nějakým ošklivým snem.

Ale byla to drsná, bolestná skutečnost. Skutečnost, kterou pan president prožíval snad nejtíživěji z nás všech, třebaže byl

F116 Dvojstrana publikace *Pan president se nám vrátil*, foto: neuvedeno

F117 Titulní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: ČTK

2.4 SVĚT V OBRAZECH – 1. 6. 1945

Fotografie / ČTK
Vydal / Novinář, Praha, 1945
Texty / ČTK, šéfredaktor František Novák
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / volné listy, formát 30 x 44,5 cm, hlubotisk, tiskárna Neubert
Počet / 8 stran, 31 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Jedná se o teprve druhé číslo periodika *Svět v obrazech*, které vydáváním navázalo na *Pestrý týden*, od něhož převzalo řadu fotografů i redaktorů. První tři vydání vyšla jako mimořádná čísla o rozsahu 8 stran.[22] Týdeník vycházel v letech 1945–1992 a po obsahové stránce byl řízen Ústředním výborem Komunistické strany Československa.

Edvard Beneš se vrací po šestiletém exilu zpět do vlasti ještě jako exilový prezident, veřejností je však stále vnímán jako prezident oficiální. Toto vydání Světa v obrazech právě tento příjezd zpracovává.

Titulní straně vévodí snímek Dr. Edvarda Beneše mávajícího radostnému davu. Následuje dvojstrana jako vystřižená z pozdějších agitačně laděných publikací. Články oslavující Rudou armádu a podněcující lid k práci či užití slovních spojení jako „vítězný lid“ či „dělnická třída“ už nesou rysy pozdějších komunistických tendencí. Fotografie dokumentují přílet sovětské vlády, kterou uvítává vláda československá. Na reportážním snímku si nelze nevšimnout postavy Klementa Gottwalda, tehdejšího náměstka ministerského předsedy. Ten je i na protější straně zachycen při projevu, z něhož je i vedle fotografie úryvek opsán. Strana je dokreslena snímkem davu lidí, kteří k hojné účasti dokonce sedí na lešení. Lze se pouze domnívat, je-li záběr cíleně dosazen k podtrhnutí síly projevů, neboť na reportážních snímcích řečníků jejich obecenstvo k vidění není.

Komentáře k fotografiím často společně skloňují slova jako triumf a vítězství, stejně tak je nahlíženo na fotografie Edvarda Beneše z návratu do Prahy, v tomto smyslu jsou dávány do kontextu „triumfální jízdy Prahou“. Mnohé by také mohl překvapit snímek Edvarda Beneše s chotí ve společnosti vojáků a generálů před naddimenzovanými portréty jeho samého a Josifa Vissarionoviče Stalina.

Tomáš Garrigue Masaryk je mnohdy označován jako „Prezident Osvoboditel“, nyní je v periodiku *Svět v obrazech* Edvard Beneš označován jako „Prezident – Budovatel“. Na další dvojstraně však v textech stále více prostupuje adorace k ruskému národu, vedle silně zabarveného textu je připojena fotografie z Obecního domu, na které jsou opět v pozadí vyvěšené portréty Beneše a Stalina v nadlidské velikosti při „manifestačním projevu přátelství Československé republiky a Sovětského svazu“. K podpoření oněch tvrzení je připojena fotografie ruského vojáka s dítětem, která je popsána jako „symbol tohoto přátelství“. Dala by se označit za manipulativní fotografii vzhledem ke kontextu, ve kterém je použitá.

Další strana je zaplněna reportážními snímky československé armády, která pochoduje po Staroměstském a Václavském náměstí, doplněné titulky o nadšeném vítání Pražany. Zadní obálkou je celostránkový snímek davu s popiskem: *Z. Fierlinger ke Kl. Gottwaldovi před shromážděním kováků Českomoravských strojíren v Libni: „Ty jsi svědek, že jsme rozhodnuti společně a věrně pracovat na splnění socialistického programu.“*[23]

22 Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Svět_v_obrazech#cite_note-3.
23 Výňatek ze zadní obálky, Svět v obrazech, Novinář, Praha, 1945, ISSN 0039-7032.

F118 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: ČTK

F119 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: ČTK

F120 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: ČTK

F121 Zadní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: ČTK

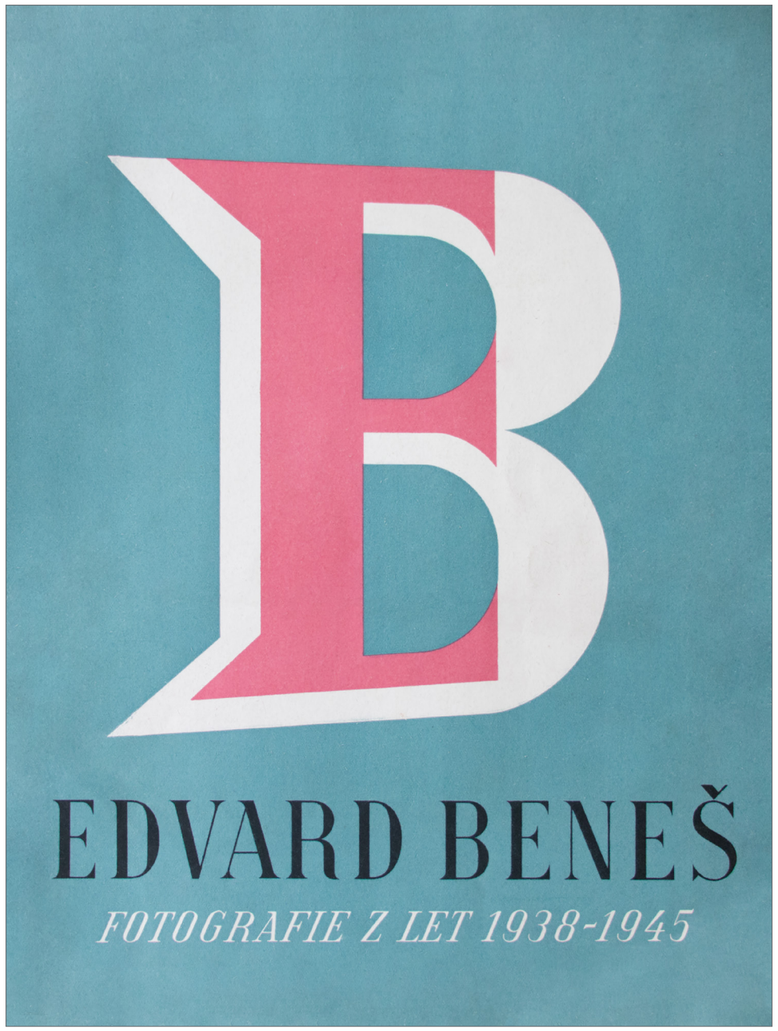

F122 Obálka publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*

2.5 EDVARD BENEŠ: FOTOGRAFIE Z LET 1938–1945

Fotografie / Václav Jírů, Jan Lukas, Jan Smutný, Jaroslav Štochl, Dr. Eduard Táborský, ČTK
Vydal / Melantrich, Praha, 1946
Texty / Ivan Herben, Josef Kopta, Jaroslav Seifert, Dr. Eduard Táborský, F. X. Šalda
Grafická úprava / František Cubr
Zpracování / měkká vazba, formát 27 x 36 cm, tisk Melantrich, Praha
Počet / 44 stran, 48 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Netradičně zpracovaná publikace v měkké vazbě novinového formátu, kterou v roce 1946 vydalo pražské nakladatelství Melantrich, vyniká především výrazně nápaditou a čistou grafickou úpravou, kterou zpracoval grafik František Cubr. Prostor formátu A3 nechává na obálce vyniknout červeno-bílým složeným iniciálám Edvarda Beneše na celistvém modrém podkladu, na obou předsádkách pak ilustracím Malého státního znaku Československa ve zlatém štítě, které tak publikaci rámují.

Soubor fotografií z let 1938 – 1945 uvádí předmluva od Josefa Kopty, pojednávající o těžké zkoušce, kterou si národ spolu s Edvardem Benešem v roce 1938 prošel, v roce jednom z nejtemnějších pro českou historii. K úvodnímu slovu je na protější straně přiřazena fotografie Edvarda Beneše za stolem v prezidentově pracovně, kterou pořídil fotograf Jan Lukas. Od stejného autora pochází i pět dalších navazujících snímků, zobrazujících nejrůznější motivy – od záběru na vlající československou vlajku a fotografii vojáků přes občany prohlížející si novinové listy v Mnichově až po celostránkový výjev zubožené krajiny v kombinaci s přírodním motivem rozpadlého stromu. Poslední motiv navíc ilustruje výňatek z rozhlasové řeči prezidenta Edvarda Beneše, kterým se s národem loučil na podzim roku 1938. Mezi Lukasovy fotografie je i zařazena báseň Jaroslava Seiferta, ilustrovaná kresbou Vladimíra Sychry.

Divák je najednou překvapen dvojstranou v zářivě červené barvě, která dává vyniknout jinak drobnému výřezu snímku, který zachycuje pózujícího Edvarda Beneše spolu s manželkou chvíli před odletem do Anglie, opouštějícího tak svou zem. Fotografii pořízenou Janem Smutným doplňuje komentář, který popisuje onen den a chvíli odletu. Následující dvojstrana je čistě textová a popisuje v krátkých statích Benešův druhý exil až do jeho návratu do vlasti, stejně tak jako průběh událostí doma i ve světě v téže době.

Dále je publikace v obrazové části rozdělena na pět samostatných kapitol – *Anglie, USA, SSSR, ČSR a Chvíle oddechu*, kdy každou kapitolu uvádí jeden výrazný grafický prvek v podobě zvětšeného nadpisu, stejně tak každá část disponuje zajímavým a neobvyklým grafickým zpracováním.

Kapitolu *Anglie* otevírá trojice snímků Beneše v různých situacích – v pracovně, mezi diváky při zahájení Světové výstavy v New Yorku a v rozhovoru s československými vojáky. Hlavním snímkem kapitoly je pak portrét Edvarda Beneše ve společnosti Winstona Churchilla z roku 1941. Další snímky z Anglie zachycují prezidenta při návštěvě a rozmluvě s vojíny a piloty, z nichž svou kompozicí vyniká fotografie Beneše na pódiu mezi československou a anglickou vlajkou, jehož projev poslouchají československé oddíly po návratu ze Středního Východu. Většina fotografií je výřezem původního negativu.

Kapitolou *USA* je pouze dvojstrana, kombinující čtvercové výřezy šesti snímků Beneše jak z Anglie, tak z USA či ze Severní Afriky a celostránkovou fotografii. Tou je snímek Edvarda Beneše při podání ruky s tehdejším prezidentem Spojených států F. D. Rooseveltem, který je opět velkým výřezem a který ovšem odstranil z původní fotografie Rooseveltovu dceru Annu, vítající Beneše společně se svým otcem.

Ústřední fotografií kapitoly *SSSR* je záběr potřásání ruky Beneše s předsedou Nejvyššího sovětu Kalininem, pozornost ovšem upoutává do středu snímku komponovaná postava generalissima Stalina. Vznikla po podpisu smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Sovětským svazem a Československou republikou, jejíž akt je na protějším snímku také zaznamenán.

Šestice dokumentárních snímků v rozložení vertikálního filmového pásu na jedné straně reportuje o návratu prezidenta do osvobozené vlasti a doplňují tak protější, opět celostránkovou a přetiskem v modré barvě umocněnou, fotografii davu lidí, jejímž autorem je Dr. Eduard Táborský, a která vyobrazuje kapitolu *ČSR.* Ta končí výňatkem z prezidentova projevu v Lázních Poděbradech v srpnu 1945, nazvaným *Ideál lidové demokracie* a reportážním snímkem z nešťastného podepisování několika Benešových dekretů o znárodnění. Pozornému divákovi neunikne v řadách přihlížejících podpisu i osoba usmívajícího se Klementa Gottwalda.

Poslední kapitolou je sekce nazvaná *Chvíle oddechu* s fotografiemi Jaroslava Štochla, který dokumentoval Edvarda Beneše s manželkou na jejich venkovském sídle, a jehož snímky vynikají působivou kompozicí, než jak bylo při zobrazování prezidentova odpočinku zvykem. Kapitola je uvedena textem Ivana Herbena a doplněna o kresbu Aloise Fišárka.

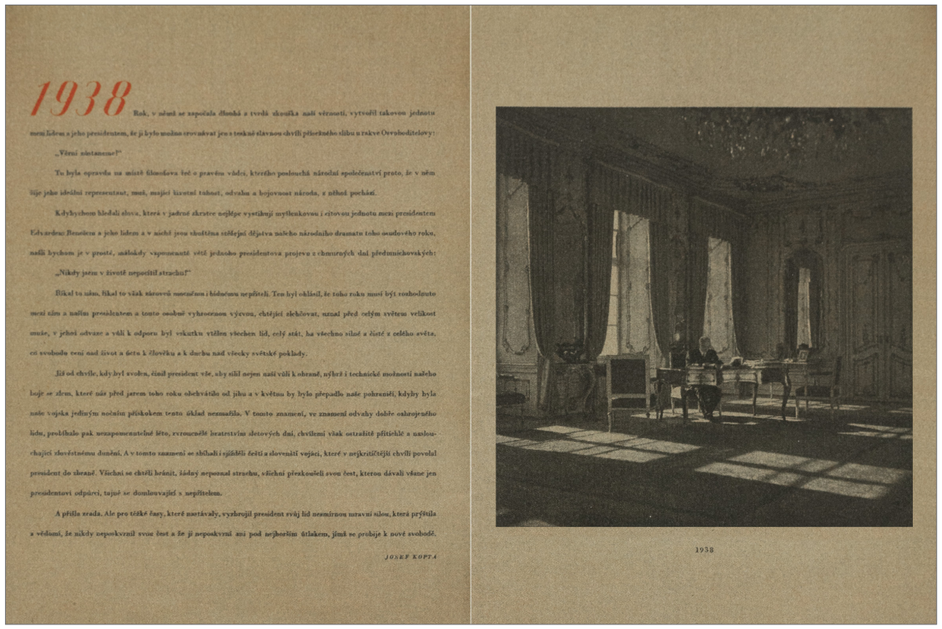

F123 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: Jan Lukas

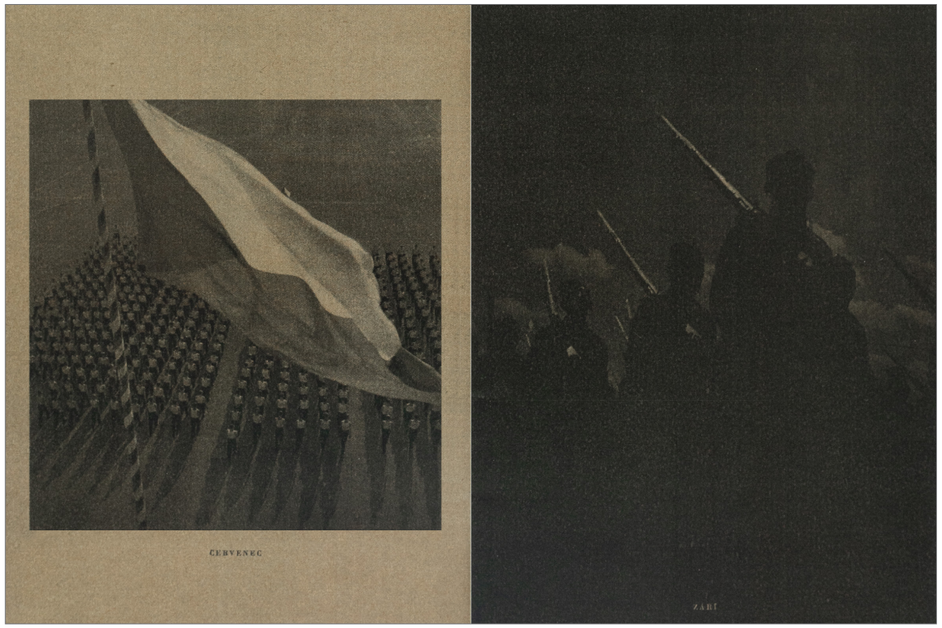

F124 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: Jan Lukas

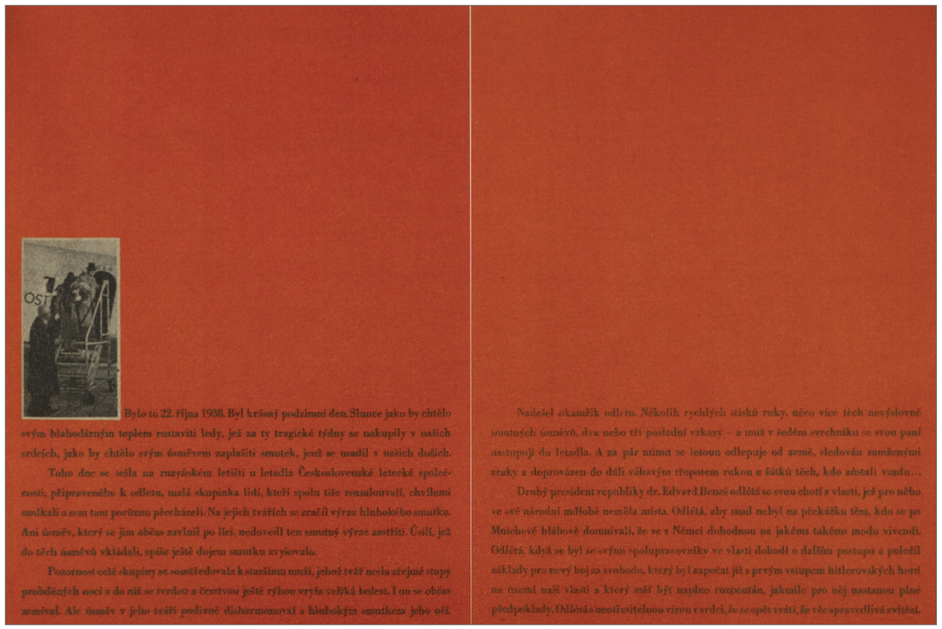

F125 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: Jan Smutný

F126 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: neuvedeno

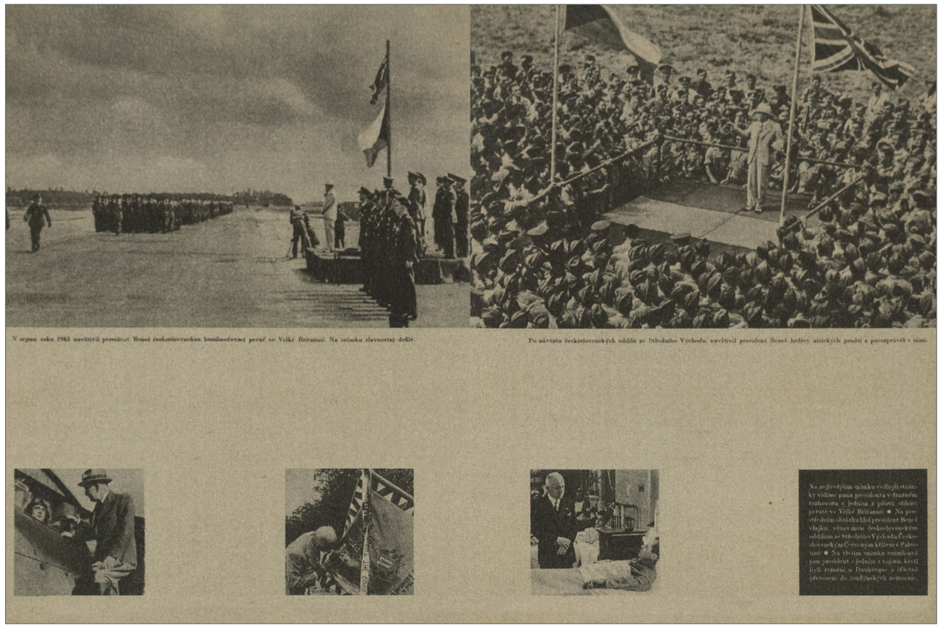

F127 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: neuvedeno

F128 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: neuvedeno

F129 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: neuvedeno

F130 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: Dr. Eduard Táborský (vpravo)

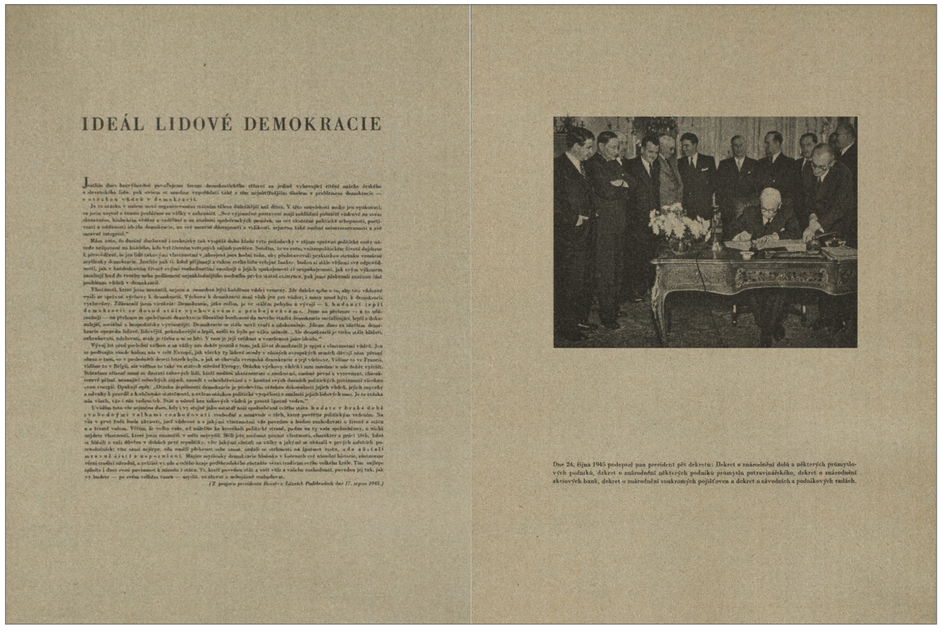

F131 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: ČTK

F132 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*, foto: Jaroslav Štochl

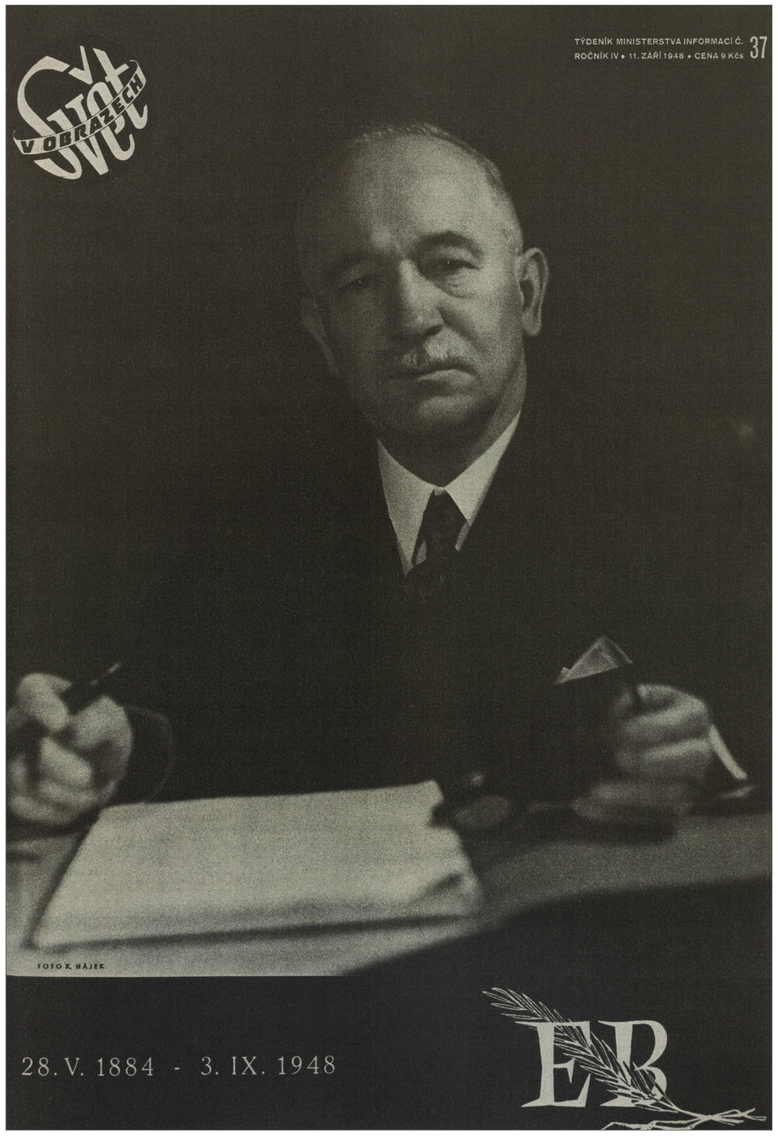

F133 Titulní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

2.6 SVĚT V OBRAZECH – 11. 9. 1948

Fotografie / Karel Hájek, ČTK dále neuvedeno
Vydal / Novinář, Praha, 1948
Texty / Fedor Soldan, Antonín Zmrhal, Ivan Skála, Nikolaj Rodionov
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / volné listy, formát 30 x 44,5 cm, hlubotisk, tiskárna Neubert
Počet / 16 stran, 69 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Svět v obrazech vydává své zářijové číslo roku 1948 jako upomínku na zemřelého prezidenta Dr. Edvarda Beneše a přináší tak poměrně rozsáhlou fotografickou reportáž, dávající tak nahlédnout do soukromého i politického života druhého prezidenta Československé republiky.
Tak jako bývala osoba Edvarda Beneše spojována především se jménem Tomáše Garrigua Masaryka, na stranách tohoto vydání Světa v obrazech je Beneš dáván do stejně úzkých souvislostí s Klementem Gottwaldem. Tehdy komunisticky laděný *Svět v obrazech* nešetří tendenčními články.
Po dvou snímcích Edvarda Beneše, z čehož jeden je z „přátelského rozhovoru“ s Klementem Gottwaldem, jsou na protější straně otištěny snímky ze smrtelného lože, včetně blízkého posmrtného portrétu, detail pracovny druhého prezidenta a snímek čestné stráže u vily v Sezimově Ústí, všechny vyfotografovány Karlem Hájkem. Před fotografickou vzpomínku na mládí Edvarda Beneše je ještě vsunuta strana s připomenutím Dne českého tisku, zmiňující i mladého komunistického novináře Julia Fučíka, který byl popraven nacisty pro účast v protinacistickém odboji a jehož si komunistická ideologie vzala za svou ikonu. Po ilustračních fotografiích z mládí následuje fotografická reportáž ze Sezimova Ústí ze chvil odpočinku strávených na zahradě, při pobytu se zvířaty, četbě a s chotí Hanou Benešovou. Autorství fotografií patří opět Karlu Hájkovi a ČTK. Po obrazově svěžích a uvolněných snímcích následuje opět připomenutí fotografií ze státnických povinností, a to v přítomnosti jak Tomáše Garrigua Masaryka, tak později i v přítomnosti Klementa Gottwalda.

Další dvě dvojstrany se již nevěnují památce Edvarda Beneše, nýbrž ideologicky laděným článkům, připomínajících sto let československého družstevnictví, podpořených fotografiemi z hospodářských družstev, družstevních výroben a prodejen či fotografií Klementa Gottwalda při podpisu zákona o Ústřední radě družstev. Nechybí ani žalostné oznámení o úmrtí maršála Rybalka či „věrného syna komunistické strany SSSR“ Andreje Ždanova. Náklonnost k Sovětskému svazu pokračuje celostránkovým článkem se vzpomínkou na spisovatele Lva Tolstého, na předchozí straně komunistickou ideologii ještě podporuje tendenční článek o Mezinárodním sjezdu na obranu míru.
Celostránková fotografie otevřené rakve s Edvardem Benešem, kterou nesou příslušníci armády od Karla Hájka na zadní a poslední straně zvláštně zakončuje toto vydání, navazuje totiž bezprostředně po obrazové reportáži o Velkonákupní společnosti družstev (VDP) s použitím snímků z prostředí továren a výroby, včetně snímku mladé ženy při výrobě zavináčů.

F134 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

F136 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: neuvedeno

F135 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek a ČTK

F137 Poslední strana periodika *Svět v obrazech*, foto: neuvedeno

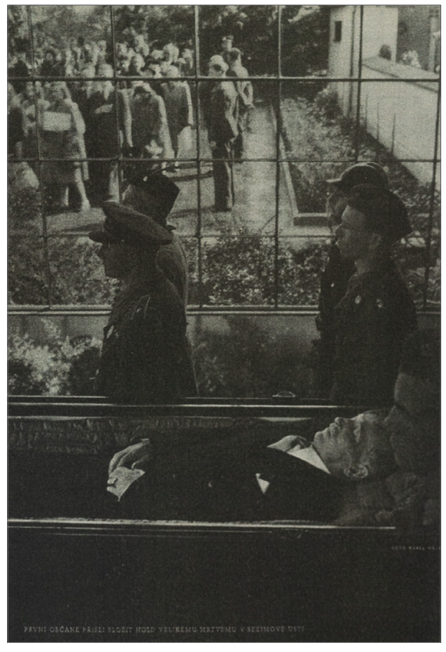

F138 Zadní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

F139 Titulní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

2.7 SVĚT V OBRAZECH – 18. 9. 1948

Fotografie / Karel Hájek, dále neuvedeno
Vydal / Novinář, Praha, 1948
Texty / Antonín Zápotocký, Jiří Nožka, S. K. Neumann, šéfredaktor František Rachlík, redakční kruh: Karel Hájek, R. K. Jelínek, Jiří Štejn, Ladislav Štoll
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / volné listy, formát 30 x 44,5 cm, hlubotisk, tiskárna Neubert
Počet / 8 stran, 31 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Na listech osmistránkového vydání Světa v obrazech dokumentuje fotografická reportáž Karla Hájka pohřeb a poslední cestu druhého prezidenta Československé republiky Dr. Edvarda Beneše. Jedná se především o záznam průběhu celého pohřbu a smutečních průvodů představeného na dvou ze tří dvojstran periodika. Nechybí ani fotografie Národního památníku na Vítkově, tehdy Památník Osvobození, kde byly po dva dny vystaveny Benešovy ostatky. Otevřená rakev byla také vystavena ve vile v Sezimově Ústí, snímek čestné stráže nad touto rakví je také součástí reportáže. Každá fotografie nese popisný komentář, reportáž končí fotografií z ukládání do hrobu v Sezimově Ústí.

Poslední dvojstrana je obrazovou i redakční reportáží o Vítkovických železárnách, které slavily výročí 120 let. V kontrastu k předchozí fotografické reportáži může užití propagace železáren působit tzv. „na sílu“. O to více, když zadní obálka nese poetický, téměř až „Sudkovský“ celostránkový snímek krajiny od Karla Hájka s výňatkem z básně S. K. Neumanna *Stesk na konci léta*.

F140 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

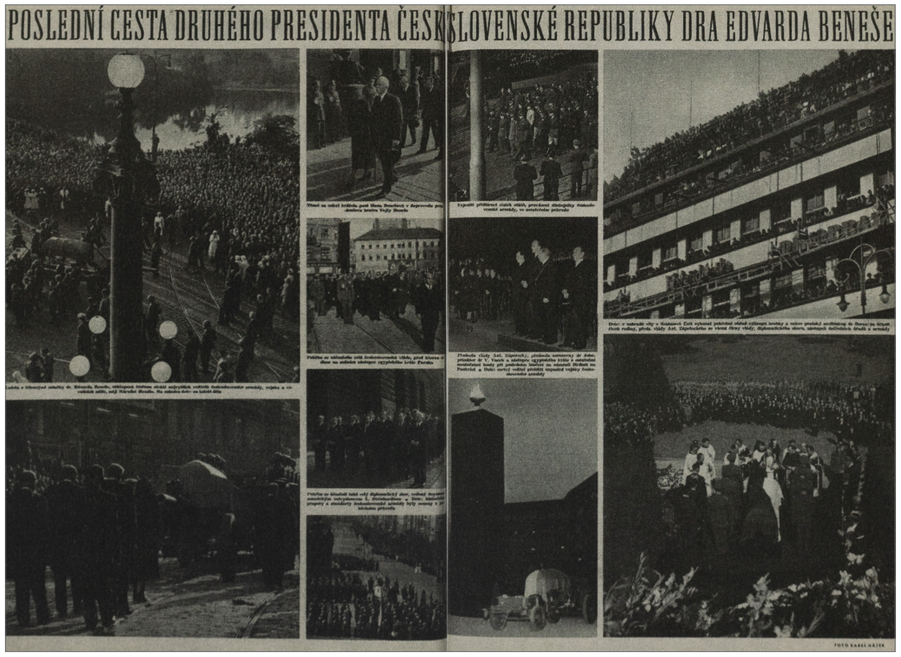

F141 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

F142 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: neuvedeno

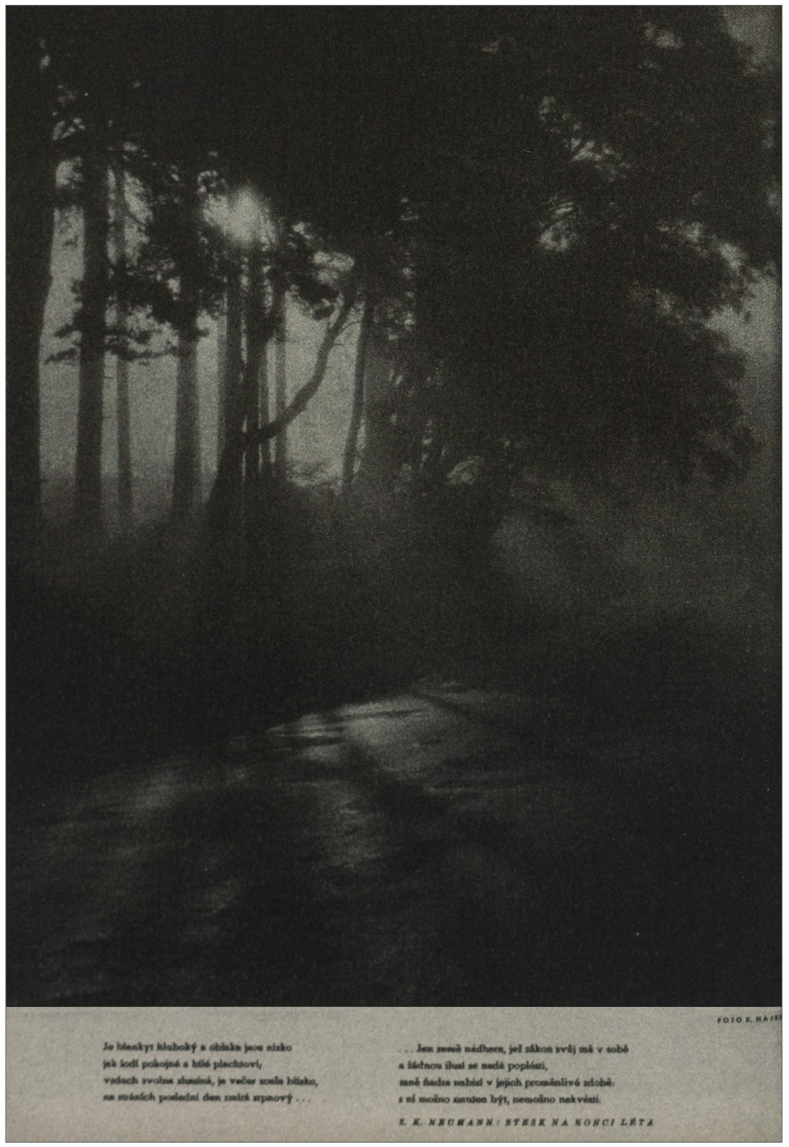

F143 Poslední strana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

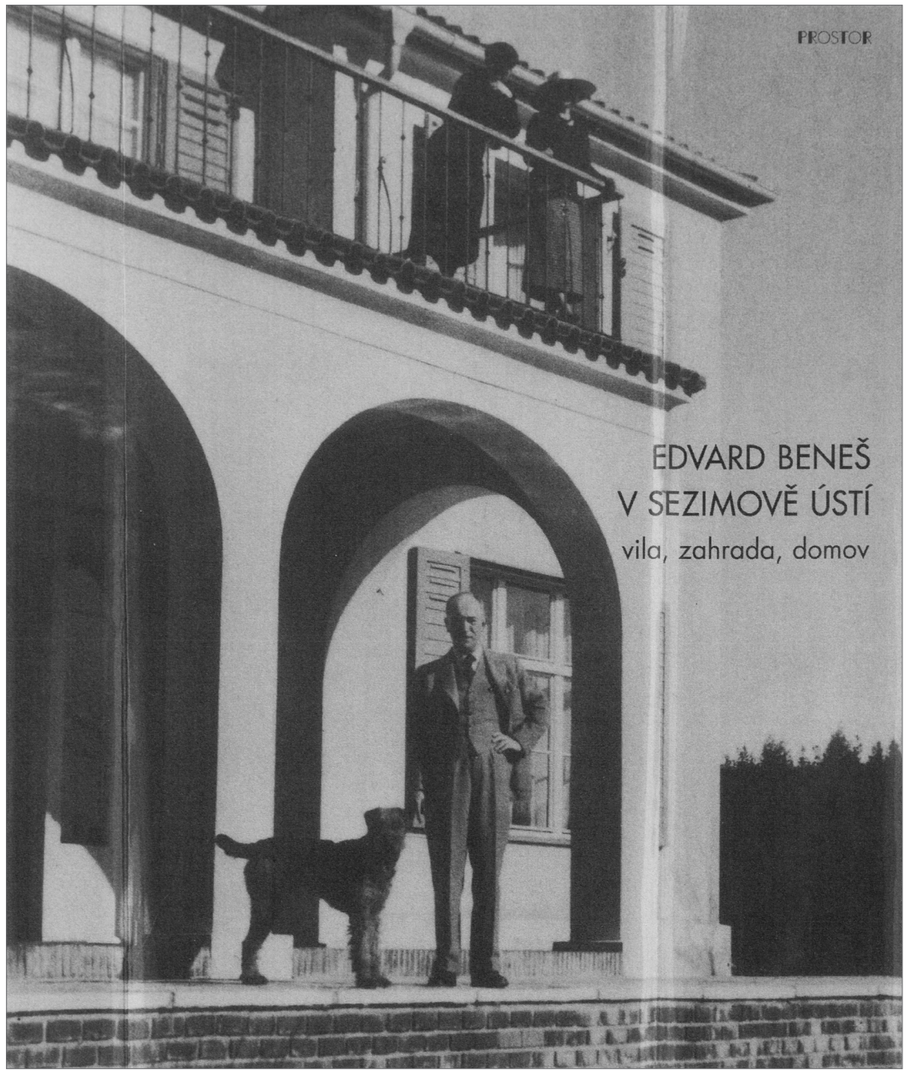

F144 Obálka publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: neuvedeno

2.8 EDVARD BENEŠ V SEZIMOVĚ ÚSTÍ – vila, zahrada, domov

Fotografie poskytli / Marie Šechtlová, Blanka Chocholová, MUDr. Jan Fiala, Michal Kolář, PhDr. Jan Jakub Outrata; Státní ústřední archiv v Praze, fond ČTK, fond ÚML; Archiv Národního muzea v Praze, Národní technické muzeum v Praze – archiv architektury, fond 85 Pavel Janák; Masarykův ústav AV ČR, fond Benešův archiv; Husitské muzeum v Táboře, pozůstalost Hany Benešové; Archiv městského úřadu Sezimovo Ústí
Autorství fotografií / Josef Sudek, Marie a Josef Šechtlovi, Karel Hájek, Václav Jírů, ČTK, dále neuvedeno
Vydal / nakladatelství Prostor, Praha, 2004
Texty / Michal Kolář, Vladimír Drha, odpovědná redaktorka: Milena Tučná
Grafická úprava / Markéta Jelenová
Zpracování / pevná vazba, formát 24 × 28,5 cm, tiskárna Finidr, Český Těšín
Počet / 352 stran, 405 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Publikace si dává za cíl zmapovat významnou část života Edvarda Beneše, s jehož jménem je Sezimovo Ústí úzce spjato. Kniha se zabývá především architektonickým řešením Benešovy vily v Sezimově ústí, stejnou měrou je však doplněna portréty a skupinovými fotografiemi s rodinnými příslušníky či spolupracovníky a přáteli, nechybí ale ani architektonické plány ke komplexnosti celé publikace.
Mnohé fotografie architektury jsou dílem především Josefa Sudka a Marie a Josefa Šechtlových, a to fotografie jak exteriéru vily spolu s jejím okolím, včetně typických Sudkových snímků krajiny, tak i fotografie zátiší a interiéru vily. Do fotografií architektury přispěl i Karel Hájek, jemuž však náleží autorství především u snímků portrétujících Edvarda Beneše.
V publikaci je pracováno s několika sekvenčními snímky, po vzoru z publikace *Edvard Beneš ve fotografii* je zařazena sekvence Benešových charakteristických gest, dále pak při odpočinku na zahradě, sekvence manželů Benešových v obytné hale nebo soubor Karla Hájka zachycující Edvarda Beneše na lyžích.
Zajímavostí je poměrně obsáhlý soubor již zmíněného fotografa Karla Hájka z roku 1936, který mapuje především Benešův volný čas trávený s přáteli a manželkou na zahradě, terase či na břehu Lužnice a žánrově se nese v duchu kvalitní reportážní fotografie s použitím mnohdy kompozičně zajímavých snímků. Dalším zajímavým souborem v publikaci, jimž jsou opět portréty Edvarda Beneše v okolí vily, je soubor fotografa a zakladatele čtyřjazyčné fotografické revue *Fotografie* Václava Jírů.
Nedílnou součástí publikace jsou i fotografie z pohřbu Edvarda Beneše, včetně posmrtných fotografií a reportáže z posledního rozloučení, po němž následuje soubor portrétů Hany Benešové v opuštěné vile, kterou takto portrétoval v roce 1948 Josef Sudek. Poměrně obsáhlá obrazová publikace je tak celistvým souborem zachycujícím život i smrt Edvarda Beneše v prostředí vily v Sezimově Ústí a jejího okolí.
Publikace obsahuje několik dvoustránkových fotografií, ne vždy je však s nimi šťastně pracováno, mnohdy se ústřední motiv dostává do šití knihy a dochází tak k nechtěnému ořezu vprostřed. Již zmínění fotografové jako Josef Sudek, Marie a Josef Šechtlovi, Karel Hájek a Václav Jírů jsou jedinými autory, kteří jsou uvedeni přímo v popiscích u fotografií, další fotografie obsahují popisek bez uvedení autora. Kompletní seznam jednotlivců a institucí, kteří fotografie do publikace poskytli, je uveden před závěrem knihy.

F145 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: Josef Sudek

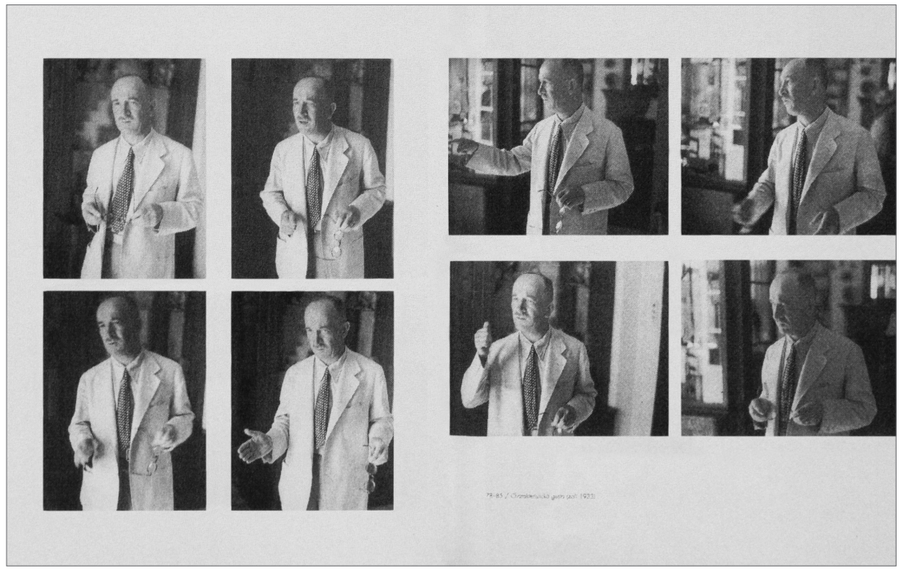

F146 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: neuvedeno

F147 Příklad nešťastně zvoleného zpracování fotografie do publikace.
Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: neuvedeno

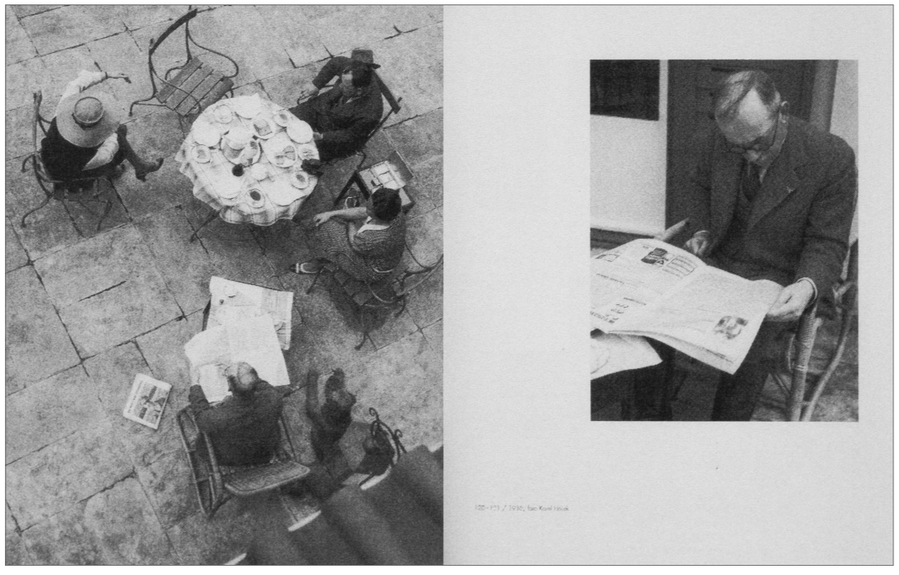

F148 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: Karel Hájek

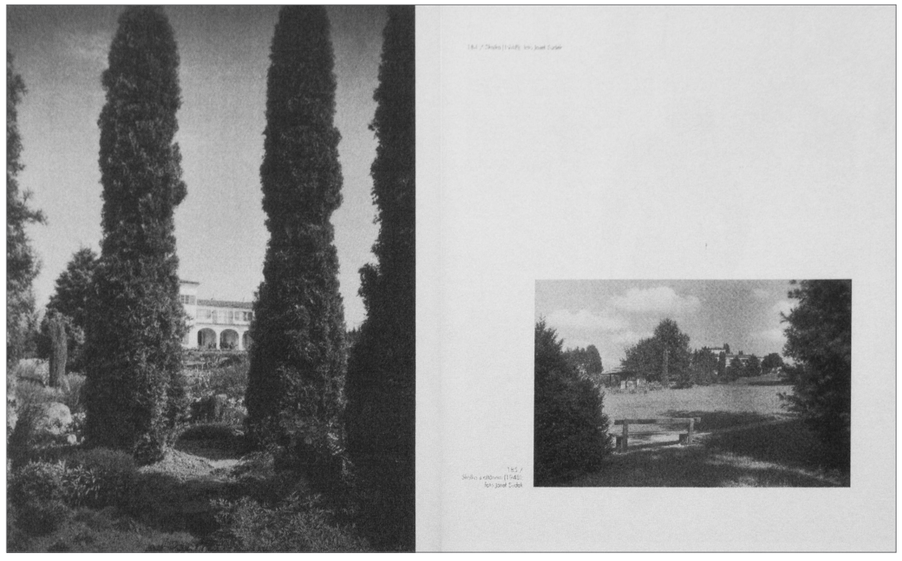

F149 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: Josef Sudek

F150 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: Marie a Josef Šechtlovi (vlevo) a Josef Sudek (vpravo)

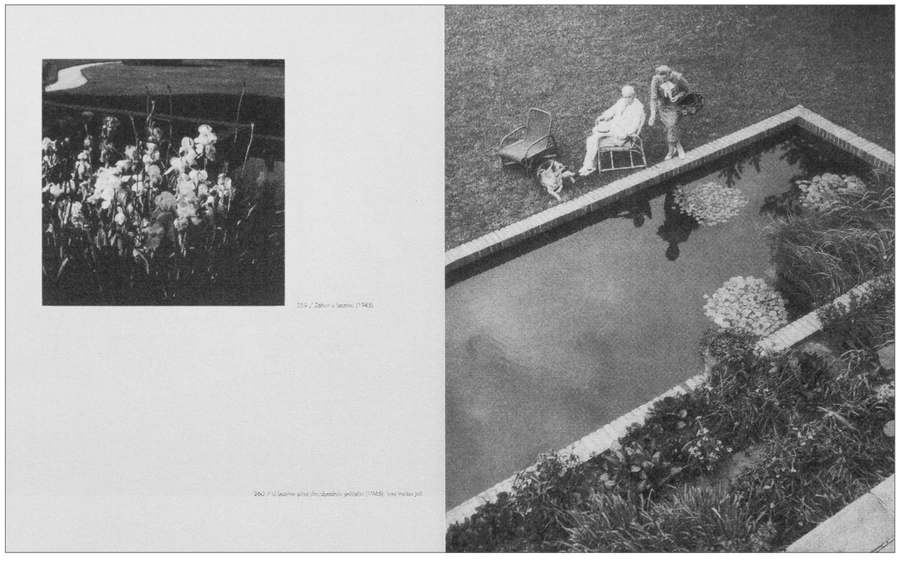

F151 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: Václav Jírů

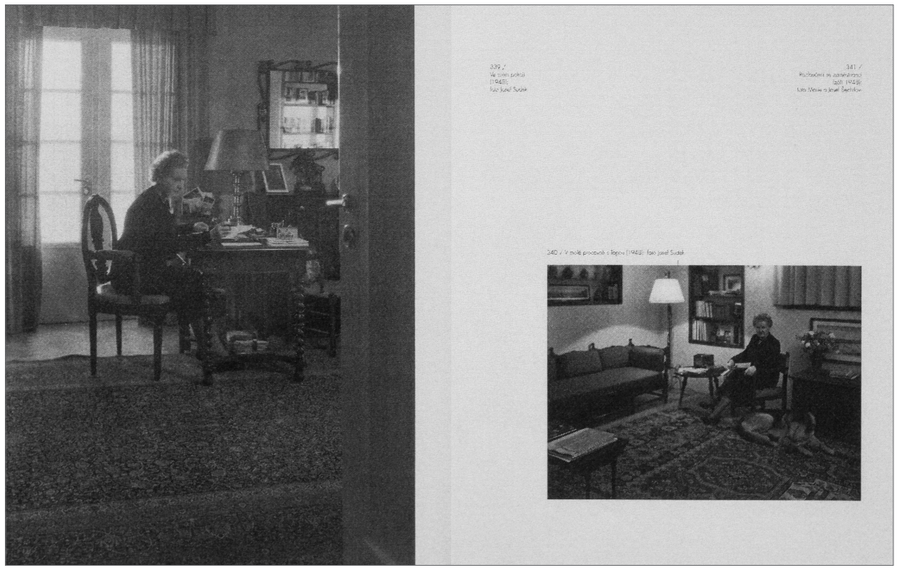

F152 Dvojstrana publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada a domov*, foto: Josef Sudek

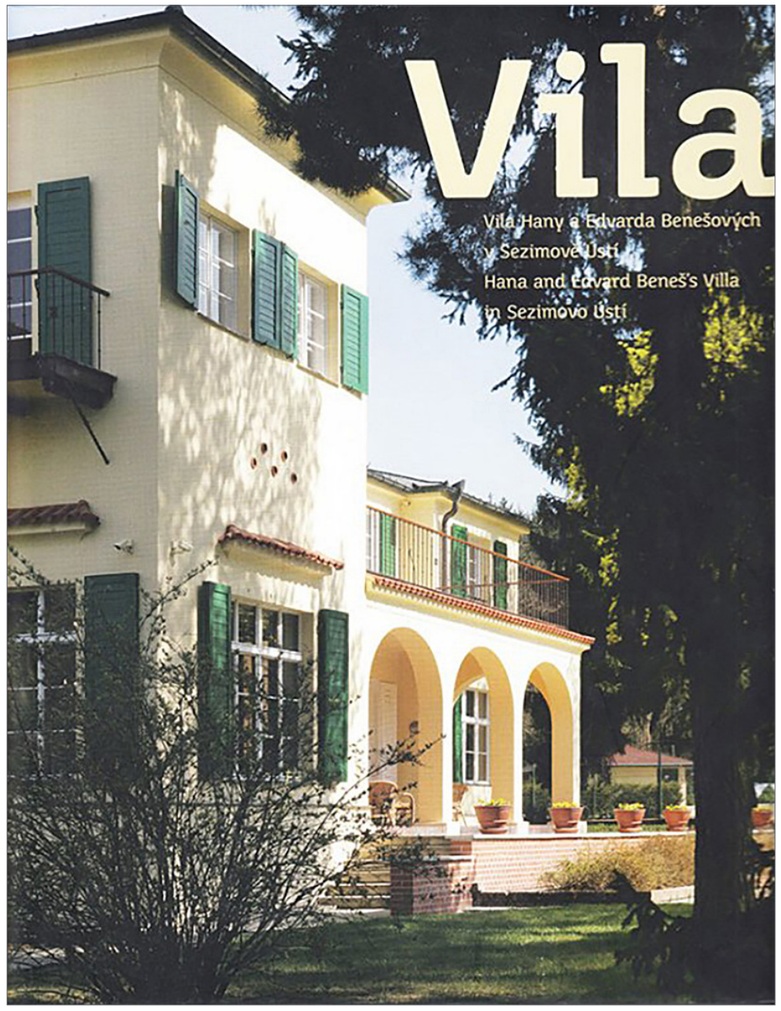

F153 Obálka publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Herbert Slavík

2.9 VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí

Fotografie poskytli / ČTK, Fotoarchiv Šechtl & Voseček, Archiv Národního muzea, Husitské muzeum v Táboře, Jan Fiala, Michal Kolář, Josef Michálek, Zdeněk Prchlík, Jaroslav Svoboda
Autorství fotografií / Josef Jindřich Šechtl, Josef Sudek, Herbert Slavík
Vydal / WWA Photo, s.r.o., 2009
Texty / Jana Čechurová, Eliška Fučíková, Michal Kolář, Václav Větvička, Jan Fischer, Zdeněk Lukeš, Jan Novák
Grafická úprava / Martin Balcar
Zpracování / pevná vazba, formát 21,5 x 28 cm, tiskárna Typos, Plzeň
Počet / 168 stran, 166 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / Kevin Fenton

Publikace pojednávající o letním sídle manželů Benešových, na které spolupracoval fotograf Herbert Slavík, je z velké části naplněna právě jeho barevnými fotografiemi. Přibližuje tak její architekturu, vnitřní prostory a vybavení či okolní zahradu a na historických fotografiích dokládá také život na rezidenci. Černobílé snímky architektury, krajinářské záběry a některé portréty Hany Benešové pochází od významného fotografa Josefa Sudka.
V popředí publikace je použit i autochrom z roku 1921 portrétující Edvarda Beneše s chotí, jehož autorem je Josef Jindřich Šechtl, u fotografie ovšem jeho jméno uvedeno není. Celostránkový snímek tak otevírá publikaci, pokračují barevné fotografie architektury a okolní krajiny. Následují portrétní a dokumentární záběry s rodinou a přáteli a ilustrují tak první kapitolu, která pojednává o společném životě Hany a Edvarda Benešových. Bezdětný pár se často obklopoval přáteli a rodinou, stejně tak ale společné chvíle odpočinku trávili spolu jako pár například při práci na zahradě. Na podzim roku 1948, již tedy po smrti Edvarda Beneše, dokumentuje paní Hanu právě Josef Sudek. Anglický překlad textu pak odděluje snímek interiéru obytné haly vily, taktéž od Josefa Sudka, na němž lze zahlédnout vystavený portrét Tomáše Garrigua Masaryka. Sudkovými fotografiemi interiéru, zahrady a okolní krajiny publikace pokračuje, do knihy jsou ovšem zařazeny ve velmi malém provedení. Následují mnohdy celostránkové barevné snímky Herberta Slavíka, který v roce 2009 fotografoval rekonstruovaný interiér vily. Některé fotografie jsou dokonce adjustovány na rozkládací dvojstranu, Sudkovy snímky jsou tak oproti Slavíkovým prezentovány spíše jako ilustrující a připomínající historii interiérů vily.
Další kapitola pojednává o více či méně zásadních proměnách a přestavbách vily a je doložena fotografiemi architektury s přesným popisem a datací, u žádného ze snímků není uveden autor. Anglický překlad kapitoly uvádí portrét Edvarda Beneše v okně pracovny a portrét Hany Benešové v okolí vily, opět bez uvedení autora snímků. Další fotografie jsou pak kombinací Sudkových záběrů a barevných snímků interiéru různých datací, počínaje rokem 1980 a rokem 2008 konče, autoři opět chybí. Kapitola je zakončena snímky Herberta Slavíka venkovní i vnitřní architektury včetně detailů, zajímavostí je adjustace na různých barevných podkladech.
Další dvě kapitoly, *Zařízení vily* a *Zahrada u vily*, jsou jakousi obměnou kapitoly druhé, ilustrují je kombinace fotografií Josefa Sudka a Herberta Slavíka. V kapitole třetí stojí za pozornost Sudkovy fotografie zátiší prezidentova stolu a pracovny, v publikaci se jim konečně dostává většího rozměru. Obsahuje také pár fotografií ze soukromého života manželů včetně rozverného snímku na lyžích před vilou z roku 1937.
Poslední kapitolou jsou Významnější stavby v areálu zahrady, opět v kombinaci fotografií Josefa Sudka a Herberta Slavíka, Slavíkovy barevné celky a polocelky ovšem výrazně převažují a mapují tak okolí zahrad a vily.

Josef Sudek, vila Edvarda Beneše v Sezimově Ústí, 1948
Josef Sudek, Edvard Beneš's villa in Sezimovo Ústí, 1948

Rosa a Edvard Benešovi na dvorečku u Sezimova bratra Bedřicha ve stínu Soukupk sadziska Sezimova Ústí, 1921
Hana and Edvard Beneš on holiday at the home of Beneš's brother Bedřich in the Soukenik mill near Sezimovo Ústí, 1921

UKF
NÁRODNÍ KNIHOVNA
1003677871
PREZENČNÍ FOND
54 D 161975

© WWA photo, s. r. o., 2009
ISBN 978-80-903963-2-6

F154 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Josef Jindřich Šechtl

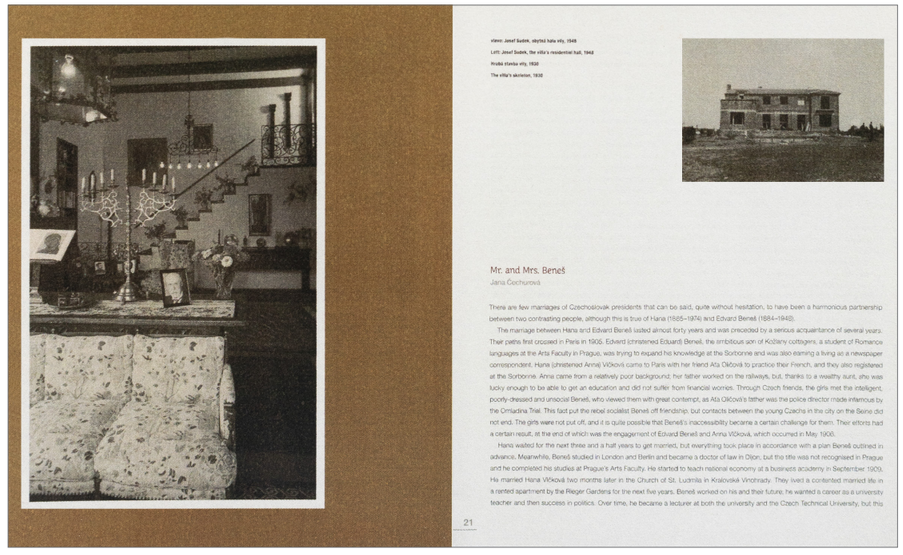

vlevo: Josef Sudek, obytná hala vily, 1948
Left: Josef Sudek, the villa's residential hall, 1942
Hrubá stavba vily, 1930
The villa's skeleton, 1930

Mr. and Mrs. Beneš

Jana Čechurová

There are few marriages of Czechoslovak presidents that can be said, quite without hesitation, to have been a harmonious partnership between two contrasting people, although this is true of Hana (1885–1974) and Edvard Beneš (1884–1948).

The marriage between Hana and Edvard Beneš lasted almost forty years and was preceded by a serious acquaintance of several years. Their paths first crossed in Paris in 1906. Edvard (christened Eduard) Beneš, the ambitious son of Kožlany cottagers, a student of Romance languages at the Arts Faculty in Prague, was trying to expand his knowledge at the Sorbonne and was also earning a living as a newspaper correspondent. Hana (christened Anna) Vlčková came to Paris with her friend Ata Olčová to practice their French, and they also registered at the Sorbonne. Anna came from a relatively poor background; her father worked on the railways, but, thanks to a wealthy aunt, she was lucky enough to be able to get an education and did not suffer from financial worries. Through Czech friends, the girls met the intelligent, poorly-dressed and unsocial Beneš, who viewed them with great contempt, as Ata Olčová's father was the police director made infamous by the Omladina Trial. This fact put the rebel excitist Beneš off friendship, but contacts between the young Czechs in the city on the Seine did not end. The girls were not put off, and it is quite possible that Beneš's inaccessibility became a certain challenge for them. Their efforts had a certain result, at the end of which was the engagement of Edvard Beneš and Anna Vlčková, which occurred in May 1906.

Hana waited for the next three and a half years to get married, but everything took place in accordance with a plan Beneš outlined in advance. Meanwhile, Beneš studied in London and Berlin and became a doctor of law in Dijon, but the title was not recognised in Prague and he completed his studies at Prague's Arts Faculty. He started to teach national economy at a business academy in September 1909. His married Hana Vlčková two months later in the Church of St. Ludmila in Královské Vinohrady. They lived a contented married life in a rented apartment by the Riegrr Gardens for the next five years. Beneš worked on his and their future; he wanted a career as a university teacher and then success in politics. Over time, he became a lecturer at both the university and the Czech Technical University, but this

F155 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Josef Sudek (vlevo)

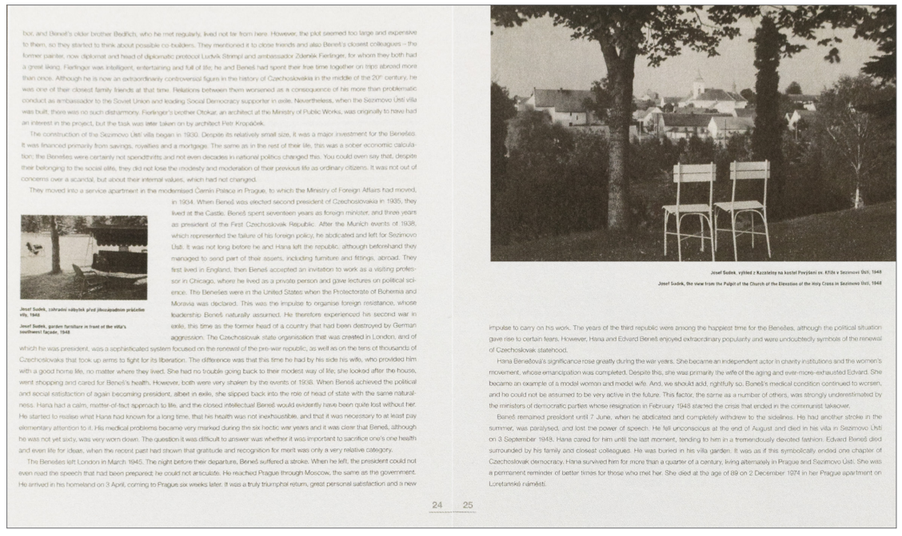

Josef Sudek, výhled z Kazatelny na kostel Povýšení sv. Kříže v Sezimově Ústí, 1948
Josef Sudek, the view from the Pulpit of the Church of the Elevation of the Holy Cross in Sezimovo Ústí, 1948

Josef Sudek, zahradní nábytek před jihozápadním průčelím vily, 1948
Josef Sudek, garden furniture in front of the villa's southwest facade, 1948

boy, and Beneš's older brother Bedřich, who he met regularly, lived not far from here. However, the plot seemed too large and expensive to them, so they started to think about possible co-builders. They mentioned it to close friends and also Beneš's closest colleagues – the former painter, now diplomat and head of diplomatic protocol Ludvík Strimpl and ambassador Zdeněk Fierlinger, for whom they both had a great liking. Fierlinger was intelligent, entertaining and full of life; he and Beneš had spent their free time together on trips abroad more than once. Although he is now an extraordinarily controversial figure in the history of Czechoslovakia in the middle of the 20th century, he was one of their closest family friends at that time. Relations between them worsened as a consequence of his more than problematic conduct as ambassador to the Soviet Union and leading Social Democracy supporter in exile. Nevertheless, when the Sezimovo Ústí villa was built, there was no such disharmony. Fierlinger's brother Otokar, an architect at the Ministry of Public Works, was originally to have had an interest in the project, but the task was later taken on by architect Petr Krejcárek.

The construction of the Sezimovo Ústí villa began in 1930. Despite its relatively small size, it was a major investment for the Benešes. It was financed primarily from savings, royalties and a mortgage. The same as in the rest of their life, this was a sober economic calculation; the Benešes were certainly not spendthrifts and not even decades in national politics changed this. You could even say that, despite their belonging to the social elite, they did not lose the modesty and moderation of their previous life as ordinary citizens. It was not out of concerns over a scandal, but about their internal values, which had not changed.

They moved into a service apartment in the modernised Czernin Palace in Prague, to which the Ministry of Foreign Affairs had moved, in 1934. When Beneš was elected second president of Czechoslovakia in 1935, they lived at the Castle. Beneš spent seventeen years as foreign minister, and three years as president of the First Czechoslovak Republic. After the Munich events of 1938, which represented the failure of his foreign policy, he abdicated and left for Sezimovo Ústí. It was not long before he and Hana left the republic, although beforehand they managed to send part of their assets, including furniture and fittings, abroad. They first lived in England, then Beneš accepted an invitation to work as a visiting professor in Chicago, where he lived as a private person and gave lectures on political science. The Benešes were in the United States when the Protectorate of Bohemia and Moravia was declared. This was the impulse to organise foreign resistance, whose leadership Beneš naturally assumed. He therefore experienced his second war in exile, this time as the former head of a country that had been destroyed by German aggression. The Czechoslovak state organisation that was created in London, and of which he was president, was a sophisticated system focused on the renewal of the pre-war republic, as well as on the tens of thousands of Czechoslovaks that took up arms to fight for its liberation. The difference was that this time he had by his side his wife, who provided him with a good home life, no matter where they lived. She had no trouble going back to their modest way of life; she looked after the house, went shopping and cared for Beneš's health. However, both were very shaken by the events of 1938. When Beneš achieved the political and social satisfaction of again becoming president, albeit in exile, she slipped back into the role of head of state with the same naturalness. Hana had a calm, matter-of-fact approach to life, and the closed intellectual Beneš would evidently have been quite lost without her. He started to realise what Hana had known for a long time, that his health was not inexhaustible, and that it was necessary to at least pay elementary attention to it. His medical problems became very marked during the six hectic war years and it was clear that Beneš, although he was not yet sixty, was very worn down. The question it was difficult to answer was whether it was important to sacrifice one's one health and even life for ideas, when the recent past had shown that gratitude and recognition for merit was only a very relative category.

The Benešes left London in March 1945. The night before their departure, Beneš suffered a stroke. When he left, the president could not even read the speech that had been prepared; he could not articulate. He reached Prague through Moscow, the same as the government. He arrived in his homeland on 3 April, coming to Prague six weeks later. It was a truly triumphal return, great personal satisfaction and a new impulse to carry on his work. The years of the third republic were among the happiest time for the Benešes, although the political situation gave rise to certain fears. However, Hana and Edvard Beneš enjoyed extraordinary popularity and were undoubtedly symbols of the renewal of Czechoslovak statehood.

Hana Benešová's significance rose greatly during the war years. She became an independent actor in charity institutions and the women's movement, whose emancipation was completed. Despite this, she was primarily the wife of the aging and ever-more-exhausted Edvard. She became an example of a model woman and model wife. And, we should add, rightfully so. Beneš's medical condition continued to worsen, and he could not be assumed to be very active in the future. This factor, the same as a number of others, was strongly underestimated by the ministers of democratic parties whose resignation in February 1948 started the crisis that ended in the communist takeover.

Beneš remained president until 7 June, when he abdicated and completely withdrew to the sidelines. His had another stroke in the summer, was paralysed, and lost the power of speech. He fell unconscious at the end of August and died in his villa in Sezimovo Ústí on 3 September 1948. Hana cared for him until the last moment, tending to him in a tremendously devoted fashion. Edvard Beneš died surrounded by his family and closest colleagues. He was buried in his villa garden. It was as if this symbolically ended one chapter of Czechoslovak democracy. Hana survived him for more than a quarter of a century, living alternately in Prague and Sezimovo Ústí. She was a permanent reminder of better times for those who met her. She died at the age of 89 on 2 December 1974 in her Prague apartment on Loretánské náměstí.

F156 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Josef Sudek

F157 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Herbert Slavík

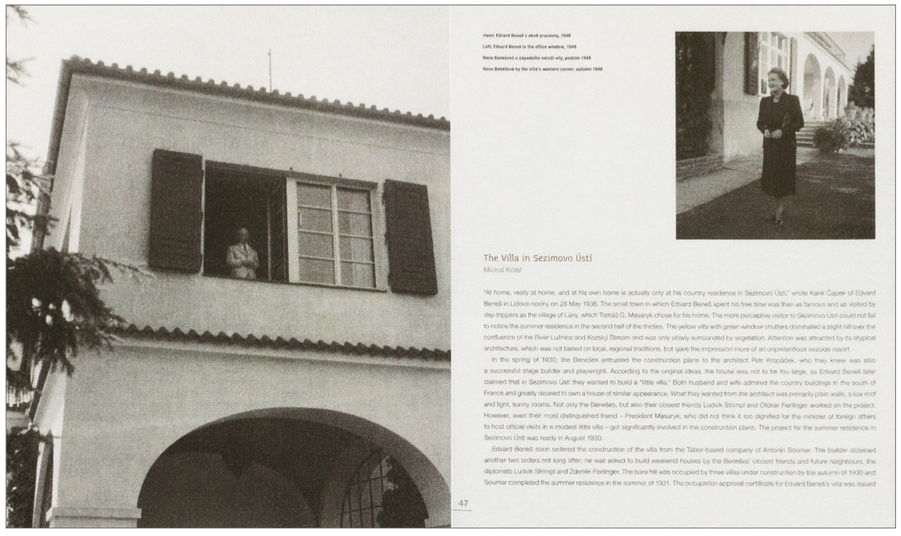

Vlevo: Edvard Beneš v okně pracovny, 1948
Left: Edvard Beneš in the office window, 1948
Hana Benešová v západního nárožní vily, podzim 1948
Hana Benešová by the villa's western corner, autumn 1948

The Villa in Sezimovo Ústí

Michal Kolář

"At home, really at home, and at his own home is actually only at his country residence in Sezimovo Ústí," wrote Karel Čapek of Edvard Beneš in Lidové noviny on 28 May 1936. This small town in which Edvard Beneš spent his free time was then as famous and as visited by day-trippers as the village of Lány, which Tomáš G. Masaryk chose for his home. The more perceptive visitor to Sezimovo Ústí could not fail to notice the summer residence in the second half of the thirties. The yellow villa with green window shutters dominated a slight hill over the confluence of the River Lužnice and Kozský Stream and was only slowly surrounded by vegetation. Attention was attracted by its atypical architecture, which was not based on local, regional traditions, but gave the impression more of an unpretentious seaside resort.

In the spring of 1930, the Benešes entrusted the construction plans to the architect Petr Krejčiřík, who they knew was also a successful stage builder and playwright. According to the original ideas, the house was not to be too large, as Edvard Beneš later claimed that in Sezimovo Ústí they wanted to build a "little villa." Both husband and wife admired the country buildings in the south of France and greatly desired to own a house of similar appearance. What they wanted from the architect was primarily plain walls, a low roof and light, sunny rooms. Not only the Benešes, but also their closest friends Ludvík Strimpl and Otokar Fierlinger worked on the project. However, even their most distinguished friend – President Masaryk, who did not think it too dignified for the minister of foreign affairs to host official visits in a modest little villa – got significantly involved in the construction plans. The project for the summer residences in Sezimovo Ústí was ready in August 1930.

Edvard Beneš soon ordered the construction of the villa from the Tábor-based company of Antonín Soumar. The builder obtained another two orders not long after; he was asked to build weekend houses by the Benešes' closest friends and future neighbours, the diplomats Ludvík Strimpl and Zdeněk Fierlinger. The bare hill was occupied by three villas under construction by the autumn of 1930 and Soumar completed the summer residence in the summer of 1931. The occupation approval certificate for Edvard Beneš's villa was issued

F158 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: neuvedeno

F159 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Herbert Slavík (vlevo) a Josef Sudek (vpravo)

Josef Sudek, ložnice, 1940
Josef Sudek, the dining room, 1940

Josef Sudek, pracovna prezidenta Beneše, 1940
Josef Sudek, Edvard Beneš's writing desk, 1940

interiérech Rockefellerů, Rothschildů i v renomovaných veřejných sbírkách. Podobně tomu bylo i u renesančního nábytku a dalších uměleckořemeslných předmětů, které paní Benešová dobře znala z návštěv italských, francouzských a anglických sbírek, jmenovitě např. Victoria & Albert Museu v Londýně.

V inventářích se často objevují u jednotlivých kusů nábytku označení jako William a Mary nebo obecně anglický původ – ne vždy to znamenalo, že byly originální kusy z dílen Chippendalea nebo Sheratona z konce 18. a začátku 19. století. Jejich napětí se vyrábělo dodnes a už v období první republiky se hojně dovážely i k nám. Také Alice Masaryková jimi zařizovala pokoje v Lánech, a protože mezi ní a Hanou Benešovou existoval vcelku přátelský vztah, je pravděpodobné, že obě dámy mohly vybírat ze stejných firemních katalogů.

Jak vyplývá z deníků paní Hany, poradcem při zařizování interiérů bytů Benešových byl malíř a grafik Jaromír Stretti-Zamponi. Působil jako „ředitelský" poradce na Pražském hradě i na ministerstvu zahraničních věcí. Radil Benešovým i v případě jejich soukromých rezidencí. Úzký kontakt s ním udržovali i po válce, po návratu z exilu: v prosinci roku 1946 si paní Hana zapsala, že s ním byla na nákupech, and ale uvedla, co nakoupila. Časté návštěvy výstav současného umění z rozvoji inspirovaly k obohacení bytu o další obrazy – v denících se zmiňuje o tom, že dostala či koupila obrazy od Ludvíka Šmetčkové, Hany Wenkeové a Julie Mezerové.

Z inventářů domu také vyplývá její zájem o nostalgní kusy nábytku, se kterými se mohla paní Hana potkávat při svých návštěvách a oficiálních pobytech v cizině i v domácím prostředí. Mnohé z nákupů bytového zařízení v cizině reprezentativní zmazky – mj. také dědictvím u příležitostných a pozdějším prodejem, např. devadesátidílný manufaktury porcelánový servis či ručně malovaný skleněný, obsahující padesátka kusů. V devadesátých letech 20. století zakoupila Správa Pražského hradu anglickou knihovnu (typu Sheraton), která patřila Benešovým, objevuje se na fotografiích pražského bytu a byla prodána dědičkou po paní Haně.

Zařízení bytu doplňovaly rovněž četné oficiální dary – od rumunského ministra zahraničních věcí Titulescka dostali Benešovi ikonu představující archanděla Michaela, která dnes opět visí na svém místě v obytné hale. Ruskou ikonu v dřevěném rámu představující Kristá jim věnoval po první světové válce generál Brusilov. V přecpaných v pracovny v prvním patře stála na rohové skříňce další ruská ikona, kterou Edvardu Benešovi věnoval v roce 1935 ruský minister zahraničních věcí Litvinov. Od perského šáha dostal Beneš vzácný velký koberec, který jeho žena odkázala Správě Pražského hradu stejně tak jako koberec Buchara, který byl darem od Libanonovi. Beneš dostával však také osobní dary. Spolupracovníci z diplomatických služeb mu věnoval ke čtyřicátým narozeninám sochu, anticku busty. Paní Benešová dostala v roce 1927 od prezidenta Masaryka obrázky Karnéku a Thét a také vyklácbanou perskou ložinku a přáčkem, které přivezl z cest. Rovněž její návštěvy v ateliérech umělců se zřejmě neobešly bez dárků obrázků a akvarelů, která si ocnášela domů.

F161 Dvojstrana publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, foto: Josef Sudek (vlevo) a Herbert Slavík (vpravo)

F162 Obálka publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, foto: neuvedeno

2.10 DRUHÝ EXIL EDVARDA BENEŠE

Fotografie / Czechoslovak Army Film and Photo Service, War Office Photo–Crown, Graphic Photo Union, J. Templeman, Harris & Ewing, Kostich Photos, P. A. Photo, Nat'l Film Board Photo, Erich Auerbach, Josef Loewenbach, Čechopress
Vydal / Historický ústav Akademie věd ČR, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav T. G. Masaryka, Praha, 2016
Texty / Jan Bílek, Jan Kuklík, Erik Maršoun, Jan Němeček
Grafická úprava / Lukáš Fairaisl
Zpracování / pevná vazba, formát 24 x 22 cm, tisk SERIFA, s. r. o., Praha
Počet / 248 stran, 99 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / neuvedeno

Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše* nese celkem doslovný podtitul *Fotografie z let 1938–1945*, a to doslovný právě proto, že se zabývá fotografiemi činnosti druhého prezidenta Československé republiky v předvečer a během druhé světové války.[24] Koncepčně je publikace pojatá jako chronologicky uspořádaný výběr z edice fotografických archiválií. V tomto výběru se ocitlo bez jedné přesně 100 fotografií.

Kniha ovšem nemá charakter pouze fotografický, nýbrž i velmi odborný, což dokládá i fakt, že publikace byla sestavena čtveřicí historiků. Dva z nich, Jan Kuklík a Jan Němeček, sepsali úvodní studii nazvanou *Druhý exil Edvarda Beneše* o 85 stranách, rozebírající právě toto období Benešovy zahraniční i domácí politiky, rovněž také navázanou na obsažené snímky. Následuje ediční úvod Jana Bílka s poznámkami Erika Maršouna, jež snímky vybíral. Dle tohoto úvodu se autoři rovněž zabývali zpracováním Benešova archivního fondu, což je znát také na preciznosti zpracování jednotlivých popisů fotografií. Ty jsou vždy označené přesným popisem, datací (většinou přesnou na den), místem vzniku fotografie, velikostí původní reprodukce a konečně označením kartotéky, identifikačním číslem a signaturou. V některých případech jsou fotografie ještě doplněny ediční poznámkou s dodatečným popisem události a pokud se to autorům podařilo dohledat, tak i jménem autora či názvem agentury.

Výběr fotografií podléhal kritériím jako je reprezentativnost, ukázání pestrosti kolekce, ovšem hlavním kritériem byla přítomnost Edvarda Beneše na každém publikovaném záběru. Autoři nevylučují vznik další edice fotografií, ovšem s koncepčně jiným výběrem. Naprostá většina fotografií se nese v duchu novinářské či reportážní fotografie, výjimkou ovšem nejsou i snímky dokumentární. Ve výběru se nachází fotografie, které vybočují z řad běžných reportážních či dokumentárních fotografií právě svou působivou kompozicí. V publikaci je akcentován vztah Edvarda Beneše coby vrchního velitele s armádou, přičemž fotografie právě tohoto tématu jsou těmi kompozičně jedněmi z nejzajímavějších. Dokladem tohoto tvrzení je například fotografie, respektive dvojice fotografií, z projevu Edvarda Beneše ve Velké Británii před československým vojskem ze Středního Východu.[25]

Další kompozičně výraznou fotografií se stejnou tematikou je například snímek návštěvy vojenské posádky ve Fort Knox a Benešovým seznámením se s bojovou technikou.[26] Snímek rozbíjí tradiční pravidla skupinového portrétu nejenom svou kompozicí do tvaru obráceného trojúhelníku

24 BÍLEK, Jan; KUKLÍK, Jan; MARŠOUN, Erik; NĚMEČEK, Jan. *Druhý exil Edvarda Beneše: fotografie z let 1938–1945*. 1. vydání. Praha, 2016. Ediční úvod, str. 98.

25 BÍLEK, Jan; KUKLÍK, Jan; MARŠOUN, Erik; NĚMEČEK, Jan. *Druhý exil Edvarda Beneše: fotografie z let 1938–1945*. 1. vydání. Praha, 2016. Fotografie *Návštěva E. Beneše u československého vojska ze Středního Východu. Wivenhoe Park, Colchester, Essex, Velká Británie, 18. srpna 1943*, str. 169.

26 BÍLEK, Jan; KUKLÍK, Jan; MARŠOUN, Erik; NĚMEČEK, Jan. *Druhý exil Edvarda Beneše: fotografie z let 1938–1945*. 1. vydání. Praha, 2016. Fotografie *Cesta E. Beneše do Spojených států amerických. Fort Knox, Kentucky, 31. května 1943*., str. 161.

před světle šedým pozadím nebe, ale i faktem, že fotograf zaostřil na jednoho člena posádky v popředí, zbývající dva (včetně tehdejšího exilového prezidenta) tak zůstávají v neostrosti.
K nejznámějším snímkům z edice patří fotografie s tehdejším britským premiérem Winstonem Churchillem a s tehdejším prezidentem Spojených států amerických F. D. Rooseveltem.
Publikace je tedy zdařilou ilustrací zpracovávaných let, počínaje odletem Edvarda Beneše z Československa po mnichovských událostech, přes jeho působení v exilu (včetně mnoha zajímavých setkání v zahraničí – jak již bylo zmíněno, s tehdy ještě mladičkou královnou Alžbětou II., s Winstonem Churchillem, prezidentem F. D. Rooseveltem nebo Tomášem Baťou v New Yorku) a návratem do osvobozené vlasti konče.[27]

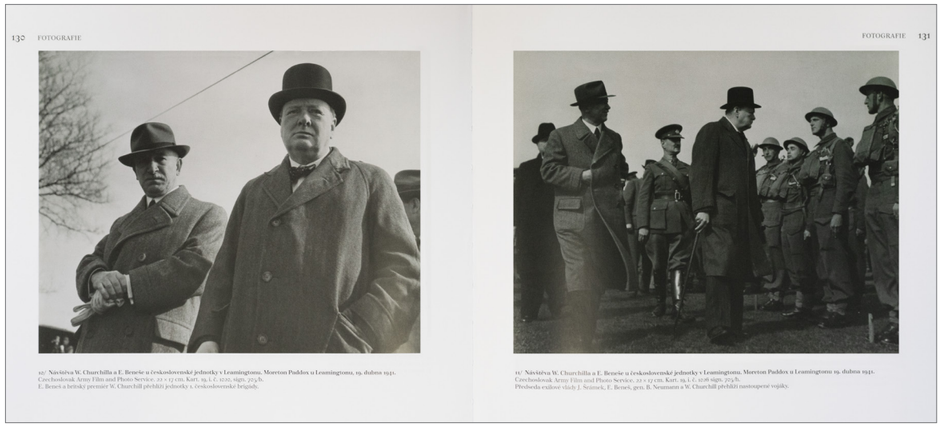

F163 Dvojstrana publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, foto: Czechoslovak Army Film and Photo Service

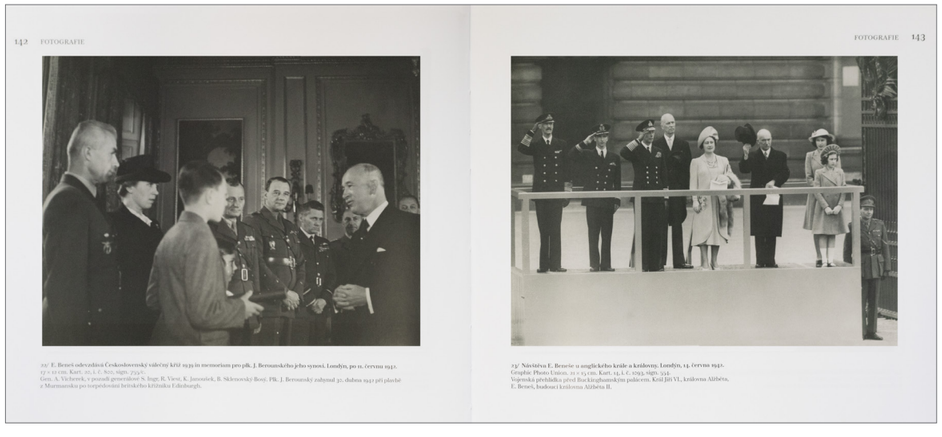

F164 Dvojstrana publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, foto: Graphic Photo Union (vpravo)

27 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 66.

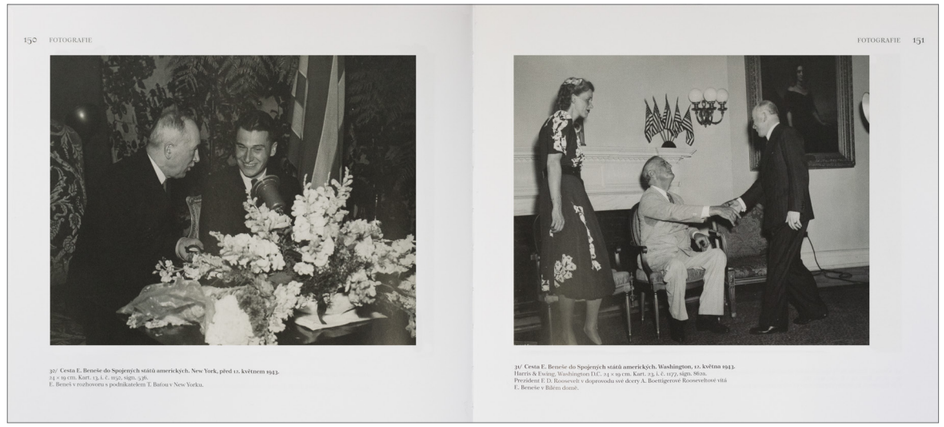

F165 Dvojstrana publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, foto: Harris & Ewing, Washington D. C. (vpravo)

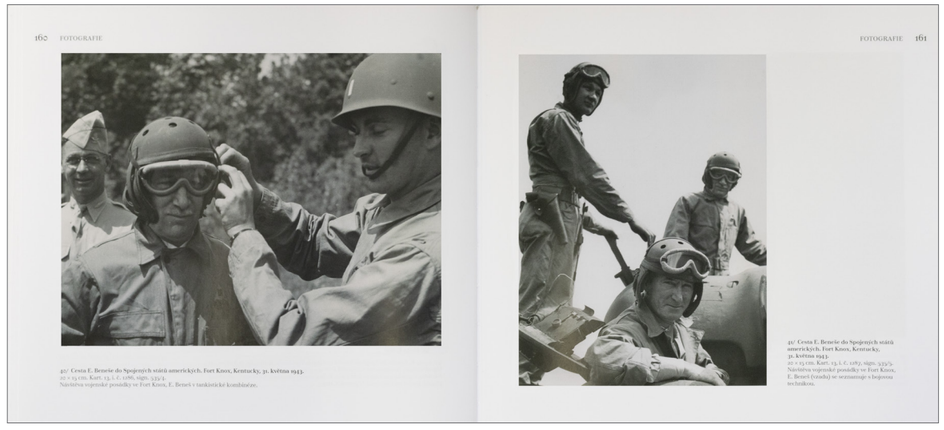

F166 Dvojstrana publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, foto: neuvedeno

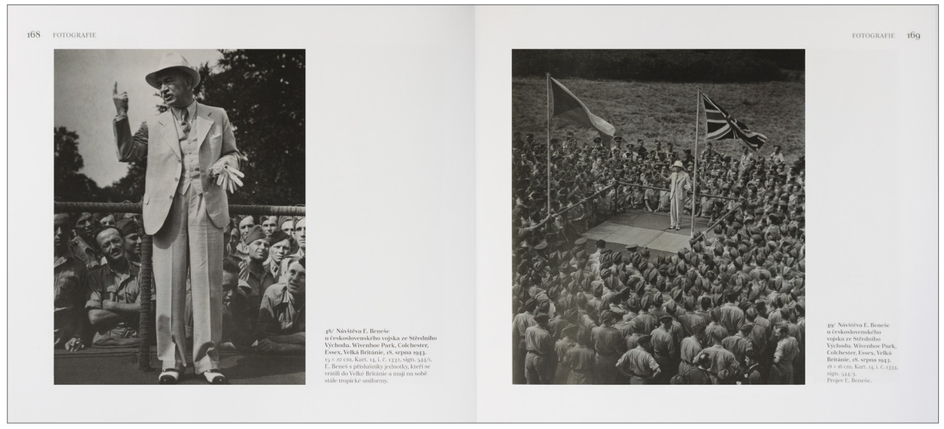

F167 Dvojstrana publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, foto: neuvedeno

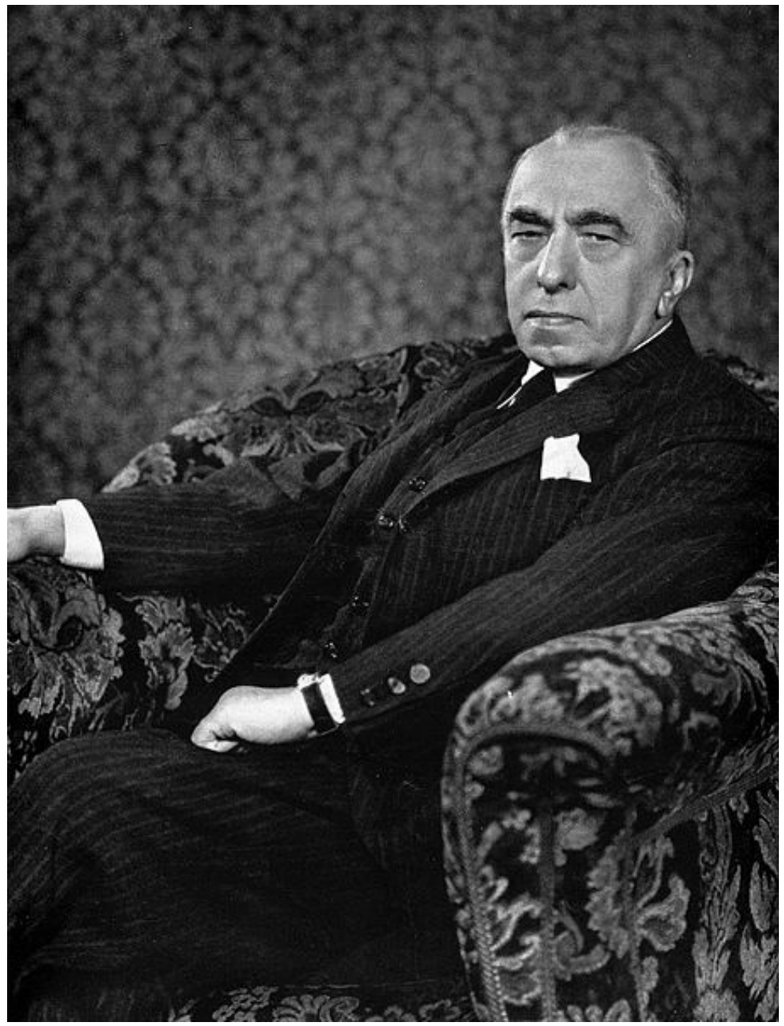

HÁCHA

1938

1945

3.1 EMIL HÁCHA

Do té doby český právník Emil Hácha byl v roce 1925 zvolen předsedou Nejvyššího státního soudu, kterého byl po vzniku Československa členem. Zvolen byl tehdejším prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem. Tuto funkci až do roku 1938 zastával.

Právě rok 1938 byl pro Emila Háchu (a nejenom pro něj) zlomovým. Po abdikaci druhého prezidenta Československé republiky Edvarda Beneše, který tak učinil v důsledku přijetí tzv. Mnichovské dohody, přijal Emil Hácha funkci nového prezidenta. O funkci ovšem nestál, přijal ji po nátlaku svého okolí. Důvodem byla především jeho politická neutralita a předchozí zkušenosti v čele vyšší instituce, tedy Nejvyššího státního soudu.

Po Benešovi zůstal Háchovi v pomnichovské republice jeden z nejtěžších úkolů v dějinách Československa, kterého se Emil Hácha tedy nedobrovolně ujal. Na jednání s představiteli Německé říše přijel Emil Hácha do Berlína na pozvání dne 14. března 1939. Připravený nátlak začal už tím, že byl Hácha úmyslně nucen čekat až do půl druhé do rána. Ten pokračoval několikahodinovým rozhovorem s Adolfem Hitlerem, který Háchovi dával na výběr mezi vojenskou invazí a válkou nebo protektorátním podrobením Československa německé branné moci. Hácha opakovanému nátlaku vzdoroval a odmítal přijmout takové podmínky. Vzrůstající nátlak vyvrcholil hrozbou Hermanna Wilhelma Göringa vybombardováním Prahy. Tento nátlak způsobil Emilu Háchovi infarkt a tehdejší prezident Československa, zcela vyčerpán, podepsal žádost o ochranu Čech a Moravy vojsky tzv. Třetí říše. Za pár hodin poté překročilo vojsko německé branné moci hranice Československa.

Zhroucený Emil Hácha se pak musel vrátit vlakem zpět do Prahy, aby v rozhlase oficiálně informoval o této události. Jeho vlak byl nacisty ještě úmyslně zdržen, aby Adolf Hitler dorazil do Prahy jako první. V dobu, kdy nalomený hlas Emila Háchy zněl z rozhlasu, již Československo neslo název Protektorát Čechy a Morava.

Hácha bohužel marně doufal, že by němečtí nacisté mohli respektovat uzavřené dohody a mezinárodní právo, a proto byl v prvních letech svého prezidentského úřadování v tehdejším Protektorátu Čechy a Morava aktivním politikem, který se snažil hájit práva českých občanů. Nejprve protestoval proti germanizaci, v říjnu 1939 následně odmítl složit slib věrnosti Adolfu Hitlerovi. Dále pak po zatčení studentů vysokých škol požadoval jejich propuštění, v mnoha případech byl dokonce úspěšný.

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, který v květnu 1942 provedli českoslovenští výsadkáři, tlak okupantů na Háchu vyvrcholil. Byl nucen tento atentát veřejně v rozhlasu odsoudit a exilovou politiku Edvarda Beneše rovněž. Osobu Edvarda Beneše dokonce Emil Hácha v rozhlase označil za zrádce. Po těchto událostech byl zlomený Hácha nacistickým režimem využíván jakožto symbol „protektorátního vlastenectví v rámci Německé říše".[28] Těsně před Háchovými sedmdesátými narozeninami byla v důsledku heydrichiády vypálena obec Lidice.

Zdraví tehdejšího prezidenta se čím dál více zhoršovalo a postupně už pro německé okupanty přestal být zajímavý. Na veřejnosti se pak od roku 1943 Hácha téměř neukazoval a pobýval nejvíce na zámku v Lánech. Na příkaz Václava Noska, tehdejší výrazné figury Komunistické strany Československa, byl dne 13. května 1945 Emil Hácha na lánském zámku zatčen a odvezen do vězeňské nemocnice na Pankráci. Odtud ho chtěl lékař převézt do sanatoria, to však nebylo umožněno a těžce nemocný Emil Hácha 27. června 1945 ve vězeňské nemocnici zemřel. Prezidentova smrt ukončila jeden z nejtragičtějších osudů českého 20. století.[29]

---

28 Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Emil_Hácha#cite_note-16.

29 PADEVĚT, Jiří. *Tragický osud prezidenta Emila Háchy – Svému národu obětoval zdraví i pověst* [online]. Televize Seznam, 15. 2. 2021. Citace 7. minuta, 6. vteřina.

F168 Obálka publikace *Jihočech Emil Hácha*

3.2 JIHOČECH EMIL HÁCHA

Fotografie / Aktualita Praha, Centropress, Karel Bursík, Josef Dryml, Jan Gregora, Josef Hácha, Theodor Josef Hácha, Karel Hájek, Heinrich Hoffmann, J. F. Langhans a spol., Josef Kytka, Petr Šícho, Roman Šícho, Jan Šůna
Vydal / Jihočeské vydavatelské a nakladatelské družstvo, Budějovice, 1942
Texty / Ladislav Stehlík, Emil Hácha, Adolf Hrubý, Jan Čarek, Emanuel Chalupný, František Oberpfalcer, Miloslav Novotný, Theodor Josef Hácha, Josef Kytka, Karel Kůrka, Václav Čácha, Josef Kliment, František Škarvan, Josef Menzel, A. M. Píša, Miroslav Haller
Grafická úprava / Jiří Trnka
Zpracování / pevná vazba, formát 20,5 x 29 cm, hlubotisk, V. Neubert a synové, Praha
Počet / 208 stran, 131 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Publikace vydaná v roce Háchových sedmdesátých narozenin je sborníkem sestaveným Karlem Hájkem, který je z valné části autorem fotografií (celkem 90), a to jak krajinářských, tak portrétních a reportážních snímků použitých v publikaci. Kniha nese podtitul *Obraz domova, rodu a život pana státního presidenta* a je graficky zpracována Jiřím Trnkou.
Tato monografie je po obsáhlé textové části rozdělena do deseti obrazových kapitol. Úvodní textová část od několika autorů se převážně zabývá krajinou a lidmi jižních Čech, neméně tak ale i osobou Emila Háchy, který v této oblasti Čech vyrostl.
Obrazovým kapitolám předchází celostránkový portrét Emila Háchy od Jana Langhanse, následuje první kapitola *Jihočeská země*, která se převážně zabývá krajinářskou fotografií Jižních Čech, doplněnou o výňatky básní či komentáře. Kapitoly *Kořeny rodu*, *Nejbližší domovina* a *Rodné město* obsahují místopisné fotografie spojené s rodem Háchů – obcí a měst Hrazánky, Petrovice, Velká na Písecku, Trhové Sviny a Trocnov a dávají tak nahlédnout spolu s vymaskovanými portréty Háchových předků a překopírovanými listinami do podrobné rodinné historie. Fotografie krajin polí, lesů a návsí jsou často doplňovány o snímky architektury kostelů a jiné sakrální tematiky, dokládající tak prezidentovo křesťanské vychování. Snímky jsou občas přerušeny fotografiemi obyvatel v lidových krojích. Všechny tři kapitoly zároveň obsahují pouze jednu Háchovu fotografii, a to na procházce v lese. Následuje kapitola *Domov*, která více nahlíží do rodinné historie skrze opět vymaskované portréty rodinných příslušníků a rodinné fotografie v kombinaci se snímky architektury rodného domu.
Pomyslnou druhou polovinu knihy otevírá kapitola *Životní cesta*, která volně přechází od fotografií architektury a krajin protkané rodinnými a školními portréty k fotografiím několika za sebou jdoucím portrétům Emila Háchy. Jedná se o chronologicky řazené portréty, od portrétu v době promoce až po snímek ze skládání slibu po volbě prezidenta v roce 1938. Ten také předznamenává další pokračování publikace s kapitolou *Státní president*, která mimo jiné obsahuje i fotografii Emila Háchy s Adolfem Hitlerem na Pražském hradě v roce 1939, za níž příhodně následuje záběr na Pražský hrad a Karlův most v mlžném oparu.
Následují snímky prezidenta při státních povinnostech, návštěvách a projevech. Kapitola *První občan* pracuje se stejnou tematikou – snímky z kulturních akcí, mezi které se mohou počítat i ty z návštěvy prezidenta *„zástupci českého a moravského lidu“*[30] v příslušných krojích a další, nikterak zajímavé snímky z dalších návštěv. Ty jsou ovšem najednou přerušeny inscenovanou fotografií Emila Háchy s vdovou a jejími sedmi dětmi při vánoční nadílce. Můžeme si pouze domýšlet, jaké okolnosti vznik této fotografie doprovázely.[31]

Následují o mnoho kompozičně zdařilejší reportážní snímky z procházek prezidenta pražskými ulicemi, které tak docela dobře uvádí kapitolu *Sídlo presidentovo*, v němž je pracováno pouze s fotografiemi architektury, a to od Pražského hradu komplexně přes detaily síní až po zátiší z prezidentova pokoje.
Poslední kapitola *Soukromí* je souhrnem většiny předchozích tematik – snímky hor a sedláků při práci, rodinné fotografie a překopírované listiny jsou doplněny o sekvenční portréty Emila Háchy při odpočinku s doutníkem. Následuje letecký snímek Lán, který byl již několikrát v publikacích předchozích prezidentů k vidění, je tentokrát ještě doplněn o kýčovité fotografie labutí, po nichž následují dokumentární fotografie z procházek prezidenta a celou publikaci tak obrazově zakončují.

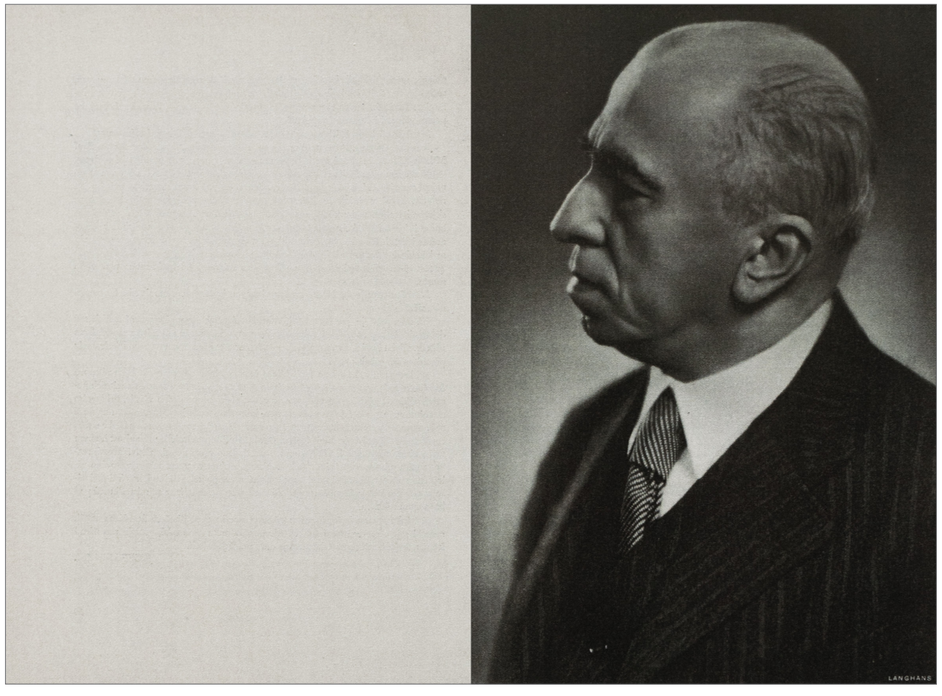

F169 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: Jan Langhans

30 HÁJEK, Karel et al. Jihočech Emil Hácha: obraz domova, rodu a život pana státního presidenta.1. vydání. Praha, Budějovice: Č. A. T., 1942. nestr.

31 Komentář k fotografii z výstavy Slibuji věrnost republice, kurátoři Dana Kyndrová a Dušan Veselý, Leica Gallery, 2018.

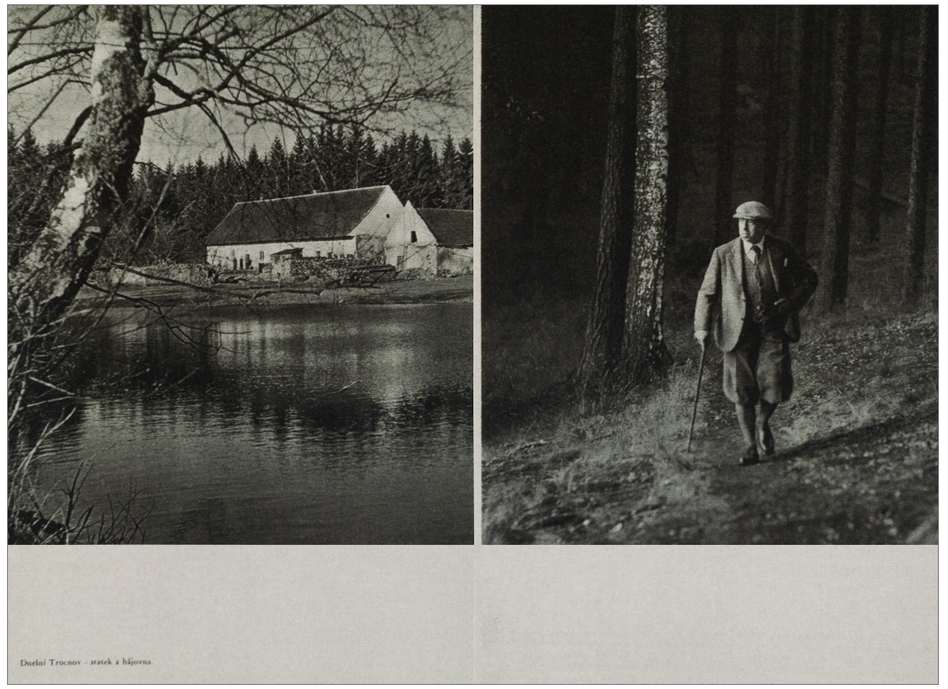

F170 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: Karel Hájek

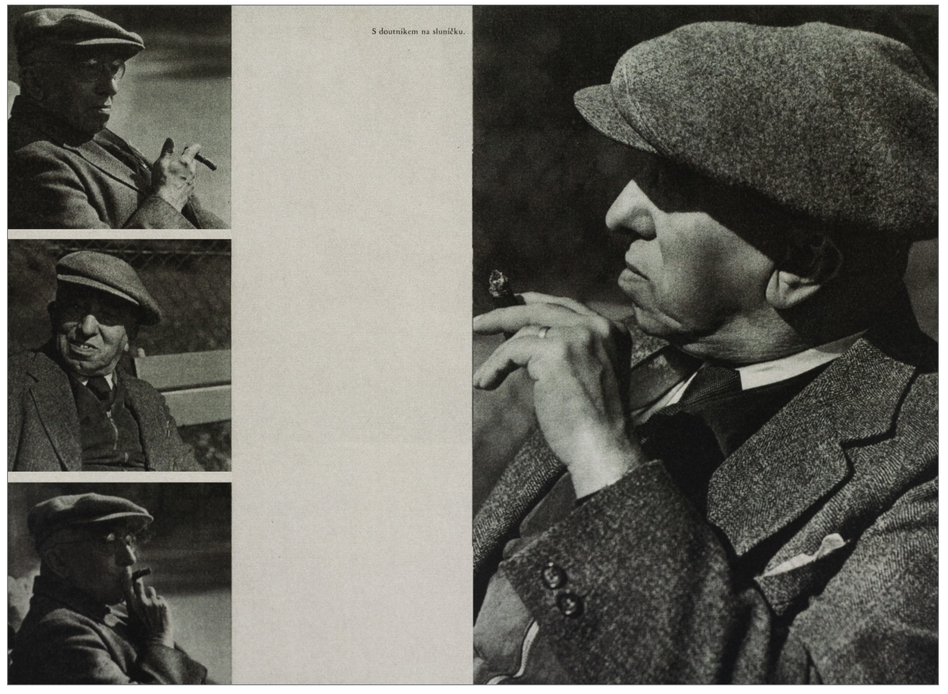

F171 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: neuvedeno

„Po delším rozhovoru s říšským kancléřem a po zjištění situace rozhodl jsem se prohlásiti, že odevzdávám osud českého národa a státu s plnou důvěrou do rukou Vůdce německého národa. Za tento projev důvěry dostalo se mi slibu, že našemu národu bude zabezpečena svébytnost a svéprávný vývoj národního života. Tento svůj slib říšský kancléř splnil vydáním výnosu, datovaného na Hradě pražském o „Protektorátu Čech a Moravy", kterým se zaručuje našemu národu jeho vlastní národní bytí se všemi náležitostmi, potřebnými k uspořádání jeho vlastních věcí a k pěstování vlastního národního života." E. H. 16. 3. 1939.

Vůdce Adolf Hitler se státním presidentem na Hradě pražském dne 16. března 1939.

F172 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: neuvedeno

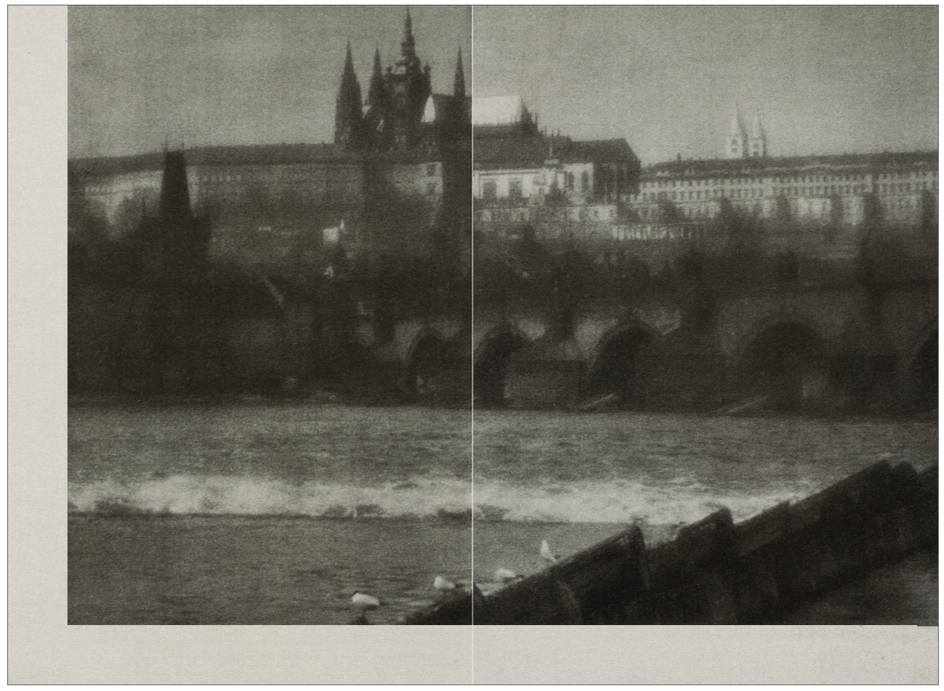

F173 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: neuvedeno

Vánoční nadílková návštěva u chudé vdovy se sedmi dětmi.

„Vědomi bratrské sounáležitosti, které jest dnes naším nejmocnějším společným majetkem, ukládá naší žijící generaci neúprosnou povinnost k celku. Musíme především míti na mysli stálý svůj závazek k těm bratřím a sestrám, kteří jsou potřební. Tato povinnost vyplývá netoliko z národního vědomí, nýbrž i z hnutí citového. Dáváme i sami sobě veliký dar, když zmírňujeme strádání a úsměv našich bratří a sester. Neznám krásnějšího výroku básnického, než je ten, že nic není lepšího pro lidskou duši, nežli učiniti, aby smutná duše byla méně smutná. Míti radost z radosti jiných je jednou z největších lidských radostí.

Vánoce byly od pradávna a zůstanou svátky dětí. O vánocích myslíme vřeleji na osud svých maličkých než kdykoliv jindy. Více než kdy jindy dolétá na nás otázka, co očekává naši přicházející generaci - bude její život lehčí nebo těžší nežli život náš? Jest naší povinností učiniti vše, aby generace přicházející nepocítila v ničem újmu. Dětem ode všeho první soustо, dětem nejbližší místo u krbu, dětem nejbližší místo u našich srdcí!

V tyto dny, kdy zasedá s námi ke stolu láska, nechť spínají se naše ruce k modlitbě, kterou se modlívalo ušlechtilé básnické srdce jednoho z našich národních knížat: »Neopouštěj, Hospodine, národ ten, jehož krev je krví mou a jehož tlukot srdce je i mého srdce tlukotem; chraň jej, střez a opatruj!«"

E. H. na Štědrý den 1939.

F174 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: neuvedeno

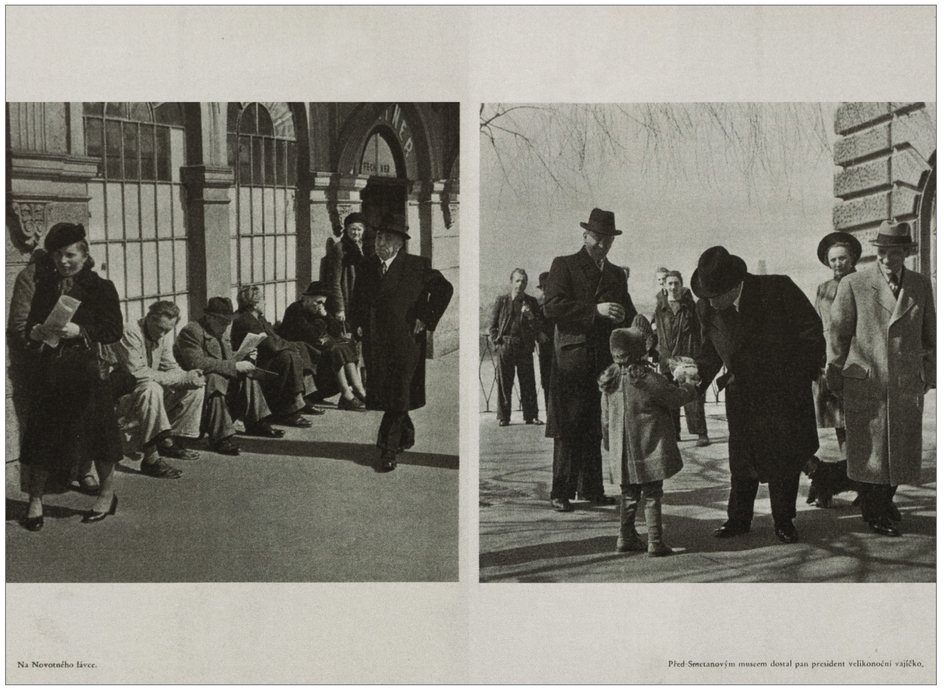

Na Novotného lávce.

Před Smetanovým museem dostal pan president velikonoční vajíčko.

F175 Dvojstrana publikace *Jihočech Emil Hácha*, foto: neuvedeno

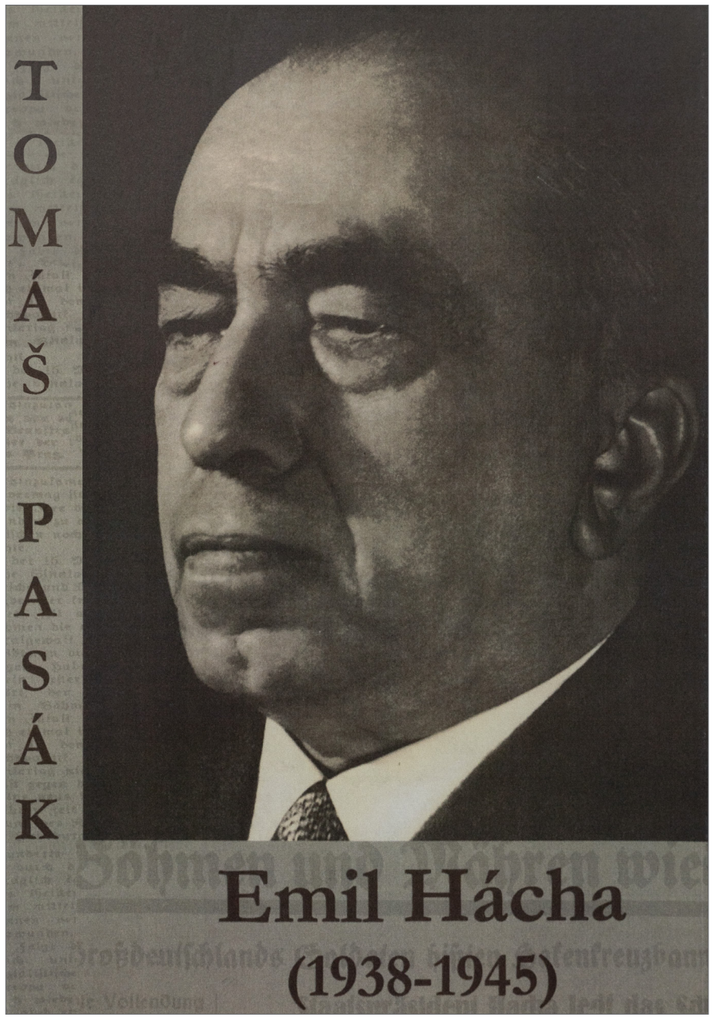

F176 Obálka publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

3.3 TOMÁŠ PASÁK: EMIL HÁCHA (1938–1945)

Fotografie / neuvedeno
Vydal / nakladatelství Horizont, a. s., Praha, 1997
Texty / Tomáš Pasák, Robert Kvaček
Grafická úprava / Jakub Tayari
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 21,5 cm, tisk Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Počet / 288 stran, 16 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Fotografie / neuvedeno
Vydal / nakladatelství Rybka Publishers, Praha, 2007
Texty / Tomáš Pasák, Robert Kvaček, Josef Kliment, Jiří Havelka
Grafická úprava / Rybka Publishers
Zpracování / pevná vazba, formát 16 x 22,8 cm, tisk neuveden
Počet / 448 stran, 132 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Původní publikace z pera historika a vysokoškolského pedagoga Tomáše Pasáka se dočkala znovuvydání v roce 2007 s mnohem větším počtem fotografických ilustrací. Kniha je detailním rozborem let, kdy stál Hácha v čele republiky jako státní prezident, byť celá republika byla vedena tvrdou rukou nacistického Německa a pod bičem hákového kříže.
Publikace rozhodně nemá ambici být fotografickou publikací, za obsahem knihy je jasně uvedeno, že dokumenty a fotografický materiál jsou pouze ilustrativního charakteru a jejich zdroje zde nejsou uváděny. Což je obrovská škoda. Fotografický materiál, který se do publikace podařilo sesbírat, nebyl dosud nikde jinde v publikacích k vidění. Obsahuje fotografie nejvíce zajímavé ne z hlediska kompozice, ale především z hlediska záznamu historických událostí, dokreslující mrazivost tehdejších dní. Takovým snímkem je kupříkladu reportážní fotografie z představení Orfeus a Eurydiké v Národním divadle v předvečer Hitlerových narozenin. Hácha zde stojí v prezidentské lóži a jako jeden z mála nehajluje. Dokumentární fotografie s Adolfem Hitlerem při jednání v Praze 16. 3. 1939, následná fotografie Adolfa Hitlera hledícího na Prahu, která se pak stala podkladem pro známou protektorátní poštovní známku, s Reinhardem Heydrichem při audienci 28. 9. 1941, fotografie již hajlujícího Háchy z listu *Národní politika* z roku 1941, předávání sedmi klíčů ke klenotnici R. Heydrichovi či snímek Háchy klanícího se před bystou Hitlera – to vše jsou fotografie, čnící z historie jako artefakt nutného zla a dokreslující tak historikův text.
V paměti utkví i snímek Emila Háchy s tehdejším německým ministrem propagandy Josephem Goebbelsem, pod kterým je dvojice snímků z popravy K. H. Franka, mezi tyto snímky je pak umístěn komentář: *„Podle pamětníků se Goebbels (nahoře) k E. Háchovi vždy choval zdvořile. „Nesnesitelně zpupně“ se choval naopak K. H. Frank (dole), který byl dne 22. května 1946 ve 13 hodin 29 minut na Pankráci popraven oběšením.“*[32]
Zajímavostí jsou dále samostatné portréty Emila Háchy, nejčastěji s doutníkem. V publikaci se objevují i dva portréty s jeho bratrem Theodorem. Jediným snímkem, u kterého s jistotou víme autora, je fotografie Karla Hájka, který dokumentoval Emila Háchu na procházce s dcerou Miladou, a kterážto fotografie se také objevila v Hájkově publikaci *Jihočech Emil Hácha.*

32 PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha (1938-1945).* 1. vydání. Praha: Rybka Publishers, 2007. str. 374.

Oddíly říšskoněmeckého vojska pod vedením generálů J. Blaskowitze a W. Lista o šesté hodině ranní překročily hranice zbytku republiky. Když byla zahájena akce pozemní armády, přelétly hranici letky německého luftwaffe pod velením generála A. Kesselringa, H. Sperleho a A. Löhra. V ranních hodinách zajistila 7. letecká divize důležitý strategický bod – ruzyňské letiště. V 11 hodin již vlál prapor s hákovým křížem na Pražském hradě.

Velitelem úderných vojsk byl již před 15. březnem jmenován gen. W. von Brauchitsch, který také vydal příkaz ke zřízení vojenské správy. Jejím velitelem v Čechách byl jmenován velitel armádní skupiny 3 gen. J. Blaskowitz, na Moravě velitel 5. armádní skupiny gen. pěchoty W. List. Šéfem civilní správy byl určen v Čechách K. Henlein, na Moravě J. Bürckel. Ústřední úřady v Praze podléhaly pravomoci K. Henleina.

Téhož dne večer se konalo po příjezdu Háchy do Prahy (příjezd do hlavního města byl úmyslně zdržen o tři hodiny na pokyn německé bezpečnosti, a to proto, aby byl Hitler v Praze dříve nežli Hácha) mimořádné zasedání vlády. Na něm prezident a ministr zahraničních věcí podali zprávu o berlínském jednání. Háchovi jel do Bohušovic naproti ministr J. Havelka. Při setkání mu prezident sdělil: *Nic si z toho, pane kolego, nedělejte, není to tak zlé. Budeme mít vlastní stát, ovšem bez armády a zahraničního ministra.* Hácha mu potom přečetl dokument, který byl podepsán v Berlíně, avšak Havelka poznamenal, že jeho obsah nepotvrzuje Háchova slova. Na to Chval-

Emil Hácha při jednání s Adolfem Hitlerem v Praze dne 16. 3. 1939

F177 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

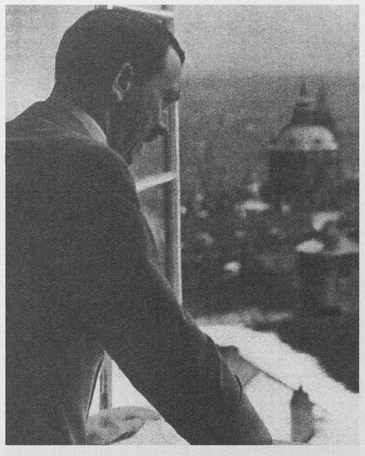

Fotografie Adolfa Hitlera hledícího přes chrám sv. Mikuláše na Prahu, fotografie, která se stala podkladem známé protektorátní poštovní známky. V místnosti, z jejíhož okna Hitler vyhlížel na Prahu, se dne 16. 3. 1939 po vyhlášení výnosu o zřízení protektorátu uskutečnil rozhovor mezi A. Hitlerem a E. Háchou.

F178 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

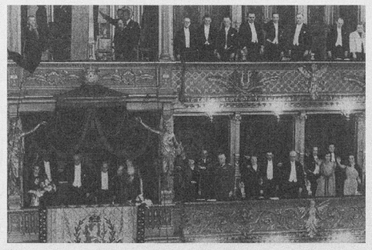

Představení Gluckovy opery Orfeus a Eurydiké v Národním divadle v předvečer Hitlerových narozenin. Na obrázku v prezidentské lóži uprostřed Konstantin von Neurath s choti a státní prezident E. Hácha.

zřízení došlo v srpnu 1939. Dopisem úřadu říšského protektora ze dne 11. srpna 1939 bylo sděleno, že smlouvy uzavřené mezi Německem a Československou republikou před 15. březnem 1939 byly pokládány za zrušené. Tato okolnost se také týkala nezaplacených pohledávek za zbrojní materiál dodaný do Německa.

Ostré kritice bylo podrobeno nařízení říšského protektora o židovské otázce ze dne 21. června 1939: „Byla v něm volena co nejširší definice židovského majetku postihující i takové podniky, kdy účast Žida na správě je zcela podřadného významu… neblahé důsledky tohoto právního stanoviska pro české hospodářství vyplývající z toho, že provádění této normy se svěřuje jen říšským orgánům, jejichž důvěrníci nahrazují správce dosazené administrativou protektorátní. Tak se dostávají pod německou správu a do německých rukou i podniky budované z českého kapitálu a z české práce. Nařízení o židovském majetku se tak stává prostředkem germanizace pod pláštíkem arizace…" Vedle toho byla vypočítána celá řada opatření, která se bezprostředně dotýkala české otázky, jako rozpouštění legionářských orga-

F179 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

b) neznalo pravou úlohu Bořka-Dohalského jako prostředníka mezi Háchou – Eliášem a Benešem;

c) nevědělo o významných zprávách Bořka-Dohalského Benešovi z prosince 1940 a z dubna 1941;

d) z výpovědí Eliáše a Bořka-Dohalského bylo zřejmé, že neprozradili své spolupracovníky v rezistenčním hnutí a že v žádném případě neublížili rezistenci dalšími sděleními, která by mohlo gestapo využít proti odboji;

e) z Heydrichova dopisu mohl Hácha interpretovat, že jeho a tudíž i informace gestapa byly mlhavé, jinak by totiž zcela jistě proti němu využili vážnějších sdělení;

f) mohl však předpokládat, že si Heydrich ponechal k dalšímu využití jiné informace a že je úmyslně Háchovi nesdělil, věděl totiž, co to byla „nordická lest".

Hácha stál před těžkým rozhodnutím, neboť písemná forma odpovědi mohla být zneužita, anebo i využita k dalším represím. Avšak již 17. listopadu 1941 Heydrichovi odpovídá takovým způsobem, aby vůbec nepřitížil

Audience E. Háchy u R. Heydricha dne 28. 9. 1941

F180 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

V Praze v sobotu 20. prosince 1941.

NÁRODNÍ POLITIKA

LIST NÁRODNÍHO SOURUČENSTVÍ

Východočeská příloha

Národní politika dne 20. prosince 1941: „K vyvrcholení hospodářsko-politického zasedání jihovýchodoevropské společnosti ve Vídni a Německé hospodářské společnosti v Čechách a na Moravě na Pražském hradě 17. 12. 1941. Na obrázku státní prezident Emil Hácha, úřadující náměstek předsedy protektor. vlády dr. Krejčí a ministr dopravy dr. Kamenický."

ruka" – E. Sobota). Hácha předpokládal, že „by tím částečně odvrátil říšského protektora od příliš tvrdých zákroků". E. Sobota k tomu zaznamenal: „Heydrich na to, že bude sice povděčný, vhodná chvíle však že bude později, že ji sám naznačí. Jest nutno mít takový projev připravený."

A. Popelka se dotazoval některých pracovníků kanceláře, které myšlenky by měly být obsaženy v případném Háchově dopisu. Informuje nás o tom opět deníkový záznam E. Soboty: „Co bych prý soudil, že by tam mělo být. Já na to, že nejprve je nutno vědět, co tam nesmí být: schválení poprav a desaveu venku. Mělo by tam pak být něco takového, aby se zne-

F181 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

Svatováclavská kaple Pražského hradu dne 19. 11. 1941. E. Hácha symbolicky předává R. Heydrichovi sedm klíčů ke klenotnici, ve které jsou uloženy české korunovační klenoty. R. Heydrich pak pronese: „Jako státní pověřenec Vůdcův v Protektorátu přejímám klíče, které mi byly podány… Vracím Vám ze sedmi klíčů, které jsou v mém držení, tři klíče do Vaší ochrany…"

Symbolický akt stvrzující podřízenost Čech a Moravy.

F182 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

dem k tomu opatření, která se stala, jsou nutná. Žádal pana státního prezidenta, aby v této věci se příliš neexponoval, ostatně vnucená správa není ještě konfiskací."

Po tomto sdělení Heydrich Háchovi oznámil, že rozhodl o vytvoření Kuratoria pro výchovu mládeže. Háchovi rovněž sdělil, že je „nemyslitelné, aby české vysoké školy byly otevřeny". Důvody však uvedl zcela jiné než v tajném projevu 2. února. Doporučil vytvořit Háchovo stipendium pro české studenty, které by jim umožnilo studium na vysokých školách v Německu, ve výjimečných případech i v Praze.

Jednání u Heydricha předcházela schůzka s K. Belcredim a F. Kinským, kteří jménem české šlechty (K. Belcredi, R. Czernin, F. Dobrženský, F. Kinský, Z. Kinský, Z. Kolowrat, J. Lobkowitz, K. Parish, K. Schwarzenberg, J. Sternberg, H. Strachwitz) přednesli žádost o intervenci E. Háchy proti uvalení vnucené německé správy na jejich statky. Hácha byl tohoto názoru, že intervence bude obtížná, nicméně slíbil o této věci jednat s Heydrichem

F183 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

Podle pamětníků se Goebbels (nahoře) k E. Háchovi vždy choval zdvořile. „Nesnesitelně zpupně" se choval naopak K. H. Frank (dole), který byl dne 22. května 1946 ve 13 hodin 29 minut na Pankráci popraven oběšením.

F184 Strana publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, foto: neuvedeno

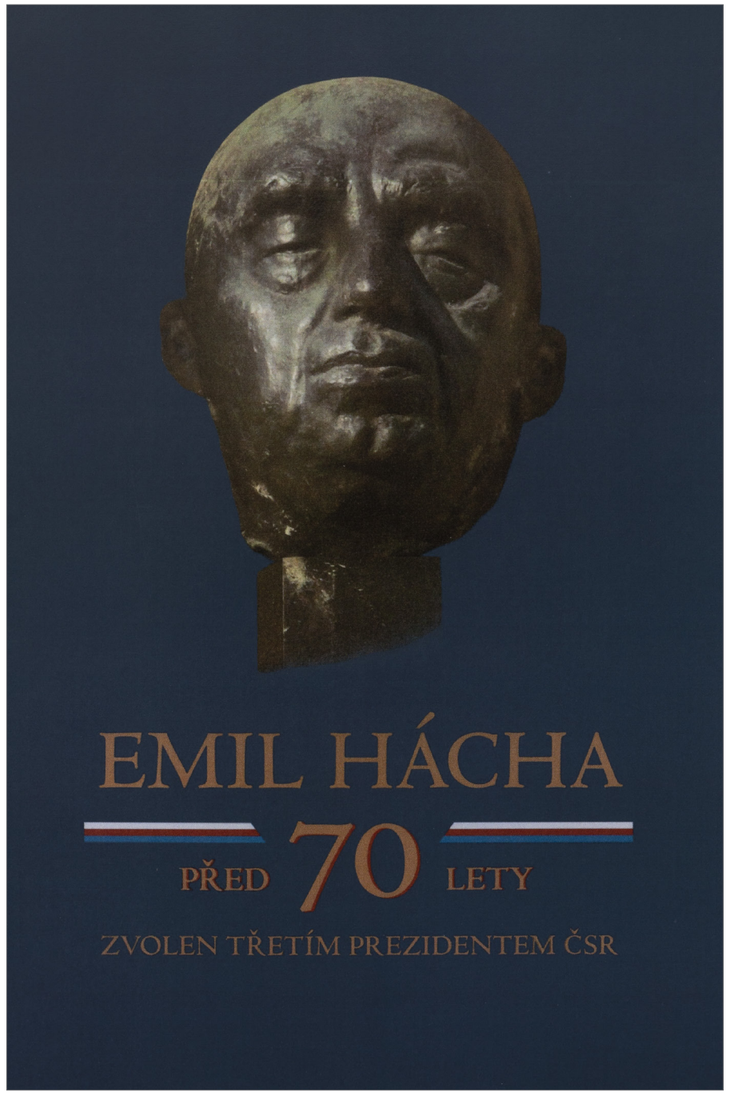

F185 Obálka publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*

3.4 EMIL HÁCHA PŘED 70 LETY ZVOLEN TŘETÍM PREZIDENTEM ČSR

Fotografie zapůjčili / Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, Vojenský historický ústav Praha, Městský úřad v Trhových Svinech, Jan Havelka a Jan B. Uhlíř
Fotografie / neuvedeno
Vydal / nakladatelství Vérité, Praha, 2008
Texty / Jiří Rubín, Josef Tomeš, Vít Machálek, Jan B. Uhlíř, Antonín Procházka, Robert Kvaček, Dagmara Hájková, Zbyněk A. B. Zeman, Jaromír Slomek, Břetislav Palkovský, Adolf Hrubý
Grafická úprava / Stanislav Křížek, Ludmila Švihlíková
Zpracování / pevná vazba, formát 16,5 x 24,5 cm, tisk Grafotechna Print, s.r.o., Praha
Počet / 152 stran, 65 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Úvodem jsou v publikaci tři texty, první od Jiřího Rubína s názvem *Prezident, který o svou funkci nestál,* nahlíží na období před, během a po Háchově prezidentování optikou, která se snaží jeho osobu nesoudit. Dává také do souvislostí i jiné nešťastné podpisy, konkrétně podpis Edvarda Beneše na Mnichovské dohodě z roku 1938 a Ludvíka Svobody na moskevském protokolu z roku 1968, který stvrdil okupaci naší země sovětskými vojsky. Text Víta Machálka pak pojednává o životním příběhu Emila Háchy ve stejnojmenné kapitole. Posledním z úvodu je text Jana B. Uhlíře *Třicátý listopad 1938*, té předchází sugestivní fotografie pohledu na Rudolfinum v pozadí s Pražským hradem, a to v poledne právě 30. listopadu 1938. Navazuje blahopřejný dopis Edvarda Beneše adresovaný Emilu Háchovi po jeho zvolení prezidentem a Háchovu odpověď.
Kniha není fotografickou publikací věnovanou Emilu Háchovi, v podstatě jiná než *Jichočech Emil Hácha* neexistuje, a tak fotografie slouží spíše ilustračně, avšak zaměření publikace z nich lze vyčíst. Domnívám se, že v návaznosti na předchozí texty jsou vybrány fotografie, které sice ukazují Emila Háchu v období vykonávání úřadu prezidenta, avšak ho nikterak neukazují ve světle, které by na jeho osobu mohlo vrhat negativní stín. V publikaci se objevují fotografie tehdejšího prezidenta především ve společnosti osobností československých, mající především reportážní, spíše záznamový charakter. Výjimku tvoří reportáž z příjezdu prezidenta na Pražský hrad, která již více pracuje s kompozicí. Žádná z uvedených fotografií nezobrazuje Emila Háchu ve společnosti Adolfa Hitlera, Josepha Goebelse či Reinharda Heydricha jako tomu bylo například v publikaci Tomáše Pasáka *Emil Hácha (1938–1945).* Ze stejného důvodu nejsou použity ani fotografie hajlujícího prezidenta.

Kromě jedněch z typických Háchových portrétů z profilu či s doutníkem, zde celostránkových, nechybí v publikaci ani jedny z těch zajímavějších snímků. Je jím například fotografie Emila Háchy líbajícího lebku sv. Václava. Ta vznikla, když Emil Hácha jako vůbec první československý prezident navštívil po svém zvolení katedrálu sv. Víta, kde pražský arcibiskup Karel Kašpar sloužil na jeho počest slavnostní Te Deum a následně mu světcovu lebku podal k uctění.[33] Dalším snímkem je pak inscenovaný skupinový portrét Háchy s vdovou a jejími sedmi dětmi při štědrovečerní nadílce, která se objevila již v publikaci *Jihočech Emil Hácha.* V rámci již zmíněných Háchových portrétů je zajímavostí fakt, že si Hácha výslovně nepřál vyvěšení svých portrétů ve školách, na úřadech a na veřejných místech a jeho portrét byl tak nahrazen středním znakem ČSR.[34] Stejně tak si nepřál svůj portrét ani na poštovních známkách, je tedy jediným prezidentem, který na poštovních známkách nebyl.[35]

33 RUBÍN, Jiří; TOMEŠ Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR.* 1. vydání. Praha, 2008. Úvod Jiřího Rubína *Prezident, který o svou funkci nestál,* str. 7.

34–35 RUBÍN, Jiří; TOMEŠ Josef. *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR.* 1. vydání. Praha, 2008. str. 143.

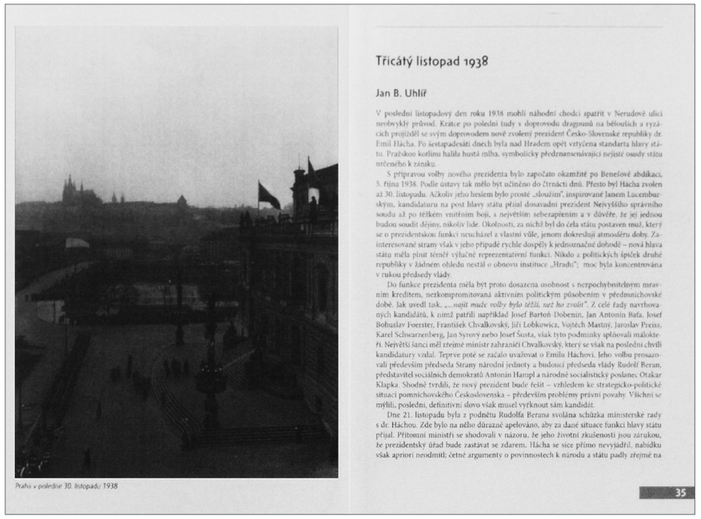

Praha v polednie 30. listopadu 1938

Třicátý listopad 1938

Jan B. Uhlíř

V poslední listopadový den roku 1938 mohli náhodní chodci spatřit v Nerudově ulici neobvyklý průvod. Kratce po poledni jsdy s doprovodu dragounů na bělouších a ryzácích projížděl se svým doprovodem nově zvolený prezident Česko-Slovenske republiky dr. Emil Hácha. Po šestapadesáti dnech byla nad Hradem opět vztyčena standarta hlavy státu. Pražskou kotlinu halila hustá mlha, symbolicky předznamenávající nejisté osudy státu určeného k zániku.

S přípravou volby nového presidenta bylo započato okamžitě po Benešově abdikaci, 5. října 1938. Podle ústavy tak mělo být učiněno do čtrnácti dnů. Přesto byl Hácha zvolen až 30. listopadu. Ačkoliv jeho heslem bylo prosté „sloužiti", inspirované Janem Lucemburským, kandidaturu na post hlavy státu přijal dosavadní prezident Nejvyššího správního soudu až po těžkém vnitřním boji, s nejvyšším sebezapřením a v důvěře, že jej jediného budou soudit dějiny, nikoliv lide. Okolnosti, za nichž byl do čela státu postaven muž, který se o prezidentskou funkci nesnažil z vlastní vůle, jenom dokreslují atmosféru doby. Zainteresované strany však v jeho případě rychle dospěly k jednomyslné dohodě – nová hlava státu měla plnit téměř výlučně representativní funkci. Nikdo z politických špiček druhé republiky v žádném ohledu nestál o obnovu instituce „Hradu"; moc byla koncentrována v rukou předsedy vlády.

Do funkce prezidenta měla být proto dosazena osobnost s nezpochybnitelným mravním kreditem, nezkompromitovaná aktivním politickým působením v předmnichovské době. Jak uvedl tak, *„...najít muže volby bylo těžší, než ho zvolit"*. Z celé řady navrhovaných kandidátů, k nimž patřili například Josef Bartoň Dobenín, Jan Antonín Baťa, Josef Bohuslav Foerster, František Chvalkovský, Jiří Lobkowicz, Vojtěch Mastný, Jaroslav Preiss, Karel Schwarzenberg, Jan Syrový nebo Josef Šusta, však tyto podmínky splňovali málokdo. Největší šanci měl zřejmě ministr zahraničí Chvalkovský, který se však na poslední chvíli kandidatury vzdal. Teprve poté se začalo uvažovat o Emilu Háchovi. Jeho volbu prosazovali především předseda Strany národní jednoty a budoucí předseda vlády Rudolf Beran, představitel sociálních demokratů Antonín Hampl a národně socialistický poslanec Otakar Klapka. Shodně tvrdili, že nový prezident bude řešit – vzhledem ke strategicko-politické situaci pomnichovského Československa – především problémy právní povahy. Všichni se mýlili, poslední, definitivní slovo však musel vyřknout sám kandidát.

Dne 21. listopadu byla z podnětu Rudolfa Berana svolána schůzka ministerské rady s dr. Háchou. Zde bylo na něho důrazně apelováno, aby za dané situace funkci hlavy státu přijal. Přítomní ministři se shodovali v názoru, že jeho životní zkušenosti jsou zárukou, že prezidentský úřad bude zastávat se zdarem. Hácha se sice přímo nevyjádřil, nabídku však apriori neodmítl; četné argumenty o povinnostech k národu a státu padly zřejmě na

F186 Dvojstrana publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, foto: neuvedeno

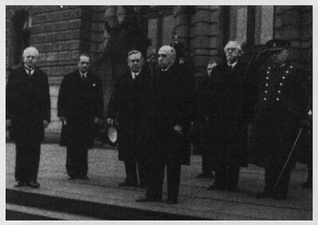

Po volbě prezidenta republiky před budovou Poslanecké sněmovny: v popředí dr. Emil Hácha, vlevo od něho Jan Malypetr, vpravo dr. František Soukup a generál Jan Syrový

Přehlídka čestné jednotky Československé armády

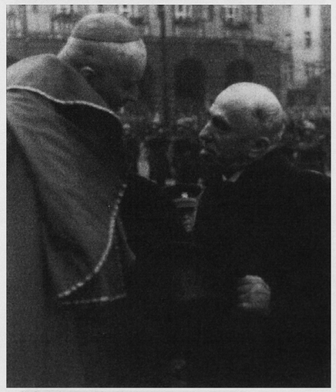

Nově zvolený prezident přijímá blahopřání pražského arcibiskupa kardinála dr. Karla Kašpara

F187 Dvojstrana publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, foto: neuvedeno

Cesta nového prezidenta na Pražský hrad vedla přes Karlův most; prezidentův vůz doprovázely oddíly dragounů na koních; celou trasu lemovaly špalíry vojáků.

Prezidentův automobil vjíždí na první nádvoří Pražského hradu.

Prezident vykonal přehlídku Hradní stráže.

F188 Dvojstrana publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, foto: neuvedeno

Do reprezentačních sálů Pražského hradu vstoupil dr. Hácha v doprovodu ministerského předsedy generála Jana Syrového (druhý zleva), předsedy slovenské autonomní vlády dr. Josefa Tiso (první zprava) a ministra zahraničních věcí dr. Františka Chvalkovského (první zleva).

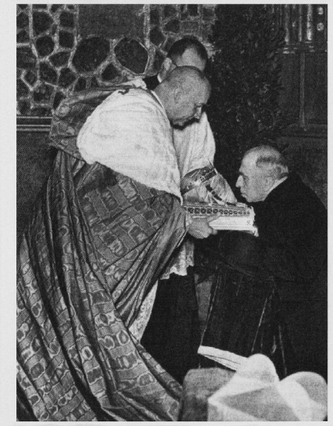

Následujícího dne, 1. prosince 1938, celebroval pražský arcibiskup kardinál Karel Kašpar na počest nového prezidenta republiky slavnostní Te Deum v katedrále svatého Víta na Pražském hradě. Po mši vzdal prezident ve Svatováclavské kapli symbolický hold patronu české země svatému Václavu a položil jeho lebku.

F189 Dvojstrana publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, foto: neuvedeno

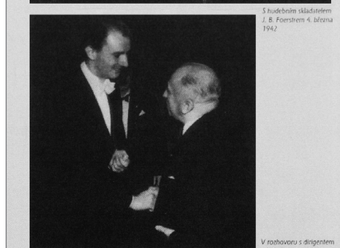

S hudebním skladatelem J. B. Foerstrem 4. března 1942

Malíř František Kosán vítá prezidenta na své výstavě

V rozhovoru s dirigentem Václavem Kubelíkem

V rozhovoru s vojáky Hradní stráže v Lánech

F190 Dvojstrana publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, foto: neuvedeno

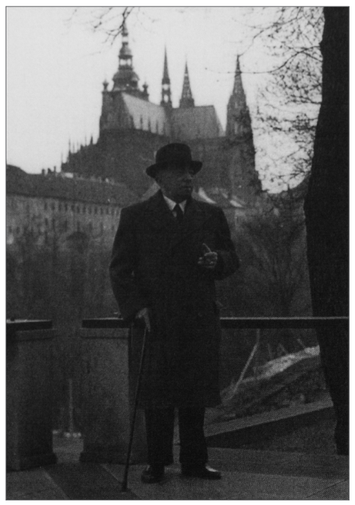

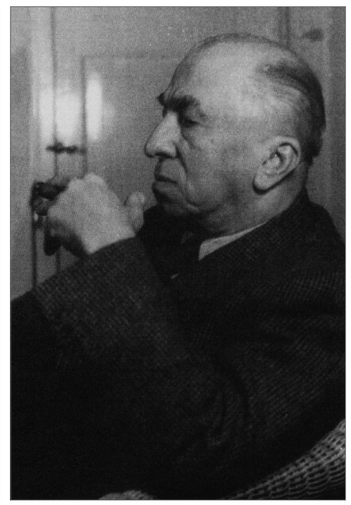

F191, F192 Samostatné strany publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, foto: neuvedeno

GOTTWALD

1948

1953

4.1 KLEMENT GOTTWALD

Původně vyučený truhlář započal svou politickou činnost jako funkcionář komunistické strany na Slovensku, v kteréžto funkci setrval do roku 1926. Předtím působil jako redaktor komunistického tisku. Později pracoval na pražském sekretariátu KSČ, od roku 1928 byl dokonce členem výkonné složky vedoucího orgánu Kominterny, též známé jako Třetí internacionála. Byla to mezinárodní komunistická organizace, kterou založili zástupci 19 komunistických stran, kde hlavní slovo měla komunistická strana Ruska. O rok později se Gottwald dostal do vedení KSČ, ten samý rok se pak stal i poslancem Národního shromáždění.

Ze své pozice v čele strany se zasadil o řadu změn, včetně nasměrování tehdejší politiky směrem k Sovětskému svazu, její „stalinizaci“, zbavení se původního vedení strany a vyloučení nepohodlných členů. Na Gottwalda byl v roce 1934 vydán zatykač, když KSČ vydala v souvislosti s prezidentskou volbou leták *Ne Masaryk, ale Lenin!.* Gottwald pak před trestním stíháním utekl do Moskvy, odkud se v roce 1935 po prezidentské amnestii mohl vrátit zpět do Československa. Tam pak prosazoval boj a obranu proti vzrůstajícímu fašismu.

Pomyslnou velkou příležitostí se pro Klementa Gottwalda staly mnichovské události. Jako jeden z hlavních odpůrců přijetí Hitlerových podmínek, sepsaných v tzv. Mnichovské dohodě, se výrazně zapojil do aktuálního dění. Ve stejném roce však emigroval do Sovětského svazu, a to také kvůli zákazu KSČ. O tři roky později, tedy roku 1941, proběhla invaze německých vojsk do SSSR pod krycím názvem Operace Barbarossa a Gottwald se začal velmi prosazovat při vytváření protihitlerovské koalice. V roce 1943 pak z pozice vedoucí postavy KSČ jednal s prezidentem v exilu, Dr. Edvardem Benešem, o spojení domácího a zahraničního odboje. To vyneslo Gottwaldovi zásadní vliv komunistů na uspořádání Československa po skončení války. V roce 1945 se pak Gottwald vrátil zpět do Československa už jako místopředseda československé vlády a předseda Národní fronty, taktéž jako předseda KSČ, jímž byl až do své smrti.

V roce 1946, po prvních poválečných volbách, zvítězila právě KSČ, Gottwald se stal předsedou vlády a byl pověřen sestavením vlády nové. V únoru roku 1948 nastala vládní krize a Edvard Beneš po nátlaku komunistů přijal demisi demokratických ministrů a pověřil Klementa Gottwalda doplněním nové vlády. To vedlo k úplnému převzetí moci komunisty, jimiž jsou tyto události označovány jako „Vítězný únor“. V březnu pak byla potvrzena nová komunistická vláda, v květnu přijata nová komunistická ústava, která změnila Československo na Československou lidově demokratickou republiku, tu ovšem prezident Beneš odmítl podepsat. Na konci května proběhly volby s vynucenou účastí a jednotnou kandidátkou Národní fronty, která zajišťovala komunistům 70% mandátu. V červnu Edvard Beneš abdikoval a Klementu Gottwaldovi tak otevřel dveře vedoucí k úřadu prezidenta dokořán. Spolu s Klementem Gottwaldem pak na pomyslný trůn usedl i tvrdý komunistický režim, který tak na více než 40 let zaškrtil veškeré hodnoty do té doby demokratického Československa.

S osobou Klementa Gottwalda v čele státu jsou spojovány jedny z největších zločinů té doby. V padesátých letech docházelo k mnoha politicky vykonstruovaným procesům, které vynesly rozsudek smrti i jedenácti předním komunistickým funkcionářům v čele s Rudolfem Slánským.[36] V průběhu vlády Klementa Gottwalda bylo vyneseno před 230 rozsudků smrti. Krev na rukou má Klement Gottwald i za smrt Milady Horákové, oběti vykonstruovaného monstrprocesu a následné justiční vraždy, neboť její rozsudek smrti potvrdil. Milada Horáková je dodnes symbolem hrdosti a neústupnosti vůči totalitnímu režimu.[37]

V textech je Klement Gottwald často oslavován jako hrdina dělnické třídy a vůdčí osoba socialismu, který v roce 1948 na dlouhá desetiletí zaškrtil Československou republiku. Ačkoliv to bylo přísně tajeno, Gottwald trpěl závislostí na alkoholu a také syfilidou. Zemřel v roce 1953, tři dny po návratu ze Stalinova pohřbu, na následky prasknutí aorty. V Národním památníku na pražském Vítkově bylo pak jeho mumifikované tělo vystaveno.

36 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 83.

37 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 83.

F193 Titulní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

4.2 SVĚT V OBRAZECH – 19. 6. 1948

Fotografie / Karel Hájek, NYT, AP, AEP, INP, Dr. O. Novák, František Ježerský, dále neuvedeno
Vydal / Novinář, Praha, 1948
Texty / Lucián Benda, Ladislav Štoll, František Rachlík
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / volné listy, formát 30 x 44,5 cm, tiskárna Neubert
Počet / 24 stran, obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Časopis *Svět v obrazech* vydal své 25. číslo v roce 1948 s tematikou zvolení nového prezidenta Československé republiky. Za chvíli se k názvu této země přidá na dlouhá léta přívlastek utvrzující o jejím politickém zaměření.
Po první dvojstraně, rozebírající tehdejší aktuální politickou situaci, následuje dvojstrana s obrazovou reportáží z aktu zvolení prezidentem doprovázená textem oslavujícím Klementa Gottwalda jako hrdinu únorových dní roku 1948 a osobu vedoucí československý lid směrem k socialismu.

Následující dvojstrana s názvem *Náš Klement Gottwald* pak předkládá portréty Gottwalda s cílem ukázat ho jako „dobrého tátu“ v kruhu své rodiny s vnučkou a manželkou a portrét s fajfkou. Celý soubor byl vytvořen fotografem Karlem Hájkem a byl doplněn textem Františka Rachlíka, kdy s připomínkou, že Klement Gottwald pochází z dělnické třídy, je o tehdejším čerstvě zvoleném prezidentovi předkládán divákovi obraz Gottwalda jako obraz „hodného hospodáře“, který vychází nikoliv z vyšší vrstvy, ale z té nejprostší a má tak spolu s fotografiemi přesvědčit diváka, že se jedná o prezidenta, který je současně „jedním z nich“. Jedná se o typický příklad účelného využití fotografie v době komunismu.
Vydání časopisu dále pokračuje reportážemi, které se již netýkají Klementa Gottwalda – reportáž o vynálezu televize, fotografická reportáž z předsletové generálky nejmladších Sokolů (reportáž Františka Ježerského ze sletu poté na zadní straně časopisu), fotografie architektury sletiště na Dlabačově a další články.

F194 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

F195 Titulní strana periodika *Svět v obrazech*, foto: Josef Ehm

4.3 SVĚT V OBRAZECH – 6. 11. 1948

Fotografie / Josef Ehm, ČTK, Karel Hájek, dále neuvedeno
Vydal / Novinář, Praha, 1948
Texty / Dr. Josef Klánský, René Frühauf, Jiří Štejn, Vladimír Lifšic, Bohuslav Čepelák
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / volné listy, formát 30 x 44,5 cm, hlubotisk, tiskárna Neubert
Počet / 24 stran, 71 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Obálkou tohoto vydání Světa v obrazech je celostránkový portrét Klementa Gottwalda ve vojenské uniformě, jehož v napoleonské póze s palcem za klopou uniformy takto zvěčnil Josef Ehm jakožto vrchního velitele československé brané moci. Je pouze na domněnce, zda-li se touto pózou chtěl Klement Gottwald připodobnit svému vzoru generalissimu Stalinovi.[38]
Na prvních stranách je k vidění snímek zachycující Klementa Gottwalda při prohlížení si československých řádů, které mu předává tehdejší ministr národní obrany a pozdější prezident Československa generál Ludvík Svoboda. Komentář k fotografii, že byl Klement Gottwald dekorován všemi řády, pokud jimi nebyl již dříve vyznamenán, jen dokládá absurditu té doby.
Za zmínku ovšem stojí především fotografie ČTK z podpisu zákona o první československé pětiletce, na níž je Klement Gottwald za zády obklopen řadou komunistických představitelů (včetně tehdejšího ministerského předsedy Antonína Zápotockého), kteří byli postupem času ze snímku retušováni, až se nakonec používal pouze výřez, který tak z fotografie odstranil raději všechny přihlížející podpisu. Zde je fotografie otištěna ještě v plném formátu. Fotografie na protější straně pak koreluje s dokumentárními snímky oslav 28. října.
Další strana otiskuje mimo klasických dokumentačních snímků ze sjezdů i na protější straně fotografie reálií té doby v podobě například výzdob fasád s obrovskými prapory s komunistickými hesly, podobnými hesly „vyzdobenou“ i budovu Národního muzea na Václavském náměstí či snímky výloh. Po obrazové reportáži z Arménie opatřenou agitačním článkem o lásce a velikosti sovětského lidu následuje dvojstrana s tematikou Říjnové revoluce a dále pak fotografická reportáž Karla Hájka z Třineckých železáren.

38 Komentář k fotografii z výstavy Slibuji věrnost republice, kurátoři Dana Kyndrová a Dušan Veselý, Leica Gallery, 2018.

UNO a CGT
Dvě poznámky z Paříže
Dr JOSEF KLÁNSKÝ

Malá vize z VELKÉHO SVĚTA

PRVOMÁJOVÝ PRŮVOD V PRAZE

PREZIDENT REPUBLIKY KLEMENT GOTTWALD

PŘEDSEDA VLÁDY ANT. ZÁPOTOCKÝ

F196 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: ČTK

28. X. 1948

PRESIDENT REPUBLIKY KLEMENT GOTTWALD PODEPSAL ZÁKON O PĚTILETÉM PLÁNU

F197 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Jiří Rublič, ČTK (vpravo) – v periodiku neuvedeno

UČIT SE OD LIDU - UČIT LID

PŘEHLÍDKA PRŮMYSLU
na Václavském náměstí

XXX ČSR

5
1949-1953

PRÁCE

1918-1948

F198 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

PRVNÍ ODPICH PĚTKY

F199 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech*, foto: Karel Hájek

F200 Obálka publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

4.4 KLEMENT GOTTWALD VE FOTOGRAFII

Fotografie / ČTK, Josef Ehm, Illek a Paul, Karel Hájek, Karel Otto Hrubý, Miroslav Mach, ing. arch. K. Poličanský, Archiv KSČ, archiv Památníku osvobození
Vydal / Orbis, Praha, 1949
Texty / Václav Kopecký
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / pevná vazba, formát 21 x 27,5 cm, knihtiskárna Orbis a V. Neubert, n. p., Praha
Počet / 128 stran, 116 obrazových reprodukcí (včetně reprodukcí novin atd.)
Jazyk / český

V pořadí již třetí publikace s tématem prezidenta ve fotografii, kterou vydalo nakladatelství Orbis a která znovu opakuje i zvolenou grafickou úpravu obálky. Byla vydána k příležitosti IX. sjezdu komunistické strany Československa v květnu 1949. Úvodu se nechopil nikdo jiný než přední ideolog a propagandista Václav Kopecký. Jeho silně agitační úvod nešetří chvalozpěvem na osobu Klementa Gottwalda, tehdejšího prezidenta nového státního zřízení, a sice Československé socialistické republiky. Kopeckého óda nazvaná *Ze života a činnosti Klementa Gottwalda* ubezpečuje čtenáře, že je Gottwald ten nejhrdinnější představitel takzvané dělnické třídy, ze které ostatně pochází, a je k tomu využito patřičného, možná by se chtělo říci i nepatřičného, množství superlativů. Čtenáři je takřka vtloukán pocit, že se s komunistickými idejemi Lenina a Stalina malý Klement skoro narodil.[39] Citát z onoho úvodu dokládá zmiňovanou adoraci: *„Nechť i tato publikace, zobrazující život a činnost Klementa Gottwalda, přispěje k dalšímu zvroucnění lásky, kterou si náš president republiky v nejvyšší míře zasluhuje!"*[40]
Obrazová část publikace je rozdělena do tří kapitol, seřazených chronologicky dle období. Úvod první kapitoly *23. XI. 1896 – 30. IX. 1938* je pojatý jako vhled do Gottwaldova rodinného zázemí, jeho vzdělání a mladických let. K tomu je využito fotografií Gottwaldovy matky, včetně snímku jejích upracovaných rukou, fotografie rodného domku a vysvědčení. Spolu se skupinovou fotografií Gottwalda jakožto truhlářského učně a snímkem jeho stranické legitimace se tento soubor dokumentů a fotografií objevuje v různých obměnách téměř ve všech publikacích věnovaných Klementu Gottwaldovi. Je to jakýsi kolorit užívaný v úvodech takových publikací. Tento úvod je také protkaný komentáři k fotografiím, které více či méně deklarují, že Klement Gottwald přišel do styku s Marxovým a Leninovým učením prakticky od kolébky a také se nad ním neustále usilovně zamýšlel.
Kapitola je pozoruhodná rozložením snímků na dvojstranách, kdy každému samostatnému či skupinovému portrétu Klementa Gottwalda na pravé straně předchází zdánlivě nesouvisející výjev na straně levé. O souvislosti se ale vždy postará tendenční komentář. Například již zmíněný skupinový portrét s Klementem Gottwaldem coby truhlářským učněm je dán do kontrastu s malířským výjevem vídeňské smetánky, doplněným hanobícím komentářem. Příkladem související dvojice jsou titulní strany časopisů *Hlas ľudu*, *Spartakus* a *Pravda* a portrét mladého Gottwalda v době jeho novinářské činnosti. Poněkud úsměvně působící dvojicí je pak výjev ze smetiště s komentářem utvrzujícím o boji komunistické strany za sociální jistoty, aby lidé nehladověli a nemuseli tyto smetiště prohrabávat a blízký portrét již poněkud obtloustlého Gottwalda s dýmkou v puse. Obrazová kapitola končí snímkem davu lidí před Rudolfinem s přiblíženým výřezem ze snímku, zobrazujícím Klementa Gottwalda na balkoně, kde přísahá neústupnost vůči mnichovskému diktátu.
Druhá kapitola *1. XII. 1938 – 14. VI. 1948* je sbírkou nikterak zdařilých snímků z Gottwaldova pobytu v Moskvě a na Slovensku. Reportážní fotografie jsou k dotvoření obrazu „lidového prezidenta" doplněny o snímky „šťastného pracujícího lidu", který vítá členy tehdejší vlády po příletu zpět do Prahy.

Gottwald údajně vítá jako první horníky a dělníky, z čehož také nechybí reportážní snímky. A k dokreslení obrazu štěstí je použito fotografií Gottwalda, kterého vyzvedává do vzduchu „pracující lid“ v pražské Stromovce v srpnu roku 1946. Závěr kapitoly je kombinací Gottwaldových portrétů, reportážních fotografií z projevů a podepisování smluv a nejrůznějších návštěv, snímků z rozhovorů s politiky a fotografií davem zaplněných ulic. Celkově je kapitola vlastně dokladem událostí a kroků, vedoucích k únoru 1948.

Třetí a poslední obrazovou kapitolou *14. VI. 1948 – 1. V. 1949* je soubor fotografií z období Gottwaldova prezidentování. Počínaje pochopitelně jeho zvolením a skládáním slibu, přes snímky nejrůznějších návštěv a zasedání, až po oficiální portréty a podobizny. Jedna z nich, ta kde se nechal portrétovat v uniformě jakožto nejvyšší velitel československé branné moci, a kterou vyfotografoval Josef Ehm, byla otištěna na obálce časopisu *Svět v obrazech.* Kapitola je ještě protkaná snímky Gottwalda s dětmi, také velmi častým nástrojem obrazové propagandy, kdy měly takové snímky vzbudit dojem „hodného táty Gottwalda“. Nechybí ani fotografie pracujících žen v pozadí s nástěnkou vyzdobenou portréty Zápotockého, Gottwalda a Stalina a vzdávající hold dělnické třídě a pětiletce. V kombinaci s tímto snímkem je užito také jedné fotografie, která prošla jak retuší, tak výřezem – nejčastějšími prostředky komunistické propagandy. Jedná se o snímek fotografa ČTK, Jiřího Rubliče, zachycujícího Gottwalda při podpisu první československé pětiletky, jemuž přihlíží řada tehdejších „soudruhů“. Retuš nejprve odstranila dva přihlížející, následně výřez z fotografie odstranil všechny z nich a byla používána jenom fotografie samotného podepisujícího Gottwalda.

Za zmínku stojí ještě záběr Gottwalda s Rudolfem Slánským, tehdejším generálním tajemníkem KSČ, který Gottwaldovi po jeho projevu na zasedání ÚV KSČ v listopadu 1948 tleská. Tleská tomu, kdo o 4 roky později odmítne vyhovět jeho žádosti o milost a Slánský tak bude spolu s dalšími vysoce postavenými členy KSČ popraven oběšením za spiknutí a velezradu.

Propagandistický obrazový mord zakončuje snímek smějícího se Gottwalda s dýmkou, opatřený komentářem *„Kupředu, zpátky ni krok!“*. V pozdějším vydání je ještě přiřazen snímek horníků s typickým popiskem *„Jsem horník a kdo je víc?”*, dále pak fotografie z let 1949 – 1950, přičemž v poslední kapitole jsou dvojice fotografií zpřeházeny.[41]

39 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 86.

40 NEČÁSEK, František. *Klement Gottwald ve fotografii.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1949. Úvod Václava Kopeckého, str. 12.

41 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 87.

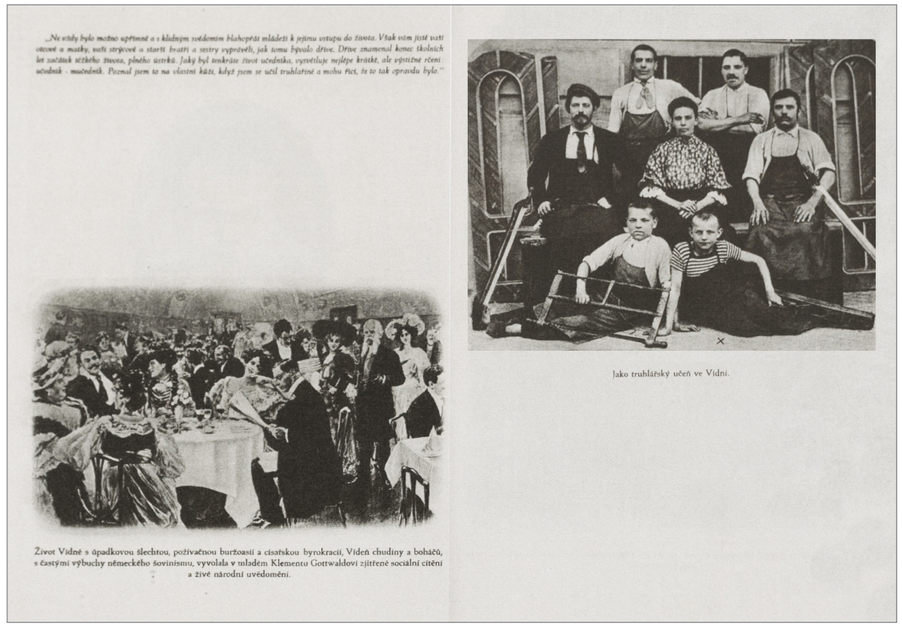

F201 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

F202 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

F203 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

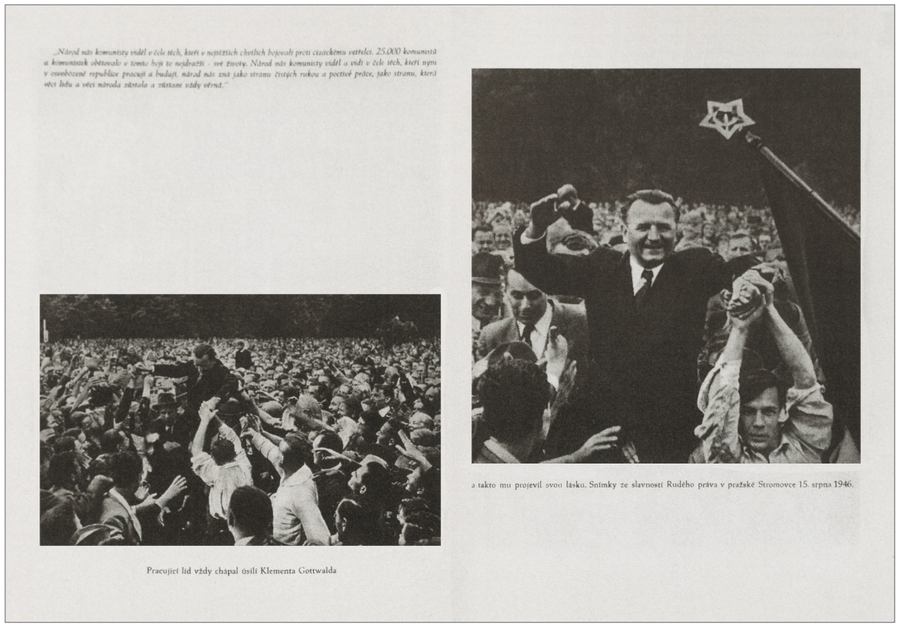

F205 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

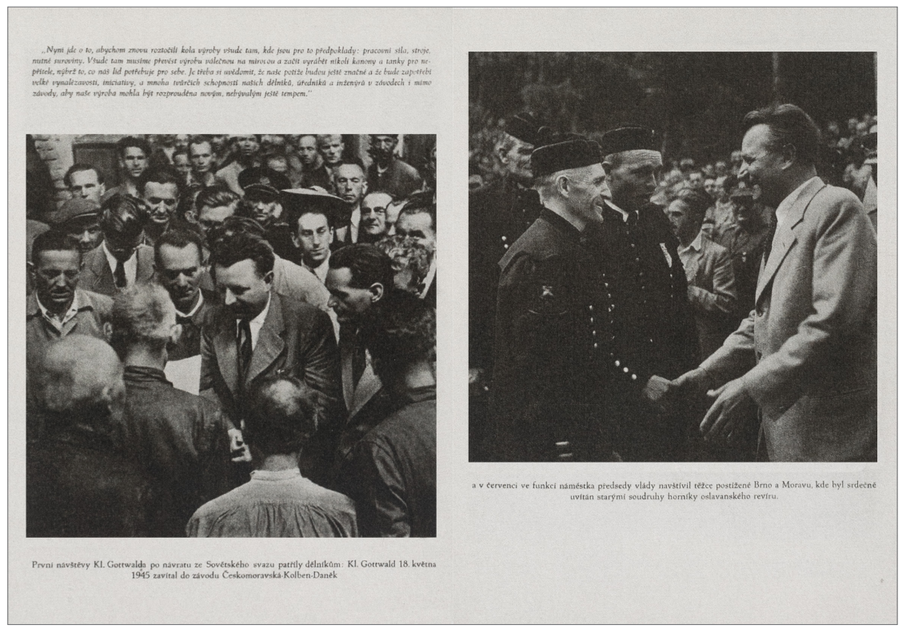

F204 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

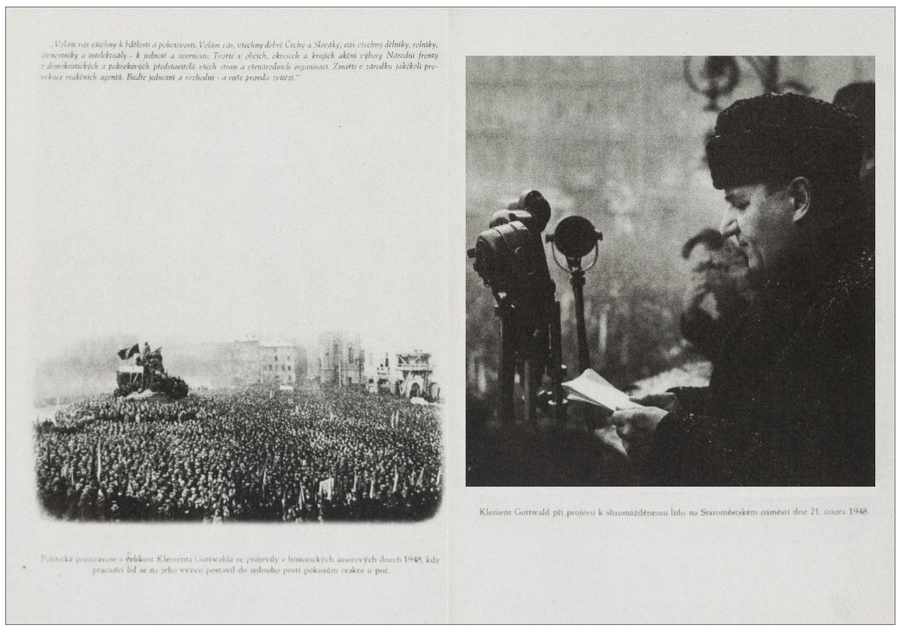

F206 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

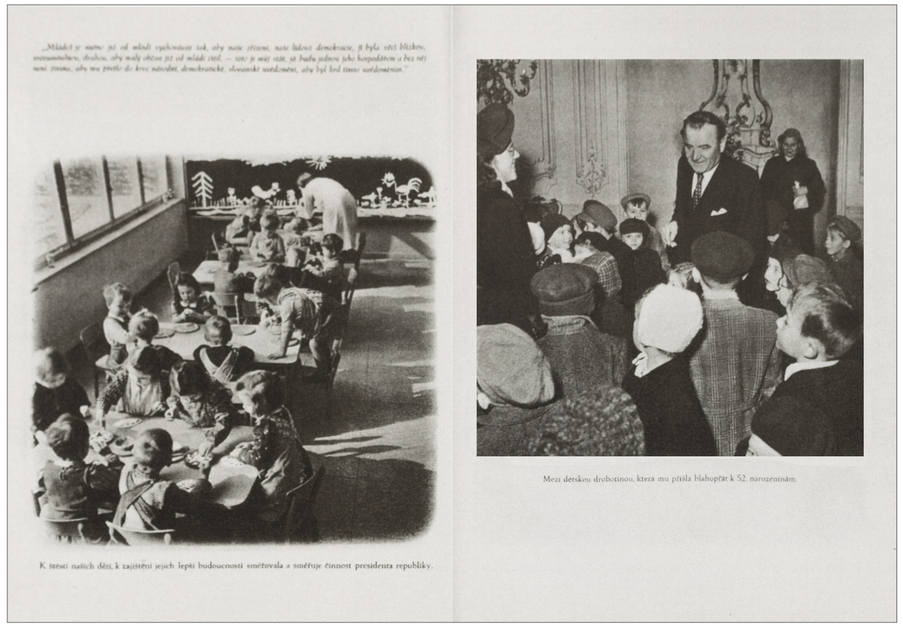

„Mládeží je nutno jíti od mládí vychovávati tak, aby naše přítomnost, naše lidová demokracie, ji byla věcí blízkou, srozumitelnou, drahou, aby malý občan již od mládí cítil, — totiž že můj stát, já budu jednou jeho hospodářem a bez něj není života, aby mu přešlo do krve národní, demokratické, slovanské uvědomění, aby byl hrd tímto uvědoměním."

K štěstí našich dětí, k zajištění jejich lepší budoucnosti směřovala a směřuje činnost presidenta republiky.

Mezi dětskou drobotinou, která mu přišla blahopřát k 52. narozeninám.

„Pětiletý plán je plánem výstavby a přestavby našeho hospodářství. Musíme naše hospodářství vybudovat tak, aby co nejlépe sloužilo našim dnešním potřebám, především zvýšení životní úrovně všech vrstev pracujícího lidu měst i venkova. Splnění pětiletého plánu je proto nyní hlavním našim úkolem, na cestě k blahobytu lidu, na cestě k socialismu. Z toho vyplývá pro nás všechny heslo: všichni stůjme, jako jeden muž, do práce na splnění pětiletého plánu. Ve pro zdar první československé pětiletky."

President republiky při podpisu zákona o pětiletém hospodářském plánu rozvoje Československé republiky dne 28. října 1948.

Ve vyzdobených dílnách, s vědomím odpovědnosti a s nezlomným předsevzetím splnit předepsané výrobní úkoly, vstoupil náš pracující lid do pětiletky.

F207 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

F208 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

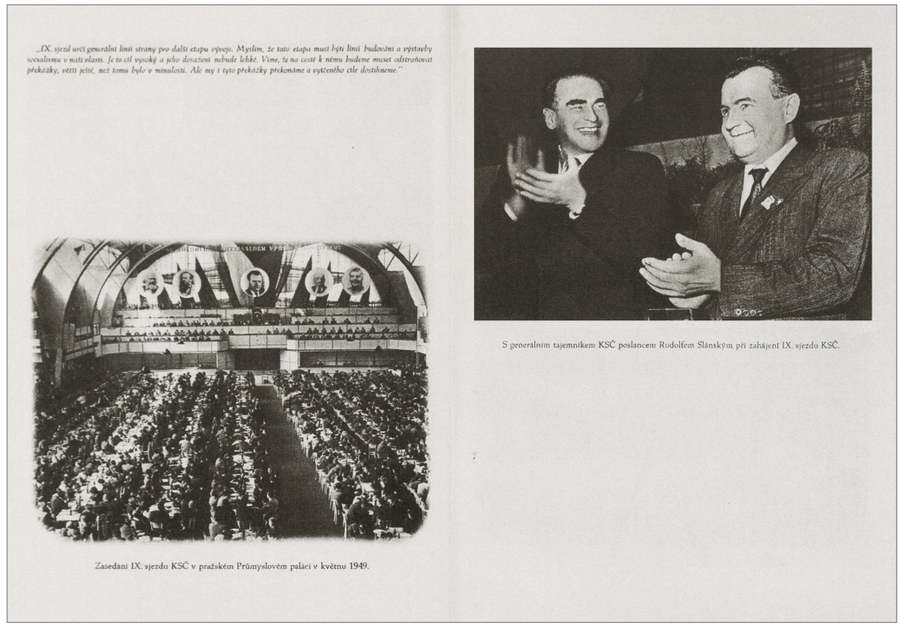

„IX. sjezd určí generální linii strany pro další etapu výstavby. Myslím, že tato etapa musí být linií budovatelskou a výstavby socialismu v naší vlasti. Je to cíl vysoký a jeho dosažení nebude lehké. Víme, že na cestě k němu budeme muset odstraňovat překážky, větší ještě, než tomu bylo v minulosti. Ale my i tyto překážky překonáme a vytčeného cíle dosáhneme."

Zasedání IX. sjezdu KSČ v pražském Průmyslovém paláci v květnu 1949.

S generálním tajemníkem KSČ poslancem Rudolfem Slánským při zahájení IX. sjezdu KSČ.

„KUPŘEDU, ZPÁTKY NI KROK!"

F209 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

F210 *„Kupředu, zpátky ni krok!"*. Strana publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, foto: neuvedeno

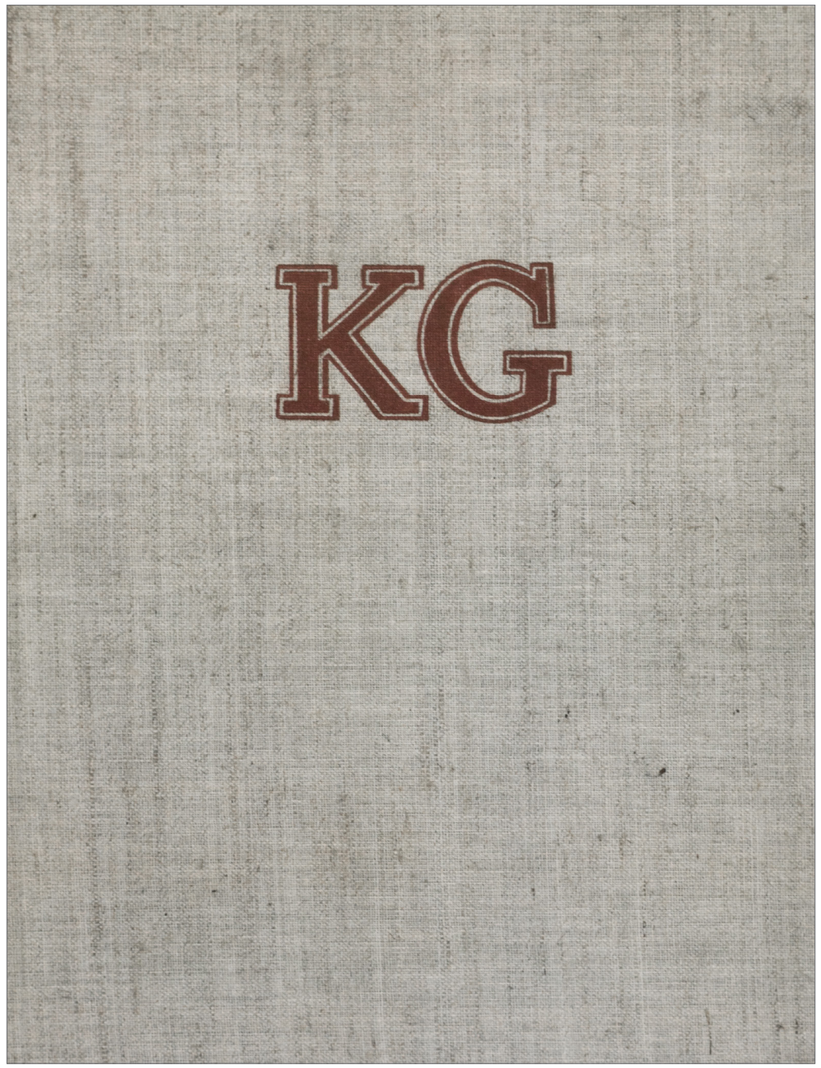

F211 Obálka publikace *Klement Gottwald 1896–1953*

4.5 KLEMENT GOTTWALD 1896–1953

Fotografie / Vratislav Nechleba, ČTK, Jiří Rublič
Vydal / Orbis a Ústav dějin Komunistické strany Československa, Praha, 1954
Texty / Václav Kopecký, citace: Klement Gottwald
Grafická úprava / Josef Ficenec, Miloslav Fulín
Zpracování / pevná vazba, formát 23 x 32 cm, ofset, hlubotisk, knihtiskárna Orbis, n. p., Praha
Počet / 324 stran, 312 obrazových reprodukcí (včetně reprodukcí novin atd.)
Jazyk / český

Jednalo by se o další z mnoha agitačních publikací, které se dají nalézt nejenom u Klementa Gottwalda, ale následně například i u jeho pokračovatele, Antonína Zápotockého. Publikace je ovšem z historického a fotografického hlediska zajímavá především tím, že obsahuje několik prokazatelně retušovaných fotografií či záměrných výřezů. Fotografie jsou takto upraveny z důvodu „odstranění“ nepohodlných lidí z fotografií či užití záměrného výřezu za účelem vyloučit z fotografie nevhodný kontext.
A právě výřez je nejsnadnější technikou tehdejší cenzury. Takovým příkladem je například fotografie zachycující Klementa Gottwalda u stolu s dýmkou, na původním plném formátu snímku ale před Klementem Gottwaldem stojí skoro prázdná sklenice piva. Tímto výřezem se cenzoři snažili zakrýt fakt, že se Klement Gottwald prý rád podíval na dno více takových sklenic. Zaměříme-li se na porovnání původního snímku a jeho výřezu, neunikne nám také preciznost cenzorů při zakrývání byť sebemenšího náznaku přítomnosti alkoholu na fotografii. Část sklenice, která po výřezu stále na fotografii zůstala, cenzoři pro jistotu ještě zaretušovali.
Další fotografií podrobenou výřezu je záběr Klementa Gottwalda z roku 1948, podepisujícího zákon o prvním československém pětiletém plánu, který z fotografie touto cestou odstranil celou tehdejší vládu včetně tehdejšího předsedy vlády ČSR, Antonína Zápotockého.
V neposlední řadě obsahuje publikace také snímek, který vznikl o 10 měsíců později, a to s popiskem *„Klement Gottwald s Antonínem Zápotockým a Viliamem Širokým před odjezdem na Slovensko 26. srpna 1949“*. Popisek už je sám o sobě lživý, neboť původně byli rozhovoru účastni ještě ústřední tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský a druhý místopředseda vlády Zdeněk Fierlinger, ti byli ovšem z fotografie vyretušování. Rudolf Slánský z fotografií mizel z politických důvodů, neboť byl v roce 1952 odsouzen za spiknutí a následně popraven. Ze stejného důvodu zmizel z pozadí snímku z projevu Klementa Gottwalda na Staroměstském náměstí v roce 1948 i ministr zahraničí Vladimír Clementis.[42] Z téhož snímku zmizel i fotograf Karel Hájek, který údajně odváděl pozornost od řečnícího Gottwalda. Proč byl ale odstraněn Zdeněk Fierlinger ze záběru spolu s Rudolfem Slánským, není jasné, neboť se do politické nemilosti nikdy nedostal.[43]
Autorem převážné většiny retušovaných snímků je fotograf ČTK Jiří Rublič, u fotografií, ani nikde jinde v publikaci, ale autorství fotografií uvedeno není. Pouze autor portrétu v kruhové paspartě na titulní straně knihy, Vratislav Nechleba, je uveden v tiráži.

42 MOUCHA, Josef; *Clementis' cap.* Fotograf, 2006, V, č. 7, str. 90.
43 Popisek u fotografie z výstavy ČTK „Nežádoucí okamžiky“, snímek z 26. srpna 1949 – foto ČTK/Jiří Rublič.

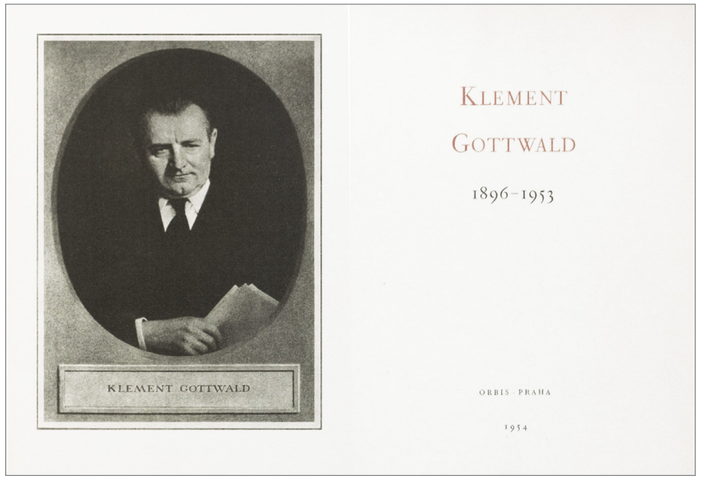

F212 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald 1896–1953,*
autor: Vratislav Nechleba

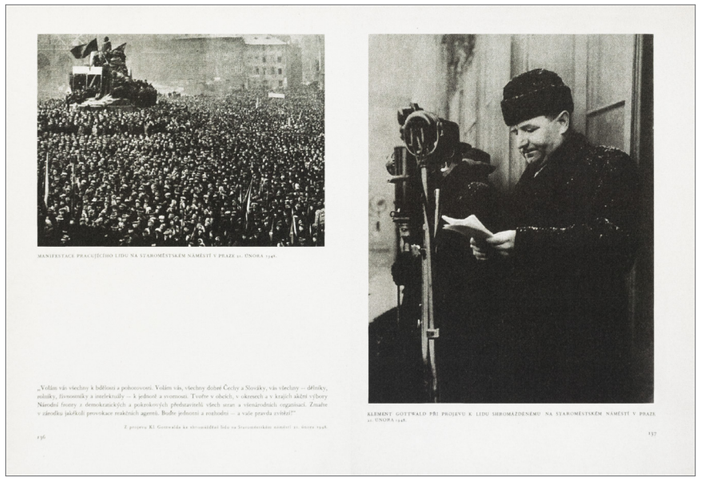

F213 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald 1896–1953,*
foto: neuvedeno

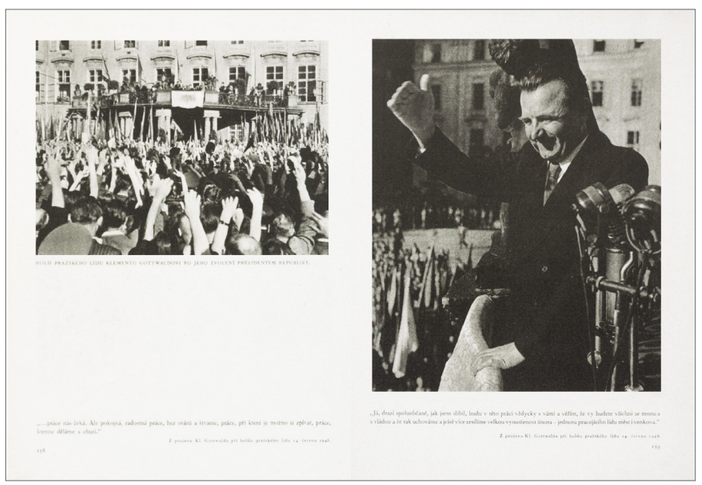

F214 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald 1896–1953,*
foto: neuvedeno

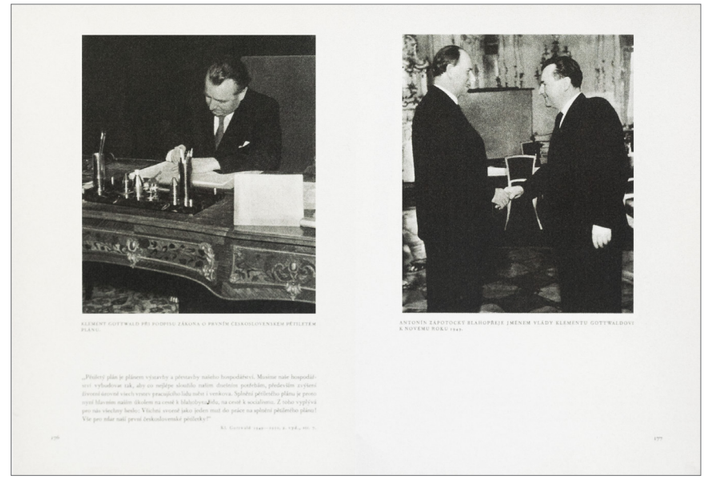

F215 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald 1896–1953,*
foto: neuvedeno

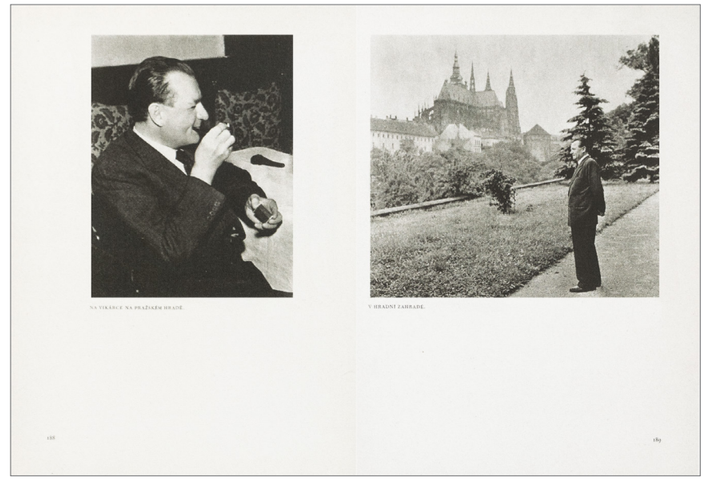

F216 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald 1896–1953,*
foto: neuvedeno

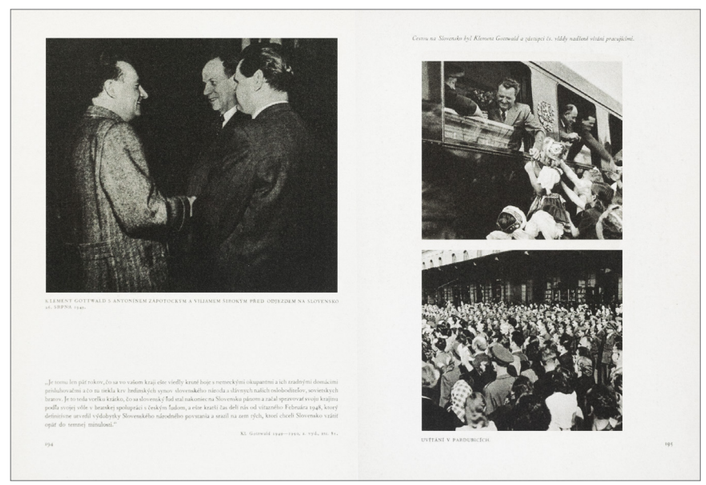

F217 Dvojstrana publikace *Klement Gottwald 1896–1953,*
foto: neuvedeno

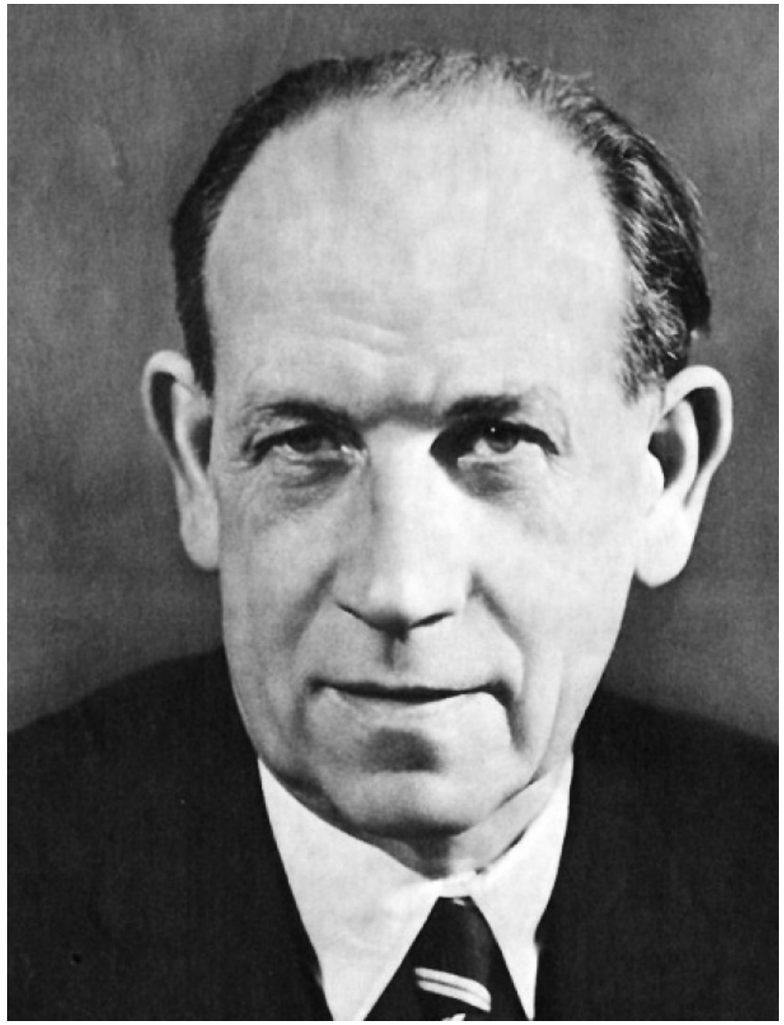

ZÁPOTOCKÝ

1953

1957

5.1 ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ

V pořadí pátý československý prezident a druhý prezident za nové Československé lidově socialistické republiky, to je Antonín Zápotocký. Jablko nepadlo daleko od stromu, když se Antonín Zápotocký, syn Ladislava Zápotockého – tehdejšího socialistického novináře a funkcionáře, spoluzakladatele českého sociálně demokratického a dělnického hnutí, stal redaktorem stranického tisku v sociálně demokratické straně na Kladensku. Za první světové války musel narukovat jako voják rakousko-uherské armády.

Jeho politická kariéra za první republiky byla velmi pestrá a slovní spojení jako „sociální demokracie“ či „dělnická rada“ v ní byla skloňována velmi často. Po vzniku Československa se stal jedním ze zakládajících členů levicové frakce v Československé sociální demokracii, zároveň byl organizátorem dělnických rad. V roce 1920 se zúčastnil sjezdu II. Komunistické Internacionály, kde se setkal s Leninem.[44] V prosinci téhož roku pak proběhla generální stávka na Kladensku, jíž byl Zápotocký jedním z hlavních organizátorů, a která mu pak později vynesla 9 měsíční pobyt v pankrácké věznici. Za tehdejší pokus účastníků o první komunistický převrat byl Zápotocký zatčen a následně odsouzen na 18 měsíců[45], odseděl si polovinu a následně byl prezidentem Masarykem amnestován. Své novinářské kořeny nezapřel ani ve věznici, kde se podílel na vydávání vězeňského časopisu.

V letech 1922–1925 byl generálním tajemníkem KSČ a po celou dobu první republiky členem poslanecké sněmovny.[46] Jeho kariéru v KSČ přerušilo podepsání Mnichovské dohody, kdy byla strana zakázána a rozpuštěna. Před nacisty se Zápotocký pokoušel uprchnout do SSSR v dubnu 1939, byl ale zatčen na polských hranicích a do února 1940 byl vězněn opět na Pankráci a dále pak ve věznici v Drážďanech. Odtud byl následně deportován do koncentračního tábora Sachsenhausen, kde strávil pět let.

Návrat z koncentračního tábora znamenal pro Zápotockého návrat zpět do politického dění, stal se předsedou Ústřední rady odborů, členem předsednictva ÚV KSČ a poslancem Národního shromáždění. Po tvz. „Vítězném únoru“ se již Zápotocký plně politicky exponoval, když byl Klementem Gottwaldem dosazen do pozice předsedy vlády a v této pozici setrval pět let. A právě Klementu Gottwaldovi byl až do jeho smrti v roce 1953 Zápotockým nejbližším spolupracovníkem a jako muž č. 2 tehdejšího Československa i prezidentovým následníkem.[47] S ním se i přímo podílel na vykonstruovaných procesech v padesátých letech.

Ještě jako tehdejší premiér převzal Zápotocký po prezidentu Benešovi i tradici vánočních projevů, Gottwald pronášel projevy novoroční, i tím měl být nenápadně potlačen význam Vánoc.[48] Naopak naprosto nápadným byl pak Zápotockého signál směrem k tehdy nežádoucímu křesťanství, když ve svém posledním vánočním projevu určil Ježíška jako symbol starých Vánoc a proměnil ho na Dědu Mráze.[49] O další absurditu se Zápotocký postaral už z křesla prezidenta republiky. Pár měsíců po jeho zvolení prezidentem republiky proběhla první měnová reforma, o níž v rozhlase Zápotocký ubezpečoval národ, že neproběhne. Hned druhý den ráno se z padesáti korun stala jedna a většina lidí tím přišla o své úspory.

Jako jediný z komunistických prezidentů měl Antonín Zápotocký umělecké ambice a jeho romány *Vstanou noví bojovníci* a *Rudá záře nad Kladnem* byly dokonce zfilmovány.

---

44 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Muž z lidu – Antonín Zápotocký*, 00:10:45 min.

45 MUCHA, Vilém. *Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu.* Praha: Olympia, 1975. Kapitola Prosincová porážka dělnické třídy, s. 55

46 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 99.

47 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Muž z lidu – Antonín Zápotocký*, 00:07:16 min.

48 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Muž z lidu – Antonín Zápotocký*, 00:23:17 min.

49 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Muž z lidu – Antonín Zápotocký*, 00:23:35 min.

F218 Titulní strana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

5.2 ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ, MINISTERSKÝ PŘEDSEDA REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

Fotografie / osobní archiv předsedy vlády, KSČ, ČTK, Karel Hájek, J. Schmidt
Vydal / Svět v obrazech, Praha, 1948
Texty / Miroslav Kárný
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / sešitová vazba, formát 20,5 x 29 cm
Počet / 47 stran, počet reprodukcí neuveden
Jazyk / český

Svět v obrazech vydává toto své číslo v zaměření na Antonína Zápotockého, tehdy ještě ve funkci ministerského předsedy. Úvodní text slovy Miroslava Kárného je v něm životopisem onoho ministerského předsedy s využitím stejného tónu jako u svého předchůdce Klementa Gottwalda, tedy s exponováním jeho dělnického původu a uvědoměním si „pravých hodnot socialismu“ už ranném dětství. V závěru tohoto adoračního soudružského vyprávění je Antonín Zápotocký označen jako dělník, revolucionář, budovatel a osoba hodná důvěry a úcty všech pracujících a celého národa.

Skupinovými snímky z mládí, snímkem ve vojenské uniformě za první světové války portrétem Zápotockého coby generálního tajemníka KSČ z roku 1923 vydání začíná. Téměř celostránková fotografie Zápotockého po osvobození z koncentračního tábora je dána do kontrastu s reportážní fotografií z jeho projevu za velké stávky v Karlově Huti z roku 1931. Následuje soubor běžných reportážně-novinářských snímků, jež jsou jakousi přehlídkou různých návštěv, zasedání, konferencí, projevů, rozhovorů a dalších příležitostí, kterých byl Antonín Zápotocký účasten. Na fotografiích se objevují i další pozdější prezidenti, Ludvík Svoboda (tehdy ve funkci ministra národní obrany) či Gustáv Husák coby tehdejší předseda Sboru pověřenců. Snímky v blízkosti Klementa Gottwalda jsou v podstatě samozřejmostí. Na dvou fotografiích se objevuje i osoba později popraveného Rudolfa Slánského.

Stejně jako ve většině případů zobrazování vysoce postavených mužů komunistické éry, i v tomto případě nejsou reportážní snímky nikterak zajímavé kompozicí, nýbrž reáliemi té doby. Pozornému oku diváka neujde trojice portrétů visící za Antonínem Zápotockým při vhazování hlasovacího lístku při volbách do Národního shromáždění v květnu 1948. Jsou za ním oficiální portréty Masaryka, Beneše a Stalina. O pár obrazových stran dále už pozorovatel najde fotografii Zápotockého při projevu na slučovacím sjezdu KSČ a strany sociálně demokratické, kde v pozadí visí naddimenzované portréty Gottwalda, Lenina a Stalina.

Za zmínku stojí účelně vytvořená inscenovaná fotografie Antonína Zápotockého ve volné chvilce, kdy si čte vydání Světa v obrazech, ovšem jeho zadní stranu tak, aby byla vidět obálka s portrétem Klementa Gottwalda, jedná se konkrétně o 21. číslo vydané 22. května v roce 1948.

Závěrem vydání je soubor fotografií s rodinnou tematikou, počínaje společným portrétem Zápotockého rodičů, přes snímek rodného domu, tance se ženou, fotografie s vnoučaty a konče rodinnými snímky ze zimní dovolené na lyžích v Krkonoších.

Poskytovatelé fotografií a fotografové jsou uvedeni v tiráži.

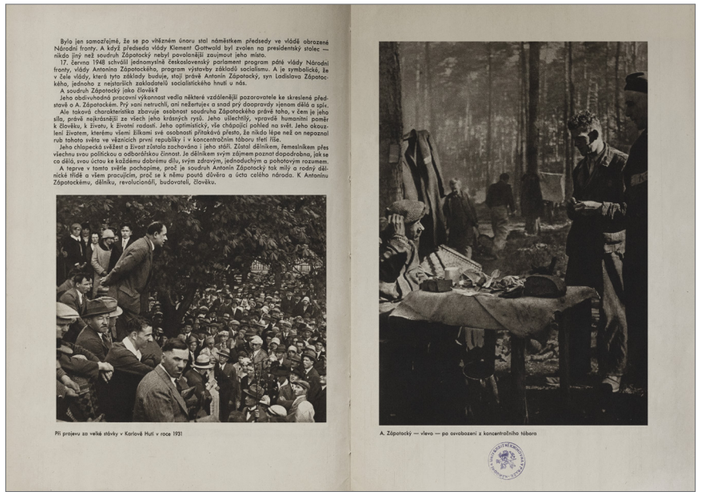

F219 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

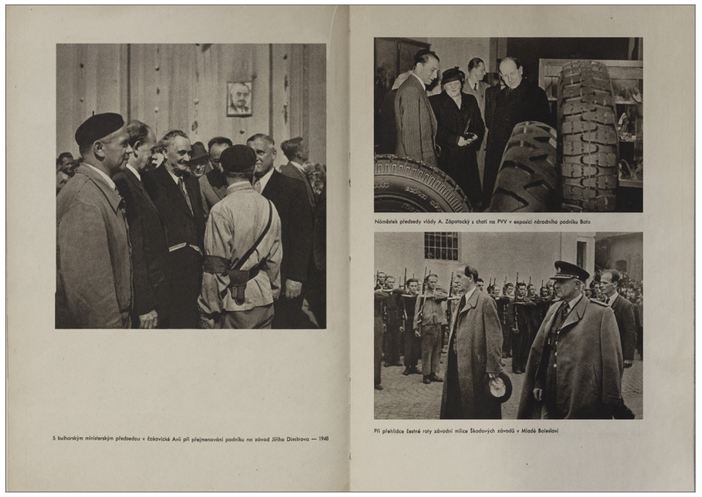

F220 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

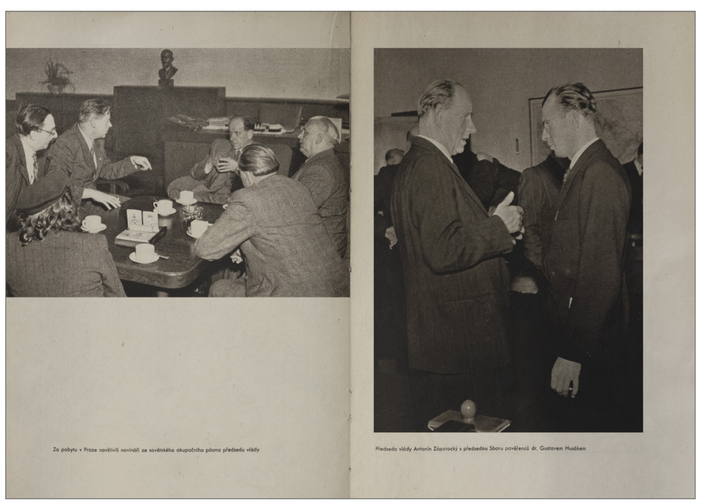

F221 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

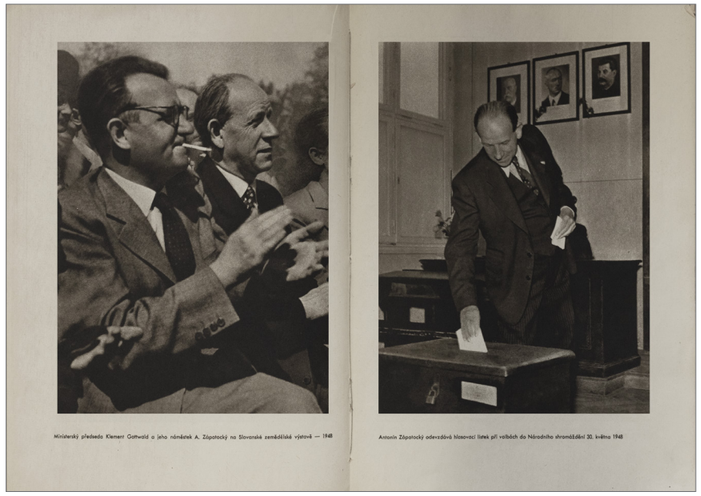

F222 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

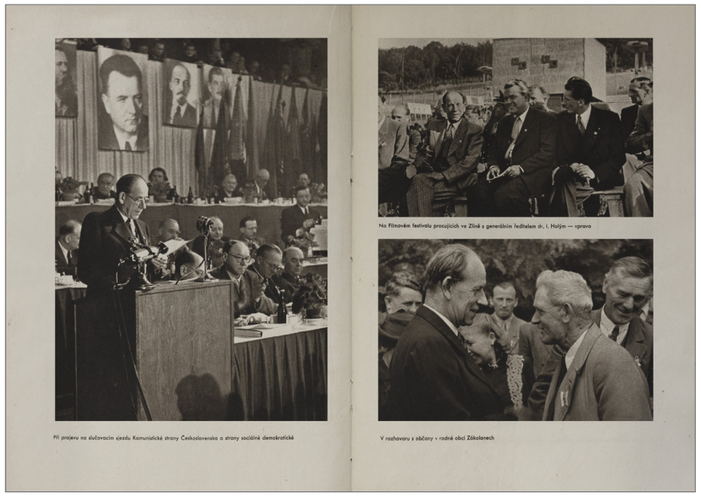

F223 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

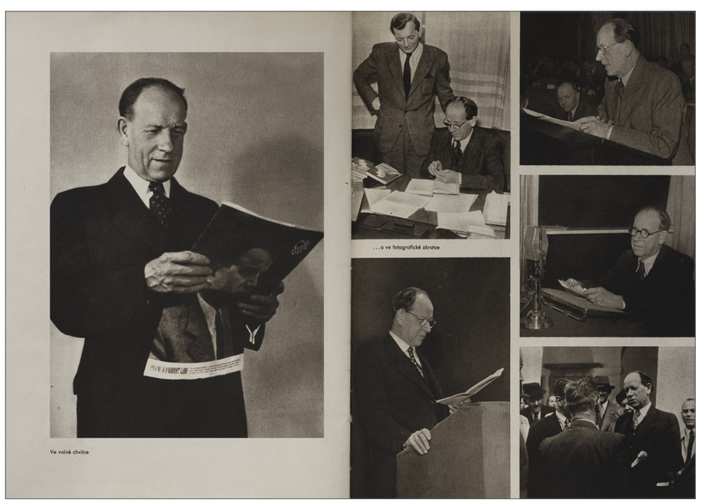

F224 Dvojstrana periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, foto: neuvedeno

F225 Obálka publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

5.3 ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ VE FOTOGRAFII

Fotografie / archiv KSČ, ČTK, Josef Hanka, Karel Schmidt, Karel Minc
Vydal / Orbis, Praha, 1951
Texty / Vladimír Rýpar, Miroslav Kárný
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Zpracování / pevná vazba, formát 21 x 26,5 cm, hlubotisk
Počet / nestránkováno, 89 reprodukcí
Jazyk / český

Nakladatelství Orbis vydalo ještě několik publikací s tématem politické osobnosti ve fotografii, v roce 1938 publikaci *Švehla ve fotografii*, v roce 1950 publikaci *Jan Šverma ve fotografii* a v roce 1951 také publikaci *Antonín Zápotocký ve fotografii.*
Publikace věnovaná tehdy ještě stále předsedovi vlády ČSR je uvedena předmluvou z pera Miroslava Kárného. Stejný text byl o tři roky dříve uveden ve vydání časopisu *Svět v obrazech*, který byl věnován Antonínu Zápotockému coby tehdejšímu ministerskému předsedovi, a který byl popisován v minulé kapitole.
Obrazová část je rozdělena do několika kapitol, kterou uvádí citát Antonína Zápotockého o provázanosti práce a budování socialismu a o ujištění o pevném spojenectví se Sovětským svazem.

První dvě kapitoly, *Mládí a práce v dělnickém hnutí* a *Bojovník za práva lidu v první republice*, jsou souborem snímků ve skoro stejném pořadí, jako byly otištěny na stránkách Světa v obrazech. Výraznější rozdílností je fotografie Antonína Zápotockého při zapáleném projevu za velké stávky v Karlově Huti v roce 1931, která je zde otištěna v plném formátu a stranově převrácená, těžko hádat, proč k ní vůbec došlo.[50]
Nejobsáhlejší obrazovou kapitolou je kapitola třetí *V čele odborového hnutí, při práci za socialistickou výstavbu vlasti*. Několik snímků z kapitoly již bylo také k vidění ve Světě v obrazech, zde je ovšem například použit jiný záběr Zápotockého při vhazování hlasovací lístku do urny při volbách do Národního shromáždění 30. května 1948 – jiný úhel pohledu totiž odstranil ze záběru oficiální portréty Masaryka, Beneše a Stalina. Jedním z mála kompozičně zdařilejších snímků je trojportrét Zápotockého s Klementem Gottwaldem a tehdejším bulharským ministerským předsedou Georgi Dimitrovem, kdy jejich postoj podle výšky vytvořil sestupnou diagonálu. Reportážně zdařilejší fotografií je pak snímek z Výstavy dějin revolučních bojů v Památníku osvobození, kde fotograf zachytil Zápotockého při pohledu na vysoko adjustované portréty Karla Marxe, Friedricha Engelse, V. I. Lenina a J. V. Stalina zrovna ve chvíli, kdy to vypadá jako by si Lenin Zápotockého prohlížel spatra.

V následující kapitole *Mezi svým lidem* je využito tendenčních snímků, v té době komunistická propaganda využívala především fotografií žen pracujících s úsměvem či fotografie mezi malými dětmi. Stejně tak, pokud se komunistická vrchnost nechávala fotografovat mezi prostým lidem, bylo to vždy mezi dělnictvem. Zápotocký je také několikrát zachycen jako přímo účastný práce, nikoliv jako pouze její přihlížející, což samozřejmě podporovalo dojem o Zápotockém jako o, tehdy oblíbeným slovním spojením řečeno, „jednom z lidu“.
Zápotockého spisovatelské ambice jsou doloženy na pár snímcích v kapitole *Publicista a spisovatel*, kdy k tomuto účelu slouží především divadelní a filmové výjevy ze Zápotockého knihy *Vstanou noví bojovníci*. Poslední kapitolou nazvanou *V soukromém životě* jsou pak rodinné portréty především s vnoučaty. A velmi příznačně je tato kapitola zakončena fotografií v kruhové paspartě při podaní ruky s Klementem Gottwaldem, navíc opatřenou agitačním citátem Antonína Zápotockého z února 1951.

50 Stranová převrácenost ověřena v publikaci ZÁPOTOCKÝ, Antonín. *Antonín Zápotocký 1884-1954: [obrazová monografie].* 1. vydání. Praha: Orbis, 1954.

Za předválečného stavu při zasedání VI. sjezdu KSČ roku 1931.

Při projevu za velké stávky v Karlově Bati v roce 1931.

F226 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

3. března 1948 : Zasedání nové Gottwaldovy vlády obrození Národní fronty, v níž byl Antonín Zápotocký jmenován místopředsedou vlády.

Antonín Zápotocký přivítá občanskou porotkyni při volbách do Národního shromáždění 30. května 1948.

F227 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

S bulharským ministerským předsedou Dimitrovem a předsedou vlády Klementem Gottwaldem v dubnu 1945.

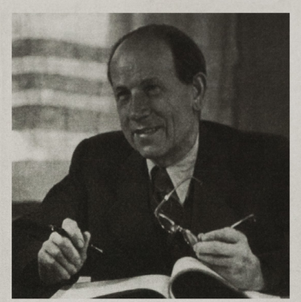

Portrét Antonína Zápotockého z května 1948.

F228 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

Na Výstavě dějin revolučních hnutí v Památníku osvobození.

Mezi horníckými učni v roce 1949.

F229 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

S členkami jednotného zemědělského družstva při nahlížení knì ve Stodůlkách u Prahy.

Po slavnostním nahlížení české chmele v Kožlanech na Žatecku.

F230 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

„Soukupení v Komunistické straně Československa pod vedením soudruha Klementa Gottwalda se všemi intrikami nepřátel zničujeme, náš pro vou zemi a její lid ochráníme. Přidržku splníme a nové dráhy ke šťastnému hospodářskému i kulturnímu rozvoji za...bůžu překlestíme!“

Antonín Zápotocký – 24. února 1951.

F231 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, foto: neuvedeno

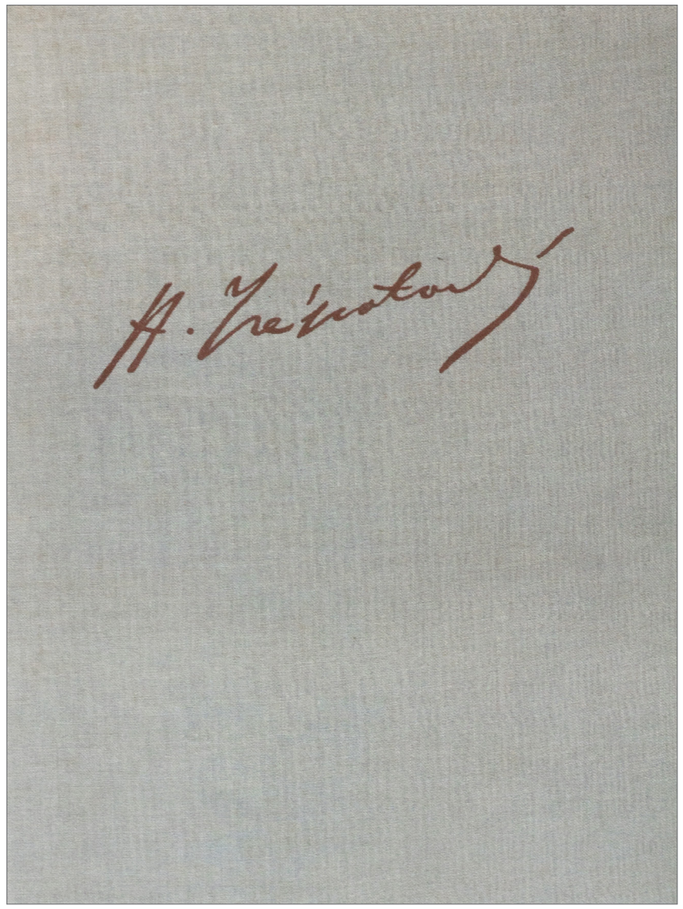

F232 Obálka publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*

5.4 ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ 1884–1954

Fotografie / neuvedeno
Vydal / Orbis, Praha, 1954
Texty / Ústav dějin Komunistické strany Československa
Úryvky a citace / Viliam Široký, V. I. Lenin, Václav Kopecký, Klement Gottwald, Jaromír Dolanský, Antonín Zápotocký, J. V. Stalin
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / pevná vazba, formát 23,5 x 31,5 cm, hlubotisk
Počet / 340 stran, 333 reprodukcí (včetně reprodukcí novin atd.)
Jazyk / český

Nakladatelství Orbis v roce 1954 vydalo tuto monumentálně pojatou publikaci o 340 stranách, kterou uspořádal Ústav dějin Komunistické strany Československa. Zmíněný ústav také dodal předmluvu publikace, která má za cíl *„přiblížit našim pracujícím bohatý, hrdinský život Antonína Zápotockého, naplněný prací a bojem a vítězství a lepší život pracujícího lidu"* [51], kterýmižto slovy končí tato předmluva. Uvedená je citátem tehdejšího předsedy československé vlády Viliama Širokého.
Dle těchto atributů jsou i fotografie s komentáři řazeny do deseti kapitol, které jsou mimo kapitoly o dětství seřazeny podle Zápotockého nejrůznějších „bojů", ať už se jedná o boje za ideje nebo proti fašismu.[52] Kapitoly jsou pod názvem ještě doplněny rozmezí let, které zobrazují, a to až na výjimku poslední kapitoly, která zobrazuje Antonína Zápotockého v tehdejším prezidentském úřadě.

Publikace přirozeně začíná kapitolou *Dětství a učňovská léta*, ostatně jak bylo v tu dobu zvykem, také nechybí vysvědčení ani výuční list. V této kapitole se více rozvádí osoba Ladislava Zápotockého, otce Antonína Novotného, který byl pro své komunistické ideje příkladným vzorem marxisticko-leninského smýšlení.
Monografie pokračuje kapitolou *Počátky revoluční činnosti*, oblíbeným tématem téže doby, kde se objevují portréty Zápotockého z různých životních etap, které jsou přerušovány buď reprodukcemi tiskovin, kresbami a fotografiemi s válečnou tematikou či reportážními fotografiemi z demonstrací. Velká část těchto reprodukcí se místopisně odehrává na Kladně.
Následují kapitoly již zmíněné za různé Zápotockého boje – kapitoly *Za marx-leninskou stranu, Za socialistickou republiku*, *Za jednotnou frontu všech pracujících proti kapitalismu* a *V boji proti hladu, bídě a nezaměstnanosti* jsou kombinací portrétů Zápotockého, fotografií z různých sjezdů a demonstrací, reprodukcí novin a jiných tiskovin. Ve druhé zmíněné kapitole nechybí v zařazení i reprodukce Zápotockého stranické legitimace po vzoru Klementa Gottwalda.
Obsahově málo početnou kapitolou je kapitola *Proti fašismu a válce, za obranu republiky*, kde se více prosazují plakáty a fotografie řečnícího Zápotockého. Za zmínku stojí diptych, který kapitolu zakončuje, a je jimi dvojice fotografií z roku 1938, dnes cenná pro ukázku reálií té doby. Ještě méně početnou kapitolou co do publikovaných reprodukcí je kapitola *Za svobodu českého a slovenského lidu*, která obsahuje pouze portréty Zápotockého po návratu z koncentračního tábora a reportážní fotografie z uvítání sovětské armády v ulicích Prahy.
Kapitoly *Za upevnění moci dělnické třídy v lidově demokratické republice* a *Za vybudování socialismu v naší vlasti* jsou těmi nejpočetnějšími kapitolami co do počtu portrétů Zápotockého při různých příležitostech, samozřejmě mnohokrát ve společnosti Klementa Gottwalda. Objevuje se zde také „trojportrét", který byl k vidění již v publikaci *Antonín Zápotocký ve fotografii*, avšak v jiném záběru. Také fotografie Zápotockého při volbách, kde jiný úhel pohledu fotografa odstranil ze snímku portréty Masaryka, Beneše a Stalina na zdi, byl k vidění v téže publikaci. Kapitolami přirozeně prostupují i oblíbené snímky propagandy jako prezident vypomáhající při brigádě, prezident ve společnosti pracujících žen či mezi dětmi.

Jak již bylo zmíněno, kapitola *Vpřed za vítězství socialismu a upevnění světového míru*, která se týká Zápotockého coby prezidenta, je nedatována, neboť v době vydání publikaci byl Antonín Zápotocký ještě v úřadu. Poslední část obrazové publikace začíná portréty Zápotockého ze skládání slibu a pokračuje přes kombinaci státnických povinností a různých návštěv až ke snímkům z nejrůznějších projevů.
Stejně jako Klement Gottwald je i Zápotocký v publikaci vylíčen jako člověk z dělnictva a pracujícího lidu. Ani u jedné fotografie není uveden autor.[53]
O 30 let později se dočkala znovuvydání, které ale zmenšilo její velikost na formát A5 a spolu s nekvalitním tiskem i uškodilo použitým obrazovým reprodukcím. Nutno ovšem dodat, že nebyla vydána jako obrazová monografie a použité fotografie slouží pouze jako ilustrační příloha ke 158 stránkovému textu.

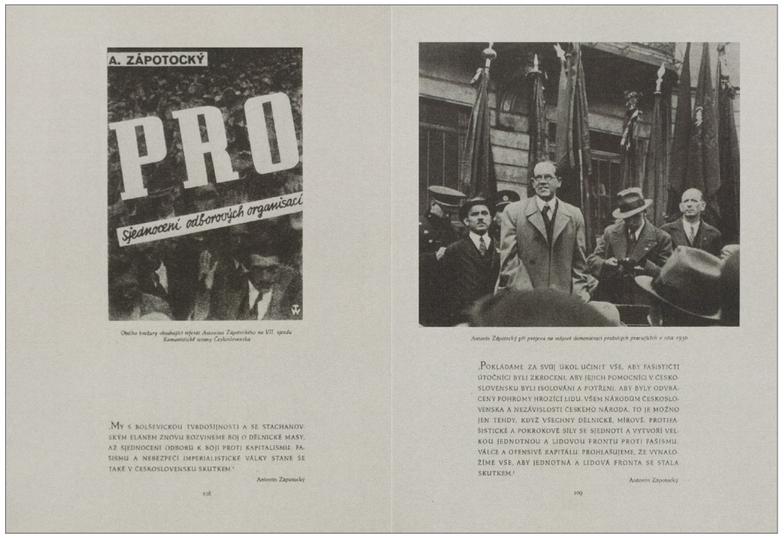

F233 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, foto: neuvedeno

51 ZÁPOTOCKÝ, Antonín. Antonín Zápotocký 1884-1954: [obrazová monografie]. 1. vydání. Praha: Orbis, 1954. str. 9.

52 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 110.

53 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 110.

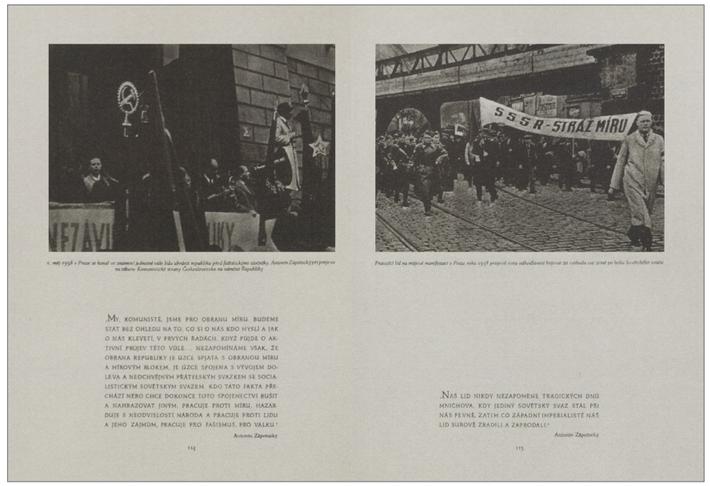

F234 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, foto: neuvedeno

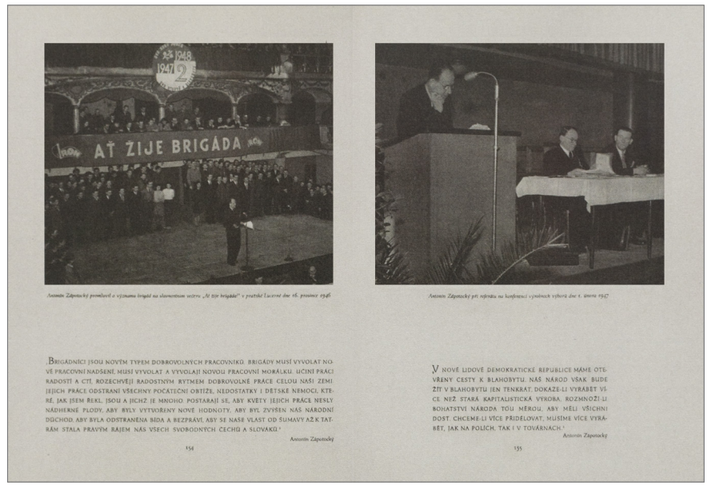

F235 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, foto: neuvedeno

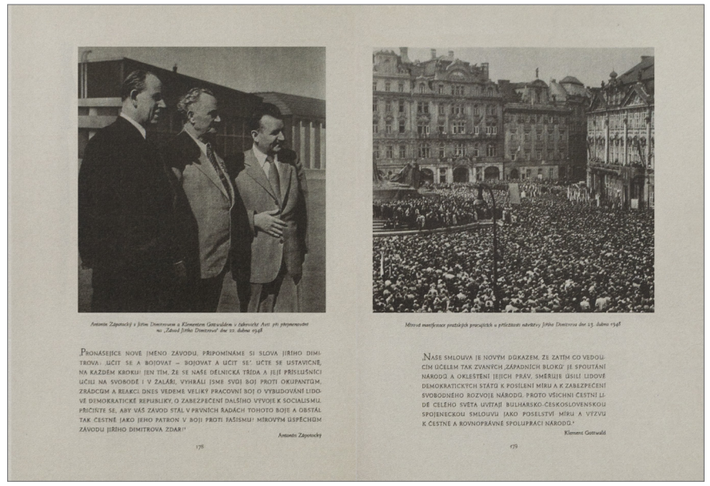

F236 Dvojstrana publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, foto: neuvedeno

NOVOTNÝ

1957

1968

6.1 ANTONÍN NOVOTNÝ

Nikdy neměl jiné ambice než oddaně sloužit komunistické straně a jen díky tomu se stal prezidentem.[54] V pořadí třetí z dělnických prezidentů svůj prezidentský úřad získal na přímé přání Moskvy a byl prvním, kdo se nechal titulovat jako „soudruh prezident“.[55] Bylo mu ovšem jasné, že cesta k reálné moci vede skrze aparát strany, po svém dlouholetém působení ve straně byl v roce 1953 zvolen prvním tajemníkem ÚV KSČ, jehož byl členem od roku 1946 a zůstal jím až do roku 1968.

Do KSČ ostatně vstoupil hned po jejím vzniku, a to v roce 1921, zároveň zde prošel řadou funkcí. Funkci okresního tajemníka strany v Hodoníně, kterou získal v roce 1937, musel po podepsání Mnichovské dohody opustit a vrátil se zpět do Prahy. Po zákazu a rozpuštění KSČ se zapojil do její ilegální činnosti, načež byl v roce 1941 zatčen a až do konce války vězněn v koncentračním táboře Mathausen.

Po válce opět naskočil na koleje komunistického vedení skrze působení ve funkci vedoucího tajemníka strany v Praze a o rok později již zmiňovaného členství v KSČ. Zásadní zvrat v jeho politické kariéře nastal roku 1951, kdy zasedání předsednictva strany narušilo vystoupení Klementa Gottwalda, který oznámil odvolání z funkce generálního tajemníka ÚV KSČ Rudolfa Slánského. Ten byl nahrazen šesti novými tajemníky, mezi nimi i Antonínem Novotným. Z titulu své nově nabyté funkce, mimo jiné, zcela vyhověl vyšetřovatelům Slánského procesu, když jim zpřístupnil archiv svého předchůdce.[56] Jakmile dostal funkci ve stranické centrále, stal se Novotný pravidelným návštěvníkem Sovětského velvyslanectví v Praze a v jeho politickém růstu sehrálo zásadní roli i přenesení konfliktu mezi ním a Antonínem Zápotockým právě směrem k Moskvě.[57] Novotného postavení se ještě více upevnilo tím, že po Gottwaldově smrti neobnovila KSČ funkci předsedy a z Novotného se tak stal první tajemník.

Ač očekávaným kandidátem na funkci prezidenta republiky byl po smrti Antonína Zápotockého tehdejší premiér Československa Viliam Široký, právě díky přátelským vztahům se sovětským prvním tajemníkem Nikitou Sergejevičem Chruščovem byl do funkce dosazen právě Antonín Novotný. V tu dobu byl Novotný s československou komunistickou reprezentací v Moskvě.

Z pozice hlavy státu se zasadil především o změnu názvu republiky, a to když byla v roce 1960 přijata nová ústava, která změnila Československou republiku na Československou socialistickou republiku (ČSSR) a byl zaveden i nový státní znak. V témže roce Novotný vyhlásil rozsáhlou amnestii, která osvobodila politické vězně z padesátých let, ale také například i pozdějšího prezidenta, tehdy odsouzeného na doživotí, Gustáva Husáka.

Novotný ovšem stále kladl větší důraz na svou funkci nejvyššího úředníka v zemi, tedy prvního tajemníka ÚV KSČ, o úřad projevil větší zájem až ve chvíli, kdy ho v roce 1968 z pomyslného trůnu v KSČ sesadil Alexander Dubček. Stalo se tak proto, že Novotný v roce 1967 odmítl přijetí vojsk na území Československa, čímž zároveň přišel o dosavadní zásadní podporu Sovětského svazu.

V březnu 1968 pak abdikoval na funkci prezidenta, v květnu 1968 byl pak odvolán ze všech funkcí, přičemž za jeho úlohu v politických procesech a oddalování rehabilitací mu bylo pozastaveno členství v KSČ. To mu bylo vráceno v období normalizace o tři roky později, do politického života se však už nevrátil.

---

54 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Těžkosti Antonína Novotného*, 00:01:32 min.

55 http://www.ceskatelevize.cz/prezident-2013/casova-osa/?_ga=2.123111875.956298522.1649759470-421306412.1649759470.

56 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Těžkosti Antonína Novotného*, 00:06:03 min.

57 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Těžkosti Antonína Novotného*, 00:06:25 min.

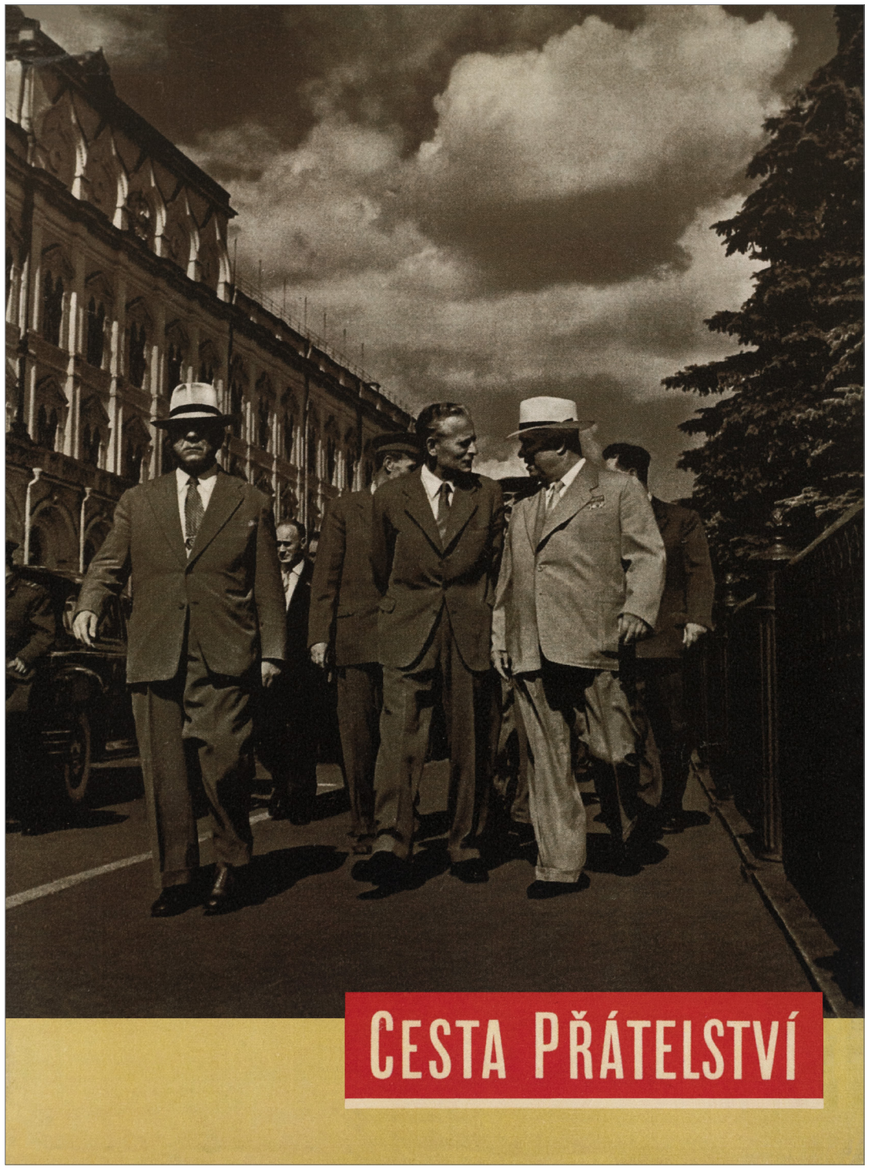

F237 Obálka publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp

6.2 CESTA PŘÁTELSTVÍ

Fotografie / Vilém Kropp, Vladimír Žitný, Rostislav Novák (ČTK), Erich Einhorn, TASS
Vydal / Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1958
Texty / František Branislav, Josef Vávra
Grafická úprava / Vilém Ambrosi
Vazba, kresby a mapka / Bohumil Vančura
Zpracování / měkká vazba, formát 28,5 x 20 cm, hlubotisk, tisk Orbis, n. p., Praha – Smíchov
Počet / 13 stran textové části, 49 volných listů s reprodukcemi, 61 reprodukcí
Jazyk / český, ruský
Překlad / neuvedeno

U Antonína Novotného lze jako u jediného z devíti československých prezidentů dohledat pouze publikaci, která narozdíl od ostatních prezidentů nevznikla jako obrazová monografie cíleně s jeho portréty, reportážními a dokumentačními záběry z jeho prezidentského úřadování či fotografiemi ze soukromého života. Motivem pro vydání samostatné publikace se tedy stala Novotného *„Cesta přátelství“* do Sovětského svazu, jež byla využita jako prostředek k utvrzení o vzájemném bratrském a v tu dobu neustále zmiňovaném nerozlučném vztahu s touto velmocí. K tomuto účelu je v publikaci využito nejenom reportážních snímků z oné cesty, ale i fotografií doplňujících snímky státníků. Komunistická propaganda ráda využívala fotografií jásajících davů či dětí, nejinak tomu je i v této publikaci.
„Cestou přátelství pro dobro národů a mír všeho lidstva.“ [58] Úvodem, který sepsal František Branislav, je třístránková óda na Sovětský svaz. Je také autorem oslavných básní, které kromě komentářů doprovází některé fotografie. Oficiální cesta proběhla na pozvání ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu a presidia Nejvyššího sovětu SSSR a měla být k tomu také patřičně nafotografována. Snímky mnohdy vynikají (v rámci fotografovaného tématu) překvapivě kvalitní a zajímavou kompozicí. Autorem největšího počtu snímků (celkem 77) je totiž fotograf a držitel první ceny v kategorii žánrový snímek v soutěži World Press Photo z roku 1959 Vilém Kropp, který publikaci uspořádal.

Obrazovou část publikace uvádí snímek Antonína Novotného z uvítání, dále pak fotografie dětských pionýrů v kombinaci se záběrem polibku Novotného s Nikitou Sergejevičem Chruščovem ihned po výstupu z letadla. Záběr na několik občanů fotografujících příjezd prezidenta a fotografie z bujarého uvítání přechází v reportáž z jednání a návštěv měst, dále pak záběry z přehlídek, projevů a dalších. Motiv potlesku a vítání davy je jedním z nejčastějších, stejně tak jako užití básní, které mají diváka utvrdit o pevném přátelství mezi oběma zeměmi, umocněným fotografiemi jako například snímek davu lidí vítajících Novotného a držících transparent *„Ať žije nerozporné bratrské česko-sovětské přátelství“.* Přivítání v každém městě a pompéznost celé akce, která má mimo jiné ukázat také krásy a pevnost Sovětského svazu, ukazují snímky hudebníků či dívek s květinami.

Nechybí ani často využívané propagandistické motivy dětí jako fotografie dívky držící v rukou holubici, jakožto symbol míru nebo snímek mávajících dívek v krojích a vyzdvihujících nad hlavu květiny k přivítání prezidenta. Osoba prezidenta je stavěna na piedestal a má suplovat hrdinu v dětských očích, k čemuž jsou používány snímky s dětmi a komentářem s přímým oslovením jako *„Nestyď se, děvenko, pěkně podej ruku!”* nebo *„Takový den, chlapče, jsi ještě nezažil!”*.
Reportáž uzavírají záběry pořízené Vilémem Kroppem z letadla před jeho vzletem, následované fotografií příjezdu auta s prezidentem na Pražský hrad, vítaného opět davy lidí, ukončené snímkem zaplněného třetího nádvoří Pražského hradu několik dní po příletu prezidenta.
Kresba plánku celé cesty, zpracovaná Bohumilem Vančurou, předchází závěru, kterým je podrobný popis Josefa Vávry oné cesty tehdejší hlavy státu Antonína Novotného 2. července 1958 do SSSR, po němž následuje přepis v ruštině.

58 KROPP, Vilém. Cesta přátelství: Soudruh Antonín Novotný na přátelské návštěvě Sovětského svazu v červenci 1958. 1. vydání. Praha: SPN, 1960. list č. 43.

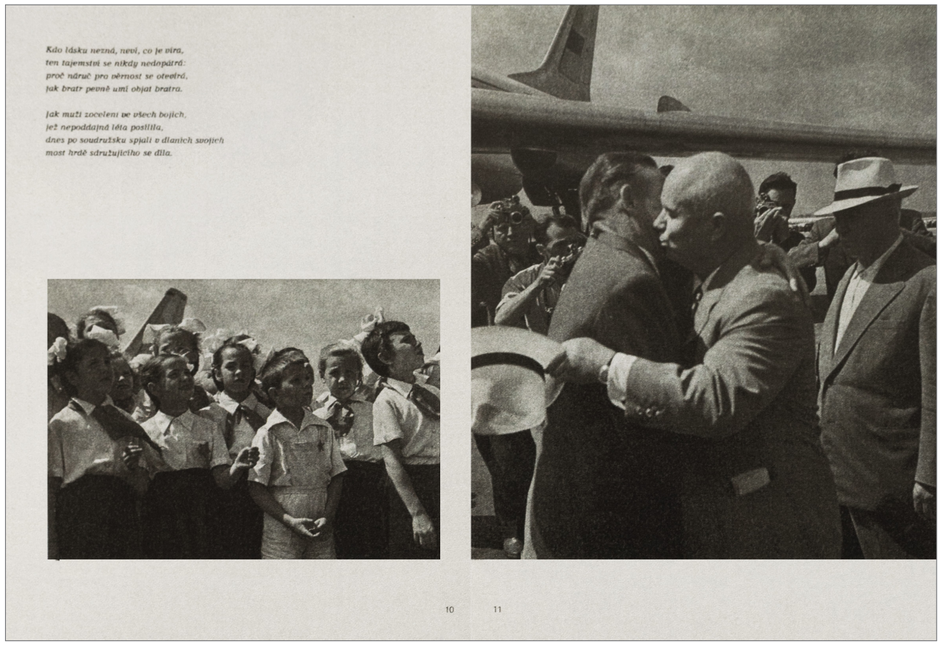

F238 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp

F239 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vladimír Žitný (vlevo) a Vilém Kropp (vpravo)

F240 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp

F241 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp

F242 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp (vlevo) a Vladimír Žitný (vpravo)

F243 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp

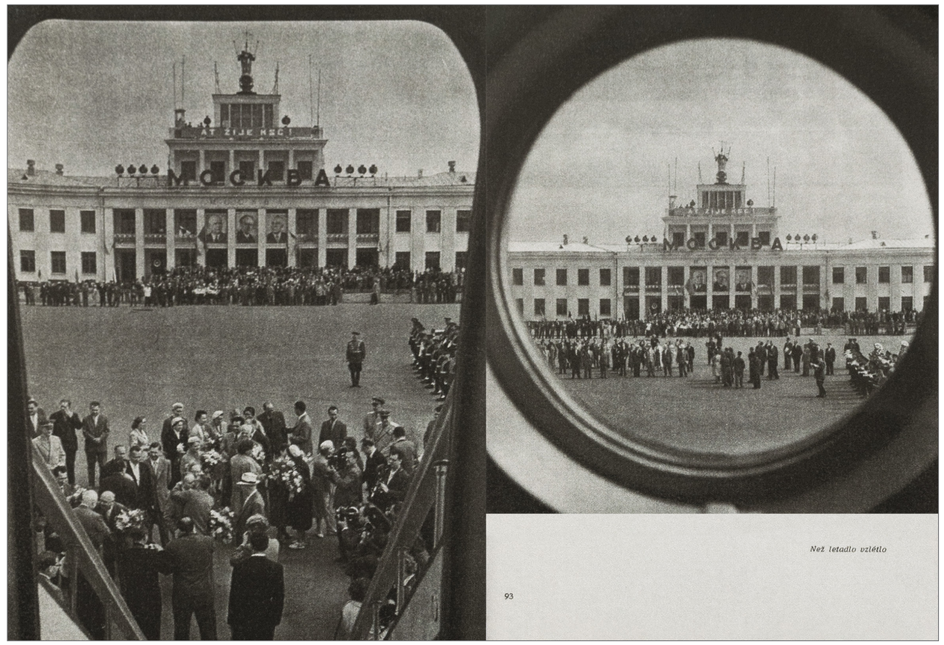

F244 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Vilém Kropp

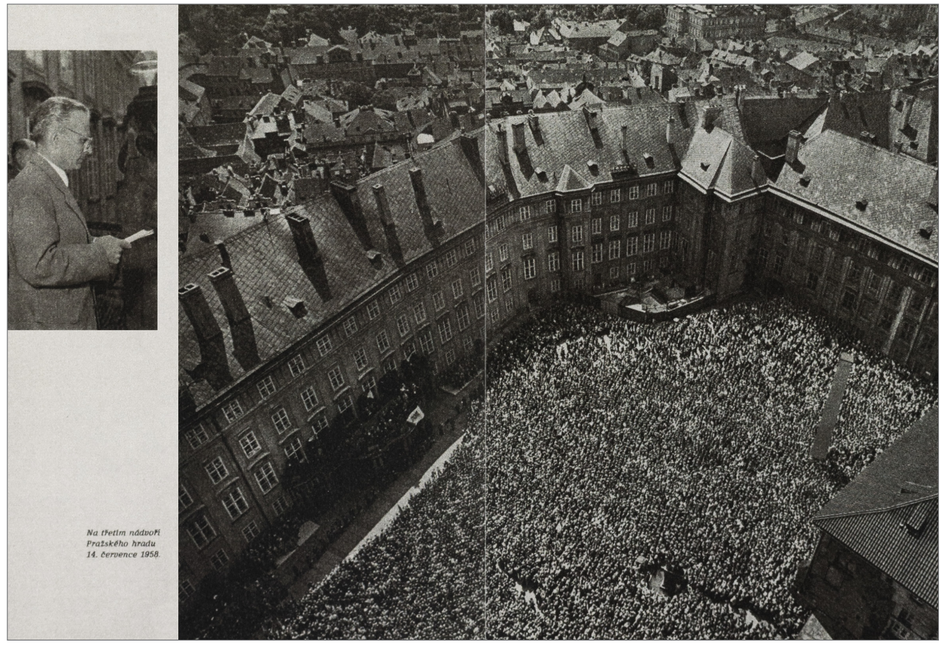

F245 Dvojstrana publikace *Cesta přátelství*, foto: Erich Einhorn

SVOBODA

1968

1975

7.1 LUDVÍK SVOBODA

Při vzpomínce na Ludvíka Svobodu člověka nenapadne jako první slovo prezident, ale na mysl vytane ihned slovo voják. Jako takový prošel řadou vojenských funkcí a také hodností. Při první světové válce, ještě jako devatenáctiletý mladík, byl Ludvík Svoboda povolán do armády, za tři měsíce ovšem padl do zajetí a po roce v zajateckém táboře vstoupil do československých legií. V Rusku také přestoupil na pravoslaví a nechal se pokřtít. Válečný křest absolvoval v bitvě u Zborova, za bojů na transsibiřské magistrále bojoval proti Rudé armádě. Do Československa se vrátil v roce 1920 v hodnosti kapitána, demobilizoval a vrátil se na statek, odkud byl povolán do armády.

Ludvík Svoboda si byl vědom obětí československých legií, bez kterých by patrně nevznikla samostatná Československá republika a tradice legií se pokoušel i v komunistickém Československu alespoň připomínat.[59] Po válce vstoupil i do nově vzniklé československé armády. Oblast působení armády, tedy Užhorod, inspiroval Ludvíka Svobodu k tomu, aby se naučil maďarsky. V Užhorodu tehdy vedle sebe žili Rusíni, Židé, Češi, Slováci a Maďaři a Svoboda se nedokázal smířit s tím, že mu vojáci nerozumí. Po návratu na Moravu byl Svoboda povýšen a maďarštinu pak dokonce vyučoval na Vojenské akademii v Hranicích.

Po nacistické okupaci Československa Svoboda odešel do Polska, bylo mu jasné, že v okupovaném Československu toho moc nezmůže, a nebo jen velmi málo. V Polsku se stal jedním z velitelů, později je ale jeho legion přepaden a jeho drtivá většina internována v SSSR. Krátce poté, co zaútočil Hitler na Sovětský svaz, se Svoboda rozhodujícím způsobem, společně s Heliodorem Píkou, podílel na zorganizování 1. československého samostatného polního praporu na úpatí Uralu, v městě Buzuluku. Londýnský ministr národní obrany jmenoval Svobodu jeho velitelem. Prosazoval aktivní účast před plněním pouhého symbolu, a tak se často ocital v první linii.[60]

Vztah mezi Svobodu a Píkou nebyl ideální, zejména proto, že Svoboda podnikal kroky se Sovětským svazem, a to v rozporu s pokyny svých londýnských nadřízených. Jedním z těchto kroků bylo Svobodovo pozvání delegace moskevského vedení Komunistické strany v čele s Klementem Gottwaldem do Buzuluku, kde Gottwald následně slíbil podporu strany Svobodovi. Gottwald začal jednotku propagandisticky využívat a posilovat tajnou roli komunistů v jejím středu.[61] Bez vědomí nadřízených Svoboda také jednal se Stalinem o odeslání jednotky na frontu. Svoboda se stále více profiloval jako vojensko-politický prosovětský a progottwaldovský činitel.

Po návratu z války byl Svoboda jmenován ministrem národní obrany a povýšen na armádního generála. Po válce také zastával nejradikálnější názor, co se týká odsunu Němců. Svou věrnost slíbil tehdejšímu prezidentovi Benešovi coby vrchnímu veliteli ozbrojených sil, avšak zároveň pojila Svobodu k sovětským soudruhům silná vazba. Usiloval o to, aby byla armáda ušetřena stranicko-politických sporů a nezasahovala do záležitostí vnitřní politiky, což znamenalo, že komunistickému převratu v únoru 1948 v podstatě přihlížel. Také tím, že zaujal prokomunistický postoj a nepodal demisi. V říjnu pak vstoupil do KSČ.

Po svém zatčení žádá generál Heliodor Píka o milost tehdejšího prezidenta Klementa Gottwalda, ministerstvo národní obrany však neshledá důvod k tomu, aby navrhlo udělení milosti. Také Antonín Zápotocký trval na zamítnutí žádosti. Heliodor Píka byl oběšen v červnu 1949.

V roce 1950 byl Ludvík Svoboda odstaven, odvolán z funkce ministra národní obrany a nahrazen Alexejem Čepičkou, zeťem Klementa Gottwalda. V roce 1952 byl zatčen za údajnou přípravu vojenského převratu a vězněn na Pankráci, díky svým přátelským vztahům se Sovětským svazem byl však po pár měsících propuštěn a odešel do důchodu.[62] Přátelství ještě z války se Stalinovým nástupcem Nikitou Sergejevičem Chruščovem navrátilo Svobodu zpět do politického života.

V druhé polovině 60. let se Svoboda angažuje ve snaze napravit chyby, kterých se sám dopouštěl.

Na Svobodův nečekaný návrat do vrcholné politiky měly vliv události pražského jara. Když sovětsští okupanti překročili hranice Československa, na prezidentském křesle už seděl Ludvík Svoboda, a to už od března 1968, poté co tehdejší prezident Antonín Novotný abdikoval. Svoboda byl invazí velmi zaskočen, druhý den odmítl návrh na kolaborantskou dělnicko-rolnickou vládu jako legitimizaci dané situace. S delegací pak odletěl do Moskvy, kde po jednání nakonec souhlas s okupací podepsal. Domníval se, že jeho podpis na protokolu (který ale z ústavního hlediska neměl právo podepisovat) zabrání krveprolití a povede k odchodu vojsk z okupované země. Moskevský protokol však vedl k legalizaci jejich pobytu a také k likvidaci pražského jara. Rozhýbal proces tzv. normalizace, který vedl k novým politickým čistkám, emigracím, kádrování, persekucím, kulturnímu i hospodářskému úpadku a ještě hlubší podřízenosti Moskvě v čele s generálním tajemníkem ÚV KSČ Gustávem Husákem.[63] Svobodův podpis lze také nalézt na tzv. pendrekovém zákoně proti lidem projevujícím odpor vůči sovětské okupaci.[64]

V roce 1973 byl pak Ludvík Svoboda zvolen do funkce prezidenta podruhé, jeho zdravotní stav už byl ale vážný, a tak nedokázal přečíst celý prezidentský slib. Následně pak společně s Gustávem Husákem dekorovali na Pražském hradě sovětského vůdce Leonida Iljiče Brežněva. Soudruzi tak vděčně děkovali svému okupantovi, hlouběji sklonit hlavu již nebylo možné.

Po několika mozkových příhodách projevil Svoboda opakovaně přání odstoupit z funkce a chtěl podat demisi. Gustáv Husák ale potřeboval ještě čas k získání svého stranického povýšení, a tak Svobodovo prezidentování ukončil v roce 1975 až k tomuto účelu nově přijatý zákon, který změnil ústavu. V roce 1979 Ludvík Svoboda zemřel.

59 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Poslušný generál*, 00:04:14 min.

60 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 123.

61 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Poslušný generál*, 00:11:57 min.

62 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 123.

63 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Poslušný generál*, 00:45:33 min.

64 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 123.

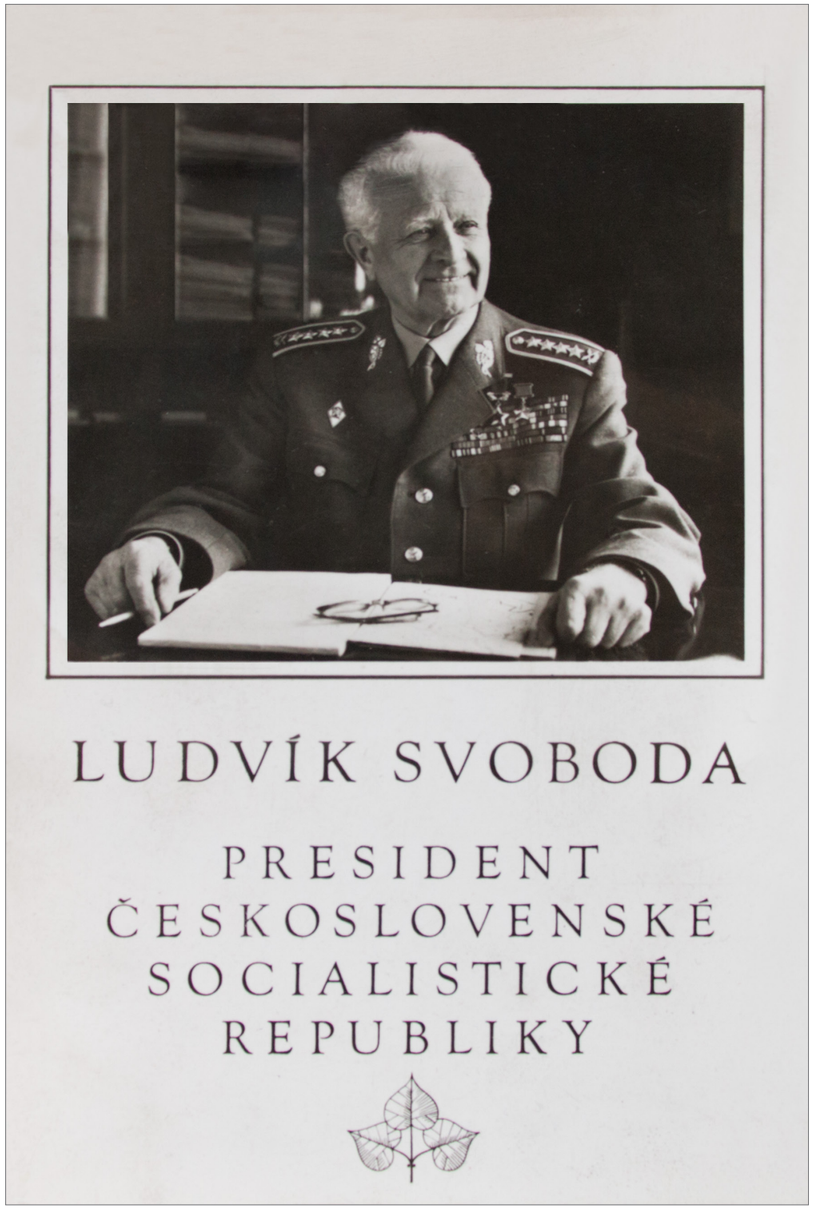

F246 Obálka publikace *Ludvík Svoboda: prezident Československé socialistické republiky*, foto: L. Vondráček

7.2 LUDVÍK SVOBODA: PRESIDENT ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

Fotografie / ČTK, archiv Vojenského historického ústavu Praha
Vydal / Pressfoto, Praha, 1968
Texty / dr. Tibor Hochsteiger, CSc
Grafická úprava / neuvedeno
Zpracování / fotografický soubor v měkké obálce, formát 18 x 12 cm, tisk n. p. Polygrafia
Počet / 4 strany textové části, 11 volných reprodukcí
Jazyk / český

V publikacích i v politickém životě Ludvíka Svobody nejvíce rezonuje fakt, že byl po dlouhá léta armádním generálem. Vydávání publikací o prezidentech v komunistické éře je využíváno především k adoračním a agitačním komentářům či k utvrzení o přátelských vztazích se Sovětským svazem, nejinak je tomu i u Ludvíka Svobody.[65]
Úvodem je čtyřstránkový agitační text sepsaný plukovníkem Tiborem Hochsteigerem, který rozebírá životopis Ludvíka Svobody a zaměřuje se v něm zejména na jeho aktivní účast ve válkách. S touto tematikou také pracuje i fotografický soubor, který zachycuje a předkládá osobu Ludvíka Svobody především jako armádního generála a vojáka v obou světových válkách.
Rozkládací obálku tvoří titulní portrét Ludvíka Svobody v uniformě coby armádního generála, pravou a levou stranu obálky pak reportážní fotografie pohlednicového formátu – snímek Ludvíka Svobody jako nového prezidenta ČSSR při přehlížení čestné jednotky Hradní stráže a snímek tehdejšího pplk. Ludvíka Svobody v SSSR v roce 1942.
Fotografický soubor nadále pracuje s pohlednicovým formátem a kromě již zmíněné tematiky Svobody coby vojáka a armádního generála soubor obsahuje i rodinnou fotografii se ženou, dcerou a synem, ten byl v roce 1942 ve věku pouhých 17 let popraven nacisty v koncentračním táboře Mauthausen.
Soubor zakončují poslední dvě fotografie, které se již vztahují k prezidentskému období, prvním je snímek Ludvíka Svobody při skládání prezidentského slibu po zvolení prezidentem Československé socialistické republiky, druhým pak snímek ze stejného dne při přípitku s tehdejším prvním tajemníkem ÚV KSČ, Alexandrem Dubčekem.
Všechny fotografie jsou označeny jménem autora, případně názvem agentury či ústavu, přičemž největší zastoupení má archiv Vojenského historického ústavu Praha a dále pak samozřejmě fotografové ČTK. Tento formát publikace je u Ludvíka Svobody jedinou dohledatelnou monografií, o 4 roky později vydalo nakladatelství Orbis fotografický soubor téměř stejného formátu.

65 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 131.

F247 Rozložená obálka publikace *Ludvík Svoboda: prezident Československé socialistické republiky*, foto: ČTK (vlevo), L. Vondráček (uprostřed) a ČTK – O. Pícha (vpravo)

F248 Strana publikace *Ludvík Svoboda: prezident Československé socialistické republiky*, foto: František Holubovský

F249 Strana publikace *Ludvík Svoboda: prezident Československé socialistické republiky*, foto: ČTK – J. Finda

F250 Strana publikace *Ludvík Svoboda: prezident Československé socialistické republiky*, foto: archiv Vojenského historického ústavu Praha

F251 Strana publikace *Ludvík Svoboda: prezident Československé socialistické republiky*, foto: ČTK

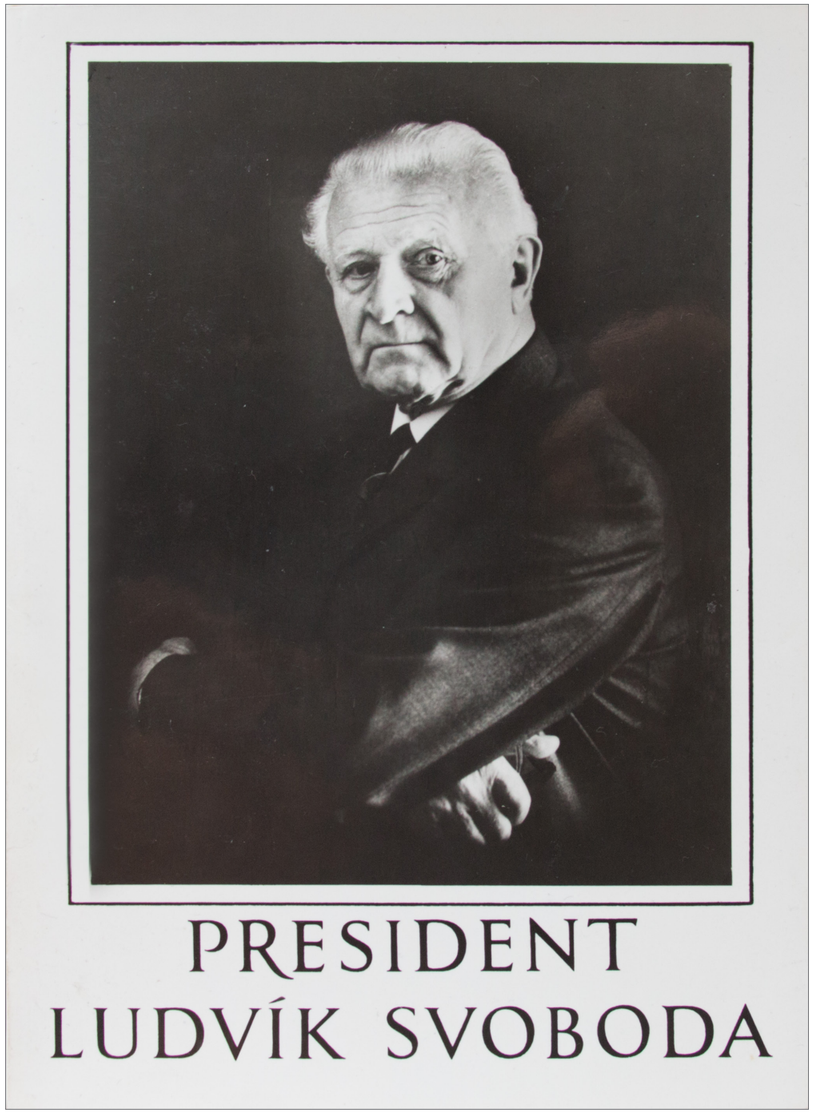

F252 Obálka publikace *President Ludvík Svoboda*, foto: Jiří Všetečka (v publikaci neuvedeno)

7.3 PRESIDENT LUDVÍK SVOBODA

Fotografie / neuvedeno
Vydal / Orbis, Praha, 1972
Texty / Vlastimil Kožnar
Grafická úprava / Miloš Pozděna
Zpracování / fotografický soubor v měkké obálce, formát 17,5 x 13 cm, tisk n. p. Polygrafia
Počet / 16 stran textové části, 12 volných reprodukcí
Jazyk / český

Stejně jako v předchozí publikaci, dá-li se však za publikaci označit, je pro prezentaci fotografií zvolen princip samostatných pohlednic. Předmluvu sepsal Vlastimil Kožnar a nešetří v ní adoračními výzvami směrem k divákovi. Poukazováním na fakt, že Ludvík Svoboda byl armádním generálem, vybízí Kožnarův text k pohledu na tehdejšího prezidenta Československé socialistické republiky s co největší úctou a láskou, neboť „lidé svého presidenta mají rádi"[66].
Pro opět rozkládací obálku jsou zvoleny tři portréty – studiový portrét Ludvíka Svobody, dále pak portrét při četbě knihy a dokumentační fotografie při práci na zahrádce se ženou Irenou.
Ačkoliv to v publikaci není nikde uvedeno, autorem studiového portrétu je Jiří Všetečka, který do fotografie ještě zasáhl retuší, neboť na originálu z Národního archivu se v pozadí nachází muž.[67]

Fotografický soubor začíná třemi portréty – oficiálním portrétem Ludvíka Svobody jako prezidenta tehdejší ČSSR, dále pak portrétem v uniformě, ukazujícím Ludvíka Svobodu jako vrchního velitele československých ozbrojených sil a portrétem při novoročním projevu. Dále pokračuje snímky v rozhovoru s Gustávem Husákem, které jsou doplněny o komentáře, popisující jejich údajný velmi vřelý a srdečný vztah. Ten samý pocit má v divákovi vyvolat i fotografie s ženami žádajícími o Svobodův podpis a snímky z návštěv zemědělců a pracujícího lidu. Zbytek souboru tvoří dokumentační fotografie z různých projevů, návštěv a audiencí, především s představiteli Sovětského svazu. Celý soubor se snaží ukázat Ludvíka Svobodu v co nejkomplexnějším pojetí – od armádního generála přes člověka se zájmem o lid a osobnost udržující přátelské svazky se Sovětským svazem po celebritu rozdávající podpisy.[68]
Všechny fotografie jak na obálce, tak v souboru jsou opatřeny komentářem, autoři snímků ovšem nejsou nikde uvedeni. Zajímavým faktem je, že publikace, které o Ludvíku Svobodovi vyšly, ani fotografie, nejsou v příliš kvalitním provedení. Lze se tak pouze domnívat, zda–li taková prezidentská alba nevyšla již jen z nutnosti a tradice vydávání publikací o tehdejších hlavách státu.

66 KOŽNAR, Vlastimil. *President Ludvík Svoboda*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1972. 16 stran a 12 obrazových příloh, str. 7.
67 Zdroj: www.itf.cz/dokumenty/hana-connor-bakalarska-prace2017-web.pdf.
68 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích*. Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 131.

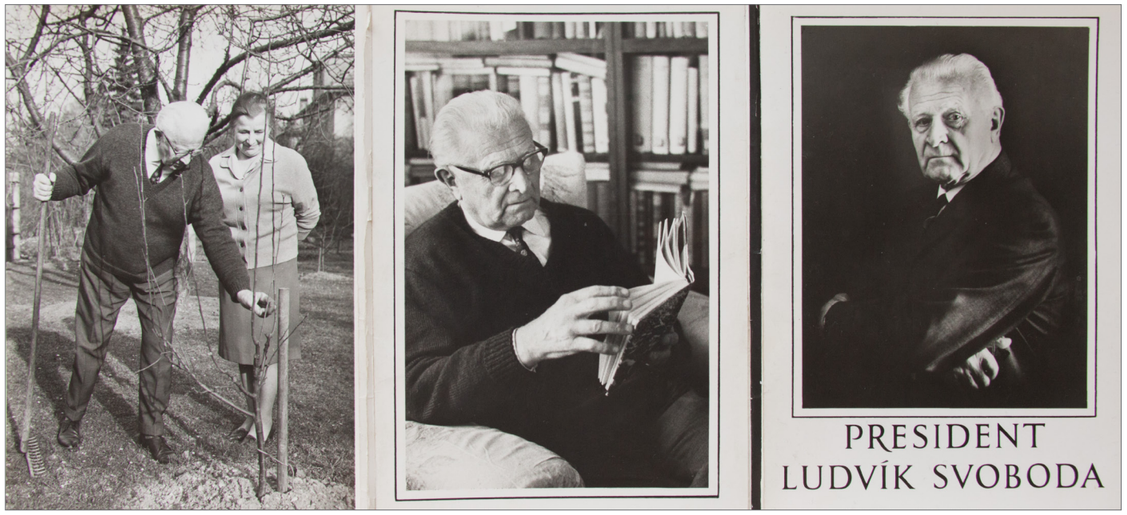

F253 Rozložená obálka publikace *President Ludvík Svoboda*, foto: neuvedeno

F254 Strana publikace *President Ludvík Svoboda*, foto: neuvedeno

F255 Strana publikace *President Ludvík Svoboda*, foto: neuvedeno

F256 Strana publikace *President Ludvík Svoboda*, foto: neuvedeno

F257 Strana publikace *President Ludvík Svoboda*, foto: neuvedeno

HUSÁK

1975

1989

8.1 GUSTÁV HUSÁK

První a jediný prezident tehdejšího Československa se slovenským původem, Gustáv Husák, setrval v prezidentském úřadu 14,5 roku. 18 let byl generálním tajemníkem ÚV KSČ. Svou kariéru v Komunistické straně Československa započal vystudovaný právník a levicově smýšlející Gustáv Husák již za svých studentských let, a to v roce 1933, kdy do strany vstoupil. Během druhé světové války se aktivně účastnil Slovenského národního povstání, byl místopředsedou povstalecké Slovenské národní rady a taktéž místopředsedou KSS. I po válce se angažoval v politice, především té protidemokratické. Na 4 roky se stal předsedou Sboru pověřenců na Slovensku, výkonného orgánu Slovenské národní rady, tedy nejmocnějším mužem v Bratislavě.[69] Svůj vliv uplatnil i na řízení slovenské policie, včetně StB.

Významnou roli sehrál během komunistického převratu v únoru 1948, když donutil k odstoupení demokratické členy Sboru pověřenců na Slovensku. Zásadní zvrat ale nastal roku 1950, kdy byl spolu s Vladimírem Clementisem a mnoha dalšími obviněn z buržoazního nacionalismu. V únoru 1951 byl zatčen a v dubnu 1954 odsouzen na doživotí. V roce 1960 byl po rozsáhlé amnestii tehdejšího prezidenta Antonína Novotného propuštěn a v roce 1963 plně rehabilitován.

Za období pražského jara v roce 1968 vystupoval Gustáv Husák jako stoupenec Alexandra Dubčeka, v té době prvního tajemníka ÚV KSČ, který za onoho období chtěl pokračovat v jisté liberalizaci režimu. Jedním z příkladů reforem během pražského jara byla úplná svoboda tisku, kdy byla cenzura nepřípustná. Takto uvolněná atmosféra ale začala stupňovat požadavky lidu a Dubček musel čelit kritice ze strany jak uvnitř KSČ, tak ze strany sovětského vedení. V dubnu 1968 se stal Gustáv Husák místopředsedou vlády a také jedním z hlavních iniciátorů ústavního zákona o federativním uspořádání republiky.

Události pražského jara utnula invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968 a už 30. srpna 1968 vláda schválila vznik úřadu pro tisk a informace s úkolem usměrňovat média. Bylo zakázáno používat termíny jako „okupace“ nebo „okupant“. Následující Husákova cesta do SSSR coby člena oficiální československé delegace pod vedením tehdejšího prezidenta Ludvíka Svobody znamenala pro Gustáva Husáka novou příležitost. Přesvědčit Moskvu, respektive jejího nejvyššího představitele Leonida Iljiče Brežněva, že právě on je tím mužem, kterému by měla být dána důvěra a především přednost před jinými komunistickými politiky v ČSR, zejména pak před Alexandrem Dubčekem. Podpora sovětského vůdce Leonida Iljiče Brežněva měla na Husákův politický růst obrovský vliv. Gustáv Husák byl vybrán coby figura plnící rozkazy Moskvy, která má utlumit nespokojené hlasy veřejnosti, ukončit tzv. pražské jaro a znormalizovat zemi. V dubnu 1969 tak Husák nahradil Dubčeka ve funkci prvního tajemníka KSČ, v květnu 1971 se formálně stal generálním tajemníkem KSČ a v této funkci setrval až do prosince 1987.[70]

Svou věrnost republice Husák slíbil v roce 1975 a stal se symbolem období tzv. normalizace, která trvala od okupace až do Sametové revoluce v roce 1989. Normalizace znamenala personální čistky ve všech odvětvích oblasti politiky, kultury a hospodářství, cenzuru a především peklo pro všechny, kteří okupaci neoznačili za bratrskou pomoc a formálně nevyjádřili podporu straně.

Po více než 40 letech v područí Sovětského svazu došlo v listopadu 1989 ke svržení komunistického režimu bez použití násilí, díky čemuž jsou tyto události označovány jako Sametová revoluce. Po ní Gustáv Husák na funkci prezidenta abdikoval. Padnul režim, který Gustáv Husák sám pomáhal budovat.

---

69 *Rudí prezidenti*, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, *Kněz komunismu*, 00:00:40 min.

70 MŰLLEROVÁ, Alena; HANZEL, Vladimír. *Albertov 16:00 Příběhy sametové revoluce.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Kapitola Slovníček, s. 270.

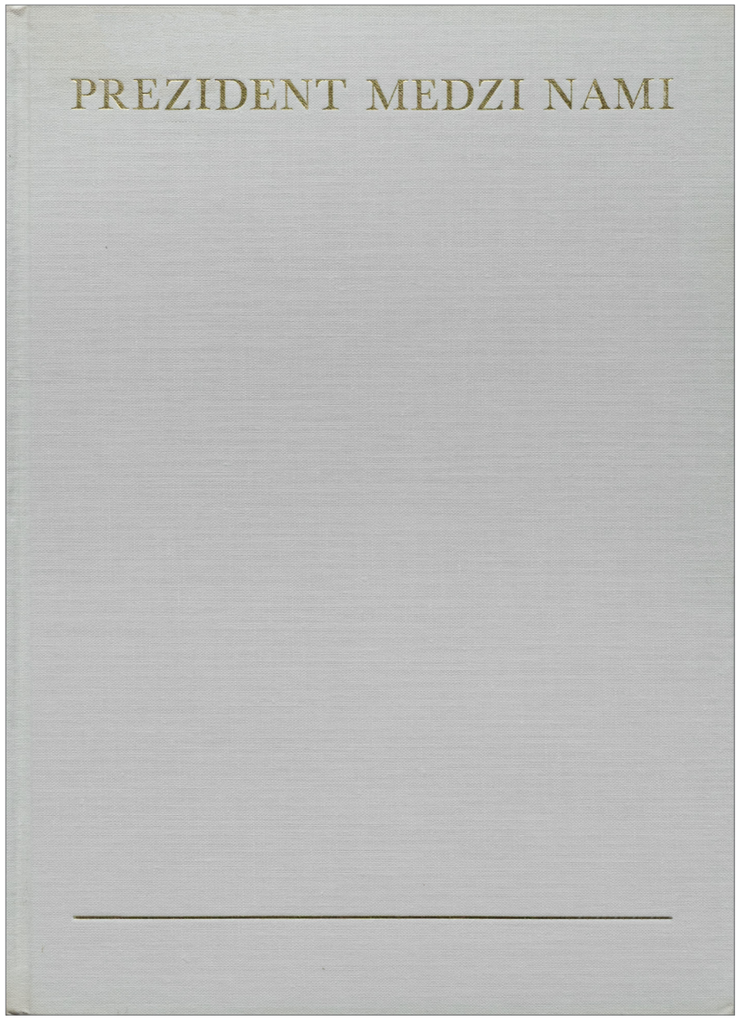

F258 Obálka publikace *Prezident medzi nami*

8.2 PREZIDENT MEDZI NAMI

Fotografie / archiv ČSTK, Juraj Bartoš, Karol Belický, Emília Čeňková, Jaroslav Čeněk, Anton Kraľovič, Petr Paul, Jozef Sekal, Michail Trachman, Kamil Vyskočil
Vydal / Nakladatelství Pressfoto – ČSTK (Kancelária Slovenskej národnej rady), Bratislava, 1976
Texty / Jozef Lenárt, Andrej Plávka, Fraňo Kráľ
Grafická úprava / Ivan Kovačevič, Štefan Štefka
Zpracování / pevná vazba, formát 22 x 31,5 cm, tisk Polygrafické závody, n. p., Bratislava – Krasňany
Počet / 132 stran, obrazových 88 reprodukcí
Jazyk / slovenský

Publikace zřejmě očekávala mezinárodního rozšíření, neboť úvodní slovo z dílny komunistického funkcionáře Jozefa Lenárta následuje v překladu, pochopitelně, ruském, dále pak anglickém, německém a nakonec francouzském.
Zobrazuje nově zvoleného prezidenta Československé socialistické republiky a generálního tajemníka ÚV KSČ Gusáva Husáka při své první oficiální návštěvě SSR po zvolení prezidentem. Počíná oficiálním portrétem Gustáva Husáka, použitým ve stejném roce na obálce publikace *Gustáv Husák*, kterou vydalo nakladatelství Orbis ve formátu alba. Obrazovou reportáž otevírají výrazně chromatické snímky české národní vlajky a prezidenské standarty. Dále pokračuje záběrem na betonovou vývěsku budovy s vyňátky článků tehdejší ústavy v kombinaci s reportážním snímkem Gustáva Husáka při skládání prezidentského slibu. Následují reportážní snímky z oficiální cesty, nejprve na letišti v Bratislavě a následně v ulicích Bratislavy.
Publikace je více než čímkoliv jiným reportážní fotografickou přehlídkou okázalosti a tehdejšího umu udělat z dožínkových slavností vysoce oslavnou komunistickou záležitost, v tomto případě mírovou manifestaci, která samozřejmě hodlá splnit všechny úkoly posledního roku páté pětiletky.
Reportážní fotografie z této oficiální návštěvy jsou místy přerušeny snímky různých motivů s ostrou barevností, přičemž kombinace barevné a černobílé fotografie je v publikaci nejzastoupenějším řešením.
Z uvedených 88 fotografií je autorství přiznáno dohromady pouze 35 z nich, a to navíc pouze v tiráži, nikoliv přímo u snímků. V závěru publikace jsou pak popisky k jednotlivým fotografiím ještě přeloženy do všech výše zmíněných jazyků.

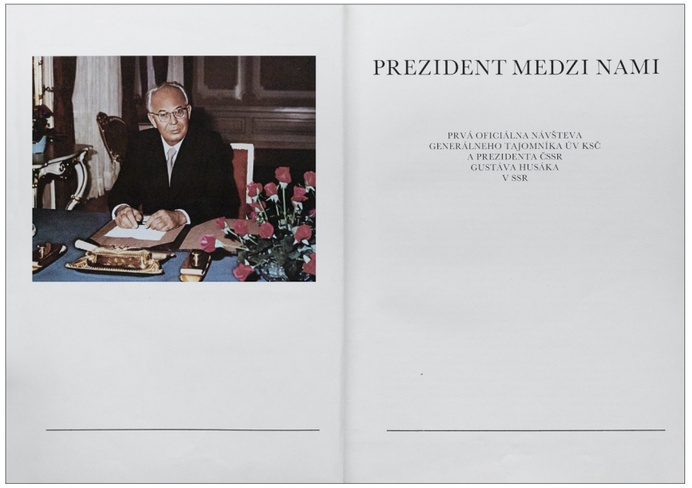

F259 Dvojstrana publikace
Prezident medzi nami,
foto: neuvedeno

F260 Dvojstrana publikace
Prezident medzi nami,
foto: neuvedeno

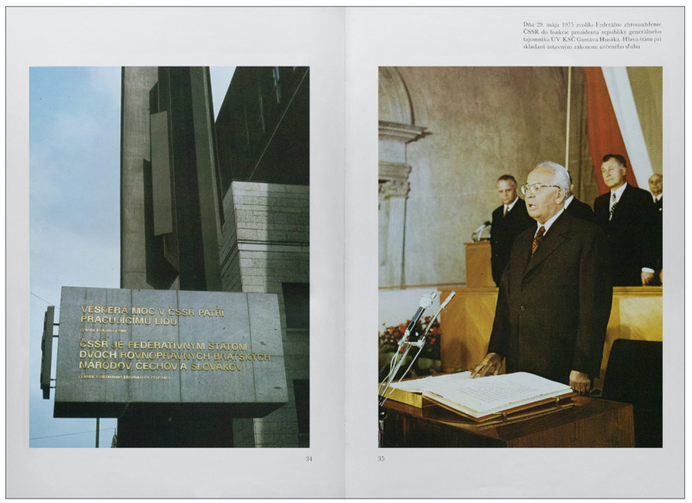

F261 Dvojstrana publikace
Prezident medzi nami,
foto: neuvedeno

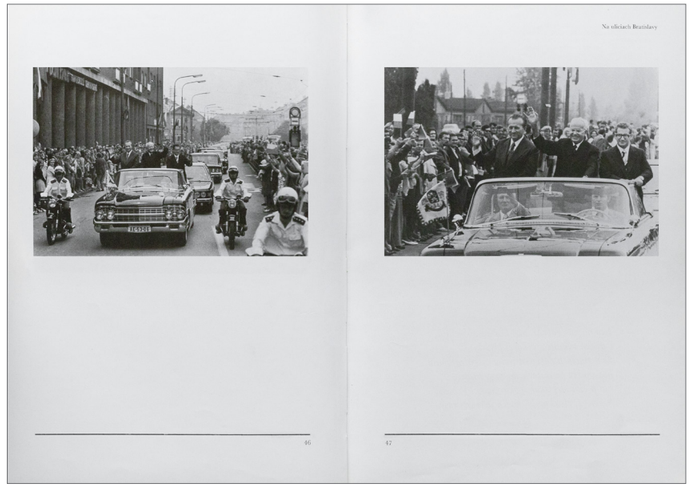

F262 Dvojstrana publikace
Prezident medzi nami,
foto: neuvedeno

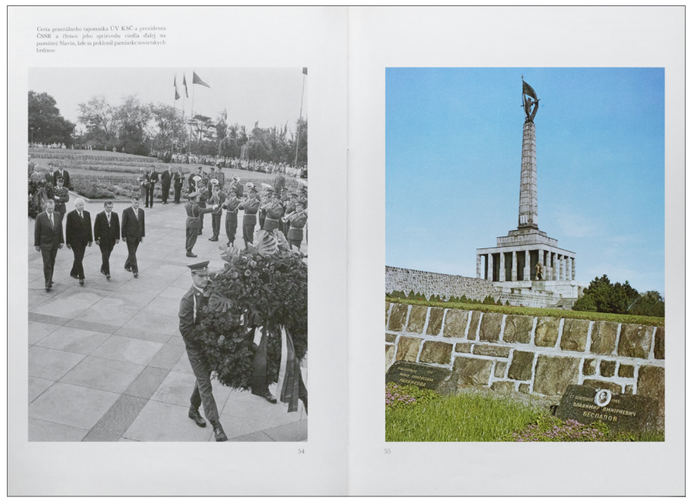

F263 Dvojstrana publikace
Prezident medzi nami,
foto: neuvedeno

F264 Dvojstrana publikace
Prezident medzi nami,
foto: neuvedeno

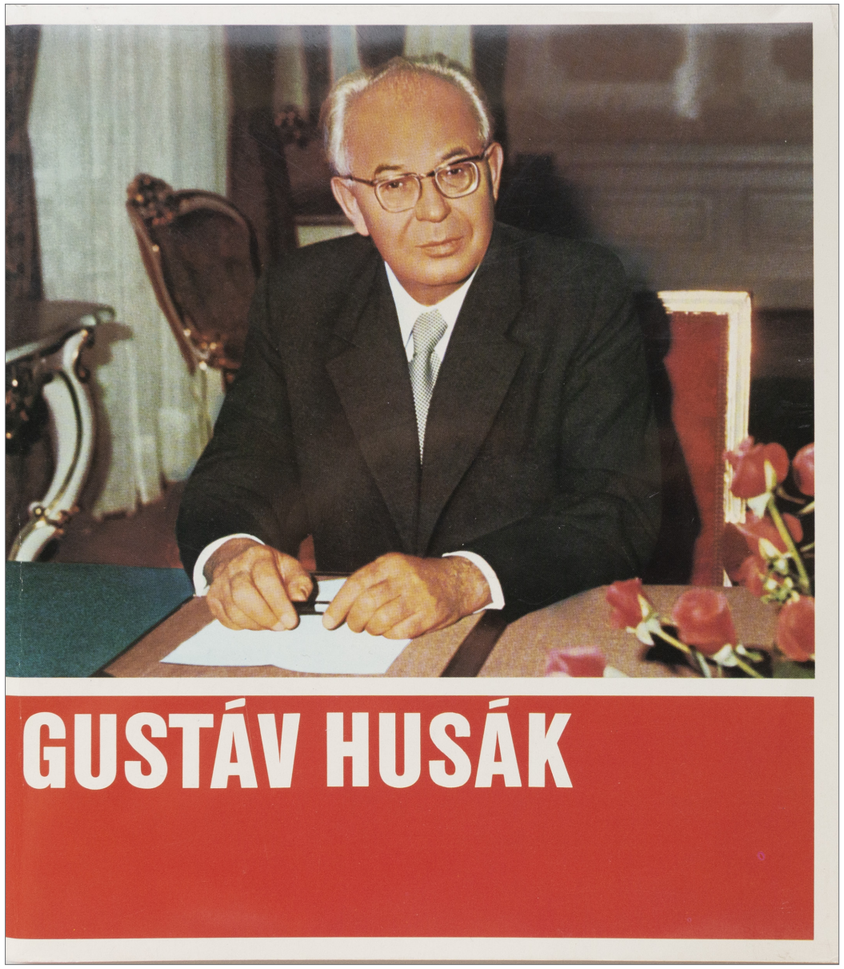

F265 Obálka publikace *Gustáv Husák*, foto: neuvedeno

8.3 GUSTÁV HUSÁK

Fotografie / ČTK – Johan Dezort, Jiří Finda, Zuzana Humpálová, Jiří Karas, Pavel Khol, Karel Mevald, Oldřich Pícha, ČTK–TASS, ČTK–CAF, ČTK–LEHTIKUVA, ČSTK – Jozef Teslík, APN, Anton Kraľovič, Zdeněk Labík, Vladimír Lammer, Jaroslav Pospíšil, Dalibor Richter, Roman Vítek, Vladimír Žitný
Vydal / Orbis, Praha, 1976
Texty / Antonín Faltys, Jaroslav Matějka
Grafická úprava / Jiří Rathouský
Zpracování / volné fotografie v měkkém přebalu, formát 21 x 19 cm
Počet / 12 stran textové části, 32 volných reprodukcí
Jazyk / slovenský, ruský, německý
Překlad / neuvedeno

Publikace je zpracována jako soubor fotografií na samostatných volných listech vyšší gramáže, spíše než o publikaci se tak jedná o album. Tento princip byl k vidění již u „publikací“ Ludvíka Svobody, u kterého se mi ovšem nepodařilo dohledat ani jednu publikaci klasického zpracování knihy. Ludvík Svoboda se v pozadí jedné z fotografií v tomto albu také objevuje.
Soubor 32 samostatných fotografií je přehlídkou státnických povinností a „přátelských“ návštěv či návštěv delegací z různých zemí, neméně pak i různých oslavných událostí. Osobami zobrazovanými po boku Gustáva Husáka jsou pak především nejvyšší představitel Sovětského svazu Leonid Iljič Brežněv a samozřejmě i členové Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Co do obsahu zvolených fotografií by se pak fotografický soubor dal rozdělit na tři tematické linky – tou první je již zmíněný katalog různých setkání a návštěv, druhou pak státnické povinnosti jako volby, skládání slibu nebo přehlídka čestné stráže a třetí různé slavnosti, spartakiády, oslavy a manifestace. Poslední zmíněná část se pak sama o sobě stává jakousi ilustrací tehdejšího období tzv. normalizace. Je tak sbírkou téměř všech motivů, které jsou pro toto normalizační období typické.
Více než zvolené motivy a obsah ale ovšem upoutá způsob zpracování fotografií v rámci výrazně přehnané barevnosti. Tvrdě kolorované snímky působí velmi kýčovitě, někdy se v rámci přílišného barevného zásahu ztrácí kresba a barevné retuše tak působí velmi nepřirozeně.
Všechny fotografie jsou opatřeny detailním komentářem, přičemž v popiscích asi není užívanějšího a skloňovanějšího slovního spojení než „stranická a vládní delegace“. Někdy je k popiskům připojená i datace nebo uvedení místa. Obálka nesoucí portrét Gustáva Husáka za stolem je pak komentářem na druhé straně popsána oběma jeho funkcemi, tedy generální tajemník ÚV KSČ a prezident Československé socialistické republiky. Všechny komentáře a popisky jsou pak přeloženy do ruštiny a němčiny. Žádný ze snímků ale nenese jméno autora, ti jsou souhrnně uvedeni v tiráži na vnitřní straně obálky alba.

F266 Strana publikace *Gustáv Husák*, foto: neuvedeno

F267 Strana publikace *Gustáv Husák*, foto: neuvedeno

F268 Strana publikace *Gustáv Husák*, foto: neuvedeno

F269 Strana publikace *Gustáv Husák*, foto: neuvedeno

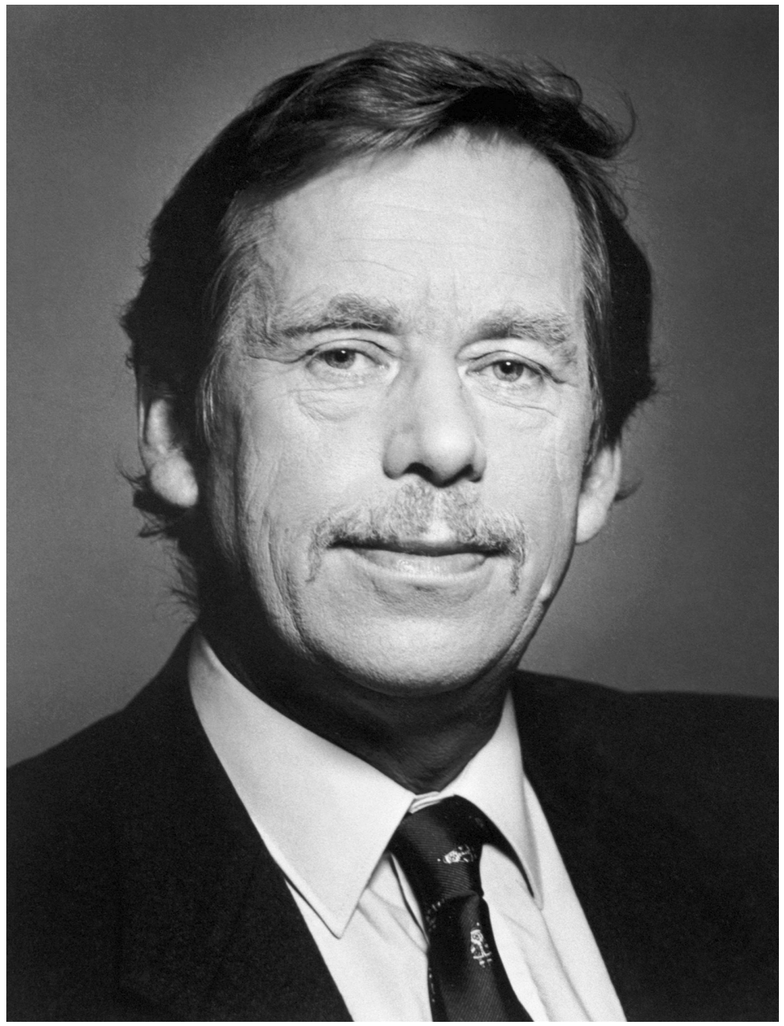

HAVEL

1989

2003

9.1 VÁCLAV HAVEL

Posledním prezidentem tehdejšího Československa a po jeho rozdělení v roce 1993 i první prezident České republiky byl původně dramatik, esejista a spisovatel, Václav Havel. Pocházel ze známé podnikatelské a intelektuálské rodiny, po druhé světové válce navštěvoval internátní školu v Poděbradech, kde mezi jeho spolužáky patřili například později světoznámý režisér Miloš Forman či členové kontroverzní antikomunistické skupiny bratři Mašínové.

Komunistická moc zasahovala již do jeho mladých studijních let, kdy mu v rámci kádrového posudku nedovolovala studovat, a tak Havel nastoupil nejprve do učebního oboru chemický laborant a zároveň večerně vystudoval gymnázium. Ze stejných kádrových důvodů nebyl přijat na žádnou vysokou školu humanitního zaměření, a tak studoval školu technickou, kterou ale nedokončil. Po návratu z vojny pracoval jako jevištní technik, nejprve v Divadle ABC, pak v Divadle Na zábradlí. K dráze dramatika a spisovatele mu otevřela dveře Divadelní fakulta Akademie múzických umění, kde dálkově vystudoval dramaturgii. Právě v Divadle Na zábradlí byly uvedeny jeho první divadelní texty.

V období politického uvolnění v roce 1968, které se do historie zapsalo jako Pražské jaro, se Havel aktivně zapojil do politické diskuze, vystupoval proti politické represi a začal prosazovat myšlenky demokratické společnosti. Po násilném potlačení reforem Pražského jara vpádem vojsk Varšavské smlouvy na území Československa se Havel vyjadřoval kriticky k oné srpnové okupaci. Celková kritika komunistického režimu mu zajistila místo mezi zakázanými autory, jež nesmí ani publikovat, ani jejich díla nesmí být inscenována. V roce 1974 proto devět měsíců pracoval jako dělník v Trutnovském pivovaře.

Celková kritika československé vlády i celkové atmosféry v zemi se zhmotnila na listech papíru v otevřeném dopise, adresovaném přímo Gustávu Husákovi, tehdejšímu prezidentovi ČSSR. Na základě vyvrcholení politického tlaku totalitním režimem vznikla o dva roky později iniciativa Charta 77, tedy text s otevřenou kritikou politické i státní moci tehdejších let, který v prvé řadě požadoval dodržování základních lidských práv a svobod. Jedním z jejích zakladatelů a prvních mluvčích byl právě Václav Havel, který se o další dva roky později podílel i na založení VONS, tedy Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Tyto aktivity a názory nezůstaly bez potrestání a Havel byl za ně několikrát vězněn, dohromady si v letech 1977–1989 odseděl více než pět let.

V listopadu 1989 po násilném potlačení studentské manifestace, které vyústilo ve svržení komunistického režimu a tzv. Sametovou revoluci, spontánně vzniklo protikomunistické hnutí Občanské fórum (OF), které Václav Havel spoluzaložil. Přechod od totality k demokracii se definitivně stvrdil 29. 12. 1989, kdy byl Václav Havel jako kandidát OF zvolen Federálním shromážděním do funkce československého prezidenta. A jeho seznam učiněných kroků směrem ke svobodné demokratické společnosti je vskutku dlouhý. Prvním takovým krokem je příprava svobodných voleb, po kterých byl znovu zvolen prezidentem státu, který byl přejmenován na Česká a Slovenská Federativní Republika. V roce 1990 se zasadil o vznik tzv. Visegrádské trojky, tedy úzké spolupráci mezi Československem, Maďarskem a Polskem, po rozdělení Československa tedy Visegrádská čtyřka. O rok později oznamuje Havel zrušení Varšavské smlouvy, vojenského paktu osmi zemí východního bloku. Některé jeho kroky jsou však dodnes vnímány kontroverzně. Například nebývale rozsáhlá amnestie, která propustila na svobodu i velké množství zločinců, kteří po propuštění i nadále páchali závažnou trestnou činnost.

Požadavky na rozdělení Československa se čím dál více stupňovaly, Havel byl takového rozdělení odpůrcem, a tak v roce 1992 abdikoval. 1. ledna 1993 vznikají dva nové státy – Česká republika a Slovenská republika. Do funkce prezidenta nově vzniklého státu byl Havel znovu zvolen tentokrát Poslaneckou sněmovnou, stal se tedy prvním prezidentem České republiky. Orientace směrem na Západ byla pro Havla klíčová. V roce 1999 se výrazně zasadil o vstup České republiky do Severoatlantické aliance (NATO) a byl také zastáncem přijetí České republiky do Evropské unie, které se rok po jeho odchodu z funkce prezidenta uskutečnilo.

Svými postoji za totality získal Havel pozici uznávané morální autority a za své působení v úřadu prezidenta republiky se stal světově respektovanou osobností.

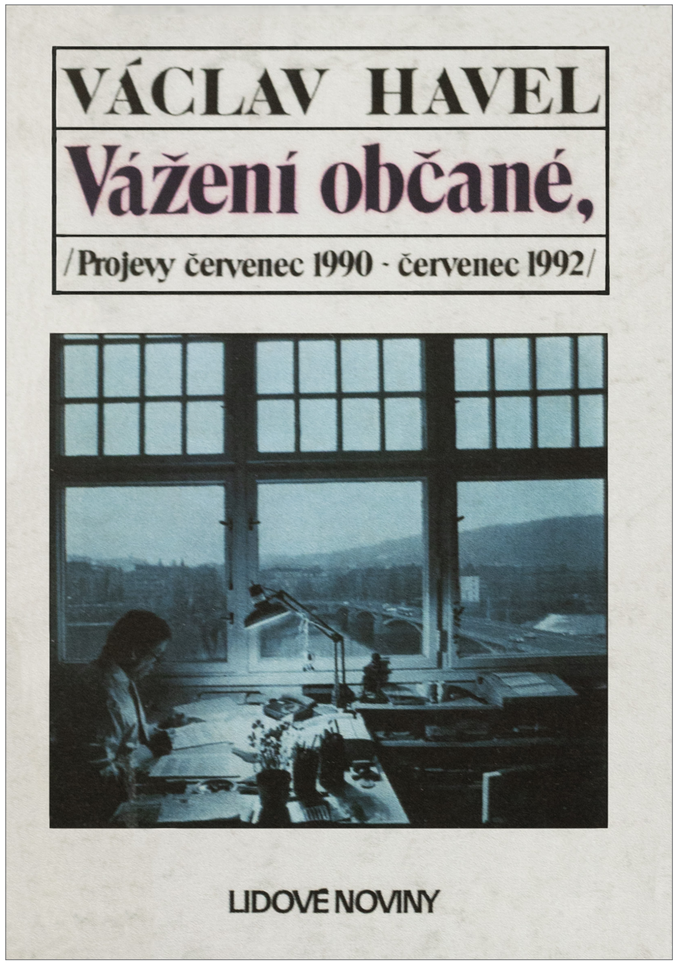

F270 Obálka publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec

9.2 VÁŽENÍ OBČANÉ /Projevy červenec 1990 - červenec 1992/

Fotografie / Bohdan Holomíček, Ondřej Němec, Tomki Němec
Vydal / nakladatelství Lidové noviny, Praha, 1992
Texty / Pavel Tigrid, Václav Havel
Grafická úprava / Joska Skalník
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 21,5 cm, tiskárna Spektrum, Brno
Počet / 215 stran, 32 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Kniha *Vážení občané* představuje výběr z projevů Václava Havla za jeho druhého prezidentského období, které přímo navazují na vydání projevů pod názvem *Projevy: leden – červen 1990* z prvního prezidentského období. Rozdíl mezi těmito dvěma publikacemi tkví především ve způsobu zpracování, kniha *Vážení občané* započíná vydávání projevů spolu s fotografiemi od oficiálních fotografů Václava Havla a stává se tak první ze série vydávaných projevů s přesahem grafickým, také fotografickým a ilustrátorským, byť těmto vydávaným projevům předcházela ještě jedna publikace (již zmíněné *Projevy: leden – červen 1990*), která je ovšem čistě textová. Dalším rozdílem těchto dvou publikací je autorský výběr. Do publikace *Vážení občané* byly zařazeny projevy čistě pod výběrem Václava Havla. V tomto způsobu výběru pak dále pokračují další publikace ze série vydávaných projevů, každá se svým osobitým zpracováním.
V době svého druhého funkčního období – v létě 1991 – napsal Václav Havel knížku *Letní přemítání*, dohromady tyto tři knížky – *Projevy* z roku 1990, *Letní přemítání* a *Vážení občané* – tvoří svým zaměřením jeden celek a obsahují podle autora vše podstatné, co napsal od 29. prosince 1989 do 20. července 1992, kdy byl prezidentem československého státu.[71]
Publikace *Vážení občané* vznikla pod taktovkou grafické úpravy Josky Skalníka, českého výtvarníka a grafika, který se po Sametové revoluci stal poradcem prezidenta republiky a jehož Václav Havel před volbami v roce 1990 oslovil k vytvoření nového státního znaku, jehož podobu Joska Skalník konzultoval s heraldiky, především tedy s Jiřím Loudou.
Použité fotografie sestávají od trojice autorů – Bohdana Holomíčka, Ondřeje Němce a Tomkiho Němce. Zvolený malý formát knihy nedává fotografiím vyznít tak dobře, byť jsou snímky užity v celostránkovém formátu. Jedná se převážně o snímky neformální, korespondující s tvorbou všech autorů a také se způsobem zachycování osobnosti Václava Havla.

71 HAVEL, Václav. *Vážení občané*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 1992. str. 202, citace z ediční poznámky.

Praha, 21. 8. 1990

22. VÝROČÍ OKUPACE

Vážení přátelé,

přicházím od sochy svatého Václava, kde jsem položil květiny na památku obětí invaze vojsk Varšavského paktu 21. srpna 1968. Byl jsem tam spolu s několika statečnými sovětskými občany, kteří měli tu odvahu, že bez ohledu na drastické následky, které to pro ně bude mít, 25. srpna 1968 na Rudém náměstí protestovali proti okupaci Československa. Těmto občanům patří náš dík. Alespoň symbolicky zachránili čest národů Sovětského svazu.

Co se vlastně stalo před dvaadvaceti lety?

Po změnách ve vedení komunistické strany, kdy se dostali do vedoucích funkcí představitelé jejího reformního křídla a začali provádět určité dílčí reformy, se probudila postupně celá naše společnost. Procítily v ní naději, že začneme budovat v naší zemi po dvacet letech komunistické totality demokratičtěší, svobodnější, spravedlivější společenský pořádek. Tyto naděje byly trpce zkamarány v noci z 20. na 21. srpna, kdy pět armád Varšavského paktu, spojených s několika zdejšími spiklenci, přepadlo naši zemi, aby proces, který tehdy začal a který byl výrazem probouzejících se nadějí našich národů, krutě potlačily. Dík této agresi byl u nás instalován jeden z nejkonzervativnějších komunistických režimů sovětského bloku, který se pak nemilosrdně mstil všem, kdo usilovali o obrodu naší společnosti, a který napáchal nezměrné škody, jejichž rozsah vlastně až teď plně poznáváme. Dík následnému potlačení Pražského jara a fizlovskému režimu, který byl po tomto potlačení u nás instalován, neměl u nás šanci ani to, oč usilovali – byť s četnými obtížemi a překážkami – v sousedních zemích.

Československo se stalo ostrovem ticha, bezpráví, soustavné demoralizace a zločinného vykořisťování budoucnosti.

Ztratili jsme tak dalších dvacet let života.

21. srpen 1968 si dnes připomínáme ve zvláštní atmosféře: v atmosféře všeobecného neklidu, všeobecné nervozity, všeobecné nespokojenosti s tím, že rozbíjení starých totalitních struktur pokračuje pomalu. Měli jsme sice svobodné

F271 Dvojstrana publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec

ce", a já osobně proto v těchto jednáních, byť by třeba byla i jakkoli dramatická a kontroverzní, nespatřuji nic nebezpečného.

Kdo však řekl A, musí říct i B. Určité nebezpečí spatřuji v tom, že neustálým zdůrazňováním a opakováním A se poměrně zapomíná na B.

Co je tímto B?

Je a musí jím být respekt k dosažené dohodě, identifikace s ní a jasné vědomí její závaznosti. Když jsme se jednou dohodli na společném soužití ve federativním státě, znamená to, že i tento federativní stát musíme brát za svůj a identifikovat se s ním jako se svým společným dílem i úkolem. Současné diskuse o rozdělování pravomocí ve mně občas vyvolávají nedobrý pocit, jako by obě naše republiky bezdečně chápaly federaci jako jakési nutné zlo, totiž jako pouhý nepříjemný deštník, který musí z určitých mezinárodně-meteorologických důvodů společně držet nad hlavou, aby nezmokly. Občas se téměř zdá, jako by pro ně federace byla jejich společným nepřítelem, jakousi nepříjemnou komplikací na jejich cestě ke svébytnému rozvoji; někdy to dokonce působí tak, jako by tu byly dvě plnohodnotné národní republiky, patřící jejich národům a národnostem, a kdesi ve vzduchoprázdnu nad nimi jako by se vznášela federace, která nepatří nikomu.

Český premiér měl pravdu, když řekl, že tu existuje český a slovenský národ, ale žádný národ federální. Já bych k tomu ovšem dodal, že i když tu není žádný federální národ, je tu nepochybně „federální lid" a patnáct a půl miliónu občanů naší federativní republiky, kteří si svobodně zvolili za svého nejvyššího představitele vás, tedy Federální shromáždění. A že z týchž voleb vzešla i federální vláda, o které věru nelze říct, že by trčela někde ve vzduchoprázdnu a nikoho nereprezentovala: je přece naopak nejvyšším orgánem výkonné moci v naší federaci!

Identita každého z nás je složena z více vrstev. Cítíme jí v příslušnosti k naší rodině, k našemu povolání, k naší obci, k našemu národu, k našemu státu jako celku, k Evropě. A cítí-li se občan Kalifornie být Kalifornanem, pak to neznamená, že se nechce být zároveň Američanem. Delegování určitých funkcí z nižšího útvaru na útvar vyšší neznamená jen jakési okleštění útvaru nižšího, tedy cosi negativního, ale znamená to zároveň veskrze pozitivní účast na útvaru vyšším. Dovolte mi přirovnání: je-li profesor biologie hrdý na přírodovědeckou fakultu, na níž působí, a zároveň na univerzitu, jejíž je tato fakulta součástí, není v tom nic rozporného. Jen to zrcadlí fakt, že zatímco práce fakulty přispívá k dobrému jménu univerzity, univerzita vytváří zase výhodné prostředí pro rozvoj fakulty. Podaří-li se nám vytvořit analogickou situaci v našem státoprávním uspořádání, pak můžeme zcela přirozeně zakoušet s hrdostí současně svou identitu národní – ať už českou či slovenskou – i svou identitu státní, totiž československou.

Federace není ani trik, který si vymyslely Češi na Slováky, ani jakási hloupá komplikace, která se plete do cesty šťastnému životu Čechů i Slováků, ale je to naopak náš společný úkol, naše společné dílo, kus naší nezcizitelné identity, je to vlastnictví nás všech, československých občanů, ať už jsme Čechy, Slováky, Maďary, Rusíny, Romy, Poláky či Němci, anebo ať se cítíme být Moravany či Slezany.

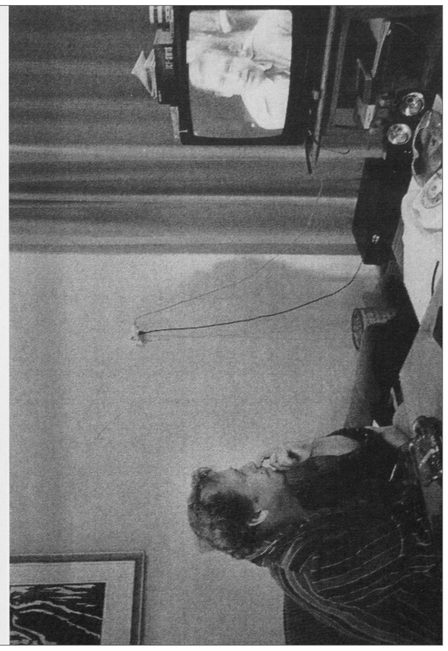

F272 Dvojstrana publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec

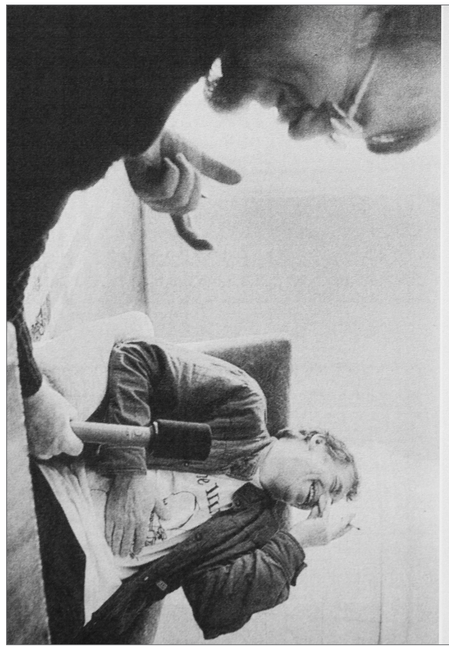

Zpopulárněho heslo, že silné republiky tvoří silnou federaci. Ano, zajisté. Ale jen za předpokladu, že pro to něco uděláš, totiž že i tento federativní svazek vezmou za svůj, identifikují se s ním, respektují ho jako společný výtvor, který je třeba pěstovat, kultivovat, dotvářet, zdokonalovat a který je třeba – v neposlední řadě – mít i trochu rád.

Federace není slepenec dvou či více plně samostatných subjektů, které jen tlak vnějšího světa navzájem slepil. Federace je dobrovolné zřeknutí se části své suverenity ve prospěch suverenity vyššího řádu; federální instituce nejsou překážkou života institucí republikových, ale jsou nástrojem oné suverenity vyššího řádu; nástrojem, který je třeba ve vlastním zájmu nejen respektovat, ale aktivně dotvářet. Citované rčení bych se dokonce odvážil doplnit jeho parafrází: bez silné federace nebude silných republik.

Dovolte mi, abych v této souvislosti sám za sebe zdůraznil, že slib, který jsem slavnostně složil do vašich rukou, že budu chránit ústavu a celistvost federativního státu našich národů a národností, hodlám beze zbytku splnit.

Je pochopitelné, že v době, kdy budujeme vskutku demokratický stát, vskutku autentickou federaci a kdy usilujeme o obsáhlou decentralizaci všech oblastí společenského života, vystupují do popředí především ty kompetence, které chtějí republiky, případně nižší regionální útvary právem vyvlastnit centru. Oč více se však toto téma dnes ocitá v popředí, o to víc je zapotřebí, abychom nezapomínali na nutnost nově budovat i všechny orgány naší federace, hledat jejich nové funkce, vymezovat nově jejich obsah a totožnost a respektovat je podobně, jako občan Kalifornie či Texasu respektuje pravomoc všech federálních institucí Spojených států amerických. Při této práci bychom měli čerpat ze zkušeností pevných a fungujících federací, jako jsou právě třeba Spojené státy americké, a neměli bychom ztrácet čas vynalézáním vynalezeného.

Zač se tu přimlouvám, je zřejmé: za aktivní, tvůrčí a nebál bych se říct vlastenecký a vlastenecký přístup nejen ke strukturám republikovým, ale i ke strukturám federálním. Naší vládou je jak vláda Pithartova či Mečiarova, tak vláda Čalfova. Našimi parlamenty jsou jak dvě národní rady, tak obě komory tohoto Federálního shromáždění. Naše zájmy, byť různé a jinak, hájí a uskutečňují všechny tyto instituce.

Oč běží, není tedy oslabování federálních orgánů nebo dokonce jejich vyřazování ze hry. Chceme něco jiného: budovat tyto orgány na principu naprosté rovnoprávnosti obou republik, které se ve vlastním zájmu shodují na jejich nezbytnosti, a co nejpraktičtěji, nejsrozumitelněji a nejproduktivněji technicky rozdělit pravomoce mezi ně a orgány republikové.

Nehodlám tu zacházet do detailů. To je úkolem odborníků, vlád a zastupitelských sborů. Chtěl bych se jen zmínit o základních směrech, jimiž by měly zřejmě všechny práce na struktuře kompetencí jít. Myslím si, že mimo obrany státu, jeho bezpečnosti, zahraniční politiky, měny, ochrany hranic a dalších ne-

F273 Dvojstrana publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec

to, že bych chtěl umožnit prezidentovi nebo dokonce sám sobě či jiné složce výkonné moci jakoukoli svévoli či samovládu, ale naopak proto, že je podle mého přesvědčení třeba přesnou právní úpravou takovouto možnost předem vyloučit. Donedávna jsem se domníval, že tuto věc, stejně jako mnoho jiných nedořešených věcí, upraví až naše nová ústava. Teď jsem ale dospěl k názoru, že by nebylo odpovědné na to spoléhat. Přestává být totiž jisté, že se podaří v dohledné době novou ústavu přijmout a že zákonodárná nouze nebo přímo ústavní krize nemůže nastat už před jejím přijetím. V tomto názoru mne utvrzují stále častěji se objevující spekulace o možnosti předčasných voleb nebo o možnosti, že někteří poslanci natrvalo opustí Federální shromáždění či přestanou do něj docházet, což by mohlo znamenat jeho úplné ochromení. Kdyby ovšem Federální shromáždění nemohlo pracovat a zároveň by ho nešlo rozpustit a vypsat nové volby – a kdyby navíc nebylo jasné, do jak strukturovaného zastupitelského sboru se má volit a podle jakého volebního zákona – vznikla by vpravdě neřešitelná situace, o to nebezpečnější, že by nastala v době, kdy přebudováváme celý náš právní řád. Úprava, kterou navrhuji, je pokusem zavést logické a v jiných ústavních systémech už ověřené způsoby, jak takto mezní situace řešit, respektive jak omezovat nebezpečí, že vůbec nastanou.

Ve své předloze navrhuji tyto věci:

1) Dohodovací řízení je povinné ve všech případech, kdy se sněmovny usnesou o zákonu odlišně a musí být ukončeno do měsíce ode dne, kdy o něm hlasovala druhá ze sněmoven. Tato úprava nechce jen čelit nebezpečí dlouhodobé neshody mezi sněmovnami, ale směřuje i k urychlení legislativního procesu.

2) Nevedlo-li dohodovací řízení ke shodnému usnesení, může prezident rozpustit Federální shromáždění.

3) Dále ho může rozpustit, když třikrát během šesti měsíců vyslovilo nedůvěru vládě nebo jí třikrát po sobě odmítlo vyslovit důvěru.

4) Rozpustit ho může posléze i tehdy, kdy po celou dobu společné schůze nebyla jedna ze sněmoven usnášeníschopná nebo kdy některá ze sněmoven nebyla usnášeníschopná po celou dobu své schůze.

V žádném z těchto případů není prezident povinen parlament rozpustit, nicméně má na to právo. Uznávám, že to jsou podmínky tvrdé, ale zdá se mi, že právě svou tvrdostí mohou vytvářet účinnou pojistku proti nebezpečí, že bude parlament trvale ochromen nebo rozpuštěn.

Pakliže prezident rozpustí parlament, vyhlašuje nové volby, které se musí konat do dvou měsíců. Tato lhůta je ve srovnání se současným stavem zkrácena o měsíc, aby byla doba, po kterou neexistuje parlament, co nejkratší.

Tak jako v době, kdy parlament nezasedá, vydává v jeho zastoupení předsednictvo zákonná opatření, vydával by v době mezi rozpuštěním parlamentu a ustavením nového zákonná opatření prezident a spolupodepisoval by je předseda vlády. Tato úprava vychází z toho, že rozpuštěním parlamentu zanikají mandáty všech jeho poslanců, tedy i členů jeho předsednictva, které je jen jeho

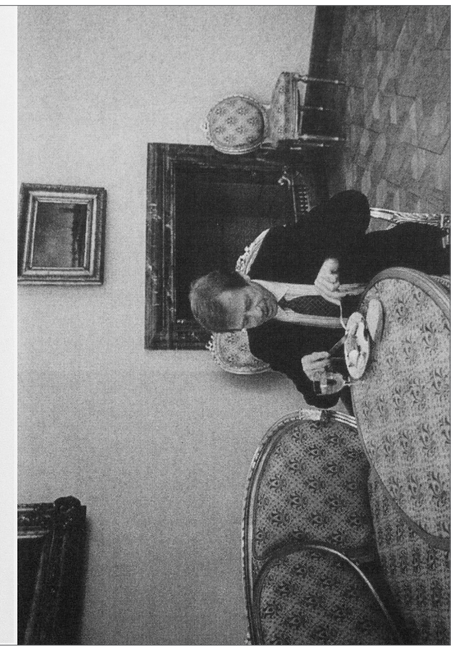

F274 Dvojstrana publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec

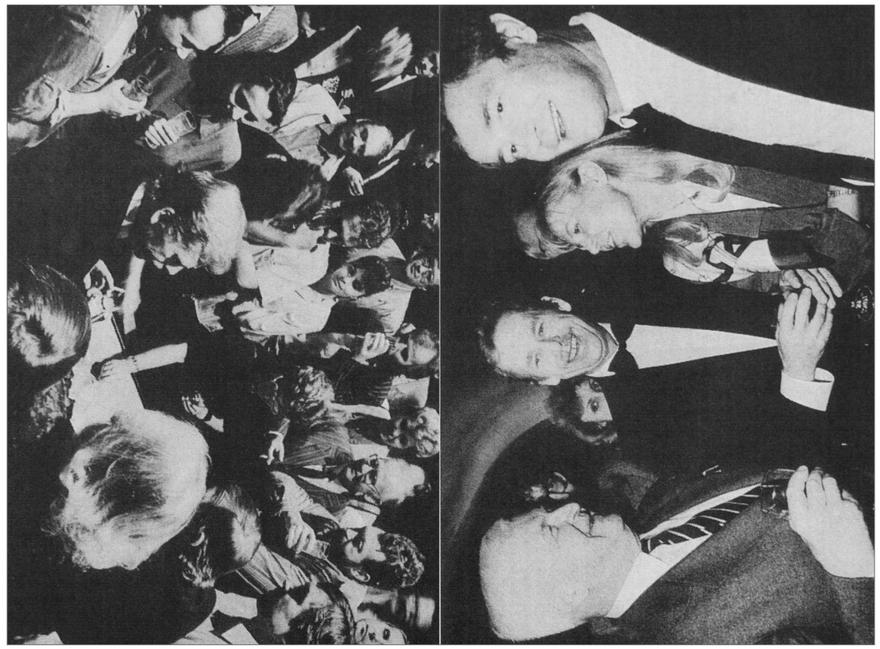

F275 Dvojstrana publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Bohdan Holomíček

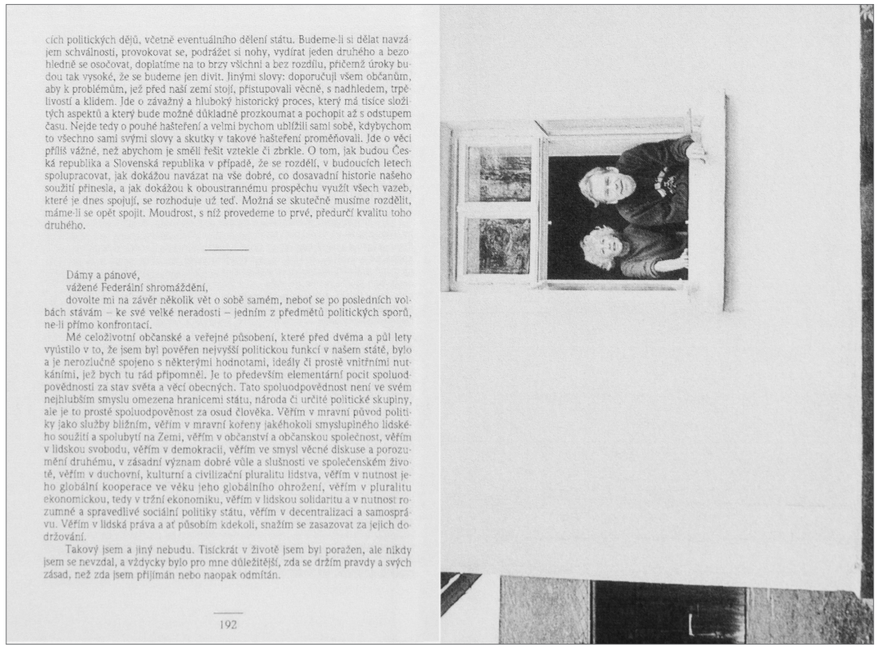

cích politických dějů, včetně eventuálního dělení státu. Budeme-li si dělat navzájem schválnosti, provokovat se, podrážet si nohy, vydírat jeden druhého a bezohledně se osočovat, doplatíme na to brzy všichni a bez rozdílu, přičemž úroky budou tak vysoké, že se budeme jen divit. Jinými slovy: doporučuji všem občanům, aby k problémům, jež před naší zemí stojí, přistupovali věcně, s nadhledem, trpělivostí a klidem. Jde o závažný a hluboký historický proces, který má tisíce složitých aspektů a který bude možné důkladně prozkoumat a pochopit až s odstupem času. Nejde tedy o pouhé hašteření a velmi bychom ublížili sami sobě, kdybychom to všechno sami svými slovy a skutky v takové hašteření proměňovali. Jde o věci příliš vážné, než abychom je směli řešit vztekle či zbrkle. O tom, jak budou Česká republika a Slovenská republika v případě, že se rozdělí, v budoucích letech spolupracovat, jak dokážou navázat na vše dobré, co dosavadní historie našeho soužití přinesla, a jak dokážou k oboustrannému prospěchu využít všech vazeb, které je dnes spojují, se rozhoduje už teď. Možná se skutečně musíme rozdělit, máme-li se opět spojit. Moudrost, s níž provedeme to první, předurčí kvalitu toho druhého.

Dámy a pánové,
vážené Federální shromáždění,
dovolte mi na závěr několik vět o sobě samém, neboť se po posledních volbách stávám – ke své velké nelibosti – jedním z předmětů politických sporů, ne-li přímo konfrontací.

Mé celoživotní občanské a veřejné působení, které před dvěma a půl lety vyústilo v to, že jsem byl pověřen nejvyšší politickou funkcí v našem státě, bylo a je nerozlučně spojeno s některými hodnotami, ideály či prostě vnitřními nutkáními, jež bych tu rád připomněl. Je to především elementární pocit spoluodpovědnosti za stav světa a věcí obecných. Tato spoluodpovědnost není ve svém nejhlubším smyslu omezena hranicemi státu, národa či určité politické skupiny, ale je to prostě spoluodpovědnost za osud člověka. Věřím v mravní původ politiky jako služby bližním, věřím v mravní kořeny jakéhokoli smysluplného lidského soužití a spolubytí na Zemi, věřím v občanství a občanskou společnost, věřím v lidskou svobodu, věřím v demokracii, věřím ve smysl věcné diskuse a porozumění druhému, v zásadní význam dobré vůle a slušnosti ve společenském životě, věřím v duchovní, kulturní a civilizační pluralitu lidstva, věřím v nutnost jeho globální kooperace ve věku jeho globálního ohrožení, věřím v pluralitu ekonomickou, tedy v tržní ekonomiku, věřím v lidskou solidaritu a v nutnost rozumné a spravedlivé sociální politiky státu, věřím v decentralizaci a samosprávu. Věřím v lidská práva a ať působím kdekoli, snažím se zasazovat za jejich dodržování.

Takový jsem a jiný nebudu. Tisíckrát v životě jsem byl poražen, ale nikdy jsem se nevzdal, a vždycky bylo pro mne důležitější, zda se držím pravdy a svých zásad, než zda jsem přijímán nebo naopak odmítán.

192

F276 Dvojstrana publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec

F277 Obálka publikace *Vážení občané /Projevy červenec 1990 – červenec 1992/*, foto: Tomki Němec (vlevo) a Ondřej Němec (vpravo)

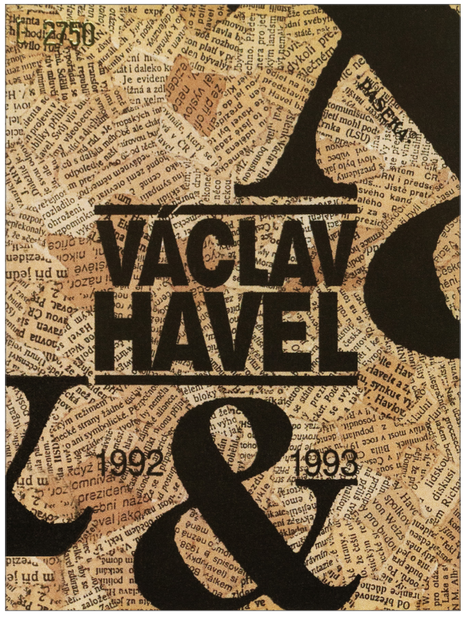

F278 Obálka publikace *Václav Havel 1992 & 1993*

F279 Obálka publikace *Václav Havel '94*

F280 Obálka publikace *Václav Havel '95*

F281 Obálka publikace *Václav Havel '96*

9.3 VÁCLAV HAVEL 1992 & 1993

Fotografie / Jaroslav Prokop, Ester Havlová, Jaroslav Hejzlar, Bohdan Holomíček, Jiří Jírů, Ladislav Kryl, Tomki Němec, Alan Pajer, Pavel Vopálka, Leif-Erik Nygårds a archiv, Barbara Klemm (Frankfurt a. M.), Dalda Fotografie-Video (Madrid)
Vydal / Paseka, Praha a Litomyšl, 1994
Texty / Václav Havel
Grafická úprava / Pavel Štefan
Ilustrace a objekty / Karel Haloun, Jaroslav Prokop
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 20 cm, tisk Česká typografie, a. s., Praha
Počet / 208 stran, 51 obrazových reprodukcí (včetně koláží a ilustrací)
Jazyk / český

9.4 VÁCLAV HAVEL '94

Fotografie / Jiří Jírů, Václav Havel
Vydal / Paseka, Praha a Litomyšl, 1995
Texty / Václav Havel
Grafická úprava / Pavel Štefan
Zpracování ilustrací / Karel Haloun, Luděk Kubík, Pavel Štefan
Námět ilustrací / Karel Haloun
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 20 cm, tisk Těšínská tiskárna, a. s., Český Těšín
Počet / 224 stran, 61 obrazových reprodukcí (včetně ilustrací)
Jazyk / český

9.5 VÁCLAV HAVEL '95

Fotografie / Jaroslav Prokop, Ondřej Němec, Tomáš Svoboda
Vydal / Paseka, Praha a Litomyšl, 1996
Texty / Václav Havel
Grafická úprava / Pavel Štefan, Karel Haloun
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 20 cm, tisk Česká typografie, a. s., Praha
Počet / 208 stran, 28 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

9.6 VÁCLAV HAVEL '96

Fotografie / Jitka Antošková, Kateřina Bajzíková, Gabriela Brandenstein, Přemysl Fialka, Bohdan Holomíček, Jaroslav Kukal, André Lafolie, Jan Lukas, Miloslav Mirvald, Ondřej Němec, Alan Pajer, Martha Swope, archiv autora
Vydal / Paseka, Praha a Litomyšl, 1997
Texty / Václav Havel
Grafická úprava / Pavel Štefan, Karel Haloun
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 20 cm, tisk FINIDR, spol. s.r.o., Český Těšín
Počet / 136 stran, 50 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

9.7 VÁCLAV HAVEL ’97

Fotografie / Petr Čermák, Juraj Groch/SYGMA, Miroslav Hucek, Jan Reich, archiv autora
Vydal / Paseka, Praha a Litomyšl, 1998
Texty / Václav Havel
Grafická úprava / Pavel Štefan, Karel Haloun
Zpracování / pevná vazba, formát 15 x 20 cm, tisk Moravské tiskárny, a. s., Olomouc
Počet / 128 stran, 53 obrazových reprodukcí (včetně ilustrací)
Jazyk / český

9.8 VÁCLAV HAVEL 1999–2003

Fotografie / Karel Cudlín, Alan Pajer, Oldřich Škácha, Pavel Štecha, Jan Třeštík
Vydal / Paseka, Praha a Litomyšl, 2003
Texty / Václav Havel
Grafická úprava / Pavel Štefan, Karel Haloun
Zpracování / pevná vazba, formát 16 x 21 cm, tisk FINIDR, spol. s.r.o., Český Těšín
Počet / 208 stran, 47 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

F282 Obálka publikace *Václav Havel ’97*

F283 Obálka publikace *Václav Havel 1999–2003,* foto: Karel Cudlín

Celá série následně vydaných projevů pod taktovkou grafické úpravy ve spolupráci Pavla Štefana a Karla Halouna je zajímavým celkem s jednotlivými svéráznými přístupy ke každému vydání. V jednotlivých vydáních autoři pracují s jedním výrazným prvkem, který tak charakterizuje každou publikaci se samostatnou graficky výraznou sérií snímků, každou s originálním výtvarným přístupem. Vydané projevy z let 1992–2003 tak dohromady utváří graficky velmi zajímavý celek nejen po stránce textové, ale především díky originálnímu přístupu ke každé sérii i po stránce obrazové.

V publikaci *Václav Havel 1992 & 1993* jsou fotografie od například Tomkiho Němce, Bohdana Holomíčka, Jiřího Jírů či Alana Pajera dávány do kontextu s kolážemi z novinových článků nebo zátiším s použitím novin, vytvářející tak zajímavý dialog mezi těmito dvěma uměleckými přístupy. Na závěr publikace jsou k dispozici popisky fotografií s datací, ne však s uvedením autora.

Z novinových koláží k dalšímu médiu a tou je televize a motiv filmového pásu, se kterým pracuje publikace *Václav Havel ’94*. Obrazové výňatky z televizních inscenací, filmů či reklam, použité jako fotografie rozladěného obrazu, kontrastují či naopak podporují nebo dokonce parafrázují fotografie, kterými do publikace (až jednu výjimku) přispěl pouze Jiří Jírů. Touto výjimkou je právě portrét autora fotografií Jiřího Jírů pořízený Václavem Havlem v roce 1995, role fotografa a fotografovaného se tak na jednom snímku obrátily a zakončují tak obrazovou část publikace.

V dalších vydaných projevech *Václav Havel ’95* se pracuje kromě zeleného rámu s malým vyříznutým okénkem uprostřed i s motivem zátiší. Narozdíl od předchozích publikací není v tomto vydání obrazová část mezi textovou, ale je rozdělena na nejprve obrazovou část s černobílými fotografiemi zátiší od Jaroslava Prokopa se zelenými průsvitnými i plnými rámečky, pak část textovou a je zakončena opět částí obrazovou, tentokrát s fotografiemi Ondřeje Němce a Tomáše Svobody pod zeleným filtrem, který barevně koresponduje s první obrazovou částí a rámuje tak část textovou. Na závěr jsou uvedeny i popisky k fotografiím včetně uvedení autora.

Publikaci *Václav Havel ’96* dominuje divadelní prostředí a červená barva, která ztvárňuje podobu divadelní opony. Stejně jako v předchozí publikaci je i zde textová část orámovaná částí obrazovou. Černobílé fotografie převážně z divadelního prostředí přetažené poloprůhledným červeným filtrem, někdy celé, někdy pouze částí, tak připomínají Václava Havla nejen jako dramatika, ale také jako člověka, kterému bylo mezi lidmi z divadelního a filmového prostředí dobře. V tiráži jsou fotografové uvedeni souhrnně pouze s počtem fotografií, kterým do publikace přispěli.

Projevy *Václav Havel ’97* se zaměřují na prezidentovo dětství, na začátku a na konci publikace jsou vytvořeny koláže z dobových fotografií připomínající staré album. Kromě fotografií a kreseb jsou do něj zařazeny i ručně psané školní slohy Václava Havla. Texty projevů protínají černobílé portréty různých autorů, s jedinou výjimkou se jedná o blízké portréty.

Posledními jsou projevy *Václav Havel 1999 – 2003*, zde se pod taktovkou modrého filtru objevují fotografie Karla Cudlína, Alana Pajera, Oldřicha Škáchy, Pavla Štechy či Jana Třeštíka. Jedná se o fotografie ze státnických povinností, ze setkání s osobnostmi ze světového i českého kulturního a politického prostředí, které skýtá vskutku široký záběr – na fotografiích jsou ve společnosti Václava Havla zachyceny osobnosti jako Madeleine Albright, britská královna Alžběta II. i s chotěm princem Philipem, princ Charles, dalajláma, papež Jan Pavel II. a další. Projevy jsou ilustrovány ještě fotografiemi architektury, například pracovny Václava Havla s namalovaným portálem od Aleše Lamra, většinou se však jedná o architekturu Oranžerie v Královské zahradě Pražského hradu, autorem všech fotografií architektury je Pavel Štecha. Zde jsou na závěr publikace i připojeny detailní popisky k fotografiím včetně uvedení autora.

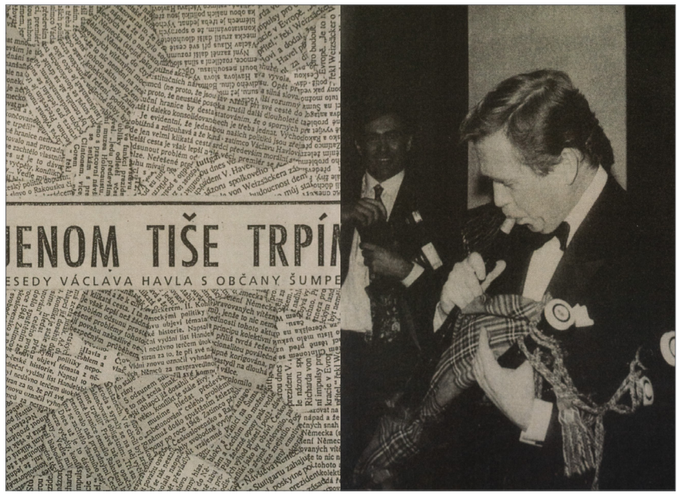

F284 Dvojstrana publikace
Václav Havel 1992 & 1993,
foto: neuvedeno

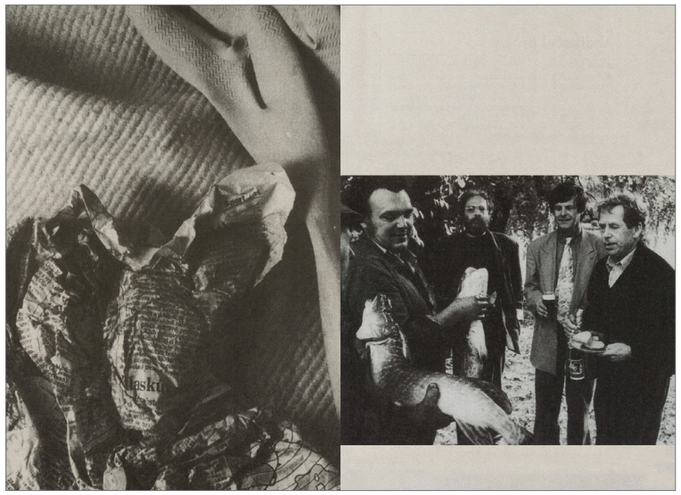

F285 Dvojstrana publikace
Václav Havel 1992 & 1993,
foto: neuvedeno

F286 Dvojstrana publikace
Václav Havel 1992 & 1993,
foto: Jaroslav Hejzlar

F287 Dvojstrana publikace
Václav Havel '94,
foto: Jiří Jírů

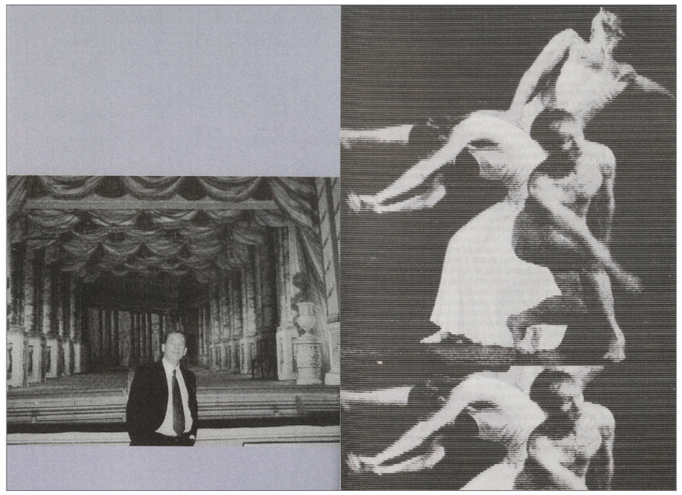

F288 Dvojstrana publikace
Václav Havel '94,
foto: Jiří Jírů

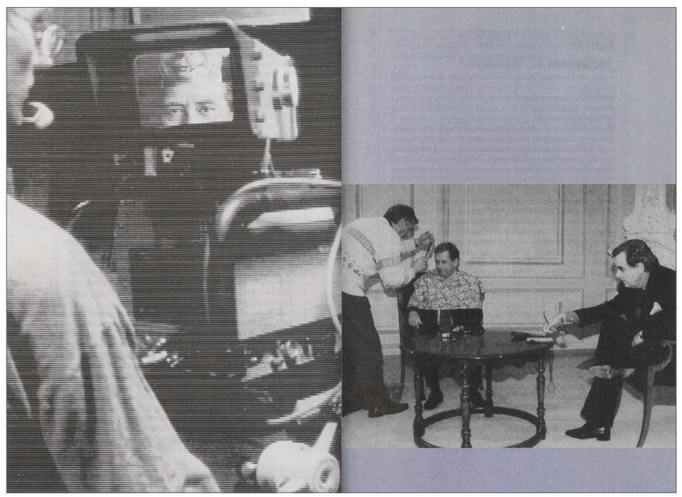

F289 Dvojstrana publikace
Václav Havel '94,
foto: Jiří Jírů

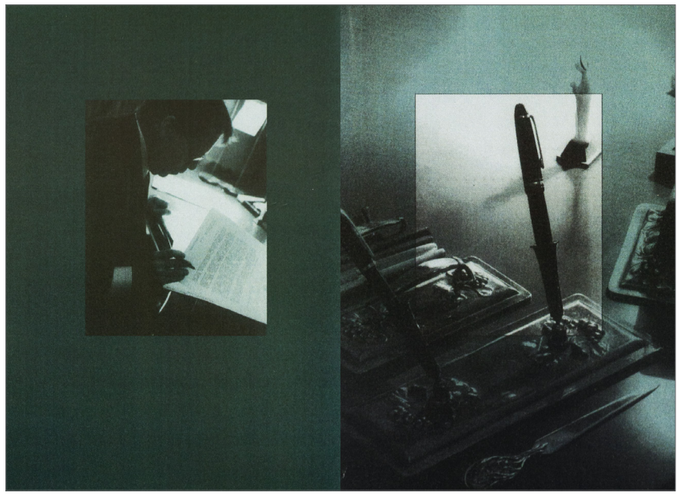

F290 Dvojstrana publikace
Václav Havel '95,
foto: Jaroslav Prokop

F291 Dvojstrana publikace
Václav Havel '95,
foto: Jaroslav Prokop

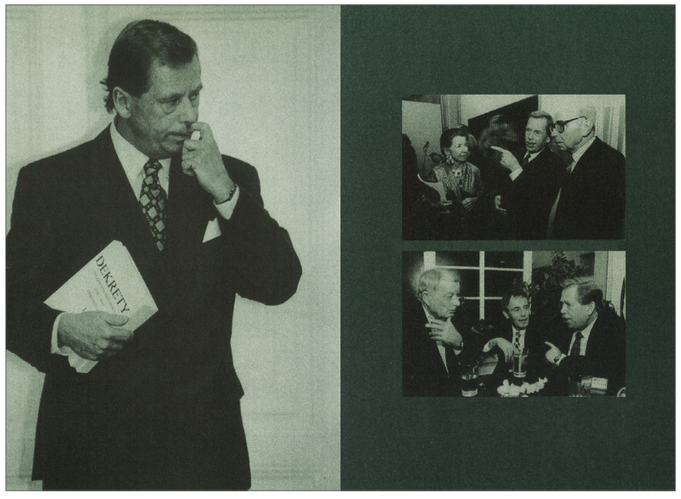

F292 Dvojstrana publikace
Václav Havel '95,
foto: Ondřej Němec

F293 Dvojstrana publikace
Václav Havel '96,
foto: neuvedeno

F294 Dvojstrana publikace
Václav Havel '96,
foto: neuvedeno

F295 Dvojstrana publikace
Václav Havel '96,
foto: neuvedeno

F296 Dvojstrana publikace *Václav Havel '97,* foto: archiv autora

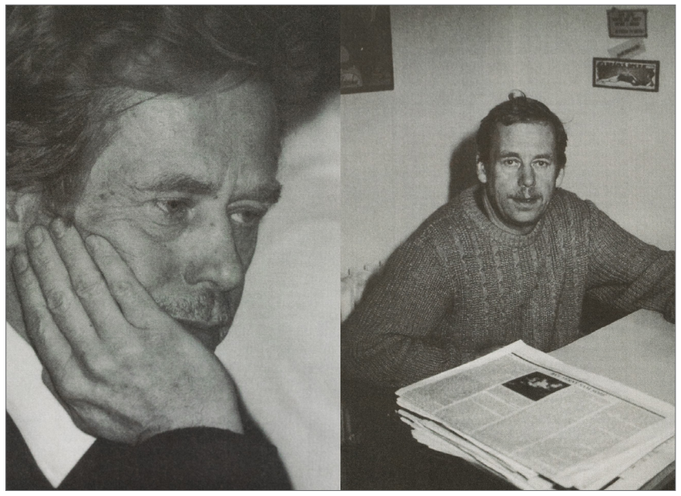

F297 Dvojstrana publikace *Václav Havel '97,* foto: Petr Čermák (vlevo) a Juraj Groch (vpravo)

F298 Dvojstrana publikace *Václav Havel '97,* foto: archiv autora

F299 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1999–2003,* foto: Karel Cudlín (vlevo uprostřed), dále Alan Pajer

F300 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1999–2003,* foto: Alan Pajer (vlevo uprostřed), dále Oldřich Škácha

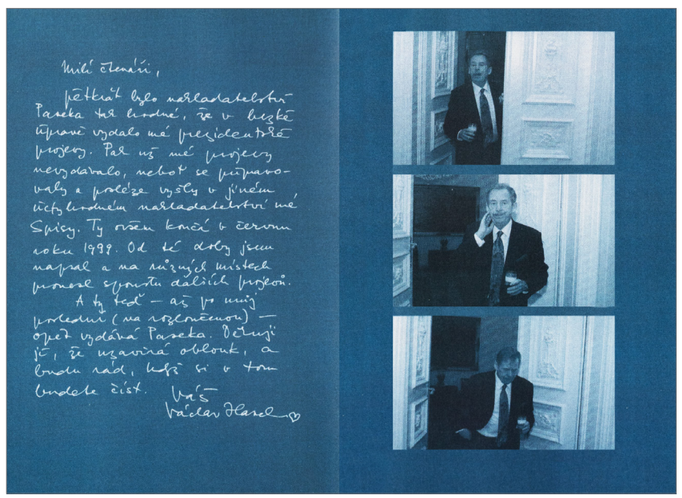

F301 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1999–2003,* foto: Alan Pajer

F302 Obálka publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, foto: Jiří Jírů

9.9 JIŘÍ JÍRŮ – HAVEL fotografie

Fotografie / Jiří Jírů
Vydal / Jiří Jírů, Praha, 1998
Texty / Miloš Forman, Peter Ferrill
Grafická úprava / Studio Šípek
Zpracování / pevná vazba, formát 21 x 26 cm, litografie: Yellow.cz
Počet / 116 stran, 74 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / neuvedeno

Jiří Jírů pracoval pro několik novin a časopisů, v rozhovoru pro *Paměť národa* jmenuje například *Květy*, *Lidové noviny*, *Signál* nebo *Svět v obrazech.* Zmiňuje také časopis *Fotografie*, jehož zakladatelem a šéfredaktorem byl jeho strýček. Ten mu do svého čtvrtletníku v česko-ruské mutaci občas otiskl fotografii, ovšem Jiří Jírů za ní dostal na tu dobu velký finanční obnos. Den před srpnovou invazí v roce 1968 emigroval do Belgie, kde ho i přes jeho reportážní zkušenosti v agentuře sice přijali, ale nenechali fotografovat. Pracoval tedy jako nezávislý fotograf především v Bruselu. I přes složité začátky se v životopise Jiřího Jírů objevují zvučná jména amerických periodik jako Life, National Geographic, The New York Times nebo People.
V roce 1993 se vrátil do Prahy a stal se osobním fotografem tehdejšího prezidenta Václava Havla. Jako jeho oficiální fotograf a člen doprovodu procestoval Jiří Jírů s Havlem po boku (nebo v převážné většině před objektivem) kus světa. Každý z Havlova četného „fotografického arzenálu“ osobních fotografů měl jiný, osobitý přístup. Jestli ale někdo z dvorních fotografů svým způsobem technického zpracování vybočuje, pak je to právě Jiří Jírů. Od jiných autorů, kteří působili ve stejné funkci, se odlišuje specifickou technikou zpracování fotografií, kterou nazývá „hint-tint“.[72] Technika spočívá v nazvětšování černobílých (sépiových) fotografií z původních barevných negativů, které následně koloruje. Signifikantní je pak pro Jiřího Jírů kolorování zvětšenin pouze v drobných detailech a nikdy ne násilně. Dalším rozdílem od běžně kolorovaných fotografií je pak dodržení barevnosti na základě reálné skutečnosti. Vzhledem k původnímu barevnému negativu se tedy barevnost kolorovaných detailů opírá o vyfotografovanou realitu.
Snímky mnohdy nahlíží za oponu státnických povinností, jsou také dokladem mnoha setkání s významnými osobnostmi ze světa politiky, umění a kultury nebo záznamem ne příliš oficiózních akcí, jako například výlov rybníka či projížďka loďkou.[73] Již zmíněné decentní užití barev v detailech dává těmto fotografiím zcela jiný rozměr, který je navíc v publikaci podtržený neobvyklou adjustací. Kniha je orientována vertikálně a její listy se otevírají na výšku. Fotografie by ovšem snesly větší rozměr, než jaký v publikaci dostaly. Umělecký záměr co nejméně narušovat zvolenou paspartu divák sice pochopí, ale zvolené písmo na popisky fotografií „tón v tónu“ s paspartou jsou jen velmi těžko čitelné. Tmavší odstín typografie by čistotu publikace nenarušil a divák by se lépe orientoval.

72 JÍRŮ, Jiří. Havel: fotografie. 1. vydání. Praha: Jiří Jírů, 1998, z doslovu knihy Pět let na Hradě, Peter Ferrill, nestr.

73 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 158.

F303 Strana publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, foto: Jiří Jírů

F304 Strana publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, foto: Jiří Jírů

F305 Strana publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, foto: Jiří Jírů

F306 Strana publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, foto: Jiří Jírů

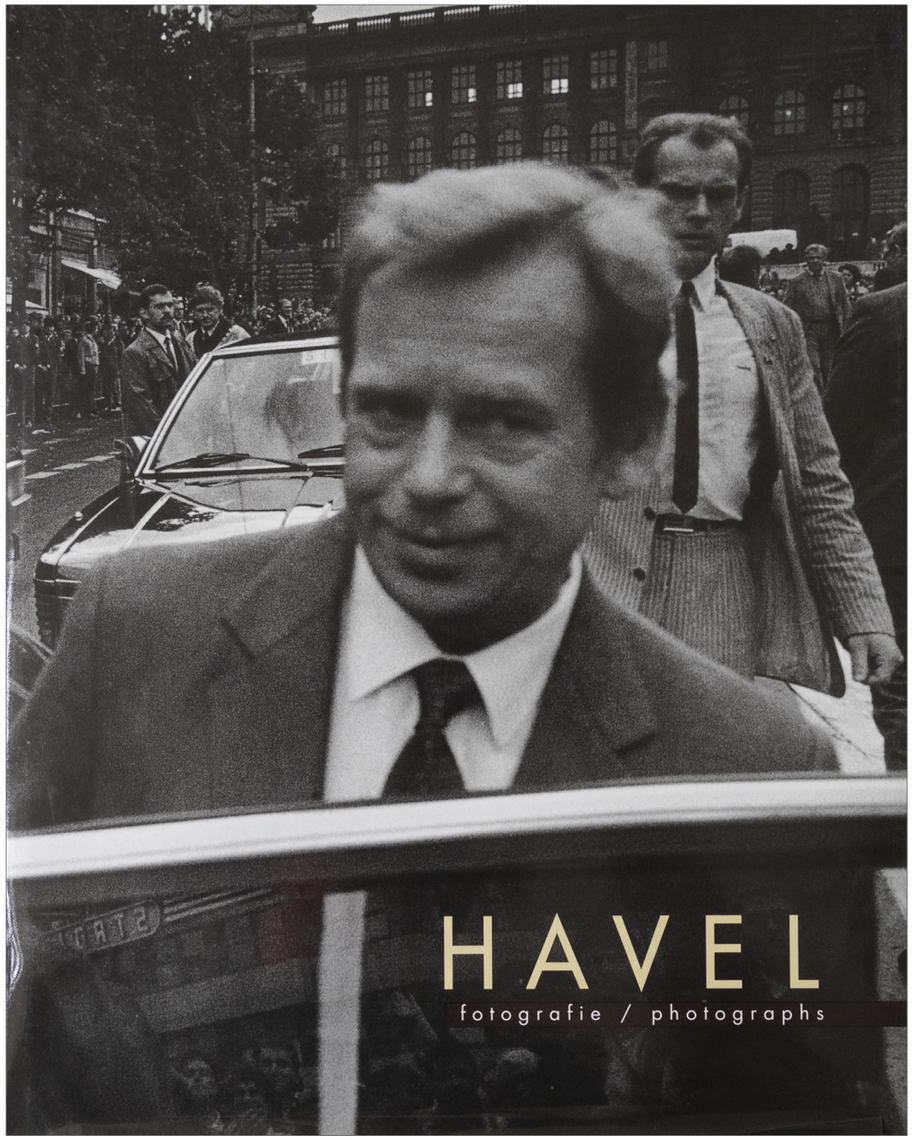

F307 Obálka publikace *HAVEL: fotografie I photographs*, foto: Tomki Němec

9.10 HAVEL: FOTOGRAFIE / PHOTOGRAPHS

Fotografie / Karel Cudlín, Bohdan Holomíček, Jiří Jírů, Jaroslav Krejčí, Jaroslav Kučera, Tomki Němec, Alan Pajer, Pavel Štecha, Oldřich Škácha
Vydal / Květa Vinklátová – Knihy 555, Liberec, 2002
Texty / dalajláma, Miloš Forman, Václav Havel
Grafická úprava / Jan Měřička
Zpracování / pevná vazba, formát 23,5 x 29,5 cm, tisk Print Protisk, České Budějovice
Počet / 176 stran, 164 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / Derek Paton

Publikaci, vydanou libereckým nakladatelstvím Knihy 555, obrazově sestavil Tomki Němec a Michal Hladík. Vybrali do ní z tisíců snímků celkem 164 fotografií, jejichž autorství patří devíti dokumentaristům. Jsou jimi Karel Cudlín, Bohdan Holomíček, Jiří Jírů, Jaroslav Krejčí, Jaroslav Kučera, Tomki Němec, Alan Pajer, Pavel Štecha a Oldřich Škácha, přičemž někteří z nich působili coby oficiální fotografové prezidenta. V závěru publikace jsou pak krátké životopisy všech devíti autorů.

Svými slovy uvádí publikaci světoznámý filmový režisér Miloš Forman a jeho svatost 14. dalajláma, oba těmito úvody vzpomínají na své osobní setkání s Václavem Havlem. Jako doplněk snímků slouží texty a výběr citací z knih, dopisů a projevů z pera Václava Havla, které divákovi přibližují smýšlení tehdejšího prezidenta.[74]

Publikace vyniká minimalistickým grafickým zpracováním a nápaditým rozložením fotografií. Z důvodu zachování obrazové čistoty je u fotografií pouze místo a rok pořízení a přesné popisky k fotografiím včetně jména autora jsou uvedeny v závěru publikace. A je to právě důraz na zachování čistoty, který při sestavování obrazového materiálu upřednostnil výtvarnou stránku před důsledným chronologickým řazením událostí.[75] Sice bez chronologického řazení, kniha ale zaznamenává život Václava Havla v různých životních etapách – od civilního života počínaje rokem 1974, přes dobu roku 1989 až po jeho poslední rok ve funkci.[76]

Do publikace byly zařazeny pouze černobílé snímky, výjimkou potvrzující pravidlo je ale barevná fotografie od Alana Pajera. Oficiální fotografie Václava Havla s Řádem Bílého lva z listopadu 1997 je v publikaci ještě podtržena neobvyklou adjustací, kdy její formát přesahuje formát knihy, fotografie je tak přeložena na půl a v knize skryta. Tato adjustace pak dává oficiálnímu portrétu Havla až plakátový vzhled z časopisu.

Ředitelka nakladatelství Květa Vinklátová přiblížila okolnosti vzniku a následných potíží při prodeji publikace při rozhovoru k článku na *idnes.cz*, který vyšel dva dny po smrti Václava Havla. *„Myšlenka vznikla před tím, než Václav Havel odcházel z prezidentského úřadu. Byla to složitější práce, oslovení fotografové byli zvyklí pracovat sami, tady byli součástí kolektivu.“*[77] Prodej knihy se postupem času poměrně zpomalil. *„Svého času nás tlačili, abychom ji dali do Levných knih, já jsem to ale odmítla“*, dodala v článku Květa Vinklátová.[78] Po smrti Václava Havla se ale prodej knihy dal opět do pohybu, Vinklátová v rozhovoru vyjádřila lítost, že tehdy očekávané zvýšení prodeje publikace souviselo především s onou smutnou událostí.

74 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 150.
75 CUDLÍN, Karel et al. *Havel: fotografie / photographs.* 1. vydání. Liberec: Knihy 555, 2002. str. 170.
76–78 Zdroj: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/publikace-o-havlovi-malem-skoncila-v-levnych-knihach-ted-je-z-ni-trhak.A111220_1704168_liberec-zpravy_alh.

F308 *Václav Havel a herec Jan Tříska, který později emigroval do USA.* Dvojstrana publikace *Havel: fotografie / photographs*, foto: Bohdan Holomíček

F309 *Vězeňský portrét z vazební věznice v Praze (vlevo) a v Heřmanicích u Ostravy (vpravo).* Dvojstrana publikace *Havel: fotografie / photographs*

F310 *V pracovně svého bytu na Rašínově nábřeží si 29. 12. 1989 pročítá inaugurační řeč.* Dvojstrana publikace *Havel: fotografie / photographs*, foto: Tomki Němec

F311 *S Olgou Havlovou na Hrádečku.* Dvojstrana publikace *Havel: fotografie / photographs*, foto: Bohdan Holomíček

F312 *Procházka v zámeckém parku na jaře 1990 v doporovodu osobního strážce Pavla Krále.* Dvojstrana publikace *Havel: fotografie / photographs*, foto: Tomki Němec

F313 *Na oficiální fotografii s Řádem Bílého lva v listopadu 1997.* Dvojstrana publikace *Havel: fotografie / photographs*, foto: Alan Pajer

F314 Obálka publikace *Prezidentovi v patách aneb fotografoval jsem Václava Havla*, foto: Jan Třeštík

9.11 PREZIDENTOVI V PATÁCH aneb Fotografoval jsem Václava Havla

Fotografie / Jan Třeštík
Vydal / Nakladatelství Hart, Praha, 2003
Texty / Jan Třeštík, Marie Formáčková
Grafická úprava / Cadis, Praha
Zpracování / pevná vazba, formát 21 x 21 cm, tisk neuveden
Počet / 123 stran, 95 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Fotograf Jan Třeštík ve svém životopise uvádí, že se osobním fotografem prezidenta Václava Havla stal roku 1998 a setrval jím až do roku 2003, respektive stal se členem týmu Havlových osobních fotografů. Jak sám v úvodu publikace zmiňuje, byl účasten pouze akcí a cest oficiálních a do soukromí prezidenta se nikdy nedostal. Záznamy těchto oficiálních cest, návštěv a akcí pak zhmotnil do publikace *Prezidentovi v patách aneb Fotografoval jsem Václava Havla*.
V úvodu publikace o sobě Jan Třeštík tvrdí, že co se týká jeho profesionální společnosti osoby Václava Havla, nikdy nebyl pouhým dokumentaristou a zároveň neskromně tvrdí, že přítomnost prezidenta umožňovala fotografovi *„nalézt onen samonosný bod hlubšího vnitřního smyslu“*. Třeba Jan Třeštík svou větu myslel jinak, hlubšího smyslu aby ale divák v jeho fotografiích pohledal. Jedním dechem dodává, že byl jen tichým pozorovatelem, který respektoval a k tomuto tvrzení se přikláním více. V častých případech jsou totiž fotografie kompozičně či expozičně nepovedené, někdy s nelichotivými záběry i snímky se špatnou technickou kvalitou připomínají fotografie spíše z rodinného alba a jsou vlastně pouhým záznamem dané situace.
Co se týká mnohdy špatné technické kvality, Třeštík na mnoho cest vozil mobilní fotografickou laboratoř, sestavenou z chladících boxů, které držely konstantní teplotu vody pro vývojku.[79] Poté musel snímky rychle vyvolat, vysušit fénem, naskenovat a elektronicky odevzdat do média. V publikaci najdeme i fotografii, která působí jako by jí fotograf zachytil na mobil, je to snímek setkání Václava Havla s tehdejším prezidentem Spojených států Georgem W. Bushem v Bruselu z roku 2001. Využití vysoce lesklého papíru k finálnímu tisku fotografiím také nepřidává.
Nutno ovšem dodat, že mnoho věcí většinou závisí na kontextu. Přesným příkladem tohoto tvrzení je publikace *Prezident: Václav Havel, fotografie 1988–2011*, kterou vydala ČTK a ve které jsou k vidění snímky Jana Třeštíka v poněkud jiném světle. Kvalitnější tisk a adjustace, jiný výběr fotografií a kontext zapříčinily přerod Třeštíkových snímků ve fotografie s vtipnou glosou. Příkladem toho je fotografie Václava Havla s pozdějšími prezidenty v pozadí, tedy s Václavem Klausem a Milošem Zemanem, která dnešní optikou pohlíží na všechny tři prezidenty velice výstižně.[80] Předchází jí dokonce popis slovy Jana Třeštíka, který najednou působí o mnoho sofistikovaněji, než jak je tomu u jeho deníkových popisů v této publikaci.
U mnohých událostí kolem osobnosti Václava Havla bylo přítomno více fotografů. Dokladem tohoto faktu jsou fotografie Václava Havla při přijetí papeže Jana Pavla II. v roce 1999 nebo fotografie v přítomnosti herečky Meryl Streep, která se ale v publikaci neobjevila.[81] Záběry se stejnou scénou jsou k vidění v publikaci Jiřího Jírů *Havel – fotografie*, přičemž Jiří Jírů je autorem těch kompozičně i technicky neporovnatelně zdařilejších.
Do publikace Jan Třeštík vybral 95 fotografií, které jsou opatřeny popisem a v drtivé většině případů i deníkovou vzpomínkou Jana Třeštíka na proběhlé situace. Celkově bohužel publikace působí jako výčet toho, kde všude tehdejší prezident byl, s kým se potkal a koho navštívil. Do publikace jsou zařazeny i nejrůznější výňatky z Havlových projevů po celém světě.

79 Z rozhovoru pro Český rozhlas Dvojka, 22. listopadu 2016.
80 Fotografie k vidění na straně 274 této teoretické práce po rozboru publikace *Prezident: Václav Havel, fotografie 1988–2011.*
81 Fotografii s Meryl Streep použil Jan Třeštík na svých webových stránkách.

Z projevu Václava Havla na Mezinárodním sympoziu o mistru Janu Husovi, Papežská Lateránská univerzita, Vatikán, 17. prosince 1999

„...Husovo vroucí, bytostné přimknutí k Pravdě, k jejímu věrnému následování v hlubokém souladu nejniternějšího přesvědčení a skutků každodenního života zůstává přes proměny věků a dílčích filozofických i teologických náhledů trvalou výzvou duchovního dědictví našeho národa. Zvláštního významu však nabývá dnes, v obecné potřebě hluboké proměny smýšlení a jednání tváří v tvář prahu třetího tisíciletí.

V této souvislosti bych si přál, abychom uvažovali o Husově Řeči o míru, kterou českému mistrovi již nebylo v Kostnici dáno prosloviť. Hus chtěl adresovat sněmu i celé církvi výzvu k trojímu smíření: smíření člověka s Bohem, člověka se sebou samým a člověka s bližním. Přičemž mír v prvním smyslu, totiž mír člověka s Bohem, podle Husa „má takový dosah, že bez něho je každý jiný mír nemyslitelný." Podstatou druhého míru, totiž míru člověka se sebou samým, je Husovi „podřazenost těla vůči duši, protože tělo má duši sloužit."

Třetí mír, mír člověka s bližním, se pak „projevuje bratrským milováním a tedy předpokládá víru a naději. Vycházejíce z víry musíme zajisté věřit, že obecenství svatých zmocňuje každého vyvoleného dobrého křesťana k tomu, aby sloužil k prospěchu kohokoli, jak zase zločinný člověk škodí zde na světě každému křesťanu, jakkoli vzdálenému."

Hus jako málokterý myslitel před ním klade důraz na svědomí člověka. Nejen poslušnost k autoritě a instituci, ale zároveň a především na nikoho nedelegovatelné osobní rozhodnutí, vycházející z vlastního přesvědčení – to je Husovo novum. Předjímá tím nejen další vývoj evropského náboženského myšlení, nýbrž i hodnoty, které jsou uloženy v základech dnešního ideálu lidských práv, demokracie a občanské společnosti..."

Přijetí svatým otcem papežem Janem Pavlem II. – prosinec 1999

Jan Pavel II., vlastním jménem Karol Józef Wojtyla (1920), pochází z Polska. Papežem se stal v roce 1978 a je prvním papežem slovanského původu v historii. Jeho krédo zní – chceš sloužit věci míru – važ si svobody. S Václavem Havlem má společnou disidentskou minulost, život spojený s divadlem a psaní dramat.

F315 Dvojstrana publikace *Prezidentovi v patách aneb fotografoval jsem Václava Havla*, foto: Jan Třeštík

Felipe, princ asturský, byl při své oficiální návštěvě České republiky pozván také do vily manželů Havlových – květen 2001

Felipe je synem Juana Carlose I. (1938), španělského krále (od roku 1975) z dynastie Bourbounů, a řecké princezny Sophie (1938), dcery řeckého krále Pavla I.

První setkání s americkým prezidentem Georgem Bushem v Bruselu u příležitosti vrcholné schůzky členských států NATO – červen 2001

George W. Bush (1946) je 43. prezidentem USA (jedenačtyřicátým byl jeho otec stejného jména), vystudoval Harvardskou univerzitu a byl guvernérem Texasu. Jeho žena se jmenuje Laura a mají dvě dcery – Barbaru a Jennu.

F316 Dvojstrana publikace *Prezidentovi v patách aneb fotografoval jsem Václava Havla*, foto: Jan Třeštík

S Jeremy Ironsem v bytě Toma Stopparda v Londýně – říjen 1998

Jeremy Irons (1948) je divadelní a filmový herec, jehož jsme mohli vidět třeba ve filmu Francouzova milenka, Swannova láska, Kafka, Posedlost... za roli ve filmu Obrat ve štěstí získal Oscara.

Tomy Stoppard (1937), vlastním jménem Tomáš Straussler, je sice známý anglický dramatik, ovšem českého původu. Proslavil se groteskou Rosencrantz a Guildenstern jsou mrtví, parodující Shakespearova Hamleta, napsal také hry z českého prostředí – Každý hodný hoch zaslouží odměnu a Profesionální faul.

Přivítání na skotské půdě bylo vskutku originální a stylové – říjen 1998

Skotské království, osídlené Pikty a později keltskými Gaely vzniklo ve 9. století. Skotský král Jakub VI. se v roce 1603 stal i anglickým králem Jakubem I. Obě monarchie se spojily v roce 1707. Hlavním městem Skotska je Edinburg a že ke Skotům patří dudy a mužské kostkované sukně, ví každé malé dítě.

F317 Dvojstrana publikace *Prezidentovi v patách aneb fotografoval jsem Václava Havla*, foto: Jan Třeštík

Cestu Posázavím ukončil Václav Havel jízdou vlakem do Prahy – srpen 2001

Vlak k Posázaví patří, kdysi se mu říkalo Posázavský pacifik a stovky trempů jím vyráželi v sobotu po obědě do přírody. Stále se na to krásné vzpomíná...

S vítězkou jedné z kategorií soutěže „Rodinné příběhy" romských dětí na Pražském hradě – září 2001

F318 Dvojstrana publikace *Prezidentovi v patách aneb fotografoval jsem Václava Havla*, foto: Jan Třeštík

F319 Obálka publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

9.12 VÁCLAV HAVEL 1989–2003 / bibliofilie

Fotografie / Pavel Štecha
Vydal / Art D – Grafický ateliér Černý s.r.o., Praha, leden 2003
Texty / Zdeněk Lukeš
Grafická úprava / Jan Lamr
Ilustrace / Aleš Lamr
Zpracování / měkká vazba s volným přebalem, formát 29,5 x 22 cm, tisk Trico Praha
Počet / 44 stran, 45 obrazových reprodukcí (včetně ilustrací)
Jazyk / český, anglický
Překlad / K. Hilská, C. Ostomel

Publikace vznikla k příležitosti završení třináctiletého působení Václava Havla na Pražském hradě a byla vydána v limitovaném počtu 1000 číslovaných výtisků.
Kniha je zvláštním exemplářem, který se skoro vůbec nezabývá portréty Václava Havla, jeho fotografie jsou pouhým doplňkem k vydané publikaci, ovšem dostává se jim důstojného celostránkového rozměru. V publikaci mnohem více rezonují ilustrace Aleše Lamra v kombinaci s fotografiemi Pavla Štechy architektury a zahrad Pražského hradu, které se po nástupu Václava Havla do prezidentského úřadu podařilo zrekonstruovat a otevřít veřejnosti. Zcela symbolicky je Aleš Lamr i autorem portálu v místnosti sekretariátu prezidenta, provedeným se stejným rukopisem jako ilustrace a novoročenky s podpisem Václava Havla (později i s připojeným podpisem Dagmar Havlové) v této knize.

Publikaci otevírá dvojice snímků Václava Havla, jeden formální z inaugurace ve Vladislavském sále z 29. prosince 1989 a druhý neformální s jeho ženou Olgou tentýž den odpoledne s komentářem o Havlově zásluze na rekonstrukcích Hradu po totalitním období. Následují barevné snímky architektury Pražského hradu, včetně záběru na Hradní stráž v nové uniformě, dále pak interiérů. Mimo fotografie Havla v zahradách Pražského hradu a inscenovaného portrétu se spolupracovníky před portálem od Aleše Lamra se zdají být zvolené černobílé fotografie zcela náhodného výběru, tedy trojice snímků – z pravidelného setkání v Lánech, reportážní snímek z výročí osvobození Plzně americkou armádou a z návštěvy Svatého otce v Praze. Poslední černobílou fotografií je uvolněný snímek s manželkou Dagmar z chaty Amálie při diskusním večeru.
Celkově publikace působí jako katalog k výstavě ilustrací spojenou s nahlédnutím za zdi, v tu dobu nově, zrekonstruovaného Hradu než jako reprezentační publikace k výročí završení třináctiletého působení prezidenta Václava Havla, ovšem takový byl zřejmě záměr.

1989

Při svém příchodu na Pražský hrad na sklonku roku 1989 vyhlásil prezident Václav Havel program postupného otevírání tohoto areálu veřejnosti. V totalitním období totiž působil Hrad jako středověká pevnost - přístupná byla jen nádvoří a některé dominanty. Havlův program jsme si my - zaměstnanci - pracovně pojmenovali Otevírání zakletého zámku. Než však bylo možno rozevřít dokořán vrata Královské zahrady, jeleního příkopu nebo jižních zahrad, stejně jako řady paláců, domů až po dvířka domečků ve Zlaté uličce, bylo nutno začít s opravami, rekonstrukcemi, restaurátorskými zásahy.
Vše to začalo symbolicky - novými uniformami Hradní stráže a pokračovalo od malých intervencí až po tak výrazné dominanty, jako je Nová oranžerie - mistrovské dílo soudobé architektury. Opravují se paláce, zahrady, nádvoří. Z iniciativy manželů Havlových a jejich nadace byly propojeny obě dosud rozdělené části jeleního příkopu.
Na tomto velkorysém konceptu se kromě hradního architekta Bořka Šípka podílely desítky dalších vynikajících projektantů z domova i zahraničí. A tak je nyní území Pražského hradu po desetiletích opět plné života, konají se tu výstavy, koncerty, divadelní představení. Obrázky jednotlivých staveb, které doprovázejí tuto publikaci, představují množství zásahů, rekonstrukcí a nových objektů i detailů, které se tu od roku 1989 objevily.

Vladislavský sál, 29.12.1989 ve 12,30 hodin
Vladislav Hall, December 29, 1989, at 12:30

Ten den odpoledne
Later in the afternoon

F320 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

F321 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

Výročí osvobození Plzně americkou armádou
Anniversary of the Liberation of Pilsen by the American Army

Návštěva Svatého otce v Praze
Holy Father visiting Prague

Jedno z pravidelných setkání v chatě Amálie v lánském polesí
One of the regular meetings at the Amalia weekend house in the Lány Forest District

F322 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

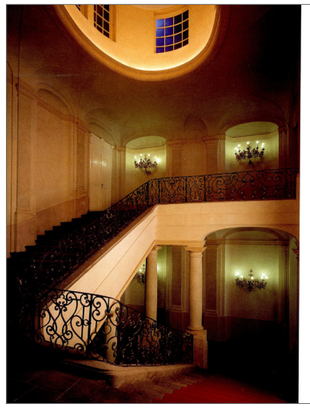

1996

Rekonstrukce Paláce Blechtičen,
Richard Doležal, Petr Malínský, Gabriela Šatrová
(od roku 1995)
Reconstruction of the Noblewomen's Palace,
Richard Doležal, Petr Malínský, Gabriela Šatrová,
(since 1995)

F323 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

Diskusní večer v chatě Amálie
Discussion evening in the Amalia weekend house

F324 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

2002

Nová latina Španělského sálu,
Bořek Šípek, Radek Hora (2001-02)
New Cloakroom of the Spanish Hall,
Bořek Šípek, Radek Hora (2001-02)

Václav Havel
se svými spolupracovníky
Václav Havel
with his collaborators

F325 Dvojstrana publikace *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie*, foto: Pavel Štecha

F326 Obálka publikace *Cirkus Havel*, foto: Tomki Němec

9.13 CIRKUS HAVEL

Fotografie / Tomki Němec, Roman Franc, Pavel Zatloukal, Oldřich Škácha, Břetislav Rychlík, Jan Plešák, archiv CED
Vydal / nakladatelství Větrné mlýny, Brno, 2008
Texty / Václav Havel, Vladimír Morávek, Petr Oslzlý, Lucie Němečková, Mariusz Szczygieł (překlad Helena Stachová), Friedrich Schiller (překlad Pavel Eisner)
Grafická úprava / Kateřina Wewiorová
Koláže / Joska Skalník
Zpracování / měkká vazba, formát 20 x 20 cm, tiskárna Grafico, s. r. o.
Počet / 160 stran, 34 obrazových reprodukcí (+ 34 výřezů)
Jazyk / český

Publikace *Cirkus Havel* vyšla k příležitosti premiéry scénické koláže textů Václava Havla, kterou 7. listopadu 2008 uvedlo brněnské Divadlo Husa na provázku pod názvem *Cirkus Havel aneb My všichni jsme Láďa*. Tato inscenace byla součástí trilogie *Perverze v Čechách* Divadla Husa na provázku.

Přebal knihy tvoří známá fotografie Václava Havla na pláži poblíž mysu Roca v Portugalsku z roku 1990 od Tomkiho Němce, kterou si pod svá křídla výtvarného umělce vzal Joska Skalník a vytvořil tak osobitou koláž, která ještě v dalších různých motivech s použitím stejné fotografie prostupuje celou publikací.

Přepisem scénáře hry prostupují úzké vertikální obdélníkové výřezy fotografií ze zkoušek v divadle, které se repetitivně opakují v přiblížení výřezu obrazu či jeho posunu. V závěru jsou pak použity fotografie v původním celku a divákovi tak dojde, jaký obraz se pokoušel po celou dobu prohlížení skládat. Autorem rozkládaných fotografií je Pavel Zatloukal, s výjimkou jedné fotografie od Romana France, zachycující trojici autorů (Václav Havel, režisér Vladimír Morávek a dramaturg Petr Oslzlý), která je stranově převrácená použitá i v úvodu knihy. Pavel Zatloukal do knihy přispěl také dvěma portréty herců ve své roli s výrazným grafickým prvkem v kompozici, rámujícími kapitolu s výřezy fotografií.

Následuje koláž textů a vzpomínek s názvem *Husa a Havel* z pera dramaturga Petra Oslzlého, doplněná dokumentačními snímky Václava Havla v kolektivech různých osobností, které jsou podrobně popsány v popiscích k fotografiím v závěru knihy a jejichž autorství patří foto archivu CED, Oldřichu Škáchovi, a Janu Plešákovi. Dále publikace pokračuje vzpomínkou režiséra Vladimíra Morávka *Jak vznikal scénář Cirkusu Havel*, ilustrovanou dvěma fotografiemi Břetislava Rychlíka ze soustředění Divadla Husa na provázku. Následuje ještě kapitola *Pohled z Polska*, jež je doplněna ilustračními dobovými fotografiemi, jedna z nácviku Spartakiády. Poznámku Petra Oslzlého *Vladimír Morávek režíruje Václava Havla* zobrazují snímky z uvítání před budovou Divadla Husa na provázku.

Kapitolu *Václav Havel* otevírá další koláž Josky Skalníka a navazuje soubor portrétů Václava Havla od Romana France. Roman Franc je autorem nejenom fotografie na titulní straně obálky, zachycující portrét Václava Havla při scénickém čtení prvního dějství hry *Odcházení* v Divadle Husa na provázku, ale i všech dalších reportážních portrétů Václava Havla z autorského čtení a již zmíněného scénického čtení, zakončené jeho portrétem při nahrávání jeho hlasu do inscenace Cirkus Havel.

Osobité černobílé snímky komponované na čtverec jsou použity v druhé polovině knihy, kdy poslední fotografií je opět snímek od Tomkiho Němce s kolážovou úpravou Josky Skalníka a rámcově tak uzavírá celou publikaci, která balancuje mezi experimentální publikací s osobitými autorskými díly a zajímavým vydáním katalogu k inscenaci.

CIRKUS HAVEL aneb My všichni jsme Láďa

Scénická koláž textů Václava Havla - podívaná o dvou dílech

Václav Havel

Vladimír Morávek a Petr Oslzlý

Motto:

...všechno souvisí se vším; cokoliv z nějaké doby odkazuje k něčemu z doby předchozí či pozdější; všechno je navzájem včelijak provázáno a jednou z cest, jak se dotknout oné skryté tkáně života, je koláž, kombinující věci navenek spolu nesouvisející tak, že v posledku říká o jejich souvislostech a skutečném významu víc, než by byla schopna říct mechanická chronologie či jiný náhodu potlačující pořádající princip...

(Václav Havel: Prosím stručně, Praha, Gallery 2006)

Svolení k divadelnímu provozování a k jakémukoliv veřejnému užití této hry uděluji agentury
Aura-Pont (www.aura-pont.cz) a Dilia (www.dilia.cz)

F327 Dvojstrana publikace *Cirkus Havel*, foto: Roman Franc

F329 Dvojstrana publikace *Cirkus Havel*, foto: Roman Franc (vlevo) a Pavel Zatloukal (vpravo)

(Rozpačitá pauza)

PRIMÁŘ Nikdo? V tom případě nastal čas na malé překvapení: Ta zítřejší zahradní slavnost bude tematizovaná!

LORENCOVÁ Bravo!

KOTRLÝ Báječný nápad!

PRIMÁŘ Vidíte? Mně se taky moc líbí –

LORENCOVÁ A jaký bude mít ráz?

PRIMÁŘ To je přece jasné: sabat! Rej ďáblů, čarodějnic, mágů a magiků! Stylové, ne?

(Zdvořilý smích. Zazní zpěv Karla Gotta a Darinky Rolincové)

K. G. + D. R. *(zpívají)* **Vyznání - vyznanie...**

43. OBRAZ

[4]

PIEROT *(se snaží udržet na laně rovnováhu, nedokáže to však ani on -)* Milá Olgo, v minulém dopise jsem se vzepjal k dosti abstraktním úvahám, a tak tento dopis bude mít ráz spíše jen odpočinkový. Včera jsem zhlédnul v televizi Kabaret u dobré pohody.

K. G. + D. R. *(zpívá)* **...krásné zní - krásne znie -**

PIEROT Měl jsem z toho velmi tísnivý pocit: herecké i pěvecké hvězdy z šedesátých let se v ohratně režii pokoušely evokovat cosi z tehdejší atmosféry a tehdejšího humoru, nebo na to jaksi navazovat – aby se nakonec ukázalo, že to prostě nejde. Předstírání a lež, které se snažily za každou cenu vypadat autenticky.

K. G. + D. R. *(zpívají)* **- táto melódia ozaj zázračne -**

PIEROT Jedním slovem - Peklo. Po chvíli jsem zatoužil jen po jediném...

(Pauza)

PIEROT Vypnout to.

44. OBRAZ

[4]

VŠICHNI *(usilovně zpívají)* **Spievanie mám zo všetkého najradšej - Spievanie sú moje chvíle najkrajšie -**

(Všichni přecházejí na značky. Hluboce se soustředí - a „jako jeden muž" s úchvatnou precizností cvičí. Blesky fotoaparátů cvakají o sto šest. Cizinci ješí nadšením. Lípy spíše mlčí. Plnou silou nastoupí kapela)

VŠICHNI *(zpívají)* **Spievanie - som ako v rozprávkovom sne - zvonček šťastia aj pre mňa v dialke krásne znie...**

45. OBRAZ

[2]

(Sláva! Hugo už konečně doputoval na zahradní slavnost. U vchodu jej - jako každého - čeká neformální rozhovor s organizátory slavnosti -)

HUGO Dobrý den. Obrok je obrok a hrách je hrách. Je tu prosím někde kolega Kalabis?

TAJEMNÍK Kalabis Josef, narozený 2. ledna 1940, Kalabis Václav, narozený 18. června 1951, nebo Kalabis František, narozený 4. srpna 1919?

TAJEMNICE Kalabis František, narozený 4. srpna 1919, je omluven. Přednáší dnes večer na domovní schůzi o Perverzi v Čechách –

TAJEMNÍK Odložíte si kravatu a sako?

K. G. + D. R. *(zpívají)* **Zpívání je to, co máme společné - zpívám rád - a to je právě báječné -**

(Tančí se ve všech prostorách)

TAJEMNICE Naléžáte se u hlavního vchodu B 13. Můžete si zde koupit universální vstupenku, která vás opravňuje k volnému pohybu po celém areálu zahrady a k návštěvě takřka všech akcí, pořádaných v rámci dnešní slavnosti –

F328 Dvojstrana publikace *Cirkus Havel*, foto: Pavel Zatloukal

V globální technické civilizaci, tvořené tolika svébytnými kulturami a ohrožované jejich konflikty, je divadlo – pevně věřím – dalekohledem do budoucnosti a konkrétním strůjcem naděje. Nikoli proto, že by jeho úkolem bylo léčit svět lepším, než je, nebo konstruovat více jeho lepší budoucnosti, ale proto, že zčleřesňuje hlavní naději dnešního lidstva, kterou je renesance živoucího lidství. Je-li totiž divadlo svobodným rozhovorem svobodných lidí o tajemství světa, pak je přesně tím, co ukazuje cestu lidskému rodu k toleranci, vzájemné úctě, úctě k zázraku bytí.
(Světový den divadla, Praha 27. 3. 1994)

(Václav Havel, Projevy a jiné texty z let 1992–1999, Spisy sv. 7, Torst 2007)

F330 Dvojstrana publikace *Cirkus Havel*, foto: Roman Franc

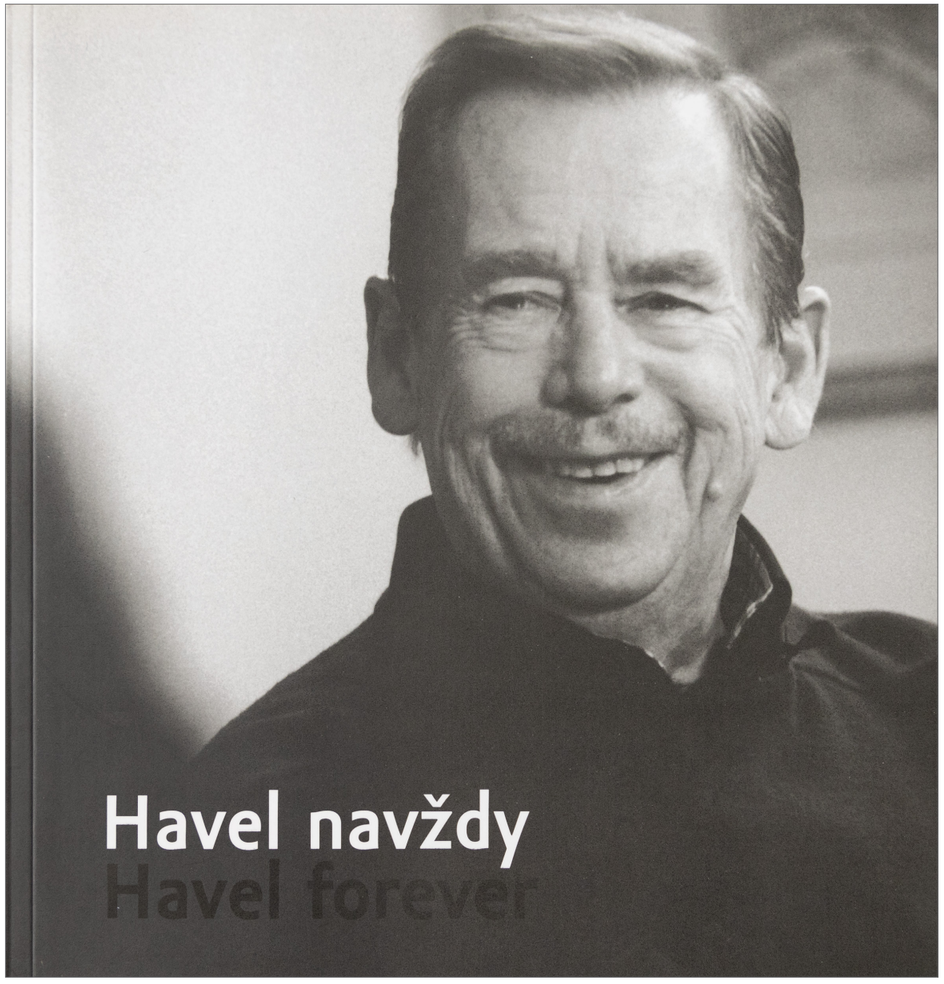

F331 Obálka publikace *Havel navždy*, foto: Oldřich Škácha

9.14 HAVEL NAVŽDY / HAVEL FOREVER

Fotografie / Oldřich Škácha
Vydal / Arbor vitae, Praha, 2012
Texty / Oldřich Škácha, editor Pavel Chalupa, redakce Kateřina Sieglová
Grafická úprava / Marek Jodas
Zpracování / měkká vazba, formát 20 x 21 cm, tisk T. A. Print, Praha
Počet / 95 stran, 63 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / Elizabeth Spáčilová

Kniha byla vydána ke stejnojmenné výstavě v rámci 8. ročníku festivalu Smetanova výtvarná Litomyšl, pořádané v prostorách bývalého zámeckého pivovaru, rekonstruovaného podle návrhů architekta Josefa Pleskota. Na výstavě byly použity originální bromostříbrné zvětšeniny, rozdělené do tří tematických částí z prezidentova života: disidentského, prezidentského a občanského.
Vydaná kniha už takové rozdělení nenese, fotografie jsou až na výjimky seřazeny chronologicky a jsou vždy opatřeny přesným popisem a roční datací. Oldřich Škácha působil jako dokumentární fotograf po boku Václava Havla, respektive jako fotograf na volné noze pro Kancelář prezidenta republiky, od roku 1989 až do jeho odchodu z prezidentské funkce v roce 2003. Oldřich Škácha se za nafocení obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 ocitl na černé listině, za což ho kompetentní orgány potrestaly zákazem další publikační činnosti. Škácha se ovšem vyskytoval na setkáních i pověstných večírcích skupiny přátel kolem Pavla Kohouta (tedy pozdějších disidentů) a podařilo se mu tak zachytit bezprostřední okolí okruhu osobností, které stály u zrodu Charty 77. Nejen osobnost Václava Havla Škácha tedy zachycuje již od roku 1970. V dokumentaci jeho soukromého i pracovního života Škácha pokračoval až do smrti Václava Havla v prosinci roku 2011.
V předmluvě publikace jsou Škáchovy klasické černobílé kinofilmové fotografie, které jsou fotografované přístrojem Leica 6, popsány jako záměrně neoficiálním dokumentárním záznamem o Havlově osobě a přesně tak fotografie i působí. Uvolněné snímky až „albového“ charakteru, kterými publikace začíná, se pak postupně rozrůstají v akční portréty zachycené mnohdy velmi zblízka a jsou doplněny reportážními snímky ve společnosti různých osobností převážně kulturního, dále pak politického života. Zajímavou sekcí publikace jsou diptychy fotografií dávané do souvislostí časového porovnání, tedy obdobné záběry, které ale dělí několik let. Demonstrují tak změnu ve vnímání osobnosti prezidenta. Příkladem toho je dvojice snímků Václava Havla ve společnosti kameramana a později i šéfa sekretariátu prezidenta republiky Stanislava Miloty. Záběr, který dělí nejenom 12 let, ale i výrazná změna postavení obou mužů, z disidenta prezident a z kameramana šéf sekretariátu prezidenta republiky, ovšem gesto Stanislava Miloty a úsměv Václava Havla zůstaly nezměněny.
Dvojici snímků předchází i diptych garáže Pavla Kohouta, v době těsně po vzniku Charty 77 a poté v době prezidentské návštěvy, kdy z garáže zmizely nápisy osočující Pavla Kohouta a nakreslený hákový kříž. Poslední takovou dvojicí jsou snímky z pracovny na Pražském hradě, v porovnání jsou rok 2002 a Václav Havel sedící za stolem své vybavené pracovny a únor roku 2003, kdy Václav Havel tutéž (už prázdnou) pracovnu a úřad opouští.
Škáchovy fotografie vynikají sugestivními portréty, v pár případech jsou do publikace zařazeny snímky spíše dokumentačního charakteru. Publikace je zakončena snímkem z Václavského náměstí s pohledem na sochu sv. Václava před Národním muzeem, před kterou je zem zaplněna svíčkami, z 22. prosince 2011.

Garáž Pavla Kohouta v době těsně po vzniku Charty 77, Sázava, 1977
Pavel Kohout's garage shortly after the establishment of Charter 77, Sázava, 1977

Tatáž garáž za prezidentské návštěvy, Sázava, 1990
The same garage during the President's visit, Sázava, 1990

F332 Dvojstrana publikace *Havel navždy*, foto: Oldřich Škácha

Václav Havel s bývalým kameramanem Stanislavem Milotou, Sázava, 1978
Václav Havel and former cameraman Stanislav Milota, Sázava, 1978

Prezident Václav Havel se šéfem sekretariátu prezidenta republiky Stanislavem Milotou, bývalá pracovna Gustáva Husáka, Pražský hrad, 1990
Prezident Václav Havel and the President's Executive Secretary Stanislav Milota, Gustáv Husák's former office, Prague Castle, 1990

F333 Dvojstrana publikace *Havel navždy*, foto: Oldřich Škácha

S manželkou Dagmar v prezidentském letadle na cestě do Turecka, 2000
With wife Dagmar in the president's airplane travelling to Turkey, 2000

F334 Dvojstrana publikace *Havel navždy*, foto: Oldřich Škácha

S manželkou Dagmar na procházce
v Chotkových sadech, podzim 2007
On a walk in Chotek Gardens
with wife Dagmar, Prague, Autumn 2007

F335 Dvojstrana publikace *Havel navždy*, foto: Oldřich Škácha

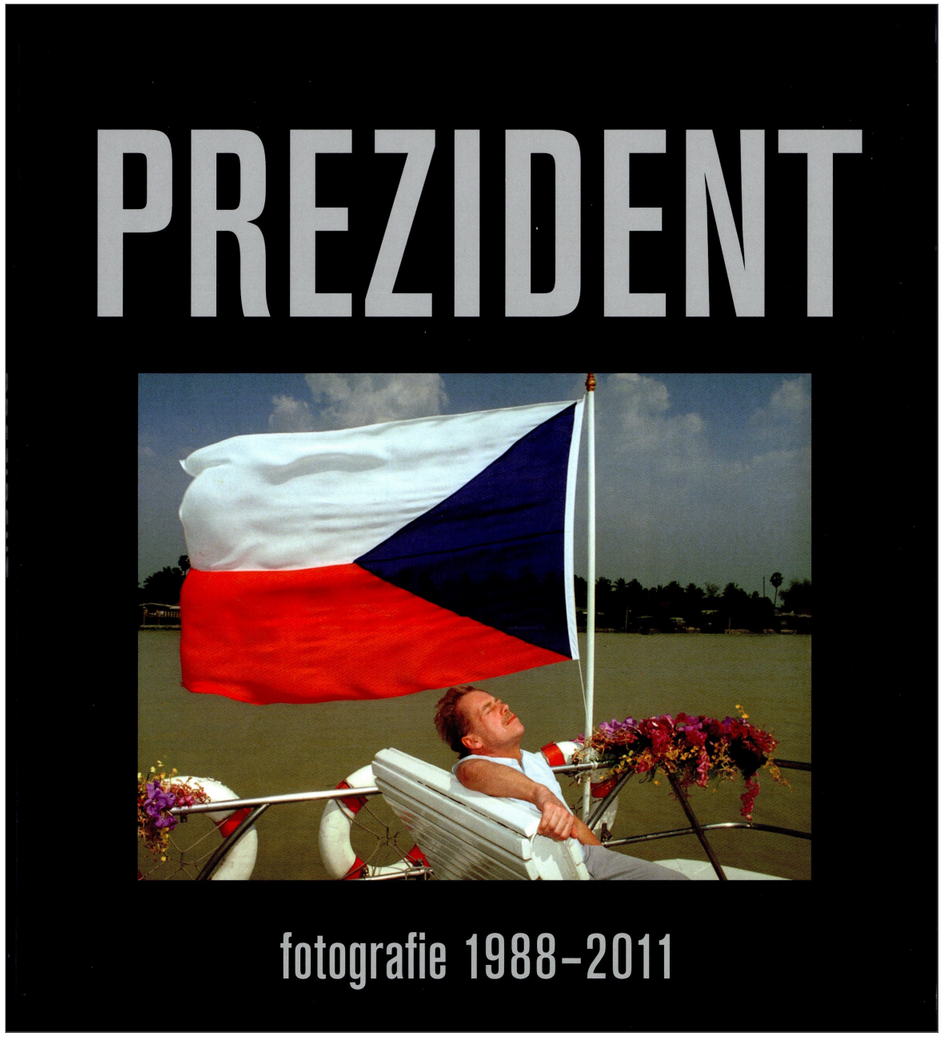

F336 Obálka publikace *PREZIDENT: Václav Havel, fotografie 1988–2011*, foto: Igor Zehl

9.15 PREZIDENT: VÁCLAV HAVEL, fotografie 1988–2011

Fotografie / Michal Doležal, René Fluger, Vladislav Galgonek, Martin Gust, Libor Hajský, Jaroslav Hejzlar, Josef Horázný, Petr Josek, Michal Kamaryt, Michal Krumphanzl, Petra Mášová, Petr Matička, Jana Mišauerová, Alexandra Mlejnková, Tomáš Novák, Jana Noseková – Žantovská, Luboš Pavlíček, Stanislav Peška, Radek Petrášek, Igor Šefr, Dušan Šimánek, Martin Štěrba, Kateřina Šulová, Roman Vondrouš, Judita Thomová – Mauerová, Jan Třeštík, Tomáš Turek, Karel Vlček, René Volfík, Libor Zavoral, Stanislav Zbyněk, Igor Zehl, Tomáš Železný
Vydal / Ottovo nakladatelství, Praha, 2013
Texty / Vladimír Hofman, Dušan Veselý, Michael Žantovský, Jaroslav Hejzlar
Grafická úprava / Jana Pohanková
Zpracování / pevná vazba, formát 22 x 25 cm, tisk KASICO, a.s., Bratislava
Počet / 191 stran, 163 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / Vladimír Hofman, Jana Pospíšilová, Michael Žantovský

Publikace vychází ze stejnojmenné výstavy, připravené ČTK v roce 2012 na Staroměstské radnici. Mnoho fotografií na výstavě bylo k vidění vůbec poprvé. Rok po výstavě vznikla tedy tato publikace, která je zlomkem z mnohatisícové produkce týkající se Václava Havla, kterou vytvořili fotografové ČTK. Autor jedné z předmluv v úvodu Dušan Veselý, bývalý šéfredaktor Redakce obrazového zpravodajství ČTK, také podotýká, že by se publikace mohla jmenovat *Prezident Václav Havel ve hledáčku fotoreportérů ČTK v letech 1988 až 2011* a zdůrazňuje, že slovo agentura by přitom mělo být zvýrazněno. Ve své předmluvě osvětluje ztížené podmínky fotoreportérů při jejich práci, pevně spjaté především s mnohdy šibeničním časem odevzdání své práce jak agentuře, tak zahraničním médiím. Připomíná však, že upozornění na tento fakt rozhodně není žádostí o shovívavost při posuzování kvality fotografií. Zároveň vysvětluje, proč se v publikaci vůbec nevyskytují fotografie z pohřbu Václava Havla. Je to záměr, autoři nechtěli vytvoření publikace v klasickém časovém sledu, které by fotografiemi velkolepého pohřbu končilo. Pohřbem publikace sice nekončí, fotografie ale chronologicky řazené jsou.

Úvodu Dušana Veselého předchází ještě úvod Michaela Žantovského, který ve své předmluvě popisuje jedinečnost všudypřítomné autenticity Václava Havla a způsob jejího zachycování fotografy a fotoreportéry. Ostatně to bylo i cílem celé výstavy a následné publikace – připomenout Václava Havla nejen jako státníka, ale i jako přirozeného, aktivního a veselého člověka.

Výběr černobílých a barevných fotografií pokaždé nese krátký komentář, místo a rok vzniku a jméno autora. Do publikace byly vybrány fotografie od 33 autorů, někteří z nich také do publikace přispěli svou delší vzpomínkou na okolnosti vzniku dané fotografie, která tomuto snímku vždy předchází na černém podkladu.

Do závěru publikace je zahrnuta sekce dvojic fotografií, které jsou dávány do souvislosti skrze jistou podobnost, lhostejno časové posloupnosti. Diptychy na dvojstranách spolu buď ladí v rámci motivu či událostí nebo spolu kontrastují. Každopádně tyto spojení dávají vyniknout určitému druhu paradoxu. Myšlenka vytvořit tuto část vznikla při dokončování instalace výstavy, kdy i přes důsledné dodržování časové řady autorům došlo, že podobnost některých fotografií přímo vybízí k jejich umístění vedle sebe. Tato část je v publikaci zachována ve stejné podobě jako byla instalována na výstavě.

Poslední částí publikace je vzpomínka Jaroslava Hejzlara na průběh fotografování oficiálního portrétu Václava Havla z roku 1993, která je doplněná o fotografie ze zákulisí. Oficiální portrét Václava Havla samozřejmě již existoval, ale pouze v černobílé verzi z roku 1990 od Dušana Šimánka, kterou k tomuto účelu dodala Kancelář prezidenta republiky, a tím poprvé po desetiletích narušila tradici pověření ČTK k vytvoření oficiálního portrétu hlavy státu. Následuje srovnání obou portrétů doslov Dušana Veselého *Z historie fotografování prezidentů.*

U památníku obětem světových válek v anglickém hrabství Buckinghamshire, v němž za 2. světové války pobývala část československé exilové vlády.
Wingrove, Velká Británie, 1998

Vaclav Havel at the Memorial for victims of the two World Wars at a village in Buckinghamshire, England, which hosted parts of the Czechoslovak Government in exile during WWII.
Wingrove, UK, 1998

Stanislav Zbyněk

Prezidentský pár po příletu do Skotska.
Glasgow, 1998

The presidential couple upon arrival to Scotland.
Glasgow, 1998

Jan Třeštík

Šálek čaje v Birkhallu, soukromém sídle prince Charlese ve Skotsku.
Aberdeen, 1998

Cup of tea at Birkhall, a private residence of Prince of Wales in Scotland.
Aberdeen, 1998

Jan Třeštík

80

F337 Obálka publikace *PREZIDENT: Václav Havel, fotografie 1988–2011*, foto: Stanislav Zbyněk (vlevo) a Jan Třeštík (vpravo)

Při vojenské přehlídce na Pražském hradě po složení slibu prezidenta Československé socialistické republiky.
Praha, 1989

Vaclav Havel inspects the armed forces units at the Prague Castle as the new Commander-in-Chief after he was sworn in as the President of the Czechoslovak Socialist Republic.
Prague, 1989

Karel Vlček

Václav Havel se vrací z Pražského hradu domů poté, co oznámil své rozhodnutí abdikovat.
Praha, 1992

Vaclav Havel walks home from the Prague Castle after he announced his intention to resign from the office of Czechoslovak President.
Prague, 1992

Stanislav Peška

F339 Obálka publikace *PREZIDENT: Václav Havel, fotografie 1988–2011*, foto: Karel Vlček (vlevo) a Stanislav Peška (vpravo)

Existují fotografie, jejichž obsah dostane teprve po čase nový význam. Proto je velmi neprozíravé tvrdit, že snímky uložené v archivu jsou mrtvé. Alespoň pro některé to rozhodně neplatí. Václav Havel, Václav Klaus i Miloš Zeman byli už tenkrát ve vysokých ústavních funkcích, ale jejich sestava na jediném záběru v té době neznamenala tolik co nyní. Z běžné aktuality s třemi představiteli státu se totiž stala docela zajímavá fotografie tří českých prezidentů. To mě tenkrát samozřejmě vůbec nemohlo napadnout.
Snad se mi dokonce podařilo zachytit tyto muže v situaci pro ně charakteristické. Zatímco Miloš Zeman možná špitá pověstné „bonmoty" z Václav Klaus ho snad ukázňuje, Václav Havel předvádí projev o české odpovědnosti vůči evropské bezpečnostní strategii. Nyní už bohužel taková fotografie vzniknout nemůže. Jistě není obrazově vytříbená, což se občas u aktualit stává, ale její dokumentární význam případné nedostatky, doufám, přehlušuje.

Jan Třeštík

Some photographs acquire a new meaning after some time. That's why it's not very wise to consider photographs stored in an archive dead. At least for some of them, that's not at all true. Although Vaclav Havel, Vaclav Klaus and Miloš Zeman had already held high constitutional offices at the time when this photo was taken, the combination of all three of them in one photograph did not mean as much as now. An ordinary picture of three representatives of the Czech state has become a very interesting photograph of the three most recent Czech presidents. I'd never have thought this would happen then!
Perhaps, I've even succeeded in capturing the three men in a situation showing the characteristic traits of all three of them: Miloš Zeman seems to be making one of his sarcastic bon mots with Vaclav Klaus trying to discipline him with his typical professor's gesture, as Vaclav Havel is giving a speech on our responsibilities within the European security strategy.
Unluckily, it's no longer possible to make a photograph featuring all three of them today. Of course, as is very often the case with ordinary photographs of current developments, the picture can't boast great image quality. But this problem is, I hope, overshadowed by the documentary relevance of the photograph.

Jan Třeštík

S následníky v zádech. Václav Havel na tiskové konferenci, které se zúčastnili předseda Poslanecké sněmovny Václav Klaus (vpravo) a premiér Miloš Zeman. Oba se později stali jeho nástupci v prezidentském úřadě.
Praha, 2001

President Vaclav Havel at a press conference attended by Speaker of the Chamber of Deputies Vaclav Klaus, right, and Prime Minister Miloš Zeman. Both became Havel´s successors in the presidential office.
Prague, 2001

Jan Třeštík

107

F338 Obálka publikace *PREZIDENT: Václav Havel, fotografie 1988–2011*, foto: Jan Třeštík

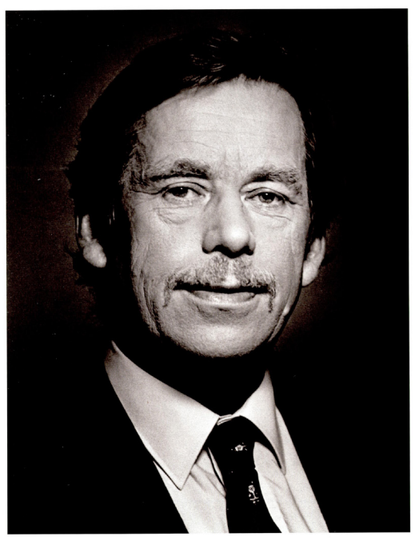

Oficiální portrét z roku 1990

Official portrait from 1990

Dušan Šimánek

Oficiální portrét z roku 1993

Official portrait from 1993

Jaroslav Hejzlar

F340 Obálka publikace *PREZIDENT: Václav Havel, fotografie 1988–2011*, foto: Dušan Šimánek (vlevo) a Jaroslav Hejzlar (vpravo)

F341 Obálka publikace *Hele, Havel!*

9.16 HELE, HAVEL!

Fotografie poskytli / Dadja Altenburg-Kohl, Václav Bartůšek, Pavel Beneš, Igor Czesany, Johanka Davidová, Petr Dohnálek, Vladimír „Lábus“ Drápal, The English College in Prague, Michel Fleischmann, Rudolf Friede, Monika Granja – Výbor dobré vůle, Jana Grusová, Dagmar Havlová, Boris Hybner, Jindra Jahodková, Petr Chlebec – Městské muzeum Blatná, Zdeněk Javůrek – Městské muzeum v Písku, Marie Jílková, Luboš Káně, Helena Kleinová, Václav Kovářík, Jakub Mouca, Jaroslav Švásta, Prácheňské muzeum v Písku, Marie Přibylová, Jitka Rejchrtová, Mária a Jaro Rihákovi, Spirituál kvintet, Věnceslava Skřivánková, Vladimír Šebek, Jaroslava Šemberová, Jan Škoda, Hana Štulcová – Švandovo divadlo, Pavla Toningerová, Zuzana Vojtová, Michael Žantovský

Fotografie / Barbora Antonová, Michaela a Zdeněk Bakalovi, Lucia Bartošová, Jiří Všetečka, Martin Blecha, Dagmar Bortlová, Vladimír Bosák, Jan Branč, Petr Brukner, Martin Bryol, Ivana Černá, Jan Dobrovský, Anna Marie Dostálková, Eva Douchová, David Dušek, Přemysl Fialka, Matouš Forbelský, Aleš Formánek, Yvonna Gailly, Tomáš Gášek, Jiří Grus, Zdeněk Chrapek, Jana Gressová, Viktor Preiss, Háta Hlavatá, Václav Hlávka, Zdeněk Horák, Zuzana Hubinková, Jan Hrušínský, Jana Irlbecková, Antonín Hanák, Barbora Jirsová, Daniel Kaiser, Iva Kudrnová, Jiří Kladiva, Václava Komasová, Květoslav Konečný, Dana Křešničková, Vladimír Liščák, Miroslav Loskot, Karla Ludwigová, Ivana Málková, Miroslav Masák, Pavel Matoušek, Jaroslav Neužil, Ivana Nevařilová, Pavel Kryštof Novák, Blahoslav Novotný, Bob Pacholík, Jiří Patočka, Otmar Petyniak, Radmila Polzerová, Karel Požár, Ladislav Prošek, David Puschmann, Vlastimil Raška, Lucie Rejchrtová, Adam Rihák, Petr Rýgr, Hana Rysová, Ladislav Snopko, Viktor Stoilov, Kristýna Svátková, Dana Syslová, Marta a Gabriel Szilágyi, Petr Šimek, Martin Šimral, Jan Škoda, Bohuna Tomková, Jaroslav Špaček, Ivan Štěpka, Daniela Šteruská, Dominika Šubrtová, Ivan Peřt, Josef Švec, Petr Tomáš, Peter Uhlík, Karel Vančura, Petr Vařeka, Vašek Vašák, Martin Věchet, Václav Vítovec, Jiří Vojta, Lucie Vodičková, Petr Vondráček, František Vrbecký, Jaromír Vytlačil, Juraj Weinciller, Jan Zahradníček, Václav Zajíc, Filip Zámorský, Pavel Zatloukal, Dana Zelková, Marek Zeman, Michael Žantovský

Vydal / Knihovna Václava Havla, Praha, 2016
Texty / Michael Žantovský, Pavel Hájek
Grafická úprava / Luděk Kubík, Karel Haloun
Zpracování / pevná vazba, formát 22,5 x 21 cm, tisk Indigoprint, s. r. o.
Počet / 160 stran, 154 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

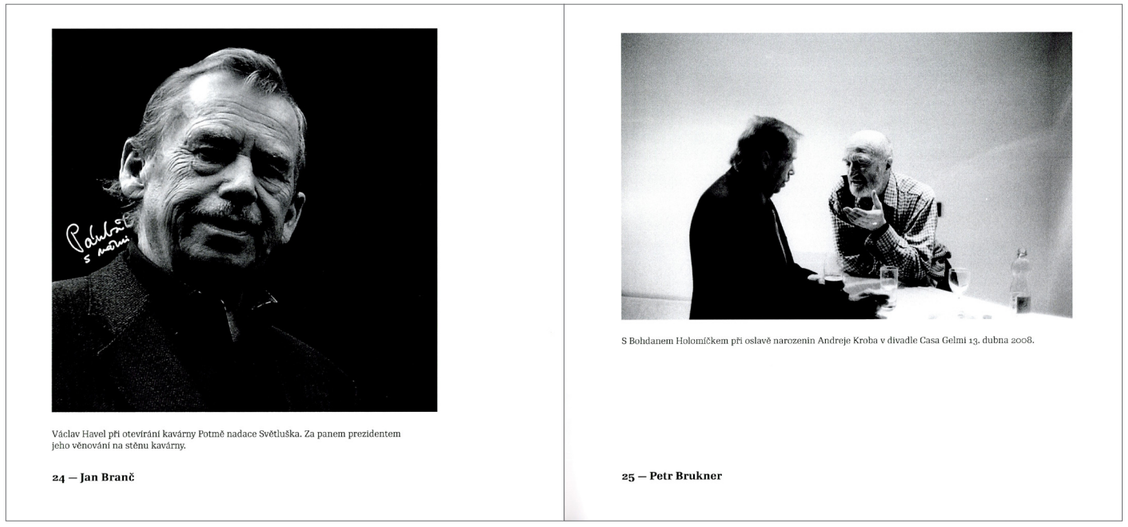

F342 Dvojstrana publikace *Hele, Havel!*, foto: Jan Branč (vlevo) a Petr Brukner (vpravo)

F343 Dvojstrana publikace *Hele, Havel!*, foto: Vladimír „Lábus" Drápal (vlevo) a David Dušek (vpravo)

Publikace vznikla jako upomínkový projekt, sestavený výhradně z amatérských fotografií. Knihovna Václava Havla vydala veřejnou výzvu s cílem sestavit ze snímků od neprofesionálních fotografů publikaci, která by tak oslavila nedožité 80. narozeniny Václava Havla. *„Hele, Havel!"* je součástí projektu *Havel@80*, který organizovala Knihovna Václava Havla, Art for Amnesty – Amnesty International a Václav Havel Library Foundation, aby po celý rok 2016 připomínala toto nedožité výročí různými způsoby, ať už pomocí divadelních představení, autorských čtení, filmových projekcí, výstav či vydáním této publikace. K tomu účelu bylo využito i crowdfoundingové kampaně projektu HitHit, s cílem vybrat potřebné finance na realizaci, grafickou úpravu a tisk publikace.

Do knihy je zařazen výběr z více než 1300 fotografií, které v rámci výzvy zaslali lidé do Knihovny Václava Havla v průběhu prvních šesti měsíců roku 2016. Do publikace jsou snímky řazeny dle počátečního písmene příjmení autora či poskytovatele fotografie a rozdělené tak do kartotékových kapitol A–D, E–J, K–N, P–Š a T–Ž, na úkor čehož jsou tak fotografie řazeny do mnohdy nekorespondujících souvislostí. Poměrně zmatečně také působí fakt, že pokud poskytovatelem fotografie nebyl její autor, bylo jméno poskytovatele uvedeno u snímku a autor v popisku snímku, mnohdy tedy samotné autorství fotografií není jasné. Kde není striktně uvedeno, že fotografie pochází od neznámého autora, je pak pouze na domněnce, kdo fotografii skutečně pořídil.

Nutno podotknout, že se v knize objevují světlé výjimky kompozičně či událostně zajímavých fotografií, ovšem převažují snímky velmi amatérského rázu, někdy by se dalo i polemizovat nad tím, zda jsou snímky lichotivé. Byť je na tyto fotografie publikace zaměřená a se záměrem sesbírat snímky „z domácích alb" i vytvořená, detailnější výběr snímků a jejich následná selekce by mohla být důslednější, a tak ku prospěchu celé publikace. Kompozičně zajímavé záběry se tak ztrácí v přehršli těch výrazně amatérských. Ostrý kritik by nešel daleko pro přívlastek bulvárních. K fotografiím jsou v některých případech připojeny i příběhy spojené se vznikem fotografií či komentáře vlastníků fotografií, které jsou v publikaci ponechány v původním znění, pouze případně gramaticky upravené či zkrácené. Některým i kvalitním fotografiím se ovšem někdy kvůli zařazení dlouhého textu nedostává rozměru, který by si, v porovnání s některými amatérskými záběry, více než zasloužily. Publikace ovšem vyniká působivým grafickým zpracováním.

Otázkou zůstává, jaký a jestli lichotivý a lichotící obraz měl být o Václavu Havlovi prostřednictvím této publikace poskytnut. Myšlenka získat dosud nezveřejněné fotografie z řad „obyčejných lidí" a tím se dostat k zajímavým záběrům, které by vzdaly hold bývalému prezidentovi a oslavily tak jeho nedožité 80. narozeniny, je bezpochyby atraktivní. Ovšem můžeme se ptát, zda byl tento cíl splněn.

VH ukazuje prstem. – 17. května 1989 byl Václav po propuštění z pankrácké věznice překvapen malou domácí oslavou.

38 — David Dušek

E—J

The English College in Prague — Přemysl Fialka
Michel Fleischmann — Matouš Forbelský
Aleš Formánek — Rudolf Friede — Yvonna Gailly
Tomáš Gášek — Monika Granja – Výbor dobré vůle
Jana Gressová — Jana Grusová — Dagmar Havlová
Háta Hlavatá — Václav Hlávka — Zdeněk Horák
Zuzana Hubinková — Boris Hybner — Petr Chlebec –
Městské muzeum Blatná — Jana Irlbecková
Jindra Jahodková — Zdeněk Javůrek – Městské muzeum
v Písku — Marie Jílková — Barbora Jirsová

V listopadu 1957 narukoval Václav Havel k 15. ženijnímu praporu do Českých Budějovic. Celý ročník, který tehdy nastoupil, pocházel pouze z Prahy, prožil se po dobu těch dvou let velmi dařilo kultuře u tohoto útvaru. Osmičlenný pěvecký soubor se probojoval v roce 1958 až do celostátního kola STM v Bratislavě a také vznikl soubor divadelní, jehož činnosti se zúčastnil i Václav Havel. Bylo rozhodnuto, že bude nacvičena tehdy módní, lehce kritická divadelní hra Pavla Kohouta

56 — Václav Hlávka

„Září jové noci". Nácvik probíhal dosti pomalu mj. proto, že ve hře je jedna ženská postava, a nebylo jednoduché získat odpovídající představitelku té role, která by byla ochotna docházet ve večerních hodinách do kasáren. Představitelky se střídaly; nacvičovaly většinou jen do té doby, kdy se o jejich činnosti dozvěděli rodiče. Hra měla nicméně premiéru na jaře 1958, kdy jsme ji provedli v Českých Budějovicích, později i v jiných městech (např. Vimperk). V soutěži STM jsme postoupili do okruhového kola této soutěže, které se konalo v Litoměřicích. Zde jsme vyhráli a v létě se mohli zúčastnit celoarmádního kola této soutěže. Konalo se to v Mariánských Láznich. Zde jsme byli druzí, dobře hodnoceni a bylo nám doporučeno, abychom pokračovali. Po zkušenostech s problémem s ženskou rolí bylo domluveno, že hra pro příští rok musí být pouze pánská. Nic vhodného ale nebylo k dispozici, a proto se dvojice Václav Havel a Karel Brynda (pozdější divadelní režisér) rozhodli, že napíší divadelní hru z vojenského prostředí vhodnou pro náš soubor. Psali to přes léto, aby bylo možno na podzim zkoušet. Neměli to jednoduché – měli jsme spoustu služeb, stráží a jiných činností. Byly i jiné překážky – jednu humornou připojím. Přišel rozkaz, že bude natřen veškerý nábytek v kasárnách. Začalo to židlemi, všechny byly naloženy a někam odvezeny k nastříkání. Oba autoři se odebrali do restaurace hotelu Slunce, kde několik hodin vymýšleli, psali, škrtali – to vše u stolu plného papírů, knih a přeplněných popelníků… Náhle do téže restaurace vstoupil jednooký generál Tesařík se svojí suitou. Oba autoři se ještě více ponořili do tvorby a dělali, že nevidí. Posléze ale nemohli nevidět výraznou generálovu gestu, a tak předstoupili a zahlásili se. Chtěl vědět, co zde dělají, oni odpověděli, co píší, a na jeho otázku, proč to nepíší v kasárnách, odpověděli popravdě, že tam nejsou židle. Generál to vyřešil lapidárním povelem: „Zmizte!" S touto hrou, také lehce kritickou, jsme opět postupovali žebříčkem soutěží a tentokrát jsme skončili na okruhové úrovni, která se konala v Lešanech (na Sázavě). A odtud jsou fotografie, které přikládám a jejichž jsem pachatelem. Jak patrno, trochu jsme bibli, holdovali autorům, zdravili je, když jako odjížděli (zamčeným) Tatraplánem… […] Zajímavé bylo, že jsme si naprosto samozřejmě všichni tykali, s výjimkou těch dvou tehdy chlapců – ti si celé ty dva roky pouze vykali… Za rok to bude šedesát let… utíká to.

57 — Václav Hlávka

Foto Jan Hrušínský.

60 — Boris Hybner

Václav Havel navštívil Blatnou v roce 1990. Fotografie jsou ze sbírek muzea.

61 — Petr Chlebec – Městské muzeum Blatná

Z návštěvy v brněnském Divadle Husa na provázku.

154 — Pavel Zatloukal

Tento záběr jsem vyfotila 2. července 2008 v podvečer ve Svatováclavské vinici, kde Václav Havel s manželkou příjemně posedělí při sklenička vína… Nechtěla jsem vyrušovat a fotit je zblízka, když vystupovali z auta, ale v této chvíli už jsem snímek považovala za možný a neobtěžující… Ze snímku mám velkou radost, protože jsem ho ihned nazvala Odcházení… Doufám, že z něho budete mít radost i vy v Knihovně Václava Havla.

155 — Dana Zelková

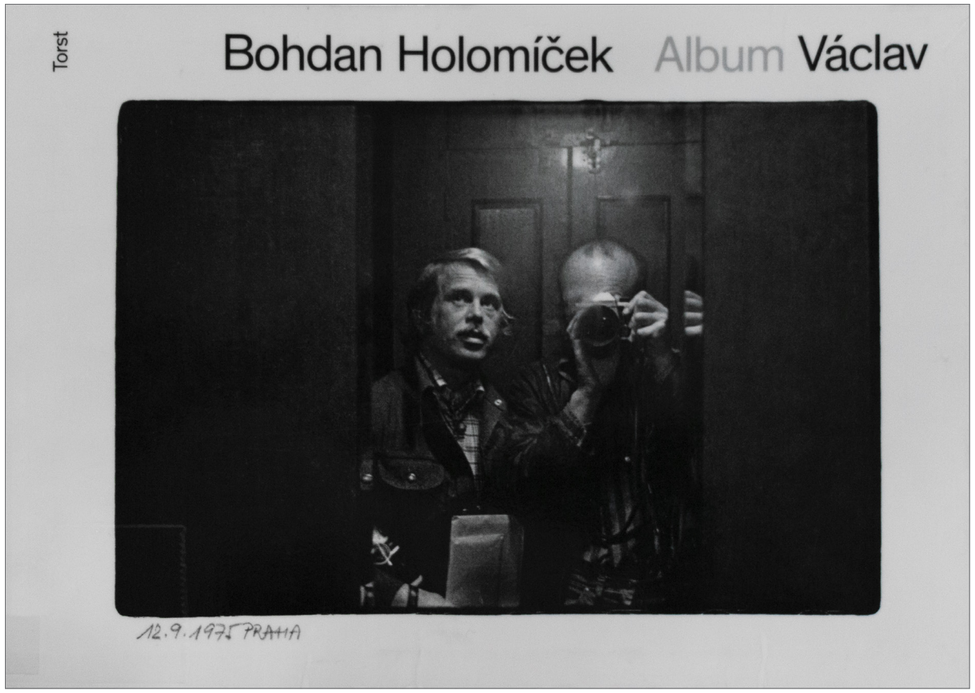

F348 Obálka publikace *Album Václav*, foto: Bohdan Holomíček

9.17 ALBUM VÁCLAV

Fotografie / Bohdan Holomíček
Vydal / Torst, Praha, 2016
Texty / Bohdan Holomíček, Viktor Stoilov
Grafická úprava / Robert V. Novák
Zpracování / pevná vazba, formát 31 x 22 cm, tisk studio Helbich, Brno
Počet / 224 stran + 1 brožura + 1 pohlednice, 391 obrazových reprodukcí
Jazyk / český

Bohdan Holomíček fotografoval Václava Havla již od 70. let 20. století, je tedy jediným z jeho osobních fotografů, který ho dokumentoval ještě předtím, než se stal prezidentem. Publikace je chronologickým sestavením fotografií, počínaje rokem 1974, kdy Holomíček dokumentoval a portrétoval Havla v okolí i uvnitř usedlosti na Hrádečku. Zde vznikla i počáteční fotografie z později ucelené série portrétů se stejným aranžmá a ve stejné pozici, tedy Václav Havel s Olgou Havlovou sedící v kuchyni u stolu. Takto je Bohdan Holomíček dokumentoval rok co rok po dvacet let. Ani po smrti Olgy Havlové neustali Václav Havel s Bohdanem Holomíčkem v tradici a Václav Havel byl tak u stolu vyfotografován ve stejné pozici sám. O pár let později tento časosběrný dokument doplní ještě fotografie s jeho novou ženou Dagmar. Není třeba výstižnějšího komentáře, než toho z tužky Bohdana Holomíčka: *„Byl to její nápad“*.[82]
Použití deníkových komentářů napsaných tužkou a přiznání fotografického rámečku s bílou paspartou jsou charakteristické znaky Holomíčkovy adjustace jeho dokumentárních černobílých fotografií, pořízených klasickou cestou. Fotografie vznikaly v letech 1974–2011, z toho od roku 2004 fotografuje Bohdan Holomíček digitálně.
Výčet jmen všech osobností z oblasti kultury a umění, které se s Havlovými navštěvovali a byli si vzájemně přáteli, by pokryl mnoho stran. Stejně jako dokumentární fotografie těchto osobností v přítomnosti Václava Havla pokryly tisíce políček filmu ve fotoaparátu Bohdana Holomíčka.

Fotografie ze soukromého života Václava Havla v okruhu přátel, manželky Olgy a osobností z kulturního a uměleckého života volně přechází ve snímky velmi sugestivně zachycující události těsně po Sametové revoluci a Havlovo počínání v nové prezidentské roli. Setkání s českými i světovými politiky a významnými osobnostmi nejenom z života politického, ale i z toho kulturního a uměleckého, zahraniční cesty, oficiální návštěvy a také divadelní působení, které bylo Havlovou nedílnou součástí – to vše jsou cenné fotografie objektivem osobního fotografa a blízkého přítele.

Publikaci vydalo nakladatelství Torst v roce 2016 jako první svazek zamýšleného cyklu se společným názvem *Album*. Spolumajitel nakladatelství Torst Viktor Stoilov a Bohdan Holomíček vytvořili jako součást publikace ještě přílohu přesných popisků událostí a jmen osob zachycených na fotografiích.
Kniha *Album Václav* skutečně dostává svému názvu, neboť je připravena jako výpověď a svědectví ukazující osobu Václava Havla nejen jako osobnost politickou a významnou, ale především jako osobnost veskrze lidskou, a to se všemi aspekty, chtělo by se říct, „obyčejného člověka”.[83]

82 Komentář k fotografii Bohdana Holomíčka v publikaci *Album Václav.*

83 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 170.

F349 Dvojstrana publikace *Album Václav*, foto: Bohdan Holomíček

F350 Dvojstrana publikace *Album Václav*, foto: Bohdan Holomíček

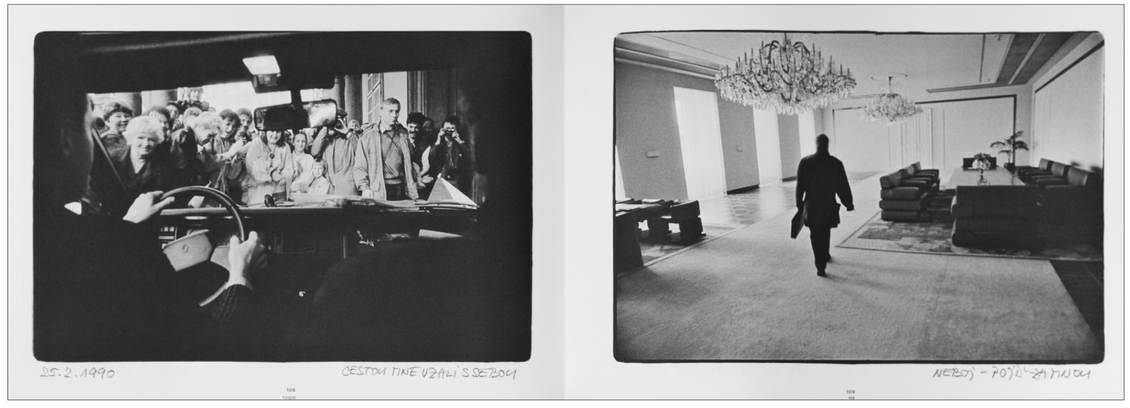

F351 Dvojstrana publikace *Album Václav*, foto: Bohdan Holomíček

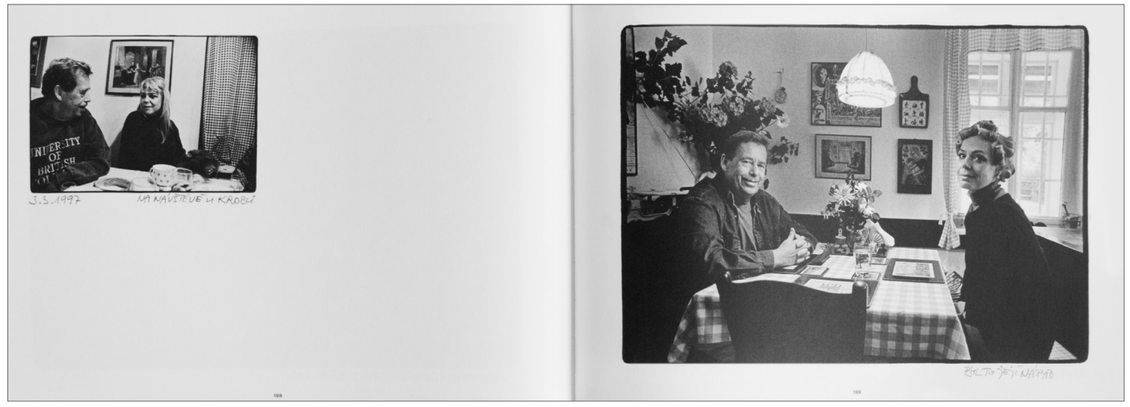

F352 Dvojstrana publikace *Album Václav*, foto: Bohdan Holomíček

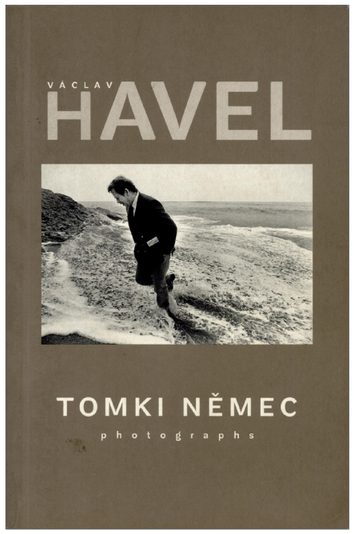

F353 Obálka publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL photographs*, foto: Tomki Němec

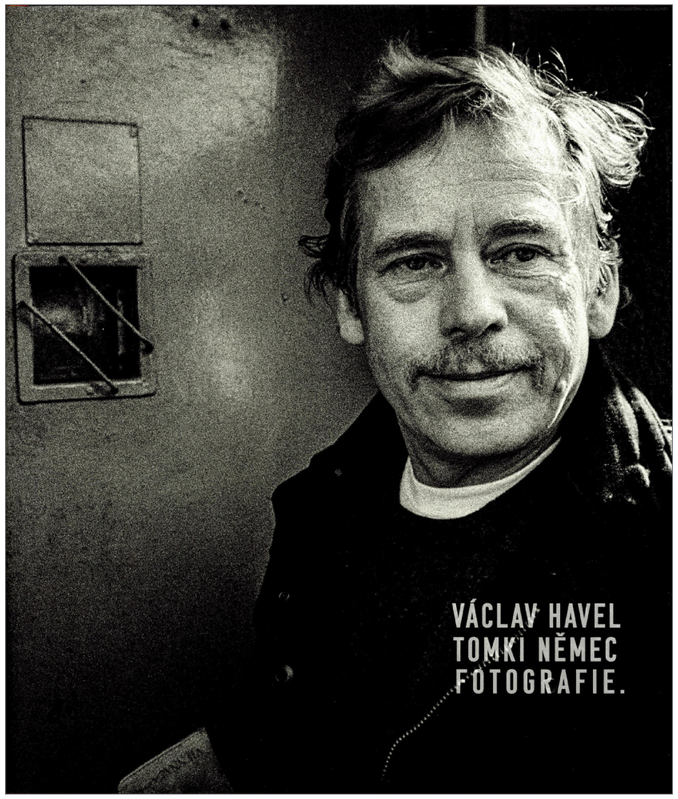

F354 Obálka publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie*, foto: Tomki Němec

9.18 TOMKI NĚMEC – VÁCLAV HAVEL photographs

Fotografie / Tomki Němec
Vydal / Tomki Němec, Praha, 2001
Texty / Jacques Rupnik, Jiří Oberfalzer, Tomki Němec
Grafická úprava / Jan Zachariáš
Zpracování / měkká vazba, formát 12,5 x 19 cm, tisk Tomáš Daniel, FPS repro, Praha
Počet / 186 stran, 87 obrazových reprodukcí
Jazyk / anglický
Překlad / Derek Paton

9.19 TOMKI NĚMEC – VÁCLAV HAVEL fotografie

Fotografie / Tomki Němec
Vydal / Tomki Němec, Praha, 2016
Texty / Tomki Němec, Daniel Anýž, Petr Třešňák, Josef Chuchma
Grafická úprava / Jan Zachariáš, Jan Němec
Zpracování / pevná vazba, formát 24,5 x 28,5 cm, tisk Tiskárna Daniel s.r.o.
Počet / 285 stran, 223 obrazových reprodukcí
Jazyk / český, anglický
Překlad / Derek & Marzia Paton

Tomki Němec už publikaci o tehdejším prezidentovi vydal v roce 2001, výrazně menší formát původní publikace ale dává fotografiím prostor pouze o velikosti reprodukcí cca 10,5 x 16 cm. O mnoho velkorysejšího formátu se fotografie dočkaly v roce 2016, kdy mohl Tomki Němec díky dřívější předobjednávce publikaci samonákladem vydat. Zájem o ještě nevydanou publikaci dokládá určitou potřebu lidí k pocitovému návratu polistopadového období a připomenutí si jistých morálních zásad, které udělaly z Václava Havla porevoluční ikonu.
Příležitost nedožitých 80. narozenin Václava Havla dala vytvořit rozsáhlé fotografické výstavě *HAVEL* v prostoru Centra současného umění DOX. Výstava byla spojením fotografických souborů dvou autorů, kteří mají, co se týká osobnosti Václava Havla, asi nejširší rozsah archivu. Tomki Němec a Bohdan Holomíček, dva fotografové, kteří byli z osobních fotografů Václavu Havlovi asi nejblíže, na výstavě také představili své nové publikace. Bohdan Holomíček fotografickou publikaci *Album Václav* a Tomki Němec již zmíněnou publikaci *VÁCLAV HAVEL fotografie.*
Tomki Němec začal fotografovat Václava Havla v revolučním roce 1989 a po jeho boku fotografoval do roku 1993. Opět pak v roce 1997 a dle svých slov „téma Havel“ přestal fotografovat v roce 2003, tedy v momentě, kdy Václav Havel opustil svou funkci prezidenta republiky. V letech 1997–2003 už ale Havla zachycoval sporadičtěji. Autorství nejslavnějších, mnohdy by se dalo říci až ikonických, snímků a portrétů Václava Havla patří právě Tomki Němcovi. Důkazem je i cena World Press Photo z roku 1991, získaná za snímek Václava Havla utíkajícího před vlnou na pobřeží Atlantského oceánu s rukama v kapsách obleku.
Jak již bylo zmíněno, v publikaci se snímkům dostává štědrého prostoru o formátu tištěných reprodukcí téměř 30 x 40 cm. Stránky jsou oživeny i jednotlivými soubory 4 – 8 snímků menšího formátu, a to v případě, že se jedná o podobné záběry dokumentárního rázu nebo fotoreportáž z jedné akce. V rámci zachování celistvého rázu a rytmu knihy je v publikaci udržena jistá dějová linka, byť fotografie nejsou řazeny striktně chronologicky, zároveň je tato dějová linka občas cíleně narušena.

Téma revoluce a znovunalezené svobody prostupuje černobílými fotografiemi Tomkiho Němce, který do publikace vybral snímky jak s výraznou dynamikou, tak fotografie zachycující i zcela poklidné a prosté situace, které ovšem v použitém kontextu doplněném o komentář a dataci získávají jistý neobyčejný ráz. Zachycení emocí není až tak častým jevem u zobrazování postavy prezidenta republiky, zde ovšem fotografie právě tímto zachycením vynikají. Kniha obsahuje i dosud nepublikované fotografie a Tomki Němec pro výběr snímků do publikace prohlédl 67 622 kinofilmových záběrů a je tak obsáhlou výpovědí o osobě dramatika, spisovatele, disidenta a nakonec prezidenta Václava Havla.[84] Nakonec do své publikace Tomki Němec vybral finálních 223 fotografií, včetně těch dnes již ikonických. Sestavil tak obraz tehdejší revoluce naplněné nadějí, že skrze nově zvoleného prezidenta skončí a nenávratně zmizí v nedohlednu více než čtyřicetiletý komunistický režim. Ten, který si základní lidskou potřebu, svobodu, na tak dlouhou dobu vzal jako svého rukojmího.

F355 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL photographs* z roku 2001, foto: Tomki Němec

84 Z teoretické bakalářské práce VACKOVÁ, Kristýna *Portréty československých prezidentů v reprezentačních publikacích.* Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2019. str. 166.

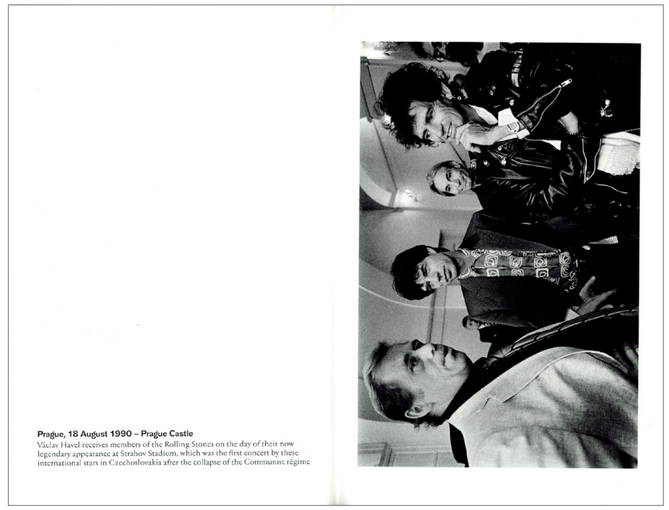

F356 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL photographs* z roku 2001, foto: Tomki Němec

F357 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL photographs* z roku 2001, foto: Tomki Němec

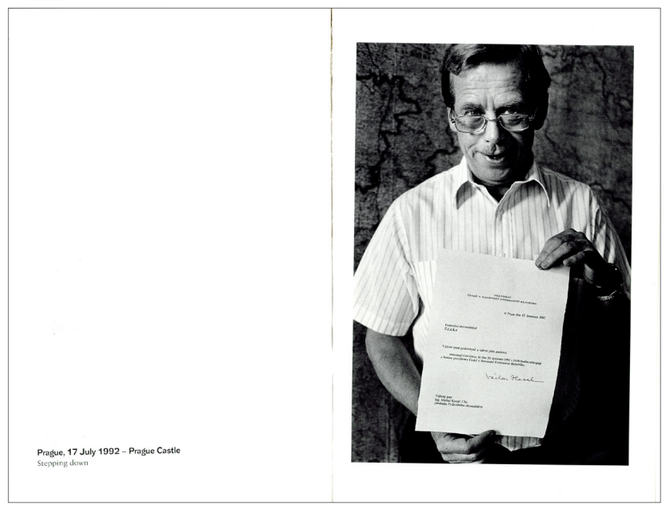

F358 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL photographs* z roku 2001, foto: Tomki Němec

F359 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie* z roku 2016, foto: Tomki Němec

F360 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie* z roku 2016, foto: Tomki Němec

F361 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie* z roku 2016, foto: Tomki Němec

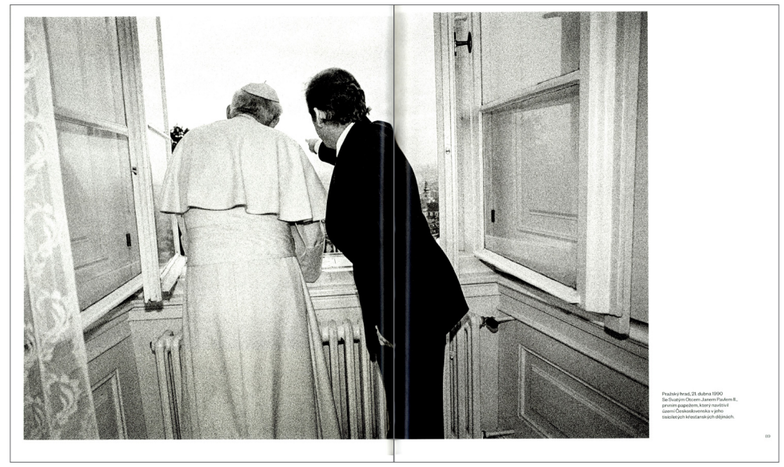

F362 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie* z roku 2016, foto: Tomki Němec

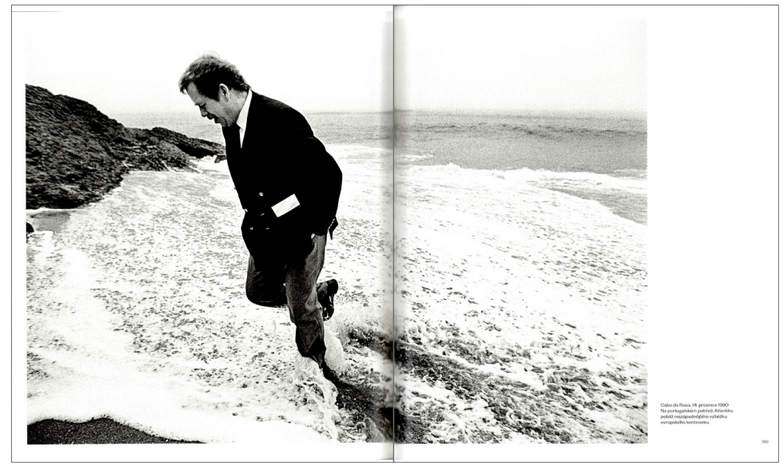

F363 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie* z roku 2016, foto: Tomki Němec

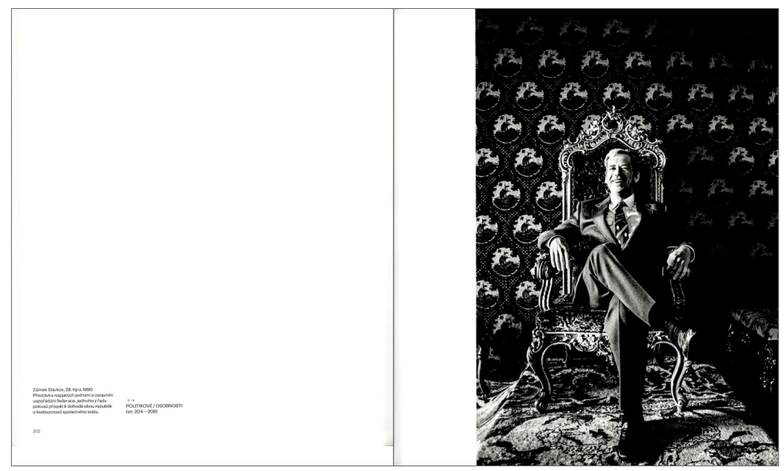

F364 Ukázka dvojstrany publikace *Tomki Němec – VÁCLAV HAVEL fotografie* z roku 2016, foto: Tomki Němec

NEŽÁDOUCÍ OKAMŽIKY

F365, F366, F367 Instalace výstavy *Nežádoucí okamžiky* v Nových Butovicích v Praze, únor 2021, foto: Kristýna Vacková

10 / VÝSTAVA NEŽÁDOUCÍ OKAMŽIKY

Venkovní výstava České tiskové kanceláře (ČTK) *Nežádoucí okamžiky* s podtitulem *Manipulace a cenzura ve fotožurnalistice* ukázala divákům v centru Prahy 134 snímků, jež dokládají na příkladech z historie možnou manipulaci, ovlivňování způsobu prezentace či její dočasný zákaz, falzifikaci nebo záměrnou retuš fotografií. Inspirací k této výstavě byla kniha *Zakázané dějiny ve fotografiích ČTK*, z níž výstava částečně vychází. Volně také navazuje na již proběhlé expozice, k výročí 100 let od vzniku republiky a rovněž založení ČTK byla uvedena v roce 2018 putovní výstava *Okamžiky století*, v roce 2019 vznikla výstava *Okamžiky sametové revoluce*, připomínající výročí 30 let od pádu komunistického režimu.

Stejně jako předchozí výstavy „okamžiků“ ČTK, měla výstava premiéru na festivalu Letní filmová škola v Uherském Hradišti, konkrétně tato započala v srpnu 2020 na jeho 46. ročníku. O dva měsíce později putovala do Olomouce a v říjnu následně do Brna. V lednu již diváci mohli výstavu vidět v centru Prahy v ulici Na Příkopě a posléze v druhé polovině února na pražských Nových Butovicích. Svou štaci výstava zakončila v Opavě před galerií KUPE, kam se přestěhovala z Prahy v druhé polovině března.

Výstava zevrubně mapuje práci s obrazem a již na příkladech z rané historie fotografie ukazuje možnosti případné manipulace. Logicky začíná první zmanipulovanou fotografií vůbec, tedy autoportrétem Hippolyta Bayarda, který sám sebe zobrazil jako utonulého a na zadní stranu fotografie připsal své důvody k údajné sebevraždě. Jednalo se však pouze o protest, aby byl spolu s Daguerrem, Niépcem a Talbotem uznán jako čtvrtý, který přispěl k vynálezu fotografie. Dále jsou k vidění používané praktiky a způsoby manipulace s fotografií, včetně nejčastější cenzury, kdy snímky mnohdy ani nespatřily světlo světa, pouze jen přísné oko cenzora a poté trezor. Mezi zakázané snímky po určitou dobu patřily i fotografie Tomáše Garrigua Masaryka a celkově fotografie z první republiky, zejména tedy za druhé světové války, kdy jediným přípustným kultem byl kult Hitlerův. Ani komunistický režim nenahrával národní hrdosti a snímky spolu s fotografiemi československých legionářů nějakou dobu neopustily obálky s razítkem zákazu užívání.

Výstava se nevyhýbá ani aktuálnímu formátu cílené manipulace skrze například digitální retuš, která je mnohdy bohužel hůře rozpoznatelná, a to i díky (nebo snad kvůli) nepřebernému množství fotografického, obrazového a textového materiálu, které se na člověka valí ze všech dostupných obrazových zařízení a tisku. Uměním zůstává schopnost, a hlavně vůle vyznat se v něm a dopátrat se k pravdě či alespoň snaha nešířit nepodložený a zkreslený materiál. Výjimku z pravidla samozřejmě tvoří přiznaná koláž a satira, sloužící především k pobavení či odlehčení situace, i když mnohdy také na hranici únosného a vkusného humoru, kdy je téma politické situace přímo živnou půdou pro takové druhy koláží. Autoři výstavy si i toto téma kladli za cíl divákům představit a pomoci jim se v celkové přehršli retušovaných, manipulovaných či jinak upravených fotografií lépe zorientovat, aby si také udrželi, osvěžili či nabyli kritického myšlení, které jim pak pomáhá nedávat hned na tzv. „první dobrou“ s neochvějným pocitem naprosto pravdivé informace.

Hlavním cílem výstavy bylo ukázat širokému publiku, jak snadno lze skrze reportážní fotografii a komentář či doplněný text s divákem naprosto bez ostychu manipulovat a přetvořit zobrazovanou scénu k obrazu jak svému, tak především poplatnému době. Formát venkovní výstavy byl pro tento účel zvolen velmi příhodně a adekvátně k vytyčenému poselství, které si má co nejširší publikum z výstavy odnést.

SHRNUTÍ

Máme-li se pustit do celkového shrnutí zobrazování tehdejších hlav našeho státu za dobu trvání Československa, pak budeme muset srovnávat nesrovnatelné. Lze však určité podobnosti shrnout do několika kapitol.

Tou první je rozhodně trend používat k představení osoby prezidenta v publikaci portréty rodiny a prostředí, ze kterého jaký prezident vzešel. Ten je k vidění až do 2. poloviny 60. let 20. století, nejvíce ovšem rezonuje v období komunismu a má ho na svědomí zejména nakladatelství Orbis, které tento přístup hojně využívalo napříč různými osobami ve funkci prezidenta republiky. Následně reprezentační publikace, které by cílily na záměr vydat publikaci přímo o prezidentovi, již nevznikaly. Výjimkou je samozřejmě osoba Václava Havla, která vyvolala ve fotografech chuť opět zpracovávat tematiku portrétování hlavy státu a zachycení důležitých okamžiků v životě nejvyššího státníka. Zde již trend zobrazovat rodinné zázemí a poměry, ze kterých prezident pochází, zcela chybí, neboť již není potřeba ukazovat prezidenta jako „jednoho z lidu“ či jako chlapce na studiích. Drobnou výjimku ovšem tvoří publikace projevů *Václav Havel ’97*, jejíž obrazová část je na prezidentově dětství založena. Zde se ovšem jedná o umělecký záměr, nikoliv o cíl připodobnit prezidenta k určité vrstvě národa.

Další kapitolou je ovlivňování diváka, opět viditelné zejména v období komunismu. Dokladem toho jsou publikace vydané nakladatelstvím Orbis a především době poplatný *Svět v obrazech*. Jako je tomu i dnes, obrazový týdeník je mnohem dostupnější a rozšířenější než fotografická publikace, je tedy mnohdy cílenější na větší masu lidí, a tak má výraznější prostor k určitému ovlivnění. Stejnému ladění podléhala i publikace o Klementu Gottwaldovi *Náš dělnický prezident* z roku 1976, která jako samostatně neprodejný materiál cílila na žáky základních škol. Svým způsobem je ovšem cítit určité ovlivnění i u publikací zaměřených na z historického pohledu kontroverzní osobu Emila Háchy. Rozhodnutí nepoužít některé fotografie, například ve společnosti hlavních mužů tehdejšího nacistického Německa nebo fotografie hajlujícího Háchy, je toho důkazem.

V neposlední řadě jsou to pak zpracovávaná témata. Zatímco u Tomáše Garrigua Masaryka byl jednoznačně nejzpracovávanějším tématem jeho pohřeb, kde se ke slovu dostávala zejména výrazná reportážní a dokumentární fotografie, u Edvarda Beneše to bylo prostředí jeho vily v Sezimově Ústí, které přidalo ještě fotografie architektury a zátiší. U Emila Háchy se krom reportážní fotografie (ať už lichotivé či nelichotivé) objevují především krajinářské fotografie, spojené s jižními Čechy, rodnou oblastí Emila Háchy. Fotografie Klementa Gottwalda a Antonína Zápotockého splývají v jednu přehlídku nevýrazných reportážních (spíše dokumentačních) fotografií v kombinaci s reprodukcemi stranických legitimací a vysvědčení z prvního stupně základní školy. Jestli jsou v něčem fotografie z komunistického období zajímavé, pak je to bezesporu míra použití retuší a cenzury či využívání tendenčních snímků do kombinace s fotografiemi tehdejších prezidentů k vytvoření „správného“ dojmu a obecně využívání fotografie jako prostředek agitace a propagandy. U osoby Antonína Novotného máme bohužel k dispozici jedinou fotografickou publikaci, která ovšem jako samostatný vzorek vyniká na tu dobu nebývale kvalitní reportážní fotografií. Mírou propagandy si ale publikace nezadá s jinými, vydávanými v komunistickém období. Výrazný fotografický úpadek, co se týká kvality, je pak k vidění u publikací Ludvíka Svobody a Gustáva Husáka. Zvrat ve zpracování nastává u osoby Václava Havla. Už samotná Sametová revoluce s příslibem znovu nalezené svobody byla fotografy hojně zpracovávaným tématem, Václav Havel jako symbol svobodného demokratického státu byl tématem snad ještě vyhledávanějším. Zde se ke slovu dostává opět výrazně kvalitní reportážní a dokumentární fotografie v kombinaci s experimentováním s grafikou a malbou a zajímavými uměleckými přístupy.

Václav Havel je pak naprosto samostatnou kapitolou. Dokázal obklopit lidmi z oblasti umění a kultury a udržet si je natolik blízko, že mu byli nejenom přáteli, ale i spolupracovníky. Následně vzniklé publikace tak toto propojení utvrzují ve formě fotografické i grafické kvality, což výrazně napomáhá k utvoření obrazu o osobě tehdejšího prezidenta Václava Havla jako o osobě kulturně, umělecky a společensky aktivní. Důkazem toho jsou publikace ve spolupráci s výtvarníkem a grafikem a zároveň Havlovým tehdejším poradcem Joskou Skalníkem na publikacích *Vážení občané* a *Cirkus Havel* či plejáda uznávaných fotografů jako jsou Tomki Němec, Bohdan Holomíček, Karel Cudlín, Oldřich Škácha a další.

Poslední kapitolou pro srovnání jsou pak různé záběry stejné scény, pořízené různými fotografy. Zatímco Antonína Zápotockého se používají fotografie stejné scény z jiného úhlu z důvodu manipulace s fotografií (takovým snímkem je fotografie Zápotockého při vhazování volebního lístku do urny, kdy v periodiku *Svět v obrazech* ve vydání *Antonín Zápotocký ministerský předseda republiky československé* jsou za Zápotockým k vidění portréty Masaryka, Beneše a Stalina, v publikaci *Zápotocký ve fotografii* je pak použit snímek z jiného úhlu, který portréty těchto tří ze záběru odstranil), u Václava Havla jsou pak různé úhly pohledů k vidění již pouze z důvodu velkého množství přítomných fotografů, kteří chtěli zachytit stejnou scénu. Takovým záběrem je např. snímek Václava Havla při přijetí papeže Jana Pavla II. v roce 1999 pořízený jak Jiřím Jírů, tak Janem Třeštíkem, přičemž mnoho záběrů, které pořídili oba zmínění fotografové, jsou ty kompozičně i technicky zdařilejší od Jiřího Jírů. Téměř identickým snímkem je pak portrét Václava Havla s jeho ženou Olgou, který vznikl na recepci po složení prezidentského slibu ve Vladislavském sále 29. 12. 1989, a který vytvořil jak Pavel Štecha, tak Tomki Němec. A podobných záběrů by bylo jistě ještě spousta.

Bylo zajímavé sledovat cestu zobrazování prezidentů napříč všemi obdobími a režimy, které naší republiku ovlivňovaly, utvářely a formovaly (někdy i pokroutily), stejně tak jako ovlivňovaly, utvářely a formovaly české a slovenské fotografy. A ukazuje se to každý den, jak moc je politika do životů nás všech vrostlá a jak silně ovlivňuje téměř každý náš krok.

SEZNAM FOTOGRAFIÍ

F001 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, obálka
F002 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, dvojstrana, foto: neuvedeno
F003 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, dvojstrana, foto: neuvedeno
F004 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, dvojstrana, foto: neuvedeno
F005 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, dvojstrana, foto: neuvedeno
F006 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, dvojstrana, foto: neuvedeno
F007 Publikace *Prezident Masaryk k jubileu sedmdesátých narozenin*, 1920, dvojstrana, foto: neuvedeno
F008 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, obálka z roku 1947, foto: Karel Čapek
F009 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, obálka pravděpodobně z roku 1931
F010 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, obálka z roku 1936
F011 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, obálka z roku 1947, foto: Karel Čapek
F012 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1931, foto: Centropress
F013 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1931, foto: Tomáš Vojta
F014 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1931, foto: Karel Plicka
F015 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1931, foto: Karel Čapek
F016 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1931, foto: Karel Čapek
F017 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1931, foto: Jindřich Vaněk
F018 Publikace *Masaryk ve fotografii*, 1931, dvojstrana z roku 1947, foto: ČTK
F019 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 1. 2. 1936, titulní strana, foto: ČTK
F020 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 1. 2. 1936, dvojstrana, foto: Paramount žurnál, dále neuvedeno
F021 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 1. 2. 1936, dvojstrana, foto: ČTK
F022 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 1. 2. 1936, dvojstrana, foto: ČTK, Pestrý týden, dále neuvedeno
F023 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 1. 2. 1936, dvojstrana, foto: ČTK
F024 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 14. 9. 1937, titulní strana, foto: Manger, Praha
F025 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 14. 9. 1937, dvojstrana, foto: neuvedeno
F026 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 14. 9. 1937, zadní strana, foto: ČTK
F027 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, titulní strana, foto: Jan Lukas
F028 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: ČTK, dále neuvedeno
F029 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: Památník osvobození, Dr. Jaroslav Císař, dále neuvedeno
F030 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: ČTK, dále neuvedeno
F031 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: Jan Lukas
F032 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: Pestrý týden, Alexandr Hackenschmied, dále neuvedeno
F033 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: Press Photo Service
F034 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 18. 9. 1937, dvojstrana, foto: neuvedeno
F035 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 20. 9. 1937, titulní strana, foto: Press Photo Service
F036 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 20. 9. 1937, dvojstrana, foto: neuvedeno
F037 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden*, 1937, zadní strana, foto: neuvedeno
F038 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, titulní strana, foto: Jindřich Vaněk
F039 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, dvojstrana, foto: ČTK, F. Vogel, Dr. Jaroslav Císař, Foto Jansky, dále neuvedeno
F040 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, dvojstrana, foto: Pestrý týden (autor předlohy Vojtěch Hynais), ČTK

F041 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, dvojstrana, foto: ČTK, Jinřich Vaněk
F042 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, dvojstrana, foto: Jan Lukas, ak. malíř Jan Slavíček, J. Novotný
F043 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, dvojstrana, foto: ČTK, Press Photo Service
F044 Zvláštní číslo časopisu *Pestrý týden – In memoriam TGM*, 19. 10. 1937, dvojstrana, foto: G. Popperová, prof. V. Vokálek, Centropress
F045 Publikace *Dni žalu*, 1937, obálka, kresba: Josef Čapek
F046 Publikace *Dni žalu*, 1937, dvojstrana, foto: ČTK, Karel Hájek
F047 Publikace *Dni žalu*, 1937, dvojstrana, foto: Josef Tomsa, Karel Hájek
F048 Publikace *Dni žalu*, 1937, dvojstrana, foto: Press Photo Service
F049 Publikace *Dni žalu*, 1937, dvojstrana, foto: Josef Obrda, Oldřich Straka
F050 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, obálka
F051 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F052 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F053 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F054 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F055 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: Karel Hájek
F056 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F057 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F058 Publikace *Smutek Československa, Poslední pocta národa,* 1938, strana, foto: neuvedeno
F059 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, obálka, foto: Karel Hájek
F060 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F061 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F062 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F063 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F064 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F065 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F066 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F067 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F068 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F069 Publikace *Poslední cesta TGM,* 1947, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F070 Mimořádná publikace *Svět v obrazech – TGM ve fotografii*, 1990, obálka, foto: neuvedeno
F071 Mimořádná publikace *Svět v obrazech – TGM ve fotografii*, 1990, dvojstrana, foto: Státní grafická škola
F072 Mimořádná publikace *Svět v obrazech – TGM ve fotografii*, 1990, dvojstrana, foto: ČTK, Otto Dítě
F073 Mimořádná publikace *Svět v obrazech – TGM ve fotografii*, 1990, dvojstrana, foto: ČTK, Tomáš Vojta
F074 Mimořádná publikace *Svět v obrazech – TGM ve fotografii*, 1990, dvojstrana, foto: Jindřich Vaněk
F075 Publikace *To kalné ráno,* 1997, obálka, foto: Ladislav Sitenský
F076 Publikace *To kalné ráno,* 1997, dvojstrana, foto: Ladislav Sitenský
F077 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F078 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F079 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F080 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F081 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F082 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F083 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F084 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F085 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F086 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F087 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F088 Publikace *To kalné ráno,* 1997, strana, foto: Ladislav Sitenský
F089 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, obálka, foto: neuvedeno
F090 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Ateliér Drtikol a spol.
F091 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Jano Šrámek
F092 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Jano Šrámek
F093 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: ČTK
F094 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Jano Šrámek
F095 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Rudolf Bruner Dvořák
F096 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Rudolf Bruner Dvořák, Jano Šrámek
F097 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Rudolf Bruner Dvořák, Jano Šrámek
F098 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918–1933,* 2008, dvojstrana, foto: Rudolf Bruner Dvořák, Otto Dítě
F099 Publikace *Hradní fotoarchiv 1918 – 1933,* 2008, dvojstrana, foto: Jano Šrámek
F100 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, obálka, foto: neuvedeno
F101 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F102 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F103 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F104 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F105 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F106 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F107 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F108 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F109 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F110 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F111 Publikace *Dr. Edvard Beneš ve fotografii*, 1936, dvojstrana, foto: neuvedeno
F112 Publikace *Pan president se nám vrátil*, 1945, obálka, foto: neuvedeno
F113 Publikace *Pan president se nám vrátil*, 1945, dvojstrana, foto: neuvedeno
F114 Publikace *Pan president se nám vrátil*, 1945, dvojstrana, foto: neuvedeno
F115 Publikace *Pan president se nám vrátil*, 1945, dvojstrana, foto: neuvedeno
F116 Publikace *Pan president se nám vrátil*, 1945, dvojstrana, foto: neuvedeno
F117 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 1945, titulní strana, foto: ČTK
F118 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 1945, dvojstrana, foto: ČTK
F119 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 1945, dvojstrana, foto: ČTK
F120 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 1945, dvojstrana, foto: ČTK
F121 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 1945, zadní strana, foto: ČTK
F122 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, obálka
F123 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: Jan Lukas
F124 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: Jan Lukas
F125 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: Jan Smutný
F126 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: neuvedeno
F127 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: neuvedeno
F128 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: neuvedeno
F129 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: neuvedeno
F130 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: Dr. Eduard Táborský, dále neuvedeno
F131 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: ČTK
F132 Publikace *Edvard Beneš: Fotografie z let 1938–1945*, 1946, dvojstrana, foto: Jaroslav Štochl
F133 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 11. 9. 1948, titulní strana, foto: Karel Hájek
F134 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 11. 9. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F135 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 11. 9. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek, ČTK
F136 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 11. 9. 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F137 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 11. 9. 1948, poslední strana, foto: neuvedeno
F138 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 11. 9. 1948, zadní strana, foto: Karel Hájek
F139 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 18. 9. 1948, titulní strana, foto: Karel Hájek
F140 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 18. 9. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F141 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 18. 9. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F142 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 18. 9. 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F143 Vydání periodika *Svět v obrazech*, 18. 9. 1948, poslední strana, foto: Karel Hájek
F144 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, obálka, foto: neuvedeno

F145 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: Josef Sudek
F146 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: neuvedeno
F147 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: neuvedeno
F148 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F149 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: Josef Sudek
F150 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: Josef Sudek, Marie a Josef Šechtlovi
F151 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: Václav Jírů
F152 Publikace *Edvard Beneš v Sezimově Ústí – vila, zahrada, domov*, 2004, dvojstrana, foto: Josef Sudek
F153 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, obálka, foto: Herbert Slavík
F154 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Josef Jindřich Šechtl
F155 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Josef Sudek
F156 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Josef Sudek
F157 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Herbert Slavík
F158 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: neuvedeno
F159 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Herbert Slavík, Josef Sudek
F160 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Josef Sudek
F161 Publikace *VILA – Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí*, 2009, dvojstrana, foto: Herbert Slavík, Josef Sudek
F162 Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, 2016, obálka, foto: neuvedeno
F163 Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, 2016, dvojstrana, foto: Czechoslovak Army Film and Photo Service
F164 Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, 2016, dvojstrana, foto: Graphic Photo Union
F165 Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, 2016, dvojstrana, foto: Harris & Ewing, Washington D. C.
F166 Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, 2016, dvojstrana, foto: neuvedeno
F167 Publikace *Druhý exil Edvarda Beneše*, 2016, dvojstrana, foto: neuvedeno
F168 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, obálka
F169 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: Jan Langhans
F170 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F171 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: neuvedeno
F172 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: neuvedeno
F173 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: neuvedeno
F174 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: neuvedeno
F175 Publikace *Jihočech Emil Hácha*, 1942, dvojstrana, foto: neuvedeno
F176 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, obálka, foto: neuvedeno
F177 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F178 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F179 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F180 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F181 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F182 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F183 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno
F184 Publikace *Tomáš Pasák: Emil Hácha (1938–1945)*, 1997, strana, foto: neuvedeno

F185 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, obálka
F186 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, dvojstrana, foto: neuvedeno
F187 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, dvojstrana, foto: neuvedeno
F188 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, dvojstrana, foto: neuvedeno
F189 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, dvojstrana, foto: neuvedeno
F190 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, dvojstrana, foto: neuvedeno
F191 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, strana, foto: neuvedeno
F192 Publikace *Emil Hácha před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*, 2008, strana, foto: neuvedeno
F193 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 19. 6. 1948, titulní strana, foto: Karel Hájek
F194 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 19. 6. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F195 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 6. 11. 1948, titulní strana, foto: Josef Ehm
F196 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 6. 11. 1948, dvojstrana, foto: ČTK
F197 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 6. 11. 1948, dvojstrana, foto: ČTK – Jiří Rublič
F198 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 6. 11. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F199 Vydání časopisu *Svět v obrazech*, 6. 11. 1948, dvojstrana, foto: Karel Hájek
F200 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, obálka, foto: neuvedeno
F201 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F202 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F203 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F204 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F205 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F206 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F207 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F208 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F209 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, dvojstrana, foto: neuvedeno
F210 Publikace *Klement Gottwald ve fotografii*, 1949, strana, foto: neuvedeno
F211 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, obálka
F212 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, dvojstrana, foto: Vratislav Nechleba
F213 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F214 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F215 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F216 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F217 Publikace *Klement Gottwald 1896 – 1953*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F218 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé,* 1948, obálka, foto: neuvedeno
F219 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé,* 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F220 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé,* 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F221 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé,* 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F222 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé,* 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F223 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé,* 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F224 Vydání periodika *Svět v obrazech – Antonín Zápotocký, ministerský předseda republiky československé*, 1948, dvojstrana, foto: neuvedeno
F225 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, obálka, foto: neuvedeno
F226 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, dvojstrana, foto: neuvedeno
F227 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, dvojstrana, foto: neuvedeno
F228 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, dvojstrana, foto: neuvedeno

F229 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, dvojstrana, foto: neuvedeno
F230 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, dvojstrana, foto: neuvedeno
F231 Publikace *Antonín Zápotocký ve fotografii*, 1951, dvojstrana, foto: neuvedeno
F232 Publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, 1954, obálka
F233 Publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F234 Publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F235 Publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F236 Publikace *Antonín Zápotocký 1884–1954*, 1954, dvojstrana, foto: neuvedeno
F237 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, obálka, foto: Vilém Kropp
F238 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp
F239 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp, Vladimír Žitný
F240 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp
F241 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp
F242 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp, Vladimír Žitný
F243 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp
F244 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Vilém Kropp
F245 Publikace *Cesta přátelství*, 1958, dvojstrana, foto: Erich Einhorn
F246 Publikace *Ludvík Svoboda: President československé socialistické republiky*, 1968, obálka, foto: L. Vondráček
F247 Publikace *Ludvík Svoboda: President československé socialistické republiky*, 1968, rozložená obálka, foto: L. Vondráček, O. Pícha, ČTK
F248 Publikace *Ludvík Svoboda: President československé socialistické republiky*, 1968, strana, foto: František Holubovský
F249 Publikace *Ludvík Svoboda: President československé socialistické republiky*, 1968, strana, foto: ČTK – J. Finda
F250 Publikace *Ludvík Svoboda: President československé socialistické republiky*, 1968, strana, foto: archiv Vojenského historického ústavu Praha
F251 Publikace *Ludvík Svoboda: President československé socialistické republiky*, 1968, strana, foto: ČTK
F252 Publikace *President Ludvík Svoboda*, 1972, obálka, foto: Jiří Všetečka
F253 Publikace *President Ludvík Svoboda*, 1972, strana, foto: neuvedeno
F254 Publikace *President Ludvík Svoboda*, 1972, strana, foto: neuvedeno
F255 Publikace *President Ludvík Svoboda*, 1972, strana, foto: neuvedeno
F256 Publikace *President Ludvík Svoboda*, 1972, strana, foto: neuvedeno
F257 Publikace *President Ludvík Svoboda*, 1972, strana, foto: neuvedeno
F258 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, obálka, foto: neuvedeno
F259 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, dvojstrana, foto: neuvedeno
F260 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, dvojstrana, foto: neuvedeno
F261 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, dvojstrana, foto: neuvedeno
F262 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, dvojstrana, foto: neuvedeno
F263 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, dvojstrana, foto: neuvedeno
F264 Publikace *Prezident medzi nami*, 1976, dvojstrana, foto: neuvedeno
F265 Publikace *Gustáv Husák*, 1976, obálka, foto: neuvedeno
F266 Publikace *Gustáv Husák*, 1976, strana, foto: neuvedeno
F267 Publikace *Gustáv Husák*, 1976, strana, foto: neuvedeno
F268 Publikace *Gustáv Husák*, 1976, strana, foto: neuvedeno
F269 Publikace *Gustáv Husák*, 1976, strana, foto: neuvedeno
F270 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, obálka, foto: Tomki Němec
F271 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F272 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F273 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F274 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F275 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček

F276 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F277 Publikace *Vážení občané (Projevy červenec 1990 – červenec 1992)*, 1992, dvojstrana, foto: Tomki Němec, Ondřej Němec
F278 Publikace *Václav Havel 1992 & 1993*, 1994, obálka
F279 Publikace *Václav Havel '94*, 1995, obálka
F280 Publikace *Václav Havel '95*, 1996, obálka
F281 Publikace *Václav Havel '96*, 1997, obálka
F282 Publikace *Václav Havel '97*, 1998, obálka
F283 Publikace *Václav Havel 1999–2003*, 2003, obálka, foto: Karel Cudlín
F284 Publikace *Václav Havel 1992 & 1993*, 1994, dvojstrana, foto: neuvedeno
F285 Publikace *Václav Havel 1992 & 1993*, 1994, dvojstrana, foto: neuvedeno
F286 Publikace *Václav Havel 1992 & 1993*, 1994, dvojstrana, foto: Jaroslav Hejzlar
F287 Publikace *Václav Havel '94*, 1995, dvojstrana, foto: Jiří Jírů
F288 Publikace *Václav Havel '94*, 1995, dvojstrana, foto: Jiří Jírů
F289 Publikace *Václav Havel '94*, 1995, dvojstrana, foto: Jiří Jírů
F290 Publikace *Václav Havel '95*, 1996, dvojstrana, foto: Jaroslav Prokop
F291 Publikace *Václav Havel '95*, 1996, dvojstrana, foto: Jaroslav Prokop
F292 Publikace *Václav Havel '95*, 1996, dvojstrana, foto: Ondřej Němec
F293 Publikace *Václav Havel '96*, 1997, dvojstrana, foto: neuvedeno
F294 Publikace *Václav Havel '96*, 1997, dvojstrana, foto: neuvedeno
F295 Publikace *Václav Havel '96*, 1997, dvojstrana, foto: neuvedeno
F296 Publikace *Václav Havel '97*, 1998, dvojstrana, foto: archiv autora
F297 Publikace *Václav Havel '97*, 1998, dvojstrana, foto: Petr Čermák, Juraj Groch
F298 Publikace *Václav Havel '97*, 1998, dvojstrana, foto: archiv autora
F299 Publikace *Václav Havel 1999–2003*, 2003, dvojstrana, foto: Alan Pajer, Karel Cudlín
F300 Publikace *Václav Havel 1999–2003*, 2003, dvojstrana, foto: Alan Pajer, Oldřich Škácha
F301 Publikace *Václav Havel 1999–2003*, 2003, dvojstrana, foto: Alan Pajer
F302 Publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, 1998, obálka, foto: Jiří Jírů
F303 Publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, 1998, strana, foto: Jiří Jírů
F304 Publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, 1998, strana, foto: Jiří Jírů
F305 Publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, 1998, strana, foto: Jiří Jírů
F306 Publikace *Jiří Jírů – HAVEL fotografie*, 1998, strana, foto: Jiří Jírů
F307 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, obálka, foto: Tomki Němec
F308 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček
F309 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, dvojstrana, foto: neuvedeno
F310 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F311 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček
F312 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F313 Publikace *Havel: fotografie / photographs*, 2002, dvojstrana, foto: Alan Pajer
F314 Publikace *PREZIDENTOVI V PATÁCH aneb Fotografoval jsem Václava Havla*, 2003, obálka, foto: Jan Třeštík
F315 Publikace *PREZIDENTOVI V PATÁCH aneb Fotografoval jsem Václava Havla*, 2003, dvojstrana, foto: Jan Třeštík
F316 Publikace *PREZIDENTOVI V PATÁCH aneb Fotografoval jsem Václava Havla*, 2003, dvojstrana, foto: Jan Třeštík
F317 Publikace *PREZIDENTOVI V PATÁCH aneb Fotografoval jsem Václava Havla*, 2003, dvojstrana, foto: Jan Třeštík
F318 Publikace *PREZIDENTOVI V PATÁCH aneb Fotografoval jsem Václava Havla*, 2003, dvojstrana, foto: Jan Třeštík
F319 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, obálka, foto: Pavel Štecha
F320 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, dvojstrana, foto: Pavel Štecha
F321 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, dvojstrana, foto: Pavel Štecha, ilustrace: Aleš Lamr
F322 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, dvojstrana, foto: Pavel Štecha
F323 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, foto: Pavel Štecha, ilustrace: Aleš Lamr
F324 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, foto: Pavel Štecha, ilustrace: Aleš Lamr

F325 Publikace *Václav Havel 1989 – 2003 / bibliofilie*, 2003, dvojstrana, foto: Pavel Štecha
F326 Publikace *Cirkus Havel, 2008*, obálka, foto: Tomki Němec, koláž: Joska Skalník
F327 Publikace *Cirkus Havel, 2008*, dvojstrana, foto: Roman Franc
F328 Publikace *Cirkus Havel, 2008*, dvojstrana, foto: Pavel Zatloukal
F329 Publikace *Cirkus Havel, 2008*, dvojstrana, foto: Roman Franc, Pavel Zatloukal
F330 Publikace *Cirkus Havel, 2008*, dvojstrana, foto: Roman Franc
F331 Publikace *Havel navždy / Havel forever*, 2012, obálka, foto: Oldřich Škácha
F332 Publikace *Havel navždy / Havel forever*, 2012, dvojstrana, foto: Oldřich Škácha
F333 Publikace *Havel navždy / Havel forever*, 2012, dvojstrana, foto: Oldřich Škácha
F334 Publikace *Havel navždy / Havel forever*, 2012, dvojstrana, foto: Oldřich Škácha
F335 Publikace *Havel navždy / Havel forever*, 2012, dvojstrana, foto: Oldřich Škácha
F336 Publikace *PREZIDENT: VÁCLAV HAVEL, fotografie 1988 – 2011*, obálka, foto: Igor Zehl
F337 Publikace *PREZIDENT: VÁCLAV HAVEL, fotografie 1988 – 2011*, dvojstrana, foto: Stanislav Zbyněk, Jan Třeštík
F338 Publikace *PREZIDENT: VÁCLAV HAVEL, fotografie 1988 – 2011*, dvojstrana, foto: Jan Třeštík
F339 Publikace *PREZIDENT: VÁCLAV HAVEL, fotografie 1988 – 2011*, dvojstrana, foto: Karel Vlček, Stanislav Peška
F340 Publikace *PREZIDENT: VÁCLAV HAVEL, fotografie 1988 – 2011*, dvojstrana, foto: Dušan Šimánek, Jaroslav Hejzlar
F341 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, obálka
F342 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, dvojstrana, foto: Jan Branč, Petr Brukner
F343 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, dvojstrana, foto: Vladimír „Lábus“ Drápal, David Dušek
F344 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, dvojstrana, foto: David Dušek
F345 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, dvojstrana, foto: Václav Hlávka
F346 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, dvojstrana, foto: Boris Hybner, Petr Chlebec
F347 Publikace *Hele, Havel!*, 2016, dvojstrana, foto: Pavel Zatloukal, Dana Zelková
F348 Publikace *Album Václav*, 2016, obálka, foto: Bohdan Holomíček
F349 Publikace *Album Václav*, 2016, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček
F350 Publikace *Album Václav*, 2016, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček
F351 Publikace *Album Václav*, 2016, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček
F352 Publikace *Album Václav*, 2016, dvojstrana, foto: Bohdan Holomíček
F353 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel photographs*, 2001, obálka, foto: Tomki Němec
F354 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, obálka, foto: Tomki Němec
F355 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel photographs*, 2001, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F356 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel photographs*, 2001, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F357 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel photographs*, 2001, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F358 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel photographs*, 2001, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F359 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F360 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F361 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F362 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F363 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F364 Publikace *Tomki Němec – Václav Havel fotografie*, 2016, dvojstrana, foto: Tomki Němec
F365 Výstava *Nežádoucí okamžiky* v Nových Butovicích, únor 2021, foto: Kristýna Vacková
F366 Výstava *Nežádoucí okamžiky* v Nových Butovicích, únor 2021, foto: Kristýna Vacková
F367 Výstava *Nežádoucí okamžiky* v Nových Butovicích, únor 2021, foto: Kristýna Vacková

SEZNAM ZKRATEK

AV ČR – Akademie věd České republiky

CEPS – Central European Press v Praze

FAB – Filmové ateliéry Baťa ve Zlíně

KSČ – Komunistická strana Československa

ČTK – Československá tisková kancelář (Česká tisková kancelář)

ČR – Česká republika

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

MNO – Ministerstvo národní obrany

NATO – Severoatlantická aliance

NDK – Národní digitální knihovna

n. p. – národní podnik

OF – Občanské fórum

PPS – Press Photo Service

SČKN – Svaz českých knihkupců a nakladatelů

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TGM – Tomáš Garrigue Masaryk

ÚML – Ústav marxismu-leninismu

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

USA – Spojené státy americké

VDP – Velkonákupní společnosti družstev

VONS – Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

UŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

KNIŽNÍ ZDROJE I

BĚLIČOVÁ, Milena. *Hradní fotoarchiv: Prague Castle Photographic Archives: 1918–1933*. Praha: Národní muzeum, 2008. ISBN 978-80-7036-266-2.

BÍLEK, Jan; KUKLÍK, Jan; MARŠOUN, Erik; NĚMEČEK, Jan. *Druhý exil Edvarda Beneše: fotografie z let 1938–1945*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2016. ISBN 978-80-7286-293-1.

BRANISLAV, František; KROPP, Vilém. *Cesta přátelství: obr. publ. o návštěvě soudruha Antonína Novotného a jeho doprovodu po Sovětském svazu*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

CUDLÍN, Karel; VINKLÁT, Pavel D. et al. *Havel: fotografie / photographs*. 1. vydání. Liberec: Knihy 555, 2002. ISBN 80-86660-03-6.

ČAPEK, Karel. *Masaryk ve fotografii: momentky z posledních let*. V Praze: Orbis-Čin, 1931.

ČAPEK, Karel. *Masaryk ve fotografii*. 7. vyd. V Praze: Orbis-Čin, 1937.

ČAPEK, Karel. *Masaryk ve fotografii*. 8. vyd. V Praze: Orbis, 1947.

ČECHUROVÁ, Jana. *Vila: Vila Hany a Edvarda Benešových v Sezimově Ústí = Hana and Edvard Beneš's Villa in Sezimovo Ústí*. [Praha]: WWA photo, 2009. ISBN 978-80-903963-2-6.

Dr. Edvard Beneš ve fotografii: historie velkého života. Lidové vydání. Praha: Orbis, 1945.

Dr. Edvard Beneš ve fotografii: historie velkého života. Změn. a dopl. 7. vyd. Praha: Orbis, 1946.

Dr. Edvard Beneš ve fotografii: historie velkého života. Změněné a dopl. 8. vyd. Praha: Orbis, 1947.

FALTYS, Antonín. *Gustáv Husák*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1976.

HÁJEK, Karel. *Jihočech Emil Hácha: /obraz domova, rodu a život pana státního presidenta/*. V Budějovicích: Jihočeské vydavatelské a nakladatelské družstvo, [1942].

HÁJEK, Karel; RÝPAR, Vladimír; ROSSMANN, Zdeněk. *Poslední cesta TGM.* V Praze: Orbis, 1947.

HAVEL, Václav. *1992 & 1993: [projevy]*. Ilustroval Karel HALOUN, ilustroval Jaroslav PROKOP. Praha: Paseka, 1994. ISBN 80-85192-72-1.

HAVEL, Václav. *Václav Havel '94: [projevy 1994]*. Praha: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-000-4.

HAVEL, Václav. *Václav Havel '95: [projevy 1995]*. Praha: Paseka, 1996. ISBN 80-7185-042-X.

HAVEL, Václav. *Václav Havel '96: [projevy 1996]*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-090-X.

HAVEL, Václav. *Václav Havel '97: [projevy 1997]*. Praha: Paseka, 1998. ISBN 80-7185-152-3.

HAVEL, Václav, BERÁNEK, Ivan, ed. *Václav Havel 1999–2003*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-552-9.

HAVEL, Václav. *Vážení občané: projevy červenec 1990 – červenec 1992*. Praha: Lidové noviny, 1992. ISBN 80-7106-065-8.

Hele, Havel!: Václav Havel v domácích albech. Praha: Knihovna Václava Havla, 2016. ISBN 978-80-87490-74-7.

HERBEN, Ivan; JÍRŮ, Václav. *Edvard Beneš: fotografie z let 1938–1945*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1946.

HOFMAN, Vladimír et al. *PREZIDENT: Václav Havel, fotografie 1988–2011*. 1. vydání. Praha: Ottovo nakladatelství, 2013. 191 s. ISBN 978-80-7451-316-9.

HOCHSTEIGER, Tibor. *Ludvík Svoboda: President Československé socialistické republiky*. Praha: Pressfoto, 1968.

HOLOMÍČEK, Bohdan. *Album Václav*. 1. vydání. Praha: Torst, 2016. ISBN 978-80-7215-531-6.

JÍRŮ, Jiří. *Havel: [fotografie]*. 1. vydání. Praha: Jiří Jírů, 1998. ISBN 80-238-4497-0.

KAPLICKÝ, Josef. *President Masaryk: k jubileu sedmdesátých narozenin*. Praha: Tiskový odbor presidia ministerské rady, 1920.

Klement Gottwald: 1896-1953 [soubor fotografií]. Praha: Orbis, 1954.

KOLÁŘ, Michal; DRHA, Vladimír. *Edvard Beneš v Sezimově Ústí: vila, zahrada, domov.* Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-117-2.

KOPTA, Josef; ŠKRACH, Vasil Kaprálek; ČAPEK, Karel, ed. *Dni žalu: památník o sklonku života, o nemoci, smrti a pohřbu presidenta Osvoboditele T.G. Masaryka*. Praha: Čin, 1937.

KOŽNAR, Vladimír. *President Ludvík Svoboda: fotografický soubor*. Praha: Orbis, 1972.

LUKEŠ Zdeněk; ŠTECHA, Pavel. *Václav Havel 1989–2003 / bibliofilie.* Praha: Art-D, 2003. ISBN 9788090289215.

Masaryk ve fotografii: momentky z posledních let. 2. vydání. V Praze: Orbis-Čin, 1932.

Masaryk ve fotografii: momentky z posledních let. 4. vydání. V Praze: Orbis-Čin, 1936.

NEČÁSEK, František. *Klement Gottwald ve fotografii*. Praha: Orbis, 1949.

NĚMEC, Tomki. *Václav Havel, fotografie.* 1. vydání. Praha: Tomki Němec, 2016. ISBN 978-80-260-9633-7.

NĚMEC, Tomki. *Václav Havel, photographs.* 1. vydání. Praha: Tomki Němec, 2001. ISBN 80-238-6371-1.

OSLZLÝ, Petr; MORÁVEK, Vladimír; NĚMEČKOVÁ, Lucie, ed. *Cirkus Havel*. Brno: Větrné mlýny, 2008. ISBN 978-80-86907-52-9.

PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha: (1938–1945)*. V Praze: Rybka, 2007. ISBN 978-80-87067-04-8.

PASÁK, Tomáš. *JUDr. Emil Hácha: (1938–1945)*. Praha: Horizont, 1997. ISBN 80-7012-088-6.

Prezident medzi nami. Bratislava: Pressfoto, 1976.

RUBÍN, Jiří; TOMEŠ, Josef, ed. *Emil Hácha: před 70 lety zvolen třetím prezidentem ČSR*. Praha: Vérité, 2008. ISBN 978-80-87129-12-8.

RÝPAR, Vladimír. *Antonín Zápotocký ve fotografii*. Praha: Orbis, 1951. Obrazová publikace.

TÁBORSKÝ, Eduard. *Pan president se nám vrátil*. V Praze: Státní nakladatelství, 1945.

TŘEŠTÍK, Jan. *Prezidentovi v patách aneb Fotografoval jsem Václava Havla*. Praha: Hart, 2003. ISBN 80-86529-49-5.

SITENSKÝ, Ladislav; NOVOTNÝ, Karel; SEIFERT, Jaroslav; ČAPEK, Karel. *To kalné ráno: fotografie Ladislava Sitenského doprovázené slovem Karla Čapka a Jaroslava Seiferta*. Praha: Dita, 1997. ISBN 80-85926-17-2.

Smutek Československa: poslední pocta národa presidentu Osvoboditeli Tomáši Garrigue Masarykovi. 2. vydání. Praha: A. Pokorný, 1938.

ŠALDA, František Xavier. *Dr. Edvard Beneš ve fotografii: historie velkého života*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1936.

ŠKÁCHA, Oldřich; CHALUPA, Pavel, ed. *Havel navždy: Havel forever*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2012. ISBN 978-80-7467-007-7.

ZÁPOTOCKÝ, Antonín. *Antonín Zápotocký 1884–1954*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1954. 340 s.

ČASOPISOVÉ ZDROJE I

Pestrý týden. Zvláštní vydání 1. 2. 1936. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert a synové, 1926–1945. ISSN 1801-4429.

Pestrý týden. Zvláštní vydání 14. 9. 1937. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert a synové, 1926–1945. ISSN 1801-4429.

Pestrý týden. Zvláštní vydání 18. 9. 1937. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert a synové, 1926–1945. ISSN 1801-4429.

Pestrý týden. Zvláštní vydání 20. 9. 1937. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert a synové, 1926–1945. ISSN 1801-4429.

Pestrý týden. Zvláštní vydání 19. 10. 1937. Praha: Grafické umělecké závody V. Neubert a synové, 1926–1945. ISSN 1801-4429. S podtitulem In memoriam TGM.

Svět v obrazech: TGM ve fotografii. 1. vydání. Praha: Novinář, 1990.

Svět v obrazech. Zvláštní vydání 1. 6. 1945. 1. ročník, 1b číslo. Praha: Novinář, 1945–1992. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Zvláštní vydání 11. 9. 1948. 4. ročník, 37. číslo. Praha: Novinář, 1945–1992. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Zvláštní vydání 18. 9. 1948. 4. ročník, 38. číslo. Praha: Novinář, 1945–1992. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Vydání 19. 6. 1948. 4. ročník, 25. číslo. Praha: Novinář, 1945–1992. ISSN 0039-7032.

Svět v obrazech. Vydání 6. 11. 1948. 4. ročník, 45. číslo. Praha: Novinář, 1945–1992. ISSN 0039-7032.

KÁRNÝ, Miroslav. *Antonín Zápotocký, ministerský předseda Československé republiky.* 1. vydání. Praha: Svět v obrazech, 1949.

INTERNETOVÉ A DIGITÁLNÍ ZDROJE

cs.wikipedia.org

jan-trestik-fotograf.webnode.cz/vaclav-havel-a-portrety/

kramerius5.nkp.cz

ndk.cz

TELEVIZNÍ A ROZHLASOVÉ ZDROJE

dvojka.rozhlas.cz/vaclav-havel-zbavoval-lidi-kolem-sebe-stresu-rika-jeho-fotograf-trestik-7483942

Rudí prezidenti, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, 1/5 Sjednotitel ve strachu – Klement Gottwald

Rudí prezidenti, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, 2/5 Muž z lidu – Antonín Zápotocký

Rudí prezidenti, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, 3/5 Těžkosti Antonína Novotného

Rudí prezidenti, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, 4/5 Poslušný generál – Ludvík Svoboda

Rudí prezidenti, Česká televize, režie: Roman Vávra, Zdeněk Všelicha, Petra Všelichová, 2018, 5/5 Kněz komunismu – Gustáv Husák

JMENNÝ REJSTŘÍK

A

Albright, Madeleine 241
Altenburg-Kohl, Dadja 277
Alžběta II. 89, 97, 134, 241
Ambrosi, Vilém 47, 113, 117, 159, 161, 181, 185, 197
Antonová, Barbora 277
Antošková, Jitka 239
Anýž, Daniel 287
Auerbach, Erich 133

B

Bajzíková, Kateřina 239
Bakalovi, Michaela a Zdeněk 277
Balcar, Martin 127
Barthou, Louis 90
Bartoš, Juraj 221
Bartošová, Lucia 277
Bartulovič, Niko 39
Bartůšek, Václav 277
Baťa, Tomáš 134
Bayard, Hyppolite 295
Belický, Karol 221
Benda, Lucián 159
Beneš, Edvard 33, 39, 47, 48, 53, 57, 61, 71, 77, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 101, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 151, 157, 179, 181, 185, 189, 205, 297, 298
Beneš, Pavel 277
Beneš, Vojtěch 23
Benešová, Hana 33, 39, 97, 113, 121, 126, 127, 128, 129, 130, 131
Berman, J. 89
Bezděk, Ctirad 47
Bezruč, Petr 37
Běličová, Milena 77
Bílek, Jan 133
Blecha, Martin 277
Bortlová, Dagmar 277
Bosák, Vladimír 277
Branč, Jan 277, 278
Brandenstein, Gabriela 239
Branislav, František 197
Brežněv, Leonid Iljič 207, 219, 225
Brukner, Petr 277, 278
Bryol, Martin 277
Bursík, Karel 141
Bush, George Walker 257

C

Císař, Jaroslav 27, 39, 40, 48, 53, 67
Clementis, Vladimír 173, 219
Cubr, František 105
Cudlín, Karel 240, 241, 247, 253, 298
Czesany, Igor 277

Č

Čapek, Josef 52, 53
Čapek, Karel 26, 27, 30, 53, 67, 71
Čarek, Jan 141
Čácha, Václav 141
Čechurová, Jana 127
Čeněk, Jaroslav 221
Čeňková, Emília 221
Čepelák, Bohuslav 161
Čepička, Alexej 205
Čermák, Petr 240, 246
Černá, Ivana 277

D

Daguerre, Louis 295
dalajláma 241, 253
Daniel, Tomáš 287
Davidová, Johanka 277
Dezort, Johan 225
Dimitrov, Georgi 185
Divina, Karel 67
Dítě, Otto 27, 53, 67, 68, 77, 83
Dobrovský, Jan 277
Dohnálek, Petr 277
Dolanský, Jaromír 189
Doležal, Michal 273
Dostálková, Anna Marie 277
Douchová, Eva 277
Drápal, Vladimír „Lábus“ 277, 278
Drha, Vladimír 121

Dryml, Josef 141
Dubček, Alexander 195, 209, 219
Dubský, Gustav 23
Dušek, David 277, 278, 280
Dvořák, Rudolf Bruner 77, 78, 81, 82, 83, 89

E

Ehm, Josef 33, 160, 165, 166
Einhorn, Erich 197, 201
Eisner, Pavel 265
Engels, Friedrich 185

F

Fairaisl, Lukáš 133
Faltys, Antonín 225
Fenton, Kevin 127
Ferrill, Peter 249
Fiala, Jan 121, 127
Fialka, Přemysl 239, 277
Ficenec, Josef 173
Fierlinger, Zdeněk 101, 173
Finda, Jiří 210, 225
Fischer, Jan 127
Fischer, Otokar 53, 61
Fleischmann, Michel 277
Fluger, René 273
Forbelský, Matouš 277
Forman, Miloš 231, 249, 253
Formáčková, Marie 257
Formánek, Aleš 277
Franc, Roman 265, 266, 267
Frank, Karl Hermann 147
Friede, Rudolf 277
Frühauf, René 161
Fučík, Julius 113
Fučíková, Eliška 127
Fulín, Miloslav 71, 173

G

Gailly, Yvonna 277
Galgonek, Vladislav 273
Gášek, Tomáš 277
Goebbels, Joseph 147, 151
Gottwald, Klement 17, 87, 89, 101, 113, 155, 159, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 179, 181, 185, 189, 190, 195, 205, 297
Göring, Hermann Wilhelm 139
Granja, Monika 277
Gregora, Jan 141
Gressová, Jana 277
Groch, Juraj 240, 246
Grus, Jiří 277
Grusová, Jana 277
Gust, Martin 273

H

Hackenschmied, Alexandr 39, 42
Hadina, Emil 53
Hajský, Libor 273
Haller, Miroslav 141
Haloun, Karel 239, 240, 241
Hanák, Antonín 277
Hanka, Josef 185
Havel, Václav 17, 229, 231, 233, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 297, 298
Havelka, Jan 151
Havelka, Jiří 147
Havlová, Ester 239
Havlová, Dagmar 261, 277, 283
Havlová, Olga 255, 261, 283, 298
Hácha, Emil 87, 137, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 297
Hácha, Josef 141
Hácha, Theodor Josef 141, 147
Hájek, Karel 27, 45, 53, 54, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 89, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 123, 141, 142, 158, 159, 161, 163, 165, 173, 181
Hájková, Dagmara 151
Hejzlar, Jaroslav 239, 242, 273, 275
Herben, Ivan 105
Herben, Jan 23
Heydrich, Reinhard 139, 147, 151
Hilská, Kateřina 77, 261
Hitler, Adolf 87, 139, 141, 147, 151, 157, 205, 295
Hladík, Michal 253
Hlavatá, Háta 277
Hlávka, Václav 277, 280
Hodža, Milan 57
Hoffmann, Heinrich 141
Hofman, Vladimír 273
Hochsteiger, Tibor 209
Holomíček, Bohdan 233, 236, 239, 241, 253, 254, 255, 282, 283, 284, 285, 287, 298
Holubovský, František 210
Hora, Josef 53, 61
Horák, Zdeněk 277
Horáková, Milada 157
Horázný, Josef 273
Hořejší, Jindřich 53, 61
Hrubín, František 53, 61
Hrubý, Adolf 141, 151
Hrubý, Karel Otto 165
Hrušínský, Jan 277, 281
Hubinková, Zuzana 277
Hucek, Miroslav 240
Humpálová, Zuzana 225
Husák, Gustáv 17, 181, 195, 207, 213, 217, 219, 224, 225, 226, 227, 231, 297
Hůza, Josef 27
Hybner, Boris 277
Hynais, Vojtěch 49

CH

Chalupa, Aleš 77
Chalupa, Pavel 269
Chalupný, Emanuel 141
Chlebec, Petr 277
Chocholová, Blanka 121
Chrapek, Zdeněk 277
Chruščov, Nikita Sergejevič 195, 197, 205
Chuchma, Josef 287
Churchill, Winston 97, 105, 134

I

Illek, František 27, 47, 67, 165
Irlbecková, Jana 277

J

Jahodková, Jindra 277
Jan Pavel II. 241, 257, 298
Janák, Pavel 121
Javůrek, Zdeněk 277
Jelenová, Markéta 121
Jelínek, R. K. 117
Jesenský, Janko 53
Ježerský, František 159
Jirko, Miloš 39, 53, 61
Jirsová, Barbora 277
Jílková, Marie 277
Jírů, Jiří 239, 241, 243, 248, 249, 250, 251, 253, 298
Jírů, Václav 105, 121, 125
Jodas, Marek 269
Josek, Petr 273
Juilien, F. 89
Jůn, Libor 77

K

Kaiser, Daniel 277
Kamaryt, Michal 273
Kaplický, Josef 23
Karas, Jiří 225
Kašpar, Karel 151
Káně, Luboš 277
Kárný, Miroslav 181, 185
Kerhart, Oldřich 27
Khol, Pavel 225
Kladiva, Jiří 277
Klaus, Václav 17, 77, 78, 257
Klánský, Josef 161
Kleinová, Helena 277
Klemm, Barbara 239
Kliment, Josef 141, 147
Klíma, K. Z. 53
Kohout, Pavel 269
Kolář, Michal 121, 127
Komasová, Václava 277
Kondrád, Edmond 53
Konečný, Květoslav 277
Kopecký, Václav 165, 173, 189
Kopta, Josef 105
Kovačevič, Ivan 221
Kovářík, Václav 277
Kožnar, Vlastimil 213
Kraľovič, Anton 221, 225
Král, Pavel 255
Král', Fraňo 221
Krejčí, Jaroslav 253
Kropp, Vilém 196, 197, 198, 199, 200, 201
Krumphanzl, Michal 273
Kryl, Ladislav 239
Křelina, František 53

Křešničková, Dana 277
Křížek, Stanislav 151
Kubík, Luděk 239
Kučera, Jaroslav 253
Kudrnová, Iva 277
Kukal, Jaroslav 239
Kuklík, Jan 133
Kůrka, Karel 141
Kvaček, Robert 147, 151
Kytka, Josef 141

L

Labík, Zdeněk 225
Lafolie, André 239
Lammer, Vladimír 225
Lamr, Aleš 241, 261
Lamr, Jan 261
Langer, František 53
Langhans, Jan 141, 142
Lenárt, Jozef 221
Lenin, Vladimir Iljič 157, 165, 179, 181, 185, 189
Lifšic, Vladimír 161
Liščák, Vladimír 277
Livora, František 23
Loewenbach, Josef 133
Loskot, Miroslav 277
Louda, Jiří 233
Ludwigová, Karla 277
Lukas, Jan 38, 39, 47, 50, 53, 105, 106, 107, 239
Lukeš, Michal 77, 78
Lukeš, Zdeněk 127, 261

M

Mahen, Jiří 53, 61
Mach, Miroslav 165
Machálek, Vít 151
Makovský, Vincenc 47, 57
Malypetr, Jan 57
Markalous, Bohumil 37
Markovič, Ivan 53
Maršoun, Erik 133
Marx, Karl 165, 185, 189
Masaryk, Jan 39, 78, 87
Masaryk, Tomáš Garrigue 19, 21, 23, 27, 33, 37, 39, 45, 48, 53, 57, 67, 77, 78, 87, 89, 90, 101, 113, 127, 139, 157, 179, 181, 185, 189, 295, 297, 298
Masaryková, Charlotte Garrigue 33
Masaryková, Alice 23, 78
Masák, Miroslav 277
Mašek, Jiří 53
Mašín, Ctirad 231
Mašín, Josef 231
Matějka, Jaroslav 225
Matička, Petr 273
Málková, Ivana 277
Mášová, Petra 273
Matoušek, Pavel 277
Medek, Rudolf 53
Menzel, Josef 141
Mevald, Karel 225
Měřička, Jan 253
Michálek, Josef 127
Milén, Eduard 53
Minc, Karel 185
Milota, Stanislav 269
Mirvald, Miloslav 239
Mišauerová, Jana 273
Mlejnková, Alexandra 273
Morávek, Antonín 97
Morávek, Vladimír 265
Mouca, Jakub 277

N

Nechleba, Vratislav 173, 174
Neubert, Karel 47
Neubert, Václav 33, 37, 39, 45, 47, 53, 67, 89, 101, 113, 117, 141, 159, 161, 165
Neumann, Stanislav Kostka 117
Neužil, Jaroslav 277
Nevařilová, Ivana 277
Nezval, Vítězslav 53, 61
Němec, Ondřej 233, 237, 239, 241, 244
Němec, Tomki 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 241, 252, 253, 254, 255, 264, 265, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 298
Němeček, Jan 133
Němečková, Lucie 265
Niépce, Joseph Nicéphore 295
Nosek, Václav 139
Noseková – Žantovská, Jana 273
Novák, František 101
Novák, Jan 127
Novák, O. 159
Novák, Pavel Kryštof 277
Novák, Robert V. 283
Novák, Rostislav 197
Novák, Tomáš 273
Novotný, Antonín 17, 189, 193, 195, 197, 207, 219, 297
Novotný, Blahoslav 277
Novotný, Jaroslav 47, 50, 53
Novotný, Karel 71
Novotný, Miloslav 141
Novozámská, Martina 77
Nový, Karel 53
Nožka, Jiří 117
Nygårds, Leif-Erik 239

O

Oberpfalcer, František 141
Oberpfalcer, Jiří 287
Obrda Josef 53, 55
Oslzlý, Petr 265
Ostomel, C. 261
Outrata, Jan Jakub 121

P

Pacholík, Bob 277
Pajer, Alan 239, 240, 241, 247, 253, 255
Palkovský, Břetislav 151
Patočka, Jiří 277
Paton, Derek 253, 287
Paton, Marzia 287
Pasák, Tomáš 146, 147, 148, 149, 151
Paul, Alexandr 27, 47, 67, 165
Paul, Petr 221
Pavlíček, Luboš 273
Peřt, Ivan 277
Peška, Stanislav 273, 275
Petrášek, Radek 273
Petyniak, Otmar 277
Pícha, Oldřich 210, 225
Píka, Heliodor 205
Píša, Antonín Matěj 141
Plávka, Andrej 221
Plechatý, Ladislav 53
Pleskot, Josef 269
Plešák, Jan 265
Plicka, Karel 27, 29, 67
Pohanková, Jana 273
Poličanský, K. 165
Polzerová, Radmila 277
Popperová, G. 47, 51
Pospíšil, Jaroslav 225
Pospíšilová, Jana 273
Posselt, Jan 53
Pozděna, Miloš 213
Požár, Karel 277
Preiss, Viktor 277
Prchlík, Zdeněk 127
princ Charles (princ z Walesu) 241
princ Philip (vévoda z Edinburgu) 241
Procházka, Antonín 151
Procházková, Nora 77
Prokop, Jaroslav 239, 241, 244
Prošek, Ladislav 277
Přibylová, Marie 277
Přikryl, Bohumil 53
Puschmann, David 277

R

Rachlík, František 117, 159
Raška, Vlastimil 277
Rathouský, Jiří 225
Reich, Jan 240
Rejchrtová, Jitka 277
Rejchrtová, Lucie 277
Rihák, Adam 277
Rihákovi, Mária a Jaro 277
Richter, Dalibor 225
Ripka, Hubert 89
Rodionov, Nikolaj 113
Roosevelt, Anna Boettiger 89, 105
Roosevelt, F. D. 89, 97, 105, 134
Rossmann, Zdeněk 61
Rubín, Jiří 151
Rublič, Jiří 162, 166, 173
Rupnik, Jacques 287
Rybalko, Pavel Semjonovič 113
Rychlík, Břetislav 265
Rysová, Hana 277
Rýgr, Petr 277
Rýpar, Vladimír 47, 185

S

Seifert, Jaroslav 27, 53, 61, 67, 71, 105
Sekal, Jozef 221
Sergějev, V. 27, 47, 53, 57
Scheinpflugová, Olga 53
Schenk, Antonín 53
Schiller, Friedrich 265
Schmidt, J. 181
Schmidt, Karel 185
Sieglová, Kateřina 269
Sitenský, Ladislav 70, 71, 72, 73, 74, 75
Skalník, Joska 233, 265, 298

Skála, Ivan 113
Skřivánková, Věnceslava 277
Slavíček, Jan 47, 50
Slavík, Herbert 126, 127, 129, 130, 131
Slánský, Rudolf 157, 166, 173, 181, 195
Slomek, Jaromír 151
Smutný, Jan 105, 107
Smutný, Karel 53
Snopko, Ladislav 277
Soldan, Fedor 113
Soukenikov, M. 33
Soukup, František 57
Spáčilová, Elizabeth 269
Stachová, Helena 265
Stalin, Josif Vissarionovič 101, 157, 161, 165, 166, 181, 185, 189, 205, 298
Stehlík, Ladislav 53, 61, 141
Stoilov, Viktor 277, 283
Straka, Oldřich 53, 55
Streep, Meryl 257
Sudek, Josef 121, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131
Svátková, Kristýna 277
Svoboda, Jaroslav 127
Svoboda, Ludvík 17, 87, 151, 161, 181, 203, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 219, 225, 297
Svoboda, Tomáš 239, 241
Svolinský, Karel 53
Swope, Martha 239
Sychra, Vladimír 105
Sychrava, Lev 53
Syslová, Dana 277
Szczygieł, Mariusz 265
Szilágyi, Marta a Gabriel 277

Š

Šalda, František Xavier 89, 105
Šebek, Vladimír 277
Šefr, Igor 273
Šechtl, Josef Jindřich 121, 124, 127, 128
Šechtlová, Marie 121, 124
Šemberová, Jaroslava 277
Šimánek, Dušan 273, 275
Šimek, Bohumír 57
Šimek, Petr 277
Šimral, Martin 277
Široký, Viliam 173, 189, 195
Šícho, Petr 141
Šícho, Roman 141
Škarvan, František 141
Škácha, Oldřich 240, 241, 247, 253, 265, 268, 269, 270, 271, 298
Škoda, Jan 277
Škrach, Vasil 23, 27, 67
Šnobr, Jan 53
Špaček, Jaroslav 277
Šrámek, Jano 27, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83
Šrámek, Fráňa 53, 61
Štefan, Pavel 239, 240, 241
Štefánik, Milan Rastislav 87
Štefka, Štefan 221
Štecha, Pavel 240, 241, 253, 260, 261, 262, 263, 298
Štejn, Jiří 117, 161
Šteruská, Daniela 277
Štěpánek, Zdeněk 53
Štěpka, Ivan 277
Štěrba, Martin 273
Štochl, Jaroslav 105, 111
Štoll, Ladislav 117, 159
Štulcová, Hana 277
Šubrtová, Dominika 277
Šulc, V. 77
Šulová, Kateřina 273
Šůna, Jan 141
Švásta, Jaroslav 277
Švec, Josef 277
Švehla, Antonín 185
Šverma, Jan 185
Švihlíková, Ludmila 151

T

Talbot, William Henry Fox 295
Tayari, Jakub 147
Táborský, Eduard 97, 105, 110
Teslík, Jozef 225
Thomová – Mauerová, Judita 273
Tigrid, Pavel 233
Tolstoj, Lev Nikolajevič 113
Toman, Karel 53, 61
Tomáš, Petr 277
Tomeš, Josef 151
Tomková, Bohuna 277
Tomsa, Josef 53, 54
Toningerová, Pavla 277
Trachman, Michail 221
Trnka, Jiří 141
Třešňák, Petr 287
Třeštík, Jan 240, 241, 256, 257, 258, 259, 273, 274, 298
Tříska, Jan 254
Tučná, Milena 121
Turek, Tomáš 273
Týml, Jan 53

U

Uhlík, Peter 277
Uhlíř, Jan B. 151

V

Vacková, Kristýna 294
Vaculovič, František 23
Vančura, Bohumil 197
Vančura, Karel 277
Vandrovcová, Miroslava 77
Vaněk, Jindřich 27, 31, 46, 47, 49, 67, 69
Vařeka, Petr 277
Vašák, Vašek 277
Vávra, Josef 197
Veselý, Dušan 273
Věchet, Martin 277
Větvička, Václav 127
Vinklátová, Květa 253
Vítek, Roman 225
Vítovec, Václav 277
Vlček, Karel 273, 275
Vodičková, Lucie 277
Vogel, F. 47, 48
Vojta, Jiří 277
Vojta, Tomáš 27, 29, 67, 69
Vojtová, Zuzana 277
Vokálek, V. 47, 51
Volfík, René 273
Vondráček, L. 208, 210
Vondráček, Petr 277
Vondrouš, Roman 273
Vopálka, Pavel 239
Vrbecký, František 277
Všetečka, Jiří 212, 213, 277
Vyskočil, Kamil 221
Vytlačil, Jaromír 277

W

Weinciller, Juraj 277
Wewiorová, Kateřina 265

Z

Zahradníček, Jan 277
Zachariáš, Jan 287
Zajíc, Václav 277
Zatloukal, Pavel 265, 266, 267, 277, 281
Zavoral, Libor 273
Zámorský, Filip 277
Zápotocký, Antonín 17, 87, 89, 117, 161, 166, 173, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 205, 297, 298
Zápotocký, Ladislav 179, 189
Závada, Vilém 53, 61
Zbyněk, Stanislav 273, 274
Zehl, Igor 272, 273
Zelková, Dana 277, 281
Zeman, Marek 277
Zeman, Miloš 17, 257
Zeman, Zbyněk Anthony Bohuslav 151
Zenkl, Petr 57
Zhor, Jiří 53
Zmrhal, Antonín 113

Ž

Žantovský, Michael 273, 277
Ždanov, Andrej 113
Železný, Tomáš 273
Žilka, Ladislav 39
Žitný, Vladimír 197, 198, 200, 225

PUBLIKACE FOTOGRAFICKÝCH PORTRÉTŮ ČESKOSLOVENSKÝCH PREZIDENTŮ

KRISTÝNA VACKOVÁ

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2022

Vedoucí práce: doc. Mgr. Josef Moucha
Oponent: MgA. Roman Vondrouš
Počet normostran: 104
Počet úhozů: 187 673

MASARYK MASARYK MASARYK MASARYK MASARYK MASARY

BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ BENEŠ

ÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁCHA HÁC

TTWALD GOTTWALD GOTTWALD GOTTWALD GOTTW

TOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTOCKÝ ZÁPOTO

NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ NOVOTNÝ

SVOBODA SVOBODA SVOBODA SVOBODA SVOBODA SVOBODA

USÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁK HUSÁ

HAVEL HAVEL HAVEL HAVEL HAVEL HAVEL